

DK

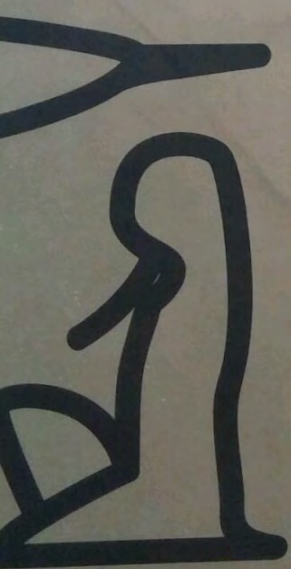
7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32

KÖKENLERİ VE ANLAMLARIYLA

SEMBOLLER & İŞARETLER

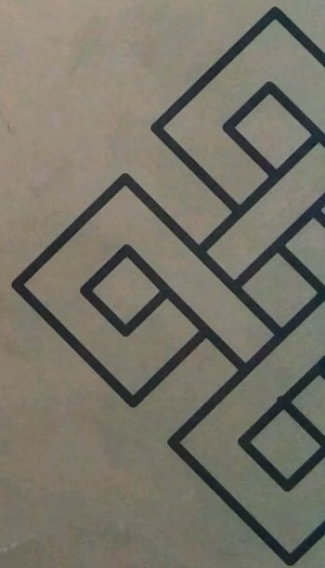
BİNLERCE YILLIK GÖRSEL BİR YOLCULUK

SEMBOLLER VE İŞARETLER

Bu bir Dorling Kindersley kitabıdır.
www.dk.com

Alfa Yayınları: 2021
Başvuru-Hobi: 78

SEMBOLLER VE İŞARETLER

Kathryn Wilkinson

Original Adı: Signs & Symbols
İngilizce Aslından Çeviren: Seda Toksoy

1. Basım: Ocak 2010
2. Basım: Mart 2011
ISBN: 978-605-106-143-6

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni: M. Faruk Bayrak
Yayın Yönetmeni ve Editör: Rana Alpöz
Pazarlama ve Satış Müdürü: Vedat Bayrak

Proje Editörü: Kathryn Wilkinson
Sanat Yönetmeni: Bryn Walls
Tasarım: Tim Lane
Kapak Tasarımı: Silke Spingies

© 2009, ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
© Dorling Kindersley Limited, 2008

*Kitabın Türkçe yayın hakları
Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen ya da
tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.*

Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
Ticarethane Sokak No: 53 34410
Cağaloğlu, İstanbul/Türkiye
Tel: (212) 511 53 03 - 513 87 51 - 512 30 46
Faks: (212) 519 33 00
www.alfakitap.com info@alfakitap.com

Singapur'da Star Standard tarafından üretilmiştir.

İÇİNDEKİLER

1-11	Giriş
12-13	KOSMOS
14-15	Giriş
16-17	Güneş
18-19	Ay
20-23	Gece Göğü
24-27	Yeryüzü
28-29	Dağlar
30-31	Ateş
32-33	Su
34-35	Hava Durumu
36-37	Yağmur ve Kar
38-39	Seller
40-41	Mevsimler
42-43	Değerli Taşlar
44-45	Altın
46-47	Değerli Maddeler
48-49	DOĞAL ALEM
50-51	Giriş
52-55	Memeliler
56-57	Kediler
58-61	Kuşlar
62-63	Kartallar
64-65	Sürüngeçler ve İki Yaşayışlı Hayvanlar
66-67	Yılanlar
68-71	Suda Yaşayan Yaratıklar
72-73	Ürpertici Böcekler
74-77	Efsane Yaratıkları
78-79	Ejderler
80-81	Bitkiler
82-85	Çiçekler

86-87	Lotus	158-163	Hinduizm	244-247	Bahçeler
88-89	Otlar ve Baharatlar	164-169	Budizm	248-249	Giyim Kuşam
90-93	Orman	170-171	Taoizm ve Şintoizm	250-251	Başlıklar
94-95	Ağaçlar	172-173	Yahudilik	252-253	Üniformalar
96-97	Kutsal Ağaçlar	174-175	Kabala	254-255	Mücevherler
98-99	Dünya Meyveleri	176-179	Hristiyanlık	256-257	Beden Süslemeleri
100-101	Dünya Besinleri	180-183	İslam	258-259	Topluluk Aidiyeti
		184-185	Sihlik	260-261	Masonluk
102-103	İNSAN YAŞAMI	186-187	Vudu	262-267	Sanat
104-105	Giriş	188-189	Melekler	268-269	Dans ve Tiyatro
106-109	Baş	190-191	Şeytan ve İblisler	270-271	Masklar
110-111	Kafa Ganimetleri	192-193	Cadılar ve Vikalar	272-273	Masallar
112-115	İnsan Bedeni	194-195	Tılsımlar	274-275	Müzik Aletleri
116-119	Eller ve Ayaklar	196-199	Kehanet		
120-123	Bereket ve Çocuk Doğurma	200-203	Batı Astrolojisi	276-277	SEMBOL SİSTEMLERİ
124-125	İnisiyasyon Törenleri	204-205	Çin Horoskopu	278-279	Giriş
126-127	Aşk ve Evlilik	206-207	Nümeroloji	280-283	Renkler
128-131	Ölüm ve Yas	208-209	Kutsal Kâse	284-289	Şekiller
132-133	Vanitas	210-211	Simya	290-293	Desenler
				294-299	Sayılar
134-135	MİTLER VE DİNLER	212-213	TOPLUM VE KÜLTÜR	300-305	Resim Yazısı
136-137	Giriş	214-215	Giriş	306-309	Alfabeler
138-139	Mısır Tanrıları	216-217	Kraliyet	310-313	Uluslararası İşaretler
140-141	Yunan ve Roma Tanrıları	218-219	Kraliyet İşaretleri	314-315	Mesleki Semboller
142-143	Kelt ve Kuzey Avrupa Tanrıları	220-221	Taç Giyme Törenleri	316-317	Markalar ve Logolar
144-145	Orta ve Güney Amerika Tanrıları	222-223	Milliyet	318-323	Arma Amblemleri
146-147	Atalar	224-225	Araçlar ve Silahlar	324-329	Bayraklar
148-149	Doğa Ruhları	226-227	Mimari	330-331	İşaret Dilleri ve Sinyaller
150-151	Kabile Totemleri, Kahramanlar ve Düzenbazlar	228-231	Dinsel Mimari	334-337	Sembolik Hareketler
152-153	Rüya Zamanı	232-233	Kutsal Yerler		
154-155	Şamanizm	234-235	Binalar	338-343	Terimler Sözlüğü
156-157	Yaradılış Öyküleri	236-237	Cennete Uzanan Basamaklar	344-345	Okuma Listesi
		238-241	Yuva	346-351	Dizin
		242-243	Gemiler ve Tekneler	352	Teşekkür

GİRİŞ

Homo sapien'ler olarak bizlerin ayırıcı bir özelliği de araştırmacı zihnimizdir. Yalnızca yeryüzündeki varlığımızı, neden burada olduğumuzu, nereden geldiğimizi, öldükten sonra ne olacağımızı ve bizi kuşatan doğal olayların ardındaki anlamı değil, her şeyi araştırırgeldik. Binlerce yıl içinde, bu sorulara hiç değilse bir ölçüde yanıt verebilmemizi sağlayan inanç sistemleri yarattık.

TANIMLAR VE ANALİZLERİ
İnanç sistemlerinin bir parçası olarak bize evren ile bir oluşumuzu anımsatan işaret ve simgelerle zengin bir dağarcık oluşturduk. İşaretler de simgeler de yaygın olarak tanınmakla birlikte bu ikisi arasındaki fark kimi zaman belirsizleşir. Bir işaret, yüklendiği

işlevi doğrudan yerine getirir. Yazılı ya da görsel bir dilin parçası olabilir; önümüzdeki yola ilişkin görsel bir uyarı dağarcığına aittir ya da bir şirketin piyasaya çıkardığı ürünle ilgili çarpıcı bir yorum. İşaretler bize, hemen o anda önem taşıyan basit bir mesaj iletirler.

Simge ise bir fikri temsil eden görsel bir imge ya da işaret, evrensel bir gerçeğin daha derin düzlemleri bir göstergesidir. Örneğin Ateş hem Güneş'i hem de hepimizi çevreleyen eril gücü simgelerken, bir baharçiçeği yeniden doğuş ve yeni yaşamı temsil eder. Simgelerin ışığında görüldüğünde yaşam zenginleşir ve anlama bürünür.

Başlangıçtan itibaren simgeler evren, doğurganlık, ölüm ve yenilenme ile ilişkilendirilmiştir ancak psikanaliz teorisinin

İŞARETLER BİZE, HEMEN O ANDA ÖNEM TAŞIYAN
BASİT BİR MESAJ İLETİRLER. SİMGE İSE BİR
FİKRİ TEMSİL EDEN GÖRSEL BİR İMGE
YA DA İŞARETTİR.

ortaya çıkışı düşünce ve nesnelerin ruh ve psikolojik ihtiyaçlar açısından incelenmesine yol açmıştır.

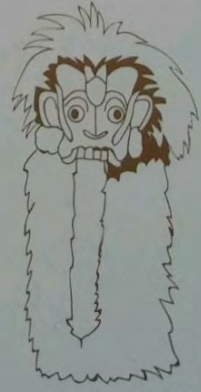
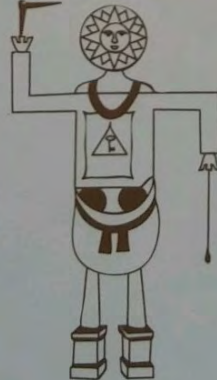
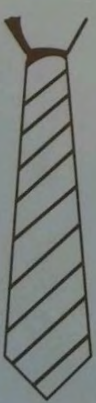
Sözelimi koyu bir gölge, ruhsal güvensizliğin simgesi olarak görülebilir. Kırmızı Şapkalı Kız gibi pek çok peri masalı analiz edildiğinde, büyüme, engellerle karşılaşma ve buradan da yetişkin olarak çıkma süreciyle ilişkilendirilir. Bununla birlikte kadim ve arketipik simgeler Evren'e ve bizim kozmosla ilişkimize bağlanır.

Daire ve uçan kuş gibi kimi semboller evrensel olarak bilinir. İlki, başka şeylerin yanı sıra doğuş, yeniden doğuş, mevsimlerin birbirini izlemesini simgelerken ikincisi ruhun Cennet'e yükselişini

temsil eder. Efsanevi yaratıklar da binlerce yıl boyunca sanattaki yerlerini almıştır. Temsil ettikleri varlıkların bileşik niteliklerini simgeler bunlar. Örneğin satir, yarı keçi yarı insandır ve insan doğasının bayağı ve yüce yönlerini işaret eder.

SİMGELERİN GÖÇÜ

Simgelerin dünyanın birbirinden uzak yerlerinde yaygın olarak görülmesi, kökenleri üzerine tartışmalara yol açmıştır. İnsanın bilinçdışı dürtülerinin sonucu olarak kendiliğinden mi ortaya çıkmışlardır, yoksa düşüncelerin bir ülkeden diğerine aktarımının mı sonucudurlar?

Eski dünyada yolculuğun ne kadar büyük bir yer tutmuş olduğunu giderek daha da fazla fark ediyoruz.

Ticaret yolları dünyayı çepeçevre sararken dinsel düşünceler, sanat tarzları, hatta sanatçılar da tacirlerle birlikte seyahat etti. İslam böylece Güneydoğu Asya'ya ulaştı, Budizm Japonya'ya yayıldı ve Güney Amerika'nın ortasında Portekizce konuşulur oldu. Mal ve fikirlerin alışverişi yapıldığı gibi, doğdukları yerlerden uzaklarda da anlam kazanan semboller takas edildi.

Bir Çin yaratısı olan ejder, böyle bir simgedir. Çin'de hem İmparator hem de Güneş'in görkemini temsil eder, ancak Avrupa Hristiyan sanatı sembolizminde olumsuz bir anlam taşır ve insan doğasının soysuz yanını simgeler.

Yılanla mücadele eden kuş imgesine Yeni Gine'den Kuzey ve Güney Amerika'ya kadar hemen her yerde rastlanır. Bu imge gök, yeryüzü ve sular arasındaki ebedi savaşımın temsilidir. Nihayet, *tao t'ieh* adı verilen ve eski Çin

çanaklarında görülen stilize edilmiş yüz, Avrupa katedrallerinin *gargoyle* elemanları ile Pasifik kültürlerindeki motiflerde yeniden ortaya çıkar.

TANRIÇA

Birçok yerde muhtemelen eşzamanlı gelişen evrensel bir sembol de tanrıçadır. Çoğunlukla büyük bir göbek ve göğüslerle temsil edilen tanrıça doğurganlık ve bereket simgesidir ve Malta'dan Rusya bozkırlarına dek tarih öncesi sanatında yer almıştır. Doğumu ve Toprak Ana olarak yenilenmeyi temsil eder. Kimi zaman dişi üreme organı sembolü olarak basit bir üçgenle gösterilen tanrıça doğum ve ölümün kesintisiz döngüsünü temsil eden çember ile de ifade edilir.

Zamanla ve Musevilik, Hristiyanlık ve İslam'ın gelişimiyle tanrıça insan bilincinden büyük ölçüde silinmiş olmakla birlikte kimi simgeleri hâlâ görülmektedir. Bakire Meryem'e ibadet etmek de bu inançlara ilginin kısmen sürdürüğünün işaretidir. İnsanlar doğal yaşamdan uzaklaştıkça her şeyin

BİRÇOK YERDE
MUHTEMELEN
EŞZAMANLI GELİŞEN
EVRENSEL BİR
SEMBOL DE
TANRIÇADIR.

NESNELERİN GERÇEKLERİ YA DA DAHA DERİN
MESELELERİ TEMSİL ETTİKLERİNİ GÖRDÜĞÜMÜZ AN,
VAROLUŞUN ÇİFTE ANLAMLI DOĞASINA DAİR BİR
FARKINDALIK GELİŞTİRİRİZ.

kaynağı ve var olan her şeyin besleyicisi olarak görülmüş tanrıçanın yerini de yaratıcı tanrılar ya da yaratım sürecinden ayrı görülen aşkın bir tanrı almıştır. Ana Tanrıçanın tersine, erkek tanrılar doğayı kontrolleri altında tutarlar.

GÜNDELİK YAŞAMDA SEMBOLLER

Sembollerin kullanımı ve tanınması hayatımıza zenginlik katar. Nesneleri bir kez gerçekler ya da daha derin konuların temsili olarak görmeye başladığımızda bizi kuşatan varoluşun çifte karakterinin -iç ve dış yaşam- giderek daha fazla bilincine varırız. Sözelimi sıradan bir merdiven hem bir araç hem de öz farkındalık ya da daha yüksek bir gerçeğe doğru ruhsal yükselişimizin

hatırlatıcısı haline gelir. Bir çanak, alıcı dişi ilkesini ve yaradılışı temsil edebilir. Çamurda büyüyen bir zambak ruhun arılığının hatırlatıcısı olabilirken bir lamba da gerçeğin ışığı anlamını taşıyabilir. Nesneleri bu sembolik şekilde görmek yalnızca gündelik yaşamlarımızda değil, varoluşun evrensel gerçeklerine ilişkin de farkındalığımızı geliştirerek daha "ahenkli" yaşamamızı sağlar.

SANAT, EDEBİYAT VE RÜYALARDA SEMBOLLER

Sanatta sembolizm bir sahnenin yorumunda başvuru görsel bir dildir. Bununla birlikte Rönesans'ta yaygın bir kullanım bulmuş olan

...RÜYA SEMBOLİZMİ BİLİNÇDİŞİNİN YANSIMASI OLARAK YORUMLANIR.

simgelerin anlamının artık o kadar bilinmemesi bir resmin saklı anlamına ulaşmayı zorlaştırıyor.

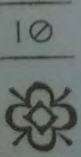
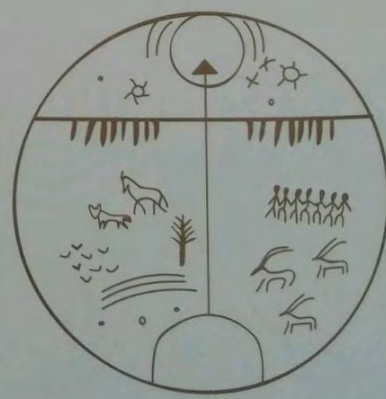
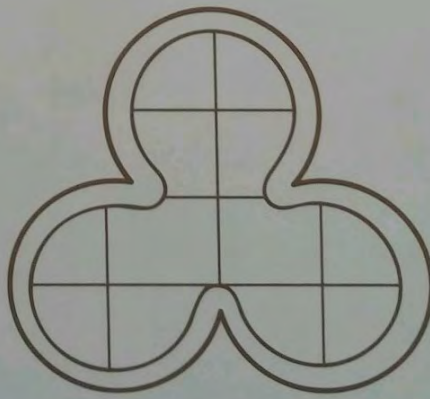
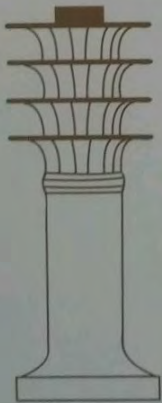
Hristiyan sanatında, örneğin kuşlar Aziz Francis ile ilişkili görülürken teker de Azize Catherine'in nişanı sayılırdı. Erken dönem Budistleri Buda'yı soyut bir biçimde betimlemişler, bedenini göstermezken varlığını bir taht ya da ayak izi simgesiyle ifade etmişlerdir.

Daha genel olarak, sanatta su kullanımı bilinçdışı ya da ilksel suları sembolize edebilirken Klasik tanrıçalar çoğunlukla belirgin erdemlerin, sözgeli-mi bilgeliğin temsilcisi olmuşlardır. Günümüze daha yakın sanatta nesneler, izleyen için bir anlam ifade etmelerinden ziyade sanatçının kendisi için taşıdığı anlamdan (çocukluk dönemi gibi) ötürü

eserde yer bulmaktadır. Aynı şekilde Avustralya Aborijin Rüya Zamanında kişinin eşsiz "parmak izini" oluşturan şahsi yaşamı ve çevresi çoğunlukla kumda resmedilmiştir.

Sembolizme kimi ünlü edebi eserlerde de rastlanır. Bir Hristiyan alegorisi olan *Pilgrim's Progress*'de (Hacı'nın Yolculuğu) Hacı, tanrıyla bir olmaya çabalayan herkesi temsil eder. C.S. Lewis'in *Narnia* hikâyelerinde de Hristiyan alegorisi, İsa'yı simgeleyen Aslan biçiminde karşımıza çıkar.

Rüyaların sembolik yanı çoktandır bilinmektedir. Kovalanmak ya da düşmek yaygın bir biçimde kişinin büyüme ve yetişkin yaşamın sorumluluklarıyla yüzleşme

korkularının ifadesi olarak yorumlanır. Bununla birlikte rüya sembolizmi sadece psikanalizde bilinçdışının yansıması olarak görülmez; çoğu topluluk da bunun önemini kabul etmiştir. Sözgelimi Malezyalı Semailer, rüya sembolizminin önemine inanır, uyanık yaşamlarındaki korkularını çözümlemek amacıyla kendilerini rüya görürken sembolik korkularla yüzleşecek şekilde eğitirlerdi.

GÜNÜMÜZDE SEMBOLLER

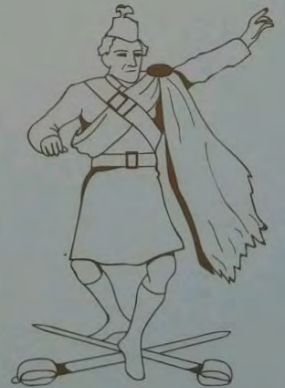
Sembolizm binlerce yıldır büyük ölçüde değişmeden kalmışsa da, yeni bir biçimi gelişmiştir. Süpermen, Örümcek Adam gibi günümüzün kültür kahramanları, ateşi çalıp insanlara vermek ya da bir tufanın ardından dünyayı yeniden yaratmak gibi kahramanca işler gerçekleştiren eski yaradılış mitlerinin kahramanlarıyla benzerdir. Ancak diğer çağdaş kültür kahramanları, görünüşleri, dünya çapında beğenilmeleri ya da pek çok

kişiye hitap eden lüks yaşam biçimleriyle bize seslenen ünlülerden oluşmaktadır. Bu cazibe belki de bugün yüz yüze olduğumuz kökü derinlerde güvensizliklerden doğmaktadır.

Başka semboller yıkımla ilişkilidir. Örneğin Hiroşima üzerindeki mantar biçimli bulut atom bombasının ortaya çıkışının nişanıdır; New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin İkiz Kulelerinin çöküşü ile birlikte en kötü yokoluş korkularımızı temsil eder.

TAZE BİR BAKIŞ

Nerede yaşarsak yaşayalım, istersek, simgelerle kuşatıldığımızı görürüz. Bu zengin imge kaynağın-
dan habersiz yaşayıp gidebileceğimiz gibi çevremiz-
de yer alan çoğu şeyin özündeki daha derin
gerçeklere gözümüzü de açabiliriz. Yaşamın felsefi
ve metafizik yanıyla ilgilenenler için sembollerle
dolu bir dünya son derece zengin ve doyurucudur;
kendimizi daha iyi anlamamızı sağlar ve hayatları-
mıza taze bir bakış getirir.

KOZMOS

Güneş, Ay, yıldızlar ve gezegenlerin hareketini gözlemleyip mevsim değişimlerinin ayırdına vararak insanlar zaman içinde Evren'in

doğal ritmine ilişkin bir görüş geliştirdiler. Binlerce yıl içinde gözlemlerimizi açıklığa kavuşturan ve doğal düzene uymada yardımcımız olan bir kozmoloji oluşturduk. Doğal güçlerin kontrolünü de tapındığımız tanrılara atfettik.

Bu da tanrıların üzerimize salabileceği felaketleri ancak insanlar ile tanrıların elbirliğiyle aşarak hayatta kalabileceğimiz gibi yaygın bir inanışa yol açtı. Böylece, kozmik bir ahengin oluşması (ekinler ve denizciler için sert olmayan yağmur ve rüzgârlar) için kurbanlar kesildi, sunular yapıldı.

Ölümcül kuraklıklar, deprem ve seller gibi doğal felaketler ise

tanrıların cezalandırması olarak görüldü. Bunun sonucu olarak kozmik sembolizm din ile yakından ilişkilidir. Örneğin Güneş, ilâhi gücün evrensel bir simgesi iken Budistler de ateşe cehaleti ortadan kaldıran bilgelik gözüyle bakar. Hristiyanlarla Hindular için su, çokluk arınma simgesidir. Gökyüzüne gelince, bütün büyük dinlerde tanrısal varlığın meskeni olarak görülür.

Gerçekten de, Ay'dan yıldızlara, gök gürültüsünden şimşeğe gökyüzünde yer alan her şey sembolik olarak uhrevi âlemle ilişkilendirilmiştir. Gökyüzüne yakınlıklarından ötürü dağlar da kutsal bilinmiştir. Her birinin kültürden kültüre değişen tanrıları, tanrıçaları ve doğaüstü temsilcileri bulunur.

Yaradılış mitleri ile küresel bir tufana ilişkin efsaneler bütün kültürlerde ortaktır ve Evren'in gizemine açıklama getirmede kozmik sembolizm kadar tanrıların cezalandırması konularına da başvurulur. Semboller ilk insan

TANRILARIN ÜZERİMİZE SALABİLECEĞİ FELAKETLERİ AŞABİLMEK İÇİN İNSANLARLA İLAHLARIN ELBİRLİĞİ GEREKİYORDU.

toplulukları için
önemliydi, çünkü
insanların bir arada
daha uyumlu
yaşamalarına olduğu
kadar ilahi
aydınlanmayı
anlama ve bu yolda
çaba sarf etmelerine
de yardımcı
oluyordu.

Erken

dönemlerinde bilim, kozmosun dört ana
elementi olan toprak, ateş, su ve hava ile
simgesel bağlar kurmaya çalışmıştır. Hava ile
ateş sembolik olarak eril ve aktif, toprak ile su
ise dişil ve pasif görülmüş, elementler arası
denge, kozmik ahengin temeli sayılmıştır.

İşaretlerle simgeler, içinde yaşadığımız
dünyayı bilimsel kavrayışımızın genişlemesinde
yaşamsal bir rol oynamıştır. Örneğin astronomi

ile astroloji, insanların yıldızların gökyüzünde
neden hareket ettiğini ya da yıldızların neden
takımyıldızlar oluşturduğunu açıklamada
kozmik sembolizmden yararlandığı eski
zamanlardan başlayarak gelişmiştir. Mevsimsel
ve kozmik sembolizm de sıklıkla iç içe geçmiş,
zaman ölçümleri olarak her zaman Güneş ile
Ay'ın günlük ve mevsimsel hareketlerine
dayanmışlardır.

Modern bilimin pek çok buluşuna rağmen
kozmik sembolizm dünyanın dört bir
yanındaki insanlar için anlamını korumuş,
dilimize renk katmayı sürdürmektedir.
Ünlülere "yıldız" deriz, çoğu ulusal bayrak,
ilahi yönetim ve güce işaret eden Güneş ve Ay
gibi kozmik simgeler taşır. Değerli taşlar,
özellikle de doğum taşları sembolik anlamla
donatılmıştır ve astroloji her zaman olduğu
kadar popülerdir. Bugün bile dünyamıza işaret
ve simgeler aracılığıyla anlam bulmaya
çalışıyoruz.

GÜNEŞ

Çoğu kültür, tarihinin bir döneminde, her şeyin gelişip büyümesini sağlayan ulu evrensel güç olarak Güneş'e tapmıştır. Sıcaklık kaynağı olarak Güneş canlılık, tutku ve gençliği simgeler. Işık kaynağı olarak aydınlanmayı da temsil eder. Bunların yanı sıra krallık ve imparatorluğun da amblemi olmuştur. Kimi gelenekte Güneş, Evrensel Babadır. Doğup batışı doğum, ölüm ve dirilişin sembolüdür.

DÜNYA ÇEVRESİNDEKİ DÖNÜŞ

Kış ve yaz gündönümleri yılın en kısa ve uzun günlerini belirler ve dünyanın her tarafında mitlerle şenliklere konu olmuştur. Kış gündönümü ışığın karanlık karşısındaki zaferini veya yeni bir ışık ve büyüme döngüsünün başlangıcını simgeler. Yeryüzü bolluğunun doruğu olarak kutlanan

yaz gündönümü, bir yandan da Güneş'in çekilen gücüne işaret eder. Druidler yaz gündönümünü şafakta karşılar. Her iki gündönümü de Güneş'in sıcaklığı ve bereketini temsil eden ateş ile birlikte düşünülmüştür.

◀ Şafak

Şafak umudun, sevinç ve gençliğin sembolüdür. Doğum, yeni başlangıçlar ve tazeliği temsil eder. Hristiyanlıkta diriliş simgesidir. Çoğunlukla dünya veya insanlığın başlangıcı olarak görülür, bundan ötürü pek çok yaratılış efsanesiyle de ilişkili olmuştur.

◀ Stonehenge gündönümü

Britanya'nın en güçlü yaz gündönümü sembolü olan Wiltshire'deki Stonehenge, binlerce yıl boyunca pagan törenlerin odağı olmuştur. Yılın en uzun gününde insanlar burada toplanarak Topuk Taşı üzerinden yükselen güneş ile şafağı kutlarlar.

▲ Güneş maskesi

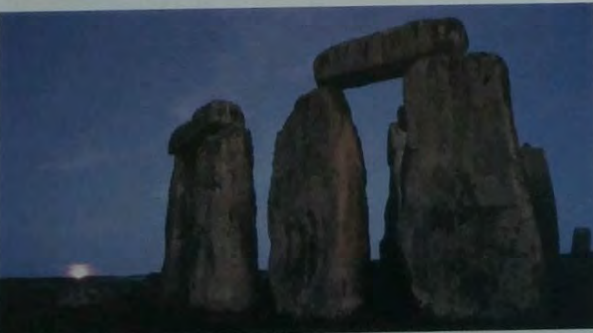
Güneş'in dört ana yön (kuzey, güney, doğu ve batı) üzerindeki hakimiyetini temsil eden bu ürkütücü Güneş maskesi törenlerde kullanılmıştır. Kökeni British Columbia'daki Bela Coola ya da Nuxalk kabilesidir.

Şafağı aydınlatacak kıvılcım desenleriyle su kapları

▲ Eos

Gençlik, umut ve uyanışı kişileştiren şafak tanrıçası Eos'a Eski Yunan'da tapılırdı. Parmakları usulca gökyüzüne yayılan şafağın yumuşak ışıklarını simgeleyen tanrıçaya sabah çiysi ile ibadet edilirdi.

TANRILAR VE EFSANELER

Dünyanın dört bir yanındaki kültürlerde Güneş'e pek çok simgesel değer yüklenmiştir. Genellikle eril olarak kişileştirilmiş, Japonya ve kimi Amerikan yerli kabilelerinde olduğu gibi bazen de dişi sayılmıştır. En gelişkin güneş kültleri Mısır, Güney Amerika ile Peru'daydı. Güneş zararsız, dölleyici bir güç olduğu kadar ateşli bir yok edici olarak da görüldü.

► Apollo

Yunan tanrısı Apollo Dünya'ya hayat bahşeden ışığı getirirdi. Enerjik, altın saçlı bir genç olarak betimlenir, Güneş'in arabasını gökyüzünde çeken tanrı Helios ile ilişkilendirilirdi.

► Surya

Vedik güneş tanrısı Surya ölümsüzlüğü, ölüm ve yeniden doğuş alevlerini (güneş doğuş batışları) temsil eder, ateşten yedi atın çektiği arabasıyla göğü her gün bir uçtan diğerine kat eder.

► Phaeton

Yunan mitolojisinde Güneş'in gökyüzündeki yolculuğu, gökte gezinen Güneş tanrı Helios'un arabacısı olduğu araba ile temsil edilirdi. Oğlu Phaeton arabayı pervasızca sürmüş, onu ancak Zeus'un ölümcül yıldırımı durdurabilmişti.

► Phoenix/Zümrüdüanka

Evrensel bir ölüm, yeniden doğuş ve Güneş simgesi olan sembolik Phoenix genellikle alevlerden yükselen kartal benzeri bir kuş olarak betimlenmiştir.

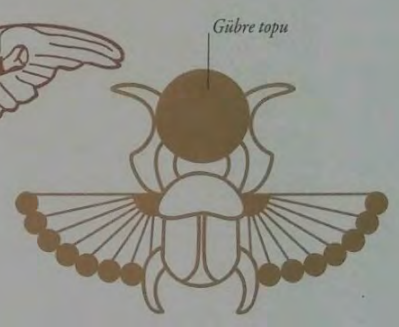
► Rahu

Hindu iblisi Rahu'nun bedeni olmadığına ve Güneşi yutarak güneş tutulmalarına neden olduğuna inanılırdı. İçinde tutabileceği bir gövdesi olmadığından Güneş yeniden belirecekti. Benzer bir öyküye Çin mitolojisinde de rastlanır.

► İkaros

Yunan mitolojisinde Daidalos, oğlu İkaros'a yapay kanatlar yapar. Babasının uyarısına rağmen İkaros Güneş'e çok yakın uçunca kanatları erir. Gururu ve tanrılar karşısındaki saygısızlığı sembolik olarak düşüşüne neden olmuştur.

► Khepri

Eski Mısır'da doğan Güneş tanrısı olan Khepri, Güneş'in gökyüzündeki yolculuğunu simgeleyen hayvan tersi topunu yuvarlayan bokböceği ile ilintili tutulur, yeni yaşam ve tılsım ile ilişkilendirilirdi.

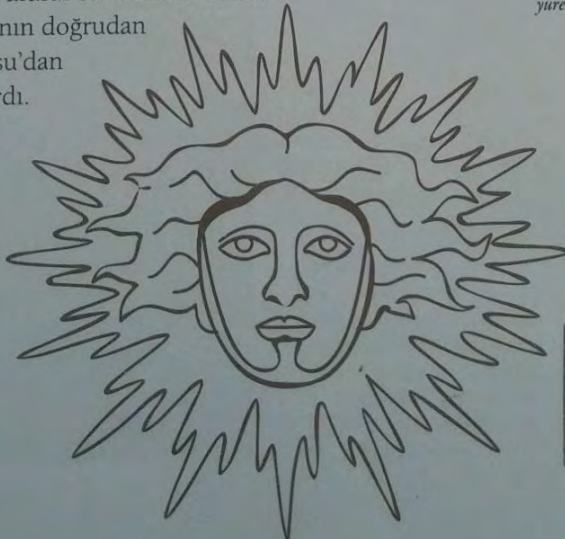
GÜÇ VE GÜNEŞ

Güneş kozmosun sembolik merkezi olarak resmedilirdi. Gök cisimlerinin bu en parlağı, krallık ve imparatorluklara yaraşır bir görkemin sembolüdür. Çinliler için güneş böyle bir Yang semboldür. Japonlar onu ulusal bir amblem olarak kullanırlar; imparatorlarının doğrudan Güneş tanrıçası Amaterasu'dan gelme olduğuna inanırlardı.

► Japon bayrağı

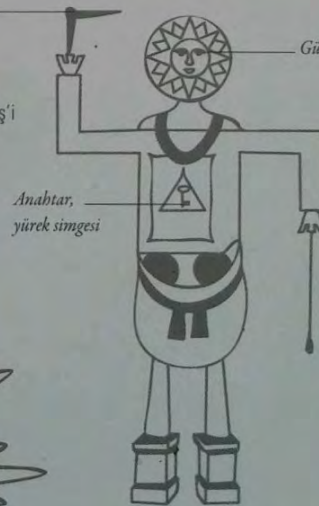
Bir güç simgesi olarak Güneş pek çok bayrakta kullanılmıştır. Japonların bayrağında doğan Güneş'i simgeleyen kırmızı bir daire vardır.

▼ Güneş Kral

Fransa Kralı XIV.Louis, kendisine simge olarak Güneş'i seçmiş. Güneş Kral olarak tanınmıştır. Görkemli yaşam biçimiyle ünlüdür.

Pusula

Güneş-kafa, gün simgesi

Anahtar, yürek simgesi

► Masonluk

Masonlukta Güneş ilahi aşkı temsil ederken altın da tanrının iyiliğinin sembolü olarak görülür ve bu ikisi Mason anlayışındaki hayırseverlikle ilişkilidir. Ulu Sunak, güneş sembolleriyle işlenmiş kırmızı bir örtü ile örtülüdür. Bu resim, Mason locasının, kullandığı araç gereçlerle yapılmış ve Güneş-kafanın da aralarında bulunduğu sembollerle donatılmış bir üyesini gösteriyor.

AYRICA BAKINIZ

Altın, sf. 44-45
Mısır tanrıları, sf. 138-39
Yunan ve Roma tanrıları, sf.140-41
Hinduizm, sf. 158-63
Taoizm, Şintoizm, sf. 170-71

Hristiyanlık, sf. 176-79
Masonluk, sf. 260-61
Renkler, sf. 280-83
Bayraklar, sf. 324-29

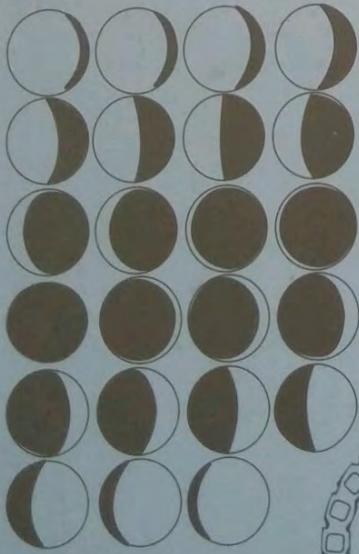
AY

Gizemli Ay insanın düş gücünü her zaman tahrik etmiştir. Gece göğündeki aydınlık varlığı onu umut ile aydınlanmanın simgesi kılmıştır. Güneş gibi o da çoğunlukla doğum, ölüm ve diriliş ile ilişkili tutulur ama suları da kontrolünde tutar ve bir bereket simgesidir. Rüyaları yönetir, dalgınlıkla ilişkilendirilir. Karanlık yüzü de büyücülükle ilgilidir. Dış nitelikleri onu Ana Tanrıçaya bağlar.

AY'IN ETKİLERİ

Ayın gökteki dönümsel yolculuğu ve sürekli değişen biçimi ilk toplumlara insan yaşamının döngüsü için güçlü bir simge sunmuştur. Yeniaydan dolunaya, biçimlerinin her biri ve tutulmalarına özel bir anlam atfedilmiştir. Gelgit, hava durumu ve genel olarak hayatı etkilemesinin yanı sıra insanın kaderini de yönettiği düşünülmüştür.

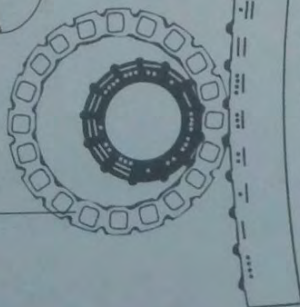

◀ Büyüme ve küçülme

Ay'ın döngüsel büyüüp küçülmeleri doğum, yaşam, ölüm ve yeniden doğuşun simgesidir. Büyüyen hilal büyüme, gelişmeyi temsil ederken küçülen Ay da ölümle ilişkilendirilir.

◀ Maya takvimi

Mayaların Ay, Güneş, Venüs ve Süreyya'nın döngülerini izleyerek yaptıkları, iç içe geçen takvimlerden oluşan bir sistemi vardı. Roma, Çin, Musevi, Kelt ve İslam takvimlerinin de aralarında bulunduğu diğerleri Ay döngülerini temel alır.

Dış çemberdeki imgeler Ay'ı göstermektedir.

▲ Ay tutulması

Dünyanın her yerindeki kültürler tutulmalara ilişkin efsaneler üretmiştir. Çoğunlukla bunların doğal felaketlerin veya bir hükümdarın ölümünün habercisi olduğuna inanılır. Kimi Asya kültürlerinde ay tutulmalarına Ay'ı yutan bir iblis ya da ejderin neden olduğu düşünülür.

▲ Ay

Ay yüzeyinde kraterlerin oluşturduğu gölgeler tarih boyunca insanları büyülemiş, dünyanın dört bir yanında mit ve öykülerin kaynağı olmuştur.

DOLUNAY

Dolunay, bütünlük ve güç simgesi olan çemberle aynı sembolizmi paylaşır. Çinliler bunu Yin niteliği ve dişilikle bir tutar. Budistler içinse ruhsal gücü temsil eder. Hasat Ay'ı (sonbahar gündönümüne yakın Dolunay vakti) tarımsal bereketi temsil eder. Dolunayın deliliği artırdığı ve hayvanlarla

insanların vahşi davranışlarıyla ilişkili olduğu düşünülmüştür.

◀ AY'A KARŞI
ULUYAN KURU

AY TANRI VE TANRIÇALARI

Okyanusya ve kimi Afrika kabilelerinde Ay, dölleyici bir tanrı olarak görülse de genelde dişi olarak algılanır. Gökler Kraliçesi olarak, Bakire Meryem Ay ile ilişkilidir. Ay tanrıçaları da

koruyucu ana figürlerinden Roma av tanrıçası Diana gibi yabani bakirelere kadar uzanır.

Bütün Ay tanrıçaları kader ağlarını örenler olarak görülmüş ve çoğunlukla örümcek biçiminde betimlenmiştir.

◀ Bastet

Mısır tanrıçası Bastet'e bazı yerlerde Ay tanrıçası olarak değinilir. Bunun nedeni olasılıkla Yunanlıların onu av ve Ay tanrıçası Artemis ile bir tutmalarıydı. Ay'ın bereket sembolizmi ile donatılmıştır.

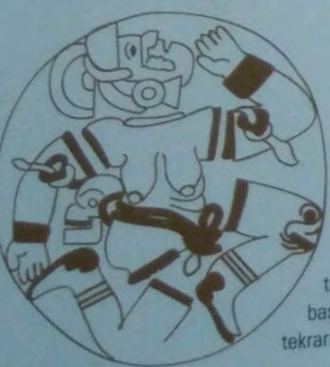
▲ Artemis

Yunan Güneş tanrısı Apollo'nun ikiz kız kardeşi Artemis, Ay tanrıçaları Selene ve Hekate ile birleşmiştir. Bakire Ay tanrıçası Artemis Yeniay, olgun Selene Dolunay, gizemli Hekate ise Ay'ın karanlık yüzüdür.

▲ Chang E

Çin tanrıçası Chang E, "Ay'daki İnsan"ın Doğu çeşitlemesidir. Yıllık Ay Şenliklerinde ona sunular yapılır.

◀ Ixchel

Maya Ay tanrıçasıdır. Yaşam bahşeden yağmurları yöneten bir ana tanrıça olarak hem besleyici hem de yıkıcı nitelikleri vardır.

◀ Coyolxauhqui

Aztekler Güneş ile Ay'ın günlük hareketlerinin Ay tanrıçası Coyolxauhqui ile Güneş arasındaki, Ay'ın başının vurulması ile sonuçlanan mücadelenin sembolik tekrarı olduğuna inanırlardı.

BIÇİM DEĞİŞTİRENLER

Biçim değiştirme yaygın bir folklorik temadır. Çoğu kültürde, özellikle de Dolunay sırasında vahşi hayvanlara dönüşen insanların öyküleri anlatılır. Bu hikâyeler sembolik olarak Ay'ın karanlık yönüne ve büyü ile ilişkisine bağlanabilir. İnsanların kolaylıkla hayvani içgüdülerin egemenliğine girebileceğinden duyulan korkuyu da yansıtır. İrade dışı şekil değiştirme tutsaklığı simgelerken iradî dönüşüm özgürleşmeyi temsil eder. Kurtadam Avrupa'da yaygın bir motiftir. Başka yerlerde ise biçim değiştiriciler arasında jaguaradam, kaplanadam, tilkiadam, porsukadam vardır. Şamanlar ile cadılara, insanlar ve ruhlar âlemi arasında bununla yolculuk ettikleri biçim değiştirme güçleri atfedilmiştir.

JAGUARADAM

KURTADAM

TILKIADAM

AYRICA BAKINIZ

Gece göğü, sf. 20-23

Mevsimler, sf. 40-41

Memeliler, sf. 52-55

Doğurganlık ve çocuk doğurma, sf. 120-23

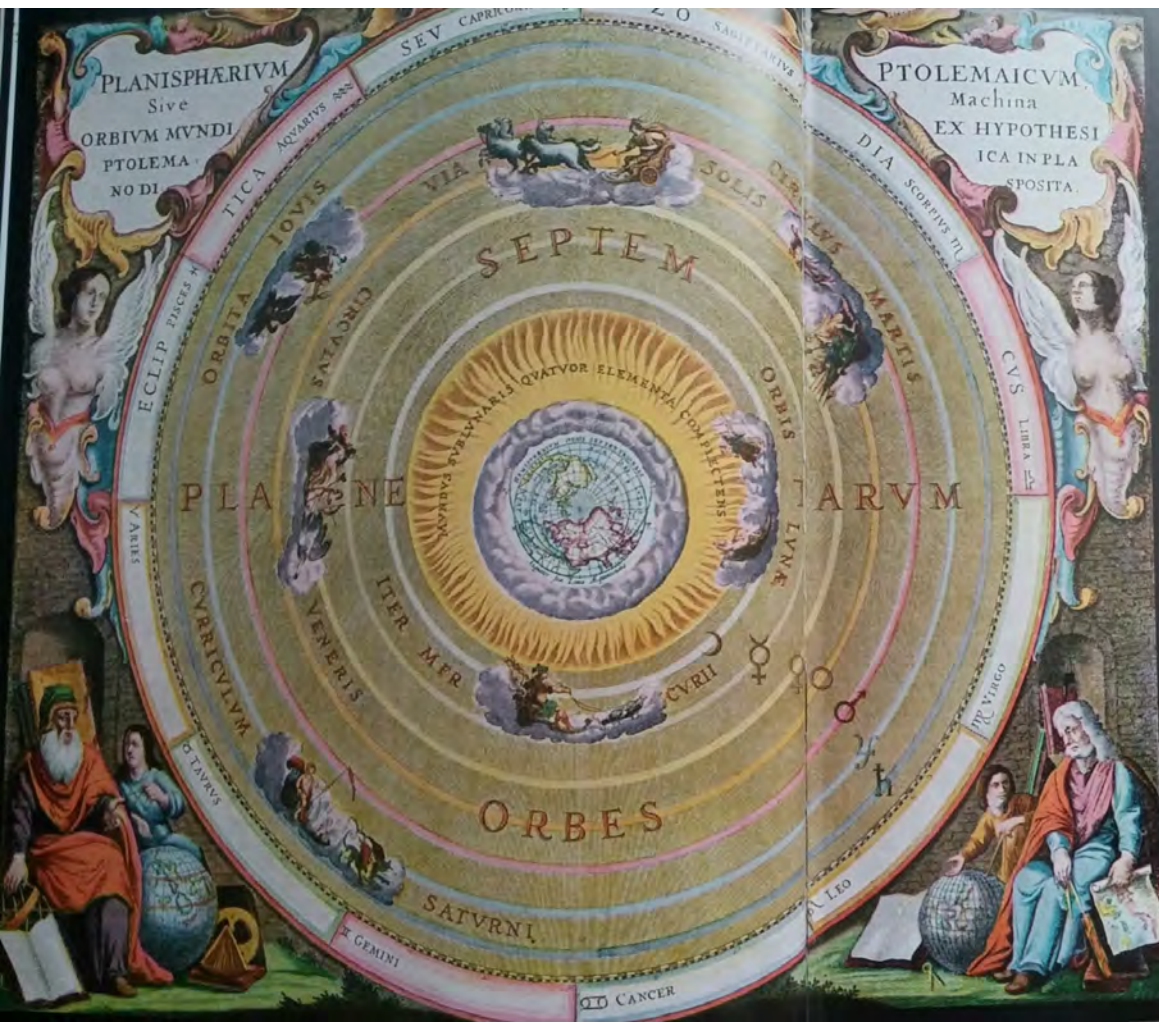
Mısır tanrıları, sf. 138-39

Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41

Orta ve Güney Amerika tanrıları, sf. 144-45

Şamanizm, sf. 154-55

GEZEĞENLER

İlk astronomlar Güneş ve Ay'ın yanı sıra gökyüzünde çıplak gözle ancak seçilebilen beş küçük hareketli ışıktaki bulunduklarına fark etmişlerdi. Bunlara gezegen (ya da "gezenler" anlamına gelen *planets*) dediler ve Eski Roma tanrılarının adlarını verdiler. Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter ve Satürn. Teleskopun 15.yy'daki icadı daha uzakdaki gezegenlerin (Uranüs, Neptün ve Plüto) keşfine yol açtı. Gezegenlere renkleri, hareketleri ve büyüklüklerine dayalı olarak nitelikler atfedildi. İnsanlarla bir şekilde ilişkili oldukları ve haftanın belirli günlerini yönettikleri düşünülürdü. Ortaçağda simyacılar onları metallerle ilişkilendirirdi. Andreas Cellarius'un ilk kez 1660 yılında Harmonia Macrocosmica'da yayımlanan kozmos tasvirini 2. yy astronomu Ptolemaeus'un Dünya'yı kozmosun merkezine yerleştirdiği sistem temelinde geliştirmiştir.

- 1. Merkür**
Adını haberci tanrıdan alan Merkür akıllı, ticaret, parçama ve civa maddesi ile ilişkilidir.
- 2. Venüs**
Aşk tanrısı aşkı adını taşıyan Venüs cinsellik, arzu, yeniden doğuş ve mutluluğa bir tutulur. Cuma ve bakır ile ilişkilidir.
- 3. Mars**
Güçlü bir erkek olarak costantından Mars, güdüt, tutku, savaş ve cesareti simgeler. Çarşak, demir ve bakır ile ilişkilidir.
- 4. Jüpiter**
Denge ve adaletin simgesi Jüpiter perçembe ve kalyan ile ilişkilendirilir.
- 5. Satürn**
Sıkılaş, yağlı bir adamla temsil edilen Satürn, ahlak, melankoli ve katılaşma ilişkilidir. Cumartesi ve kurşun simgeler.
- 6. İşaret olarak gezegenler**
Cellarius, tasvirinde gezegenleri tanımlar olarak betimlemek amacıyla da her bir planeti gösteren işaretler kullanmıştır. Bu tür işaretlere hem astroloji hem de simyada başvurulmuştur.

GECE GÖĞÜ

Uzayın huşu uyandıran gizem ve sonsuzluğu insanları binlerce yıl boyunca egemenliği altına aldı. Karanlıkta deniz feneri gibi ışıldayan yıldız ve gezegenlere doğaüstü güçler atfedildi, yol göstericilik, ilahi etki ve esin kaynağı olarak görüldüler. Astronomi ile

astroloji, gözlemcilerin gezegenlerin gece göğündeki hareketleri fark edip biçimler (takımyıldızlar) gördüğü eski zamanlardan başlayarak gelişti. Yıldız simgeleri bayraklarda, dinlerde ve ünlüleri ifade etmede kullanıldı.

YILDIZLAR

İlahi rehberlik, koruyuculuk ve umudu simgeleyen son derece önemli sembollerdir. Amerikan yerlileri onların atalarının kamp ateşi olduğuna inanıyordu. Diğer kültürlerde de Cennet kapısı ya da tanrıların ulaşığı olduğu düşünüldü. Hristiyanlıkta Beytullahim Yıldızı İsa'nın doğumunu müjdelemişti. Kimi azizler de Hristiyan sanatında bir yıldızla birlikte tasvir edilmiştir. Armacılık sanatında yıldız, şövalyelik nişanıdır. Burçlar kuşağı on iki yıldız işaretinden oluşur.

▲ Beş köşeli yıldız

Pentagram olarak da bilinen beş köşeli yıldız aşağı baktığında yüce amacı, ruhsal âlem ve eğitimi simgeler. Hristiyanlar ona "Alfa ve Omega" (ilk ve son) olarak İsa sembolü diye bakarlar. Ters çevrildiğindeyse, pentagram şeytan anlamına gelir.

Eril ilke

Dişil ilke

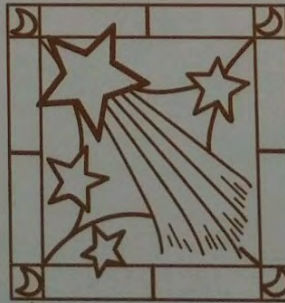
◀ Altı köşeli yıldız

Yahudilikte heksagram ya da David Yıldızı olarak bilinen bu yıldız, dişil ve eril öğelerin simgesi olan iki üçgenden oluşur. Cennet ve Yeryüzü arasındaki bağın sembolüdür ve zıtların birleşimi ile yaradılışı simgeler. Bu sembol peygamber Kral Süleyman'ın bir yüzüğündeki desenden esinlenilerek, aynı zamanda Süleyman'ın Mührü olarak da bilinir.

▲ Takımyıldızlar

Takımyıldız, yıldızların tanımlanabilir bir biçim oluşturacak şekilde bir araya gelmesidir. Klasik mitoloji kahramanlarının adı verilmiş bilinen seksen sekiz topluluk bulunmaktadır.

▲ Kayan yıldızlar

Cennet ateşinin kıvılcımlarını temsil eden kayan yıldızlar bir kutsallık işaretiydi. İnsanlara daha yüce bir yaşamın varlığını anımsatan göksel ulaklar olarak görüldüler. İyiye işaret olarak yorumlandılar ve doğumu da simgelediler.

GÜNÜMÜZDE YILDIZLAR

Günümüzde yıldızlar çoğunlukla umut ve dileklerin simgesi olarak görülmekte. Ün de çağrıştıran yıldızlar meşhur kişileri belirtmekte kullanılıyor. Bayraklarda da sıklıkla yer alan yıldızlar, sıra halinde kullanıldığında bir kalite işareti haline geliyor. Beş köşeli yıldızın ilk kez görüldüğü bayrak 1777'de kurulan ABD'ninkiydi.

TEXAS BAYRAĞI, TEK YILDIZLI EYALET

AVUSTRALYA BAYRAĞI

▲ Hollywood yıldızları

Los Angeles'taki Hollywood Ünlüler Kaldırımı her biri eğlence sektöründe iz bırakmış bir ünlünün adını taşıyan iki bini aşkın yıldızla bezelidir.

YILDIZ TANRILAR

Göksel semboller krallık ve yönetimle ilişkilidir ve kutsal bir mevcudiyeti işaret ederler. Eski kültürlerde yıldızların çoğunlukla ilahi varlıklar olarak insan yaşamını etkilediğine inanılırdı. Yıldızların sembol diline ilişkin pek çok öykü anlatılmıştır ve yıldızlarla ilişkilendirilen pek çok tanrı ve tanrıça vardır. Yıldızlar aralarında Babilli İhtar ile Bakire Meryem'in de bulunduğu dünyanın en önemli bereket tanrıçalarının taşlarını da oluşturmuştur.

İsis ve Osiris

Mısır bereket ve analık tanrıçası İsis, ruhu Orion yıldızında bulunan Ölüm Tanrısı Osiris'in karısıdır. Simgesi Nil'in ülkeye bolluk ve bereket getiren yıllık taşma vaktini müjdeleyen Sirius yıldızıydı. Sirius'un belirışı yeni yılın başlangıcının da nişanıydı.

İhtar

Beş köşeli yıldız, Sümer bereket tanrıçası İhtar'ın savaşçı kimliğiyle seher yıldızı olarak simgesiydi.

Bakire Meryem

Cennet Kraliçesi olarak Bakire Meryem yıldızlardan oluşan bir taçta gösterilir. Altı köşeli Meryem Yıldızı da onunla bağlantılıdır.

Kutup yıldızı

Eski Mısır'da ölmüş firavunların ruhlarının kutup yıldızına gittiği düşünülürdü. Bu yıldız tanrı Seth ve Fenike tanrısı Baal Sapon ile de ilişkilidir.

Maori kapı süsü

Maori inançlarında yıldız kötülüğü uzak tutuyordu. Bu simge savaşa gitmekle de ilişkilendirilmiştir.

Yıldız ve hilal

İslam'da hilal kutsal otorite ile dirilişin simgesi, beş köşeli yıldız ile birlikteyse Cennet sembolüdür.

GÖK SEYRİ

İlkel kültürlerde gök seyri yaşamın önemli bir parçasıydı ve göksel fenomenlere büyük anlam atfediliyordu. Bunlar Dünya'da olanlarla örtüştüğünde gelecekte haber verdiğine inanılırdı. Çoğu mit ve batıl inanç, Batı ve Çin'deki ejder efsanelerinin de kaynaklandığına inanılan kutup ışıklarıyla ilgilidir. Gök gürültülü fırtınalarda oluşan elektrik kıvılcımına (St. Elmo ateşi) denizciler kutsal elin müdahalesi gözüyle bakardı. Mayalar Samanyolu'nun gece göğünde kıvranan ak bir yılan olduğunu düşünürdü.

Samanyolu

Aztekler Samanyolu'na Mixcoatl (Bulut Yılan) demiş, adını da kutup yıldızı tanrısına vermişlerdir. Çoğu kültürde Samanyolu'nun yerle göğü birbirine bağlayan bir yol ya da ırmak olduğuna inanılırdı. Amerika yerlileri için ölümler diyarına giden yoldu. İnkalar ise onu göksel bir ırmak olarak tasavvur ederlerdi.

Kuzey ışıkları

Bazı kültürlerde rengârenk, büyümlü Kuzey ışıklarının kraliyet ailesinde bir doğumun işareti olduğuna inanılırdı. Başka yerlerde savaş ya da hayaletlerin habercisi sayılırdı. Kuzey mitolojisinde kutup ışıkları dişi olarak görülürdü.

AYRICA BAKINIZ

Mısır tanrıları, sf. 138-39
Kelt ve Kuzey Avrupa tanrıları, sf. 142-43
Yahudilik, sf. 172-73
Hristiyanlık, sf. 176-79

İslam, sf. 180-83
Batı astrolojisi, sf. 200-01
Şekiller, sf. 284-89
Bayraklar, sf. 324-29

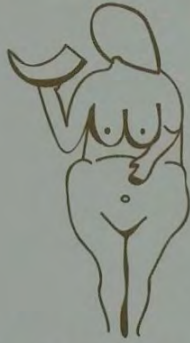
YERYÜZÜ

Yeryüzü tasavvurumuzda onun düz olduğu ya da hayvanların sırtında durduğuna ilişkin eski inançlar yerini uzayda kendi etrafında dönen mavi bir gezegen imgesine bırakmıştır. Bu çağdaş Dünya görüşü küresel birliğin temsili haline gelmiştir. Ama eski çağların doğurgan Toprak Ana imgesi ruhlarımıza nakşolmuştur. Manzaraları, şiddetli püskürmeleri, toprağın kendisi de dahil olmak üzere sunduğu hammaddeler sembollerin, dinler ve ritüellerin diliyle sıkı bir ilişki içindedir.

TOPRAK ANA

Eski zamanlarda Yeryüzüne koruyucu, besleyici ve yaşam kaynağı olan ulu Toprak Ana olarak tapınılırdı. Pek çok yaratılış efsanesinde ilk insanlar çamurdan yapılmıştır. Kimi yerel bereket şenliğinde tarlalardaki saban izlerinde çiftleşilirdi. Toprak elementi dişi (ya da Çin sembol dilinde Yin) sayılır ve edilgenliği temsil eder. Geleneksel olarak çemberle tasvir edilir.

▲ Laussel Venüs'ü

Dordogne, Fransa'daki 21.000 yıllık bu kaya kabartmasında elinde hilal ve Evrensel dişilik organı ya da yaşam kaynağını simgeleyen bir bizon boynuzu tutan Toprak Ana tasvir edilmiştir.

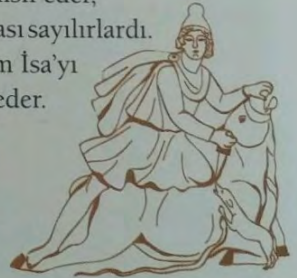

▲ Demeter

Yunan toprak tanrıçası ekin, tohum ve insanlara ekip biçmeyi öğretmekle ilgilidir. Bereket tanrıçası olarak Demeter bazen de Gaia ile bir tutulmuştur.

KAYA

Kuvvet, dürtütlük ve sığınak olarak anlamlandırılan kaya, aynı zamanda ilahilik ile de bağdaştırılır. Kadim kültürlerde kayalara dik duran taşlar olarak kutsal anlamlar yüklenirdi. Amerikan yerlileri arasında kayalar Toprak Ana'nın kemiklerini temsil eder, gömülmenin odak noktası sayılırlardı. Hristiyanlıkta kaya hem İsa'yı hem de Kiliseyi temsil eder.

▲ Mithra

Perslerin ışık ve üst hava tabakası tanrısı Mithra, kayadan doğmuştu. Sıklıkla, hayvani ihtirası aşmak anlamında bir boğayı keserken betimlenir.

▲ Bryce Kanyonu

Utah'daki Bryce Kanyonunda erozyon, belirgin sütun ve kulelerden çarpıcı bir kızıl kayalar amfiteyatrosu oluşturmuş. Amerikan Paiute yerlileri bu kulelerin hilebaz Çakalın taş çevirdiği Efsane İnsanlar olduğuna inanırdı.

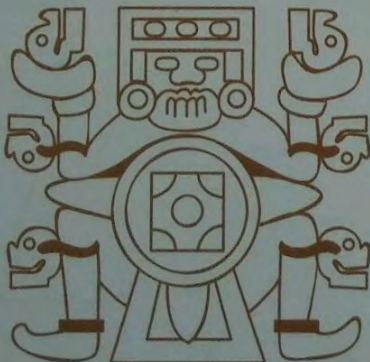
▲ Kybele

Göklerden atılan kara bir kayadan doğmuş olarak, Romalıların tapındığı doğa ve bereket tanrıçası Kibele, taş formundaydı.

▲ Gaia

Yunan mitolojisinde evrensel Ana olan Gaia "Toprak-Yeryüzü" anlamına gelir. Yeryüzü/Toprak bundan başka Persephone, Demeter ya da Hekate gibi tanrıçalar olarak da görülebilir. Burada Gaia Toprak'tan çıkarak Kral Kekrops'un bakışı altında oğlunu Athena'ya uzatıyor.

► Cihuacoatl

Aztek toprak ve doğum tanrıçası Cihuacoatl, hayatın sürmesi için ölüyü yutardı. Adı "Yılan Kadın" anlamına gelir ve kimi zaman kollarında bir çocukla resmedilmiştir. Kükremesi savaş işareti sayılırdı.

MANZARALAR

Bulunduğumuz yerle ilişkimiz ne olursa olsun bu her zaman kimlik, ulus ve yaşamın ta kendisiyle ilgilidir. Yeryüzünün çeşitli manzaraları üzerlerinde yaşayan insanların kökenleri, dinsel inanç ve ritüellerini yansıtan sembol dili ve anlam açısından zengindir.

▲ Mağaralar

Sığınağın ilksel sembolü olan mağaralar ana rahmini simgeler ve doğum, yeniden doğuş ve evrenin merkeziyle ilintilidir. Mağaraların daha karanlık yorumları Alt Dünya, Cehennem kapıları ve bilinçdışı ile ilişkilidir.

▲ Çöl

Çöl coğrafyaları çoraklık, ıssızlık, terk edilmişlik ve çoğunlukla kendine rağmen hayatta kalma savaşımını simgeler. İslam ve Hristiyanlıkta inziva, meditasyon ve aydınlanma yeri anlamını da taşır.

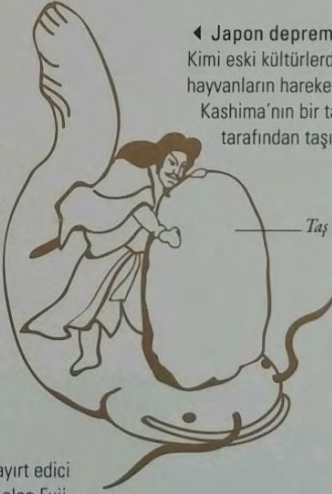

▲ Vadi

Bereketi temsil eden vadi hayvanların otlatıldığı, insanların yerleştiği yerdir. Vadiler dışı bir nitelik olan koruyuculuk ifade eder. Çin sembol dilinde vadi, dağın güneşli Yang'ına karşılık gelen gölgeli, nazik, dışı hal olan Yin'dir. Vadiler Ölüm Gölgesi Vadisi gibi dehşet verici yerler olarak da görülebilir.

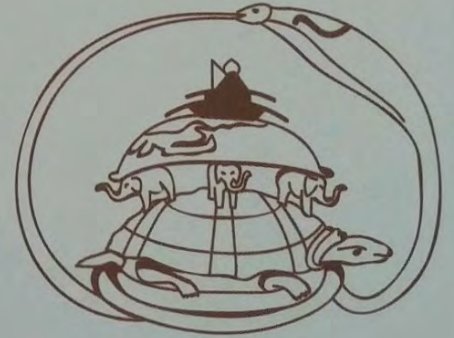
KIPIR KIPIR YERYÜZÜ

Eski öykülerde depremlerle yanardağların şiddeti sıklıkla uyuyan bir canavar ya da tanrıların öfkesinin uyanışına benzetilir ve tanrılar ile yaratıcı güçlerin yıkıcı güçleriyle ilgili zengin bir simge kaynağıdır. Japonlar depremleri fırtına tanrısı Susano-O'nun yaptığını düşünürken Yunanlılara göre bunun suçlusu "Yer sallayan" Poseidon idi. Tanrıları yatıştırmak için kurbanlar sunulurdu. Yer hareketlerine din ya da siyasette büyük bir değişimin habercisi gözüyle bakılırdı. İncil'de depremlerin İsa'nın ölümünün habercisi olduğu anlatılır.

◀ Japon depremleri

Kimi eski kültürlerde şiddetli depremler dünyayı taşıdığına inanılan hayvanların hareketlerine bağlıydı. Japon Ainular adalarının Kashima'nın bir taşla dizginlediği Namazu adlı dev bir pisibalgı tarafından taşındığına inanırlardı.

◀ Fuji Dağı

Japonya'nın ayırt edici imgelerinden olan Fuji Dağı hem Şintoizm hem de Budizm'de kutsaldır. Her yıl binlerce insan zirvesine hac yolculuğuna çıkar. Fuji'nin bir anlamı da "ateş ilahı"dır.

▶ Yanardağ tanrıçası

Eski Hawaii volkan tanrıçası Pele, sağı solu belli olmaz bir gücü ve Büyük Ada'daki Kilauea Yanardağında yaşardı. Ayağını yere vurmasıyla depremlere, sihirli değneğini toprağa sokup karıştırmasıyla da yanardağ patlamalarına yol açardı.

▲ Hint depremleri

Kozmosun Hint yorumunda Yeryüzü, iki yaratıcı gücü temsilen dışı bir kaplumbağa üzerinde duran dört fil tarafından taşınmaktaydı. Hareketleri depremlere neden oluyordu.

AYRICA BAKINIZ

Sürünenler, amfibikler, sf.64-65

Su yaratıkları, sf.68-71

Bereket, çocuk doğurma, sf.120-23

Yunan ve Roma tanrıları, sf.140-41

Hinduizm, sf.158-63

Kabile totemleri, kahramanlar ve düzenbazlar, sf.150-51

YİN-YANG MANZARALARI

Çin peyzaj resimleri Tang Hanedanlığından (618-907) itibaren önemli bir sanat dalı haline geldi. Siyasi çalkantılarla geçen bu dönemde bu resimler doğa ile bir oluşumuzun getirdiği huzur ve dinginliği simgeliyordu. Kompozisyonlarda sıklıkla dağlar ve suyun arka planına bir insan figürü yerleştirilirdi. Resmin her öğesinin sembolik bir değeri vardı ve bütünü düzen ve ahenge işaret ederdi.

1. ve 2. Yin ve Yang
Aşkınlık ve yumuşaklığın olduğu her yerde Yin (edilgen, serin, dip) vardır. Burada sükunet içindeki vadi, su ve bambunun zarif eğimi ile simgelenir. Bütün bulut ve sis formaları Yin semgeleri. Yang (aktif, sıcak, enil) güç ve ışık biçiminde temsil edilir. Burada dağlar, sert kayalar, gökkuşuğu ve suyun parlaklığı tümüyle Yang'dır.

3. Bileşik öğeler
Taoistler bütün elementleri birleştirince kozmik bir kardeşliğe mistik bir inanç duyarlar. Filozof Chuang Tzu'nun dediği gibi, "Gök, Yer ve ben birlikte yazarız ve her şey birler." Burada baskın dağa daha alçak başka dağlar sırtını vermiş. İri ufuklu kayalarla ağaçlar da doğada bütün elementlerin birbirleriyle ilişkili olduğu inancını simgeliyor.

4. İnsan figürü
Çin peyzaj resimleri çoğunlukla insan figürleri dahil edilmemiştir. Boyutları, insanın büyük kozmik yaradılışta küçük bir yer tuttuğunu vurgular. Buradaki figür, erkeklerle kadınları kendi bilgeliğinin yolundan gitmemeleri halinde tüm kozmik düzenin zarar göreceği üzerine tefekkürüne yatkın ya da düşünmekte olabilir.

Shen Zhou, İsmak Kiyosuna Oturma Figürü

▲ Sumeru Dağı

Hindularla Budistler için mitolojik Sumeru ya da Meru evrenin merkezidir. Meditasyona yardımcı olarak kullanılan Tibet mandalalarında bu figüre sıklıkla rastlanır.

▲ Zeytindağı

İncil'de İsa'nın Cennete Kudüs dışlarındaki Zeytindağı'ndan yükseldiği söylenir.

DAĞLAR

Yeryüzünden göğe en fazla yaklaşabildiğimiz dağlara saygı duyulmuş, kimi zaman korkulmuş, dağlar dünya dinlerinde kutsal sayılmış, çoğunlukla tanrılar, ruhlar ve peygamberlerle ilişkilendirilmiştir

Dağlar bizden dikkat isterler. Zirveleri bulutlarla kaplı yükselir ve gündelik hayatımızdan ayrı dururlar. Uzak, meydan okuyucu ve gizemlidirler. Onları kozmik güçler ve hayatla özdeş gören eski kültürler için dağlar Yeryüzü'nün spiritüel merkezi ve Cennetle birleşme eksenine anlamına geliyordu; Tanrının ayrı bir zaman ve mekânda insanlarla bir araya geldiği ilahi bir buluşma yeri idi. İnsanlar, ruhun spiritüel yükselişini temsil etmek üzere dağ biçiminde tapınaklar inşa ettiler.

KUTSAL YERLER

Yüksek yerler her zaman kutsal arayışlarla ilişkilendirilmiştir ve spiritüel aşkınlığın, saflık, hatta ölümsüzlüğün simgesidirler. Dağa tırmanmak çetindir, havanın azalan yoğunluğu solunumu zorlaştırır ve sanrılara yol açar. Zirveyi fethetmek olağanüstü bir başarıdır ve tepeden bakış taze bir görüş açısı sunar. Doruğunda temiz yüreklinin aydınlanmaya eriştiği ruhsal bir yolculuğa benzetilebilir. Çoğu dağ kutsal sayılır. Çin'de Budistlerin kutsal bildiği dokuz dağ bulunmaktadır. İrlanda'daki Croag Patrick ya da Japonya'daki Fuji Dağı insanlara tırmanma esini verir. Böylesi kutsal ziyaretler uzun soluklu amaçları, dünyevi arzulardan el çekmeyi ve aydınlanmayı temsil eder. Spiritüel açıdan dağ dorukları tam bilinçlilik haliyle ilişkilidir.

▲ Ölümsüzlerin Dağları

Bu Çin kabında Taoist bir simge olan Ölümsüzlerin Dağları görülmekte. Çin'de dağlar kutsal sayılır ve kutsal varlıklarla ruhların yuvasıdır.

TANRILAR VE PEYGAMBERLER

Dağlar öteden beri kutsal kitaplardaki vahiyler, peygamberler, tanrılar (özellikle de Güneş ve hava tanrıları) ve kahramanlarla ilişkili görülmüştür. Olympos Dağı klasik Yunan tanrılarının dünyayı ve insanların işlerini oradan yönettikleri yuvalarıydı. Musa, Tanrıdan On Emri almak üzere Sina Dağına tırmanmıştı. Efsaneye göre Hazreti Muhammet Safa Dağına kimıldamasını buyurduğunda dağların değişmezliğini bir tevazu mecazı haline getirmişti.

Amerika yerlilerinden Navajolar bazı dağların önemli ruhlar barındırdığını düşünürdü. Meksika'daki Tlaloc Dağı'nın ise bir Aztek bereket ve yağmur tanrısı olduğuna inanılırdı.

Eski Mısırlıların gözünde dağlar Yeryüzünün göğe duyduğu arzuyu temsil etmekteydi. Gök tanrıçası Nut'un ağız üzerine eğilmiş bedenini gösterirlerdi. Göğe yükselen dağ bu fiziksel arzunun simgesidir. Bu inanç, dağın fallık biçiminin onu hayatı temsil eden eril ya da Yang sembolü haline getirdiğine ilişkin Çin düşüncesiyle benzerlik göstermektedir.

Eski Mısırlıların gözünde dağlar Yeryüzünün göğe duyduğu arzuyu temsil etmekteydi.

Gök tanrıçası Nut'un ağız üzerine eğilmiş bedenini gösterirlerdi. Göğe yükselen dağ bu fiziksel arzunun simgesidir. Bu inanç, dağın fallık biçiminin onu hayatı temsil eden eril ya da Yang sembolü haline getirdiğine ilişkin Çin düşüncesiyle benzerlik göstermektedir.

TAPINAKLAR VE İKİZ TEPELER

Asya, Orta Amerika ve Mezopotamya'dakiler gibi dağ biçiminde inşa edilmiş tapınaklar evrensel merkezi temsil eder. Taraçaları hem spiritüel yükseliş hem de Cennet kapıları ile ilişkilidir. Mısır piramitlerinin de benzeri bir kozmolojik anlamı vardır. Çift doruklu dağlar astral ya da güneş tanrılarının ikametgâhı ya da Çin, Sümer ve İbrani dağları Sina ve Horeb'de olduğu gibi Güneş ve Ay'ın yeri olarak görülmüştü.

AYRICA BAKINIZ

Yeryüzü, sf. 24-25
Doğurganlık ve çocuk doğurma, sf. 120-23
Mısır tanrıları, sf. 138-39
Orta ve Güney Amerika tanrıları, sf. 144-45

Budizm sf. 164-69
Taoizm, Şintoizm, sf. 170-71
Kutsal yerler, sf. 232-33
Desenler, sf. 290-93

ATEŞ

Dehşetli ve yakıcı ateş son derece yıkıcıdır. Savaş ile kaosun simgesi olarak nitelikleri aktif ve erildir. Güneşle de ilişkilidir. Kişi ya da nesneler "ateşli" olarak adlandırılabilir, uçlarda dolaşan duygular kırmızı renkle ilişkilendirilir.

Ateşin ikili bir yapısı vardır ve arınma, yenilenme, yuva, ocak ve ilahi aşkı da simgeler. İnsanın ateş yakmayı öğrenmesi yaşamını dönüştürücü olmuştur. Bütün eski kültürlerin ateş tanrıları ve ateş efsaneleri vardı.

ATEŞ TANRILARI

Ateş tepemizdeki uzayla ilişkilendirilir, gökten Güneş, yıldırım-şimşek biçiminde gelir ve dumanı da göğe yükselir. Hem şiddet hem iyilik getiren bu güçlü elementin neden tanrılara atfedildiğini anlamak zor değildir. Ateşin tanrılaştırılması ilk insanlara dek uzanır ve pek çok dinde rastlanır. Dünyanın dört bir yanında ateş tanrılar ortaya çıkmıştır. Yunanlılarla Romalıların demirci ve ocak tanrıları vardı.

◀ Vulkan

Roma tanrısı Vulkan ateş, yanardağlar ve zanaatkarlıkta bir tutulmuştur. Tanrılar ve kahramanlara Etna Dağının altındaki ocağında silahlar yapar, adına ağustos ayında Vulcanalia şenlikleri düzenlenirdi..

▲ Ateşin gazabı

Bir orman yangının göğe uzanan parlak kırmızı alevleri gücünü ortaya koyuyor. Ateş yıkıcı ya da yapıcı olabilir.

▲ Chu Jung

Bir Çin ateş tanrısı olan Chu Jung, Cennet yasalarını çiğneyenleri cezalandırırdı. Çoğunlukla zırlı tasvir edilmiştir. Cenneteki tahtını ele geçirmeye çalışan oğluyla mücadelesiyle ünlüdür.

▲ Agni

Veda tanrılarından Agni'nin adı Sanskrit dilinde "ateş" anlamına gelir. Tek başlı ya da yıkıcı ve merhametli doğasını temsil edecek şekilde çift başlı tasvir edilmiş, ağaç ve bitkilerin yaşam gücü olarak görülmüştür.

▲ Sehkmet

Çoğunlukla aslan başlı kadın biçiminde, elinde ateş saçan bir kobra tutarken resmedilmiş bu kana susamış Mısır savaş tanrıçası düşmanlarını oklarıyla öldürür, bedeni ögle Güneşi gibi ışıdırdı.

▲ Chantico

Aztek yanardağlar ve ocak tanrıçasının ateşten bir dili vardı. Kuyumcuların koruyucusuydu.

◀ Huehuetotl

Bir Aztek ışık ve ateş tanrısı olan Huehuetotl çoğunlukla kırmızı ya da sarı yüzlü, başının üzerinde bir tütsülük taşıyan yaşlı bir adam olarak tasvir edilirdi.

EBEDİ ATEŞ

Ebedi ateş, sürekli yanan bir ışıktır. Eski zamanlarda zeytinyağı ya da odunla beslenirdi. Çağdaş versiyonlarındaysa propan veya doğalgaz kullanılmaktadır. Ebedi ateş bir kişi, topluluk, uluslararası önem taşıyan bir olay ya da dünya barışı gibi soylu bir amacı simgeler. Olimpiyat meşalesi Yunanistan'da yakılır, oyunlara ev sahipliği yapılan kente taşınır ve oyunlar boyunca da canlı tutulurdu. Çoğu kilisede sunağın üzerinde böyle bir ateş yakılmaktadır.

► Dünyayı aydınlatmak
New York kentinin Ellis
Adasındaki başının üzerinde ateş
tutan Özgürlük Anıtı, baskıdan
özgürlüğü simgelemektedir.

ATEŞ YAKMA EFSANELERİ

İnsan ateş yakmayı öğrendiğinde yemeğini pişirme, sıcak tutma, vahşi hayvanları uzaklaştırma, sonraları da maden cevherlerini ergitme amacıyla kullandığı bir araç elde etmişti. İnsanların ateş yakmayı öğrenişine dair pek çok efsane, en erken ateş yakma araçları konusunda da bilgi verir. Sözelimi efsanevi İran Kralı Huşang, çakmaktaşıdan baltaşını bir yılanı fırlatması, yılanı iskalayan baltanın bir kayaya çarparak kıvılcımlar çıkarması sayesinde çakmaktaşılarını birbirine sürterek ateş yakılabileceğini öğrenmişti.

► Prometheus

Yunan tanrısı Prometheus Zeus'u et yerine kemik yemeye kandırmıştı. Bu davranışını cezalandırmak üzere Zeus da ateşi ölümlülerden uzak tutarak öcünü aldı. Daha sonra Prometheus ateşi ondan çalacaktı.

► Maui

Tanrı Maui çoğu Polinezya efsanesinde, özellikle de Maori ve Hawaii'li'lerinde karşımıza çıkar. Hawaii'de şahin, ateşi Toprak Ana'dan çalıp alevleriyle hafifçe yanan Maui ile bir tutulmuştur. Şahinin tüyleri o nedenle kahverengidir. Hikâyenin benzer bir versiyonu Maoriler arasında da anlatılır.

ATEŞ TÖRENLERİ

Yenilenme, arınma ve kazanılmış kutsallıkla bir tutulan ateş çeşitli kültür ve dinlerin törenlerinde önemli bir yer tutmuştur. Kurbanların organlarıyla birlikte tütün ve tütsü de yakan Azteklerin kurban törenlerinde merkezi bir öneme sahipti. Geleneksel olarak ibadetlerini ateş tapınaklarında yapan Zerdüştilerde Yaratacının enerjisini temsil eder. Kuzey Amerika yerlileri gibi diğer kültürler de ateşi arınma törenleriyle kehanet arayışlarında kullanırlardı.

► Maytap

Çin'de Yeni Yıl'da maytapların sesi kötü ruhlarla talihsizlikleri korkutmak amacını taşırdı. Bunlar altın ejderi uyandırarak gökte süzülüp ekinlere yağmur getirmesini de sağlardı.

► Zerdüştiler

Zerdüşti tapınakları tanrıların sembolü kutsal ateşi barındırır. Ateş rahipler tarafından sürekli beslenir. İnananlar, onu soluklarıyla kirletmemek için beyaz keten maskeler takarlar.

► Aztek

Aztek rahipleri, bütün ateşleri söndürüp kurbandan yeni bir yaşam doğuşunun simgesi olarak kurban edilmiş bir insan gövdesinde yeni bir ateş yakarak elli iki yılda bir olası bir dünya felaketini haber verirdi.

KUTSAL ATEŞ

Ateş çoğu dinde önemli bir unsurdur. Hristiyanlıkta Cehennem ateşle ilişkilendirilmiştir. Bazı azizler de alev alev yanan yüreklerle tasvir ediliirler. Hristiyan kiliselerinde mumlar Tanrının varlığını, umut ve yaşamı temsil eder. Eski Ahit'te yanan çalı hikâyeleri vardır.

YANAN YÜREK

YANAN ÇALI

AYRICA BAKINIZ

Güneş, sf. 16-17
Mısır tanrıları, sf. 138-39
Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41
Orta ve Güney Amerika tanrıları, sf. 144-45

Hinduizm, sf. 158-63
Renkler, sf. 280-83

SU

Su durmadan biçim değiştirir ve dönüşür. Sembolik olarak dişidir, Ay ve hayatın kaynağı olarak bereket ile ilgilidir. Yağmur, kar, sel ya da dingin bir göl biçimini alabilir. Akıcılık, durağanlık, fırtınalı ya da derinlik gibi her birinin

kendi simgeselliği olan çeşitli halleri vardır. Edilgen olsa da hava durumundan etkilenir ve yıkıcı, çözücü, arıttıcı ya da canlandırıcı olabilir. Pek çok dinde bir arınma ve şifa kaynağı olarak görülür.

DENİZ

Sembolik olarak anaç görülen denizin derinlikleri Yeryüzü'nün rahmini temsil eder. Çoğu kültürün yaratılış mitlerinin de yansıttığı gibi bütün yaşam onun ilksel sularından doğmuştur. Çoğunlukla gizemli görülen deniz bilinçdışını da simgelerken derin sular ölüm ve doğaüstü ile ilişkilendirilmiştir. Deniz ve girdap ile tsunami gibi doğal olaylarla bağlantılı pek çok tanrı, ruh ve canavar vardır.

SU VE İBADET

Su çoğu dünya dininde büyük önem taşır. Buradaki tasvirinde, Hristiyan vaftiz töreni arınma ve ilk günahı üzerinden akıtmayı simgeler. Hinduizm'de de su yıkanmak ve kutsal olanın törensel imgelerini arındırmada kullanılır.

▲ Neptün

Yunan tanrısı Poseidon'un Roma'daki karşılığı olan Neptün deniz tanrısıydı. Elinde üç dişli çatalı, yunusların eşlik ettiği bir deniz kabuğuna oturmuş sakallı bir adam biçiminde tasvir edilmiştir. Ateşli doğasının kendini fırtına ve depremlerde ortaya koyduğuna inanılırdı.

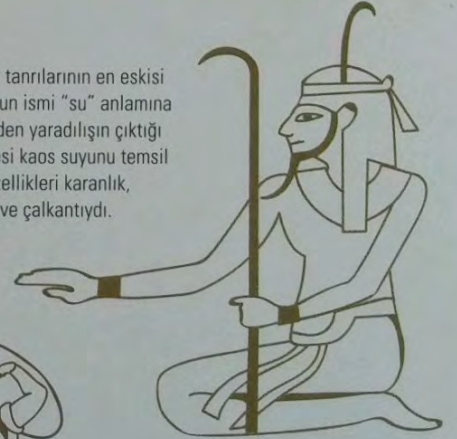

▲ Sedna

İnuit mitolojisinde Sedna deniz tanrıçası ve okyanus hayvanlarının koruyucusuydu. İnuit alt dünyası Adlivun'u o yönetirdi. Çeşitli İnuit toplulukları Sedna'ya farklı adlar vermişlerdir. Sulara avlanan, yiyecek bulmaları onun insafına kalmış insanlar tarafından tapılırdı.

► Nun

Eski Mısır tanrılarının en eskisi olan Nun'un ismi "su" anlamına gelir. İçinden yaratılışın çıktığı tarih öncesi kaos suyunu temsil ederdi. Özellikleri karanlık, sınırsızlık ve çalkantıydı.

▲ Dalgalar

Doruklar ve çukurlar arasında sürekli ilerleyen dalgalar hem değişmezlik hem de değişebilirliği temsil eder. İnsanlar sevinç ya da keder dalgalarından söz eder. Gelgit dalgaları yıkım ve yenilenmeyi simgeler. Rüyalarda değişim korkusu anlamına gelebilirler.

◀ Charybdis

Poseidon'un, Zeus bedenini çalıp da geride sadece girdaba dönüşen ağzını bıraktığında bir deniz canavarı haline gelen kızı Charybdis, dar bir geçidin bir tarafını tutarken diğer bir deniz canavarı olan Scylla da öbür tarafı almıştı. Geçidin iki yakasından birine fazla yaklaşan denizciler hayatlarını tehlikeye atmış olurdu.

IRMAKLAR

İrmak sembolizmi akarsudan kaynaklanır ve doğa ile zamanın yaratıcı gücünü yansıtır. Bereket ve kıyılarına yaşam bahşederek toprağın sulanması anlamına gelirken zamanın geçişi için de bir mecazdır. Hayatın doğumdan ölüme akışı gibi, bir ırmak da kaynağından denize doğru akar. İrmak, iki âlem, Yaşam ile Ölüm arasındaki sınırı da simgeleyebilir. Büyük ırmaklara kişilikler verilmiş, çoğu kutsal sayılmıştır. Pek çok kültürün ırmak tanrı ve ruhları vardır.

▲ Cennetin dört ırmağı
İncil'deki Cennet Irmakları Hayat Ağacının köklerinden doğarak dört ana yönde akar. Suları yaşam ve beslenmeyi temsil eder.

▲ Styks
Yunan mitolojisinde Styks ırmağı Dünya ile Hades arasındaki sınırı çiziyordu. Efsanelerde ölüleri Acheron Irmağından geçirek Styks'e getiren kayıkçı Charon anlatılır.

▲ Ganga
Kutsal Ganj Irmağının suyunu temsil eden Hint tanrıçası Ganga, bereketi ve kara ile denizin bilgeliğini simgeleyen balık ve timsah karışımı bir mahlûk olan 'makara' üzerinde tasvir edilir.

▲ Hapi
Mısır'ın Nil taşkınları tanrısı Hapi, taşkınla gelen bereketin sembolü iri bir göbkle tasvir edilmiştir.

▲ Pınar
Pınarlara çoğunlukla şifa ya da büyü gücü atfedilir. Çevrelerine yerleşimler kurulur ve onlara pınarı, kaynağı anımsatan isimler verilir. İngiltere'deki Bath, kaplıca çevresinde gelişen böyle yerleşimlerin bir örneğidir.

▲ Çağlayan
Budistler çağlayanların evrenin "süreksizliğinin sürekliliğini" temsil ettiğine inanır. Çin ve Japon peyzaj resimlerinde oynadıkları önemli rol kısmen buradan kaynaklanır. Şintoizm'de çağlayanlar kutsal bilinir ve altlarında durmanın ruhu arındırdığı düşünülür.

▲ Delta
İrmağın kaynağından denize dökülüşüne dek izlediği dolambaçlı yolculuğu gösteren delta ölüm ve yolculuğun sonunu temsil eder.

GÖLLER

Geleneksel olarak göl huzur ve tefekkür simgesidir. Yüzeyi yansıtıcı olduğundan ayna sembolizmiyle de yakından bağlantılıdır. Yunan efsanesinde Narkissos, göldeki yansımasını hayranlıkla seyredirken boğulur. Çin'de göller bilgelik, özümseme ve edilgenlik simgesidir. Hinduizm ve Budizm'de tapınaklara bağlı göller yaratılış ve sonraki hayata geçişi temsil eder.

▲ Kutsal göl
Kutsal bir göl çoğu eski Mısır tapınağı için büyük önem taşır. Fotoğrafta Karnak'taki Amon Tapınağı görülüyor. Kutsal göl, Amon'u simgeleyen bir kazın güdüğünde serbest bıraktığı gündelik bir törende kullanılırdı.

SU VE KÖTÜLÜK

Geçmiş yüzyıllarda cadı olduğundan kuşkuyla kadınlar derin suya atılırdı. Boğulmaları masumiyetlerine yorulur, yüzeyde kalırlarsa cadılıktan hüküm giyebilirlerdi.

AYRICA BAKINIZ

Mısır tanrıları, sf. 138-39
Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41
Hinduzim, sf. 158-63
Budizm, sf. 164-69
Taoizm ve Şintoizm, sf. 170-71
Cadılar ve vikalar, sf. 192-93

HAVA DURUMU

Hava durumundaki değişimlerin insanlar üzerinde önemli bir etkisi vardır ve kimi zaman ölüm kalım meselesi haline bile

gelebilir. Ta ne zamandır insanlar bu

değişkenliği tanrıların kaprislerine yormuş, soğuk havadan Kuzey rüzgârını sorumlu tuttukları gibi, yarattıkları folklorik kişileştirmeleri suçlamışlardır.

◀ Ryujin

Ryujin, Japon hava durumu tanrıları Rajinlerin en önemlisidir. Çoğunlukla sis ve kara bulutları oluşturan, gök gürültüsü için de davul döven bir cin biçiminde tasvir edilmiştir. Çocukların göbek deliklerini de o yutar.

Taşıdığı şimşek sembolüyle bu taş figürün gök gürültüsü ve şimşek tanrısı Şango için yapılan bir dansa kullanılırdı.

▲ Rudra

Vedaların, Hindu tanrısı Şiva'nın öncülü Rudra, oklarıyla hastalık saçtığı gibi esenlik dağıtıp iyi işler de yapan fırtına ve şimşek tanrısıydı. Adı "Uluyan" ya da "Kızıl" anlamına gelir ve dizginlenmemiş doğayı temsil eder.

GÖK GÜRÜLTÜSÜ, ŞİMŞEK VE FIRTINALAR

Fırtınalar genellikle savaşçı tanrılar ve yüce kutsal varlıklarla ilişkilendirilmiştir. Gök gürültüsü pek çok kültürde yaratıcı bir güç ve bereket yağmurunun müjdecisi olarak görülürdü. İncil'deki öykülerde Tanrının sesini temsil ederken şimşek de doğurganlık, bereket ve aydınlanma getirir. Yıldırım Yunan tanrısı Zeus ile Hindu savaş tanrısı İndra'nın seçme silahıydı. Amerikan yerlilerinin inancında yıldırım Evrensel Ruh'tur ve savaşla ilgilidir.

◀ Şango

Nijeryalı Yorubalarda kutsal sayılan Şango gök gürültüsü ve şimşek tanrısıdır. Amblemi, çift başlı balta şeklindeki göklerden fırlattığı taş yıldırımları temsil eden aşe'dir.

▲ Şiva

Hinduizm'de şimşek ya da yıkıcı ateş, Şiva'nın alnındaki üçüncü gözdür. İlahi kudreti, kozmik zekâ, aydınlanma ve yıkım ile yenilenme güçlerini simgeler. Silahlarından biri de şimşegi temsil eden üç dişli çataldır.

▲ Tala wipiki

Bu kaçına ya da ruh bebeği şimşegi simgeliyor. New Mexico'nun çöl bölgelerinde yaşayan Amerika yerlilerinden Hopiler tarafından yapılmış. Yağmurla ilişkisinden ötürü tala wipiki kaçına'sı günümüzde iyicil olarak görülüyor..

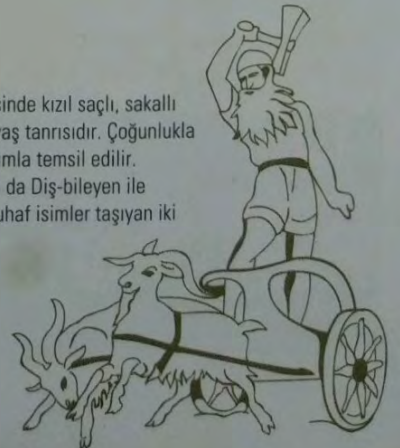

▲ Marduk

Babil'in yaratıcı tanrısı Marduk, Mezopotamya tanrısı Enlil'i havaya yerleştirerek ona soluğuyla fırtınalar çıkarıp bahar meltemleri yapacağı gücü bahşetmiş.

▶ Thor

Thor, kuzey mitolojisinde kızıl saçlı, sakallı gök gürültüsü ve savaş tanrısıdır. Çoğunlukla bir çekiç ya da yıldırımla temsil edilir. Göklerdeki arabasını da Diş-bileyen ile Diş-gıcırdatan gibi tuhaf isimler taşıyan iki keçi çeker.

Günümüzde rüzgâr değişim ve özgürlük simgesi haline gelmiştir ama geleneksel olarak dört ana yön, tanrılar, hatta iblislerle ilişkilidir. Tozlaşmadaki rolü onu cinsel bir simge de yapar. Amerika yerlileri Apaçiler, parmak izlerindeki kabanklıkların, rüzgârın yaradılış sırasında bedene girerken izlediği yolu temsil ettiğine inanırdı. Çin’de rüzgâr söylentiyle ilişkilendirilir, sembolizmi avcılık ve “koku alma” ile de ilgilidir.

A line drawing of a winged female figure, likely a personification of Liberty or Justice, holding a shield with a floral pattern. The figure is shown from the waist up, with her right arm extended and her left hand resting on her hip. She has large, feathered wings on her back. The shield she holds is decorated with a circular floral motif. The drawing is simple and appears to be a sketch or a stylized illustration.

◀ Yunan rüzgâr tanrıları

Yunan mitolojisinde ana yön rüzgârlarının baş tanrısı Aeolus rüzgârları bir mağaraya kapatır, dört tanrıyı da o yönetirdi. Çoğunlukla şişkin yanaklı kanatlı erkekler olarak betimlenen her bir rüzgâr, tatlı bahar meltemlerinden soğuk kış esintilerine farklı hava koşulları getirirdi.

▲ **Hortum**
Dairesel, güneşe bağlı ve yaratıcı hareketi simgeleyen hortumlar ilahî gücün aracı olarak görülürlerdi. İncil’de Tanrı, Eyüp ile bir hortumdan konuşur. Cadılıkta kötü ruhlar hortumlar, çevrıntiler üzerinde dolaşır.

talih ve mutluluğu simgeler. Kimi kültürlerde bulutlar kasvet çağrıştırır. Gerçeklikle bağı kopmuş kimselere “aklı havalarda” denir. Sis çoğunlukla özellikle de Çin peyzaj resminde doğaüstü müdahale ile ilişkilendirilir.

▲ Valkyrie'nin küheylanları

▲ İlahi mevcudiyet
Göksel çağrışımları bulutları
ilahi mevcudiyet ile
ilişkilendirmiştir. Hristiyan
ikonografisinde Tanrı sıklıkla
buluttan çıkmış bir el olarak
gösterilir.

AYRICA BAKINIZ

Doğurganlık, çocuk doğurma,
sf. 120-23

Kelt ve Kuzey Avrupa tar

sf. 142-43

Doğa ruhları, sf. 148-49
Yaradılış hikâyeleri, sf.

Melekler, *sf. 188-89*

YAĞMUR VE KAR

İster yağmur olsun ister dolu, kar ya da çiy, bütün yağışlar su sembolizmi ve yaşam ile ölümle ilişkilidir. Yıkımla da sonuçlanabilir, yenilenmeyle de. Yağmur olduğunda bereketi simgelerken çiyken kutsama olarak yorumlanır. Buz ve kar olduğunda soğuk ve geçicilikle ilişkisi halk hikâyeleri ve mitlerde yansımaları

bulur. Gökkuşağı ise güneş ile suyun sembol dillerini bir araya getirir. Göksel kökeninden ötürü yağış gökyüzü tanrılarıyla ilişkili bilinmiştir. Havanın öngörülmez, çoğunlukla da şiddetli gücünün kontrol edilebilmesi, böylelikle insanların hayatta kalması, tanrılarla aralarındaki işbirliğine bağlıydı.

YAĞMUR

Yağmur her zaman önemli bir bereket sembolü olmuştur ve kimi ilkel kültürlerde kutsal menilerle bir tutulur. Anımsama ile de ilişkilidir. Binlerce yıl boyunca insanlar, yağmurun tutulmasına, şiddetle boşanmasına ya da tatlı bir yağış olup akmasına tanrıların karar verdiğine inanırlardı. Yağmur yağdırmak için çeşitli törenler yapıldı ve yağış ejderler, köpekler, hatta papağanlar gibi bazı hayvanlarla ilgili sayıldı.

▲ Ejder

Çin'de ejderler hava durumu ile ilgili görülür, yağmur getirdiklerine inanılırdı. Ülkeyi vuran en kötü sellerden bazıları insanların bir ejderi öfkelenmiş olmasına verildi. Çin ejderlerinin, bedenleri için yaşamsal önemdeki suları yönettiğine inanılıyordu. Buna karşılık Batı ejderleri ateşi yönetirlerdi.

▲ Şiddetli yağmur

Soğuk, içe işleyen yağmur, ilahi bir nimet olabildiği gibi sefalet ve acı da getirebilir. Şiddetli yağmurların sembolik anlamı fırtınalar ve tanrıların gazabınıninkine aynıdır.

► Yağmur dansları

Yağmur danslarının farklı yorumlarına dünyanın dört bucağında rastlanır. Sözgelimi Amerika yerlilerinden Cherokee'ler yağmur çağırmak ve kötü ruhları uzaklaştırmak için yağmur dansları yaparlardı. Ayağı yere vurmak yağmurun sert zemin üzerindeki tıptırısının taklidiydi.

▲ İndra

Hindu gök gürültüsü, yağmur, bereket ve savaş tanrısı İndra, bulutlarla kaplı kutsal Meru Dağındaki göksel sarayı Svarga'da oturur halde betimlenmiştir. Elinde aydınlanma, yıkım ve yenilenme simgesi yıldırım ile görülüyor.

▲ Zeus ile Danae

Yunan mitolojisinden bir hikâyenin anlatıldığı tablo, kahraman Perseus'un insan anası Danae'yi, tanrı Zeus tarafından sikke yağmuru ile hamile bırakılırken gösteriyor. Yağmurun tanrısal bereketinin erotik bir sembolü.

◀ Tlaloc

Tlaloc Aztek yağmur ve bereket tanrısıdır. Çoğunlukla suyu temsil eden balıklı tüyleriyle bezeli bir taç, elinde gök gürültüsü çıkaran bir çingirak ve ağzına kadar dolu su kaplarıyla tasvir edilmiştir.

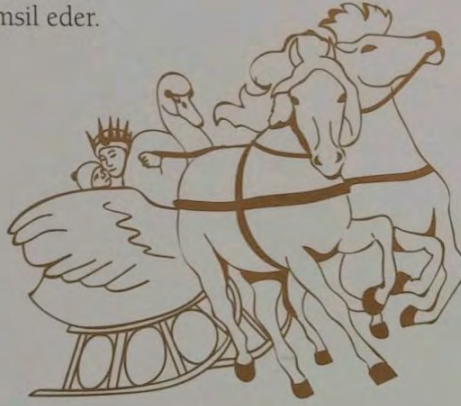
KAR VE BUZ

Kar ve buzun sembol dilinde soğuk ve katılık, zorlukla özdeşleşmiş olması şaşırtıcı değildir. Burada saf, beyaz, el değmemiş güzelliğe de gönderme vardır. Duygusal olarak kar ve buz katılık, sertlik, kırılganlık, geçicilik ve genel bir sevgi yokluğuyla ilişkilidir. "Soğuk nezaket" gibi deyimler sıkça kullanılır. Buna karşılık, eriyen kar katı bir kalbin yumuşamasını temsil eder.

▲ Kar taneleri

Kar tanesinin kırılgan güzelliği geçiciliği, bilgelik, gerçek, katılık ve saflığı simgeler. Her biri eşsiz olduğundan bireyselliğin de sembolüdür.

▲ Karlar Kraliçesi

Bu Batı masalı iynin kötüyü yenmesini anlatır. Oğlan Karlar Kraliçesi tarafından kaçırıldığında birbirlerinden ayrılan iki çocuğu, kızın onu kurtarmak için nasıl her şeyi tehlikeye attığını anlatır.

CENNET KÖPRÜSÜ

Uçucu, ele gelmez, geçici gökkuşağının pek çok sembolik anlamı vardır. Umut, huzur, barış ve ilahi bir akit, savaş habercisi ve bir tapınma, hatta korku nesnesi olarak görülmüştür. Gökkuşağı Cennete uzanan bir köprüdür ve bilgeliğin onun sonunda olduğu söylenir.

▲ Altın küpü

İrlanda folklorunda cinlerin küp dolusu altını gökkuşağının ucunda gizlediği anlatılır. Batı'da gökkuşağının ucu kişinin kısmetiyle kavuşmasıdır.

▲ Gökkuşağı yılanı

Avustralya Aborijinleri'nin Gökkuşağı Yılanı miti mevsimsel değişiklikler ve insanın suya bel bağlamasıyla ilgilidir. Dev yılan kurumayan su çukurlarında yaşar, böylece en değerli yaşam kaynağını da kontrolü altında tutar.

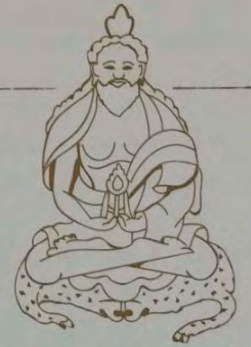
▲ Navajo gökkuşağı

Navajo bayrağı üzerindeki gökkuşağı egemenliği ve bütün kabilelerin Gökkuşağı Ulusu olarak bir araya gelişini simgeler. Bakır rengi dış hattı sınırlarını, girintili çıkıntılı şekiller de kutsal dağlarını temsil eder.

▲ İris

Gökkuşağı tanrıçası ve Olimpik tanrıların ulaşı. İris genellikle altın kanatlı ve haberci asalı genç bir kadın olarak betimlenmiştir. Gökkuşağı onun Yer ile Gökler arasındaki yolunu temsil eder.

▲ Gökkuşağı beden

Tibet tantrik Budizm'inde gökkuşağı beden, Budist'in bedeninin gerçek anlamda yok olup saf ışığa dönüştüğü aydınlanmaya geçiş halidir. Bu da çoğunlukla ölümden sonra olur.

▲ Kahukura

Maori gökkuşağı tanrısı Kahukura'ya savaşta başvurulur. İnsanın ölümlülüğü ve Cennet ile Yeryüzü arasındaki yolun da sembolüdür.

AYRICA BAKINIZ

Memeliler, sf. 52-55
Ejderler, sf. 78-79
Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41
Orta ve Güney Amerika tanrıları, sf. 144-45

Rüya zamanı, sf. 152-53
Hinduizm, sf. 158-63
Budizm, sf. 164-69
Masallar, sf. 272-73
Bayraklar, sf. 324-29

► Nuh'un Gemisi

Kutsal kitaptaki Nuh öyküsünde tufan insan günahlarının tanrı tarafından cezalandırılması olarak anlatılır. Adanmış bir adam olan Nuh'a Tanrı tarafından bir gemi yapması talimatı verilir. Gemi tufanı atlatır ve Nuh ile ailesi dünyada insan soyunu sürdürür.

SELLER

İlahi bir cezalandırma edimi olarak uygarlığı yok etmek amacıyla Tanrı ya da tanrılar tarafından gönderilmiş büyük bir tufan hikâyesi dünya mitolojilerinde yaygın bir temadır.

Sembolik olarak seller ölüm ve yenilenmeyi, bir döngünün sona erip bir başkasının başlamasını temsil eder. Sular, bereket ve yeni yaşamın aysı güçleriyle ilişkili tutulurlar. Günahın temizlenmesi ve insanlığın arınmasıyla da bağları vardır.

EVRENSEL TEMA

Çin'den Rusya'ya, Sumatra'dan Peru'ya, küresel tufan hikâyelerine dünyanın hemen her uygarlığında rastlanır. Genel olarak seller, insanların doğa ve tanrılar ile ahenk içinde olmayışlarının sonucu olan kaosu temsil eder.

Çoğu öykü ünlü İncil hikâyesi Nuh'un Gemisi ile benzerlikler taşır. İlahi cezalandırma, tufanı önceden haber verme, aile ve hayvanları barındıracak bir gemi yapma ve suların çekilip çekilmediğini anlamak için kuş uçurma gibi temalar içerir. Hinduizm'in kutsal *Purana* metinleri, Babil'in *Gilgamesh Destanı*'ndaki Utnapiştim, bu mitlerin en tanınmışlarından.

▲ Matsya Efsanesi

Bu Hindu efsanesinde, Manu, Matsya adlı bir balık şeklindeki Vishnu'yu kurtarır. Matsya'nın bir selin geleceğine dair uyarısıyla, Manu bir tekne inşa ederek kurtulur ve Yeryüzünde yaşamı yeniden kurar.

KÖKENLER

İncil'deki tufan hikâyesinin kökenleri üzerine pek çok teori bulunmaktadır. Bununla birlikte Mezopotamya'da, Dicle ile Fırat nehirlerinin birleştiği yerde doğmuş (şimdiki güney Irak) olabilir. Bu biter bölge büyük

◀ Aztek yaratıcı tanrısı

Orta Amerika inançları her biri tufanlar gibi doğal afetlerle son bulmuş dünya döngüleri içerir. Aztek hava ve yaratıcı tanrısı Quetzalcoatl böyle bir felaketin ardından dünyaya yaşamı geri getirmiştir.

taşkınlarla açıktır ve jeolojik kanıtlar pek çok yerleşimin su baskınlarıyla yok olmuş olabileceğini düşündürmektedir. Eski kültürler kendilerini boğan selleri küresel bir fenomen olarak görmüş, açıklayıcı mitler yaratmış olabilirler.

ÖNEMLİ İSTİSNALAR

Eski kültürlerin yıllık taşkınlarla yararlandığı Amazon ve Nil gibi bölgelerde küresel bir felaketle sonuçlanan tufan hikâyeleri doğmamıştır. Mısır'da Nil'in yıllık taşkınları çevresini son derece bereketli kılmış, insanlara besin sunmuştur. Taşkınlar o kadar önemliydi ki Hapi adını verdikleri, suyun yükselip çekilişini, bölgeye bereket getirişini Firavunla birlikte kontrol altında tuttuğuna inandıkları olumlu bir tanrı yaratmışlardı. Nil'in sulamada kullanılan suları olmaksızın Mısır uygarlığı muhtemelen asla bu seviyede gelişemezdi.

◀ Nil taşkını

Nil değerli av hayvanlarını kendine çekmiştir. İÖ 2.yy'dan kalma bu Nil mozaiki detayında yıllık taşkın sırasında bir kaya üzerinde mahsur kalmış gergedan görülüyor.

AYRICA BAKINIZ

Su, sf. 32-33

Bereket, çocuk doğurma sf. 120-23

Mısır tanrıları, sf. 138-39

Hinduizm, sf. 158-63

Hristiyanlık, sf. 176-79

MEVSİMLER

Mevsimler evrensel olarak doğum, büyüme, ölüm ve yeniden doğuşu, dolayısıyla da zamanın geçişini simgeler. İnsanlar zamanı her vakit Güneş ve ayın döngüleriyle bilmişlerdir, bundan ötürü Güneş ile Ay mevsim sembolizminin parçasıdır. Her mevsimin ona atfedilen tanrıları, hayvanları, renkleri, hatta duyguları vardır. Kimi kültürlerde mevsimler, Çin'in sonbahar kasımpatıları gibi belirli çiçeklerle simgelenmiştir.

İLKBAHAR

Tazeligi, yeşilliği ve vaat dolu oluşuyla ilkbahar yeniden doğuş ve yeni yaşamı simgeler. Özündeki, ortaya çıkan doğadır. Hayvan ve insan yavruları, genç kadınlar ve çiçekler bu mevsimin sembolleridir, ilkbaharın gençliği, güzelliği ve iç burkan kısalığını ifade ederler. Çin ve Japonya'da kiraz çiçeği önemli bir mevsim simgesidir. Kelt mitolojisinde Yeşil Adam ilkbahar yenilenmesiyle bağlantılıdır.

► **İlkbahar alegorisi**
Batı sanatında ilkbahar geleneksel olarak doğurganlık simgesi genç bir kadınla temsil edilir; başında mevsim çiçeklerinden bir taçla tatlı bir doğa manzarasına yerleştirilmiştir. Yanında küçük çocuklar da olabilir.

▲ **Flora**
Roma mitolojisinde Flora ilkbahar ve çiçeklerin tanrıçasıdır. Adına düzenlenen Floralia Şenliği Nisan ya da Mayıs başında kutlanır ve yaşam döngüsünde yenilenmeyi temsil ederdi.

▲ **Süt kuzusu**
İlkbahar simgesi olan kuzu, İsa'nın çarmıha gerilişi ve dirilişini ifade eder; bu da onu İlkbahar gündönümünden sonraki ilk dolunayı izleyen Pazar günü kutlanan Paskalya ile ilişkilendirir.

YAZ

Güneşin tepede olduğu yaz olgunlaşmanın mevsimidir. Klasik dünyada yaz Yunan tanrısı Apollo ve tanrıça Demeter (Roma dönemindeki adıyla Ceres) ile özdeşleşmişti. Hayvanları altın aslan ile ejderdi. Çin'de yaz nilüfer ve şakayık ile simgelenmiştir.

► **Ceres**
Roma tarım ve bereket tanrıçası olan Ceres'in insanlara buğdayı nasıl yetiştirip kullanacaklarını öğrettiğine inanılırdı. Genellikle boynunda başaklardan bir kolye, elinde meyve sepetiyle tasvir edilmiştir.

▲ **Yaz simgesi**
Yazı temsil eden bu Klasik figür başak taçlı, elinde başak demeti ve tırpan tutan genç bir kadındır. Buğday tanesi yeniden doğuş, büyüme ve bereket simgesidir.

SONBAHAR

Sonbahar geleneksel olarak ya bir çocuk ya da konukseverlikle mevsimin bolluğunu simgeleyen bir sepet üzüm taşıyan bir kadınla gösterilir. Mevsimin hayvanı yabani tavşandır. Batı sanatında meyve, çiçek ve buğday taneleriyle dolup taşan cornucopia (bereket boynuzu) eski bir sonbahar sembolüdür ve bereketle gerilere giden bağları vardır.

► Yabani tavşan

Pek çok kültürde doğurganlık sembolüdür, sonbahar bolluğuyla ilintisi de buradan kaynaklanır. Yunan-Roma mitinde yabani tavşan mevsimin bolluğunu olduğu gibi Çin Ay şenliklerinde de bereketi simgeler.

▲ Bacchus

Yunan şarap ve ifrat tanrısı Bacchus (Dionysos adıyla da bilinir) sonbahardaki bağbozumu kutlamalarıyla ilişkilendirilmiştir.

▲ Persephone

Tanrıça Persephone, sonu gelmez bir yenilenme döngüsü içinde her yıl toprağa dönmeden önce topraktan gelen ekini simgeler.

▲ Ekin bebeği

Örümüş buğdaylardan yapılan ekin bebeği eski Avrupa hasat adetleriyle ilişkilidir ve Kelt bereket törenlerinde kullanılır.

HASAT ŞENLİĞİ

Hasat dönemi şükran şenlikleri bütün tarım topluluklarında görülür. Topluluğu doğanın bolluğunun kutlandığı ve ataların anıldığı bir zamanda bir araya getirir. Genellikle hasatla ilgili özel yiyecek içecekler tüketilir ve insanlar kutlamalara katılır.

► Bali ve Java'daki yıllık pirinç şenliği tanrıça Dewi Sri'ye adanmıştır. Tanrıçanın başında bir taç vardır, kimi zaman elinde de dirilişi simgeleyen bir nilüfer tutar.

▲ Yaeyama dansçısı

Japonya'nın Yaeyama adalarında başarılı bir hasat için geleneksel danslar yapılır. Dansçılar gündelik faaliyetleri canlandırır. Burada dansçı oyuncak atını taklit bir savaşa doğru sürmekte.

▲ Çin ayçörekleri

Çin hasat şenlikleri sırasında ayçörekleri yenir. Çöreklerde Ay'ı simgeleyen yumurta sarısı bulunabilir.

KIŞ

Kış, soğuk rüzgârların uğuldadığı, çoğu ağacın yaprak döktüğü, toprağın katı ve çıplak olduğu ölü zamandır. Çoğu kültürün mevsim değişikliklerini açıkladıkları hikâyeleri vardır. Eski Yunan mitolojisinde Persephone kaçınılarak Ölüler Diyarına götürülür, bu sırada toprak kararı ve hiçbir şey yetişmez. Serbest bırakıldıktan sonra bile Hades onu her yıl toprak yeniden çıplaklaştığında birkaç ay kalmak üzere Ölüler Diyarına dönmeye zorlar.

Bu dönem de kış olmuştur.

◀ Kış temsili

Eski Roma heykeliğinde soğuktan korunmak üzere pelerin giymiş yaşlı bir erkek ya da kadın biçimindeki geleneksel kış yorumu görülüyor. Çoğunlukla figürler sert havayla mücadele halinde öne eğilmiş biçimdedir.

▲ Ördek

Ördek Mısır ölümler tanrıçası Isis ve geleneksel olarak kışla ilgili görülür. Yaban ördeği aynı zamanda sevilen bir kışlık av hayvanıdır.

▲ Boreas

Klasik mitolojide soğuk Kuzey rüzgârı ile kışı getiren Boreas'tan yıkıcı potansiyelinden ötürü korkulurdu. Atına donanması ona dua eder, onuruna Boreasmi şenliğini düzenlerdi.

▲ Semender

Eski Romalı yazar Plinius semender için "Bu hayvan tıpkı buz gibi, ateşi söndürecek kadar kurudur" demiştir. Sürdürülen inanç ve yok edilemezliğin simgesi semender ateşle de ilişkilendirilir.

AYRICA BAKINIZ

Ay, sf. 18-19

Memeliler, sf. 52-55

Kuşlar, sf. 58-61

Verimlilik, çocuk doğurma, sf. 120-23

Mısır tanrıları, sf. 138-39

Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41

Hristiyanlık, sf. 176-79

DEĞERLİ TAŞLAR

Değerli ve yarı değerli taşlar renk ve ışık saçarak. Yerküreden gelmeleri onları spiritüel güç ve saflık sembolü olarak ilahi enerjiyle ilişkilendirir. Aralarından bazılarına şifa ve koruma güçleri atfedilmiştir. Yüzyıllar boyunca statü simgeleri olarak kullanılmışlardır. Şeffaf olanlar kehanet, kırmızıları ise şevk ve canlılıkla bağlantılıdır. Bazı taşlar doğum aylarıyla ilişkili görülmüştür ve kendilerine özgü çağrışımları vardır.

▲ Topaz

Duyarlı bir taş olmakla tanınan topaz sadakat, ilahi iyilik, dostluk, bağışlayıcılık ve sevgi simgesidir. Tıbbi açıdan, geleneklerde sinir çöküntüsünü giderdiği ve iştahı açtığı düşünülmüştü.

▲ Kantaşı

Şifa taşı olarak bilinen kantaşı ilişkileri canlandırır ve arındırır. Kimi zaman da engelleri aşma ve cesaret vermede bir savaşçı taşı olarak görülmüştür. Kantaşı kan rahatsızlıklarıyla savaşmada ve kanamayı durdurmada kullanılırdı.

▲ Zümrüt

Rengiyle zümrüt verimlilik, ölümsüzlük, ilkbahar ve gençlik çağrıştırır. Mısırlılar ölümleriyle birlikte ebedi gençliği temsilen bir zümrüt gömerlerdi. Hristiyanlıkta inancın sembolü olan zümrüt halk inanışlarında da şifa taşı olarak karşımıza çıkar.

▲ Ejder koruması

Bu 14. yy Çin oymasında, saklı hazineyi koruyan bir ejder görülmüyor. Geleneksel olarak Çin kültüründe yer ejderleri toprağın derinliklerine gömülü değerli nesnelerle mücevherleri korurdu. Böyle saklı hazineler bilgi ya da bilgeliği simgelerdi.

▲ Agat

Eski kültürler agatın, takanı görünmez kıldığına inanırlardı. Cesaret, uzun ömür ve bolluk simgesidir. Eskiden öküzlerin boynuzlarına iyi bir hasat için akik bağlanırdı.

▲ Yakut

Bu değerli taş sevgi, cesaret ve canlılık simgesidir. Tutku gezegenleri olan Satürn ve Mars ile ilişkili tutulmuştur. Kraliyet ailesi bireyleri tehlike karşısında geçici bir kedere kapıldıklarında yakut takarlardı.

▲ Safir

Göksel ahenk, barış ve gerçeğin sembolüdür. Hindu geleneğinde Satürn ve özdenetimle ilişkilendirilir. Bazı yerlerde kötülüğü uzak tuttuğuna inanılırdı.

▲ Yeşim

Çinliler için yeşim Cennet taşıdır ve arılığı simgeler. Güneşle ilişkili bir Yang amblemi olarak adalet, cesaret, ahenk ve ahlaki saflığın da sembolüdür. Uğurlu sayılan yumuşak yeşim cinsel yan anlamlar da taşır.

▲ Elmas

Saflık, gerçek ve sadakat sembolü elmas, nişan yüzüklerinde yaygın olarak kullanılır. Işıltısıyla Güreşle ilişkili tutulur. Taşıyanın duygularını emdiğini ve ruhu temizlediğine de inanılır.

▲ Opal

Opal ilahi içgörü, dinsel adanmışlık ve sadakat sembolüdür. Romalılar opalin şimşek biçiminde Cennetten düştüğüne inanırlardı. Bazı kültürlerde gözü kraliyet ailesinin üzerinde olduğu inancıyla "Göz Taşı" olarak adlandırılmıştır.

▲ Ametist

Koruyucu ve spiritüel bir taştır. Hristiyan Kilisesinde piskoposlar ametist yüzük takar. İç huzuru getirdiğine ve taşıyanı sarhoşluktan koruduğuna da inanılmıştır.

▲ Turkuvaz

Öteden beri kötülükten koruyucu bir uğur olduğuna inanılan turkuvaz cesaret, başarı ve doyum simgesidir. Meksika'da bir güneş ve ateş sembolüdür. Tibetliler de onu kutsal bir değerli taş olarak görür.

▲ Akik-Cornelian

Şifa veren, spiritüel ve yaratıcı niteliklerinden ötürü değer verilen cornelian dinsel sembol diliyle yakından ilişkilidir. Hazreti Muhammed'in mühürü gümüş bir halka içinde oyulmuş bu taşın oluşmaktadır.

▲ Kedi Gözü

Kaplan Gözü olarak da bilinen bu taş içgörü ve zihin açıklığının simgesi, bundan ötürü de meditasyonla ilişkilidir. Uğur getirdiğine, taşıyanı kötülüklerden koruduğuna inanılır.

▲ Lacivert taşı - Lapis lazuli

Göksel sembolizmle yüklü mavi bir taştır. Güç, bilgelik ve ruhsal kuvveti temsil eder. Psişik yetenekler ve içgörüğü geliştirdiğine inanılır. Aynı zamanda bir dostluk taştır.

▲ Oniks

Kara taşlar koruyucu enerjileriyle ünlüdür. Geleneksel olarak oniks negativiteyi savuşturmak için takılır ve duyarlılığı artmış duyarları, özgüven ve spiritüel gücü simgeler. Evlilikte mutluluk ve içtenlikle de ilgili görülür.

▲ Ay Taşı

Soluk ışıltısıyla Ay Taşı öteden beri Ay ve aşıklarla ilişkili görülmüştür. Bereketle ilişkisi Arap kadınların giysilerine bu taşlardan dikmelerinin nedeniydi. Aybaşı dönemlerini dengelemesiyle de bilinir.

▲ Kristal

Saflık simgesi kristal büyüde önemli bir yer tutar. Kristal kürelerle iskarpinlere ilişkin halk masalları da buna dayanır. Enerjiyi saklayıp iletmesiyle kazandığı ün onu bir şifa ve meditasyon aracı haline getirmiştir.

▲ Granat

Bronz Çağından beri sevilen bir taş olan granat koruyucudur, negativiteyi uzaklaştırır, depresyona karşı korur ve cesaret verir. Geleneksel olarak bir enerji, adanmışlık ve sadakat sembolü olduğuna da inanılmıştır.

▲ Akuamarin

Eskiler deniz enerjisinin akuamarinde barındığına inanır, denizciler fırtınalarda korunmak için bu taşı takarlardı. Yaratıcılık, iletişim, öz farkındalık ve güvenle ilişkili tutulmuştur.

▲ Peridot

Şan, kuvvet ve enerji simgesi olarak peridot Ağustos'ta doğanların taşıdır. Hawaii mitolojisinde volkan tanrıçaları Pele'nin gözyaşlarını temsil eder.

DOĞUM TAŞLARI

Bazı taşlar yılın farklı aylarıyla ilişkilendirilir ve uğur getirdiklerine ya da bu aylarda doğanları etkilediklerine inanılır. Seçimler değişmekle birlikte aşağıdaki popüler bir sınıflandırmadır: Granat (Ocak), Ametist (Şubat), Akuamarin (Mart), Elmas (Nisan), Zümrüt (Mayıs), Ay Taşı (Haziran), Yakut (Temmuz), Peridot (Ağustos), Safir (Eylül), Opal (Ekim), Topaz (Kasım) ve Turkuvaz (Aralık).

► Turkuvaz kolye

Turkuvaz (Aralık) geleneksel olarak iyi talih ve dostluğun teşviki ile ilişkili görülür. Parlak renginin özgüveni de geliştirdiği düşünülür.

► İç ışıltı

Bu topaz gibi, traşlanmış değerli taşlar iç özellikleri ve ışıltılarını ortaya koyar. Taş üzerinde çalışmak sembolik olarak ruhların adım adım kusursuzluğa ve ilahi bilgeliğe doğru ilerlemesi anlamını taşır ve ruhun insan bedeninin alçak sınırlarından kurtuluşunu temsil eder.

AYRICA BAKINIZ

Ejderler, sf. 78-79

Aşk ve evlilik, sf. 126-27

Tılsımlar, sf. 194-95

Kraliyet ailesi, sf. 216-17

Mücevher, sf. 254-55

Cōment diex dōne ses smâtemēs a moyses.

Comment hypocrite aourent le uel.

▲ Yıldızlı idol

Altın Buzağı tapımı putperestlik ve Tanrıya isyan simgesidir.
İncil'deki, altın bir buzağıya tapınan İsrailoğulları hikâyesine dayanır.

ALTIN

Parıldayan Güneş gibi ısıtılı ve parlak altın, eski zamanlardan beri tutkuları körüklemiştir. Bunun sonucu olarak asalet, aydınlanma ve kutsallığın güçlü bir sembolüdür.

▲ Üstünlük simgesi
Evrensel kabul görmüş bir büyük başarı sembolü olan altın, buradaki Olimpiyat madalyası gibi nişan, kupa, hatta eğlence sektöründe ödül olarak verilir.

Altın kusursuz bir metaldir. Parlak bir ışıltısı vardır, dayanıklı, kolay işlenir ve pas işlemezdir. Görkemli rengi onu sembolik olarak eril Güneş, kusursuzluk ve yürekle ilişkilendirir. Ruhun en yüce emellerini, yozlaşmazlık ve saflığı çağırır.

ARZULANAN DEĞER

Altın dünyanın her yerinde yüksek yöneticilerle monarşinin özel giysilerinde yer bulmuştur. İnka imparatorluğunda yeni hükümdarlar, törenle altın tozuna bulanarak püskürtülen reçine ile kaplanırlardı. Bu da efsanevi El Dorado'nun (yaldızlı adam) tarihi kökenidir. Bugün altın en yüksek başarı ya da onurun sembolüdür. Niteliklerinden ötürü ticari değer edinmiş ve en erken dönemlerden bu yana para ve vergi birimi olarak kullanılmıştır.

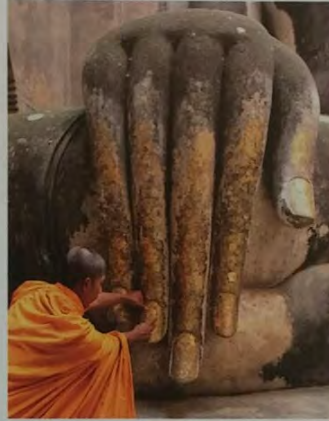
İLAHİ ALTIN

Altın sembolik olarak çeşitli tanrı ve dinlerle ilişkilendirilmiştir. Yunan mitolojisinde İason'un Altın Post'u arayışı spiritüel uyanma arayışını temsil eder. Hristiyanlıkta altın, altın buzağı hikâyesi (solda)

► İbadet nesnesi

Maya ve Aztekler gibi İnkalar da altına tapar, onu üst düzey şahıslar ve törensel uygulamaya saklarırlardı. Aztekler için altın, Güneş tanrı Huitzilopochtli'nin dışkısını simgelerdi.

▲ Aydınlanma işareti
Buda tasvirleri bir aydınlanma işareti olarak çoğunlukla altınla yaldızlanmıştır. Altına saflığından ötürü değer verilir ve Budistler onu kutsal nesnelerinde kullanarak sevap işlemiş olurlar.

ya da ilahi varlık gibi zıt anlamlıdır. Taç giyme törenleri sırasında Ortaçağ krallarına Cennetin

ebedi ışığı ve ilahi kaynaklı otoriteyi temsil eden altın bir taç verilir. İlahilik Bizans ve Doğu Ortodoks Hristiyanlığında ikonların yaldızla süslenmesi, Ortaçağ sanatında da altın varak çalışmasıyla temsil edilmiştir.

Hem Budizm hem de Hristiyanlıkta altın aydınlanma simgesidir. Hindu inancında Güneş'in kalıntısı olan ışıktan gelme bir maden olarak görüldü. Mısırlılar için altın, tanrıların en kudretlisi olan ve Altın Dağ olarak bilinen Re'nin bedenini oluştururdu.

Eskilerin adi metali altına çevirme sanatı, simyanın Büyük Eserine dönüşecek ruhsal arınma mecazı haline gelmiştir.

YÖZLAŞMA SEMBOLÜ

Amerika yerlileri Sioular altın için "beyaz adamı çılgına çeviren sarı metal" derlerdi ve bu belirli bir negatif sembolizm içerirdi. "Sınıf düşmanının" geleneksel olarak üst sınıflarca takılan altın cep saatiyle temsil edildiği Komünist Rusya'da da aşağı görüldü.

Bazı kültürlerde kötücül doğaüstü güçleri olduğu inancıyla altından korkulmuştur. Altını konu alan pek çok geleneksel öykü, hırs ve baştan çıkmaya karşı bir uyarı yerine geçer. Tanrılardan dokunduğu her şeyi altına çevirme gücü istediğine pişman olan ünlü Midas'ın miti bunların bir örneğidir.

AYRICA BAKINIZ

Güneş, sf. 16-17
Değerli maddeler, sf. 46-47
Mısır tanrıları, sf. 138-39
Budizm, sf. 164-69
Hristiyanlık, sf. 176-79

Simya, sf. 210-11
Kraliyet ailesi süsleri, sf. 218-19
Mücevherler, sf. 254-55
Renkler, sf. 280-83

DEĞERLİ MADDELER

Eski zamanlarda değerli madenlerin katı haldeki kozmik enerji olduğuna inanılırdı. Göksel/uhrevi potansiyeli olan dünyevi nesnelerdi bunlar. Bu inanç, metallerin bilinen yedi gezegenle eşleştirildiği kozmik bir sıralamaya yol açtı. Değerli madenler

hem ilahiliği simgeleyen kutsal nesneler hem de araç ve silah olarak kullanıldı. Kehribar ve inci benzeri diğer değerli mallar gibi değerli metaller de güzellikleriyle nadirliklerinden ötürü değer gördü ve genellikle statü sembolleri olarak kullanıldı.

▼ İnci

Aşağıdaki 12. yy Bizans tacını süsleyen değerli taşlar arasında inciler de bulunuyor. Kraliyet, bilgelik ve arılık simgesi olarak bir zamanlar sadece kraliyet ailesi tarafından kullanılabilirdi. İslam ve Hindu felsefelerinde mükemmellik temsili olan inci öteden beri dünyanın her yerinde statü sembolü olmuş, hükümdarları süslemişti.

Johannes Vermeer'in *İnci Küpeli Kız* portresi (sağda) bu saflık simgesinin mükemmel bir resmidir. Varlık işareti olarak çok değer verilen inci Ay, dişilik ve spiritüel bilgeliği de temsil eder. Çinliler için inci sembolik olarak ateş ve suyun bir araya gelişidir.

BIZANS TACI

Johannes Vermeer, *İnci Küpeli Kız*, yaklaşık 1665-66

▲ Mıknatıs taşı

Mıknatıs taşının manyetik özellikleri onu büyüyle ilişkilendirmiştir. Bu taşı üzerinde bulunduranın sürüngenler arasından güvenle geçip geleceği görebileceği söylenirdi.

▲ Kurşun sülfür

Simyada kurşun insan varlığı ya da ruhun ağır, "hasta" halini temsil eder. Satürn'ün, sınır koyucunun özelliğidir bu. Alçak metal olarak spiritüel gelişimin mümkün olduğu en düşük düzeyi simgeler.

▲ Demir

Güç ve sağlamlık anlamına gelir. Pek çok kültür demirin erimesinde spiritüel bir anlam bulmuş, ergimeyle biçimlendirilen nesneyi sembolik bir doğuma benzetmiştir.

▲ Jet- Kara amber

Fosilleşmiş eski ağaç olan kara amber hastalıktan koruyucu tılsım olarak görülmüştür. Migren, mide ağrısı ve üşütmeye karşı kullanılmıştır. Rengi dolayısıyla Batı'da genellikle yas mücevheri olarak kullanılırdı.

▲ Kehribar- Amber

Gerçekten tarih öncesi ağaçların fosilleşmiş özsuğu olan kehribar, yolcuların uğuru olarak görülür. İlk Hristiyanlar için ilahi varlığın temsili iken Çin'de cesaret ya da kaplan ruhunun sembolüdür. Arterit gibi rahatsızlıklarla mücadelede de kullanılır.

► Gümüş

Bu Bizans kupası Ay, Diana gibi Ay tanrıçaları ve kraliçelerle bağlantılı olan gümüşten yapılmıştır. İffet, saflık, bilgeliğin ve umut ışığı anlamına gelir. Eski Mısır'da tanrıların kemiklerinin gümüşten yapıldığına inanılırdı. Para olarak da kullanılan gümüş varlığı da simgeler.

▲ Sedef

Erken topluluklar sedefe incinin kendisinden daha fazla değer verirdi. Yanardönerliği inanç, iffet ve masumiyet simgesidir. Odaklanmayı güçlendirdiği de söylenir.

▲ Mercan

Su kökeni dolayısıyla mercan Su sembolizmiyle ilişkilidir. Eski Yunanlılar onu yeniden doğuşla, Çinliler statü ve iyi talihe, Hristiyanlar da İsa'nın kaniyle ilişkilendirirdi.

▲ Fildişi

Rengi fildişini saflıkla ilişkilendirirken sertliği de yozlaşmazlık ifade eder. Fildişi kule ulaşılmazı temsil eder. Hristiyanlıkta Bakire Meryem'in simgesidir.

▲ Bakır

Bu tütsülük Venüs'ü temsil eden ve bir dişi sembolü olan bakırdan yapılmıştır. Batı Afrika'da bakır bir kült ve büyü nesnesi olduğu kadar statü sembolü olarak kullanılırdı. Bakır şifayla da ilişkilidir. Bugün bile arterit ile mücadelede bakır bilezikler kullanılır.

AYRICA BAKINIZ

Ay, sf. 18-19
Ölüm ve yas, sf. 128-31
Hristiyanlık, sf. 176-79
Tılsımlar, sf. 194-95
Renkler, sf. 280-83

year 18
alley
100
must
100
and 3
way

DOĞAL
ÂLEM

the
100
100
of 100
have been

Göklerde süzülen kartallardan karanlık bataklıklara, doğal âlem mağara döneminden beri düş gücümüzü beslemiştir. Bitki ve hayvanlar, dünyayı algılayışımızı gerçek ve mecazi anlamda temelden etkilemiştir. Hayatta kalabilmek için her ikisine de ihtiyaç duyarız. Öteden beri yalnızca besin olarak değil, giyim, iş, korunma, hatta alet yapımında da kullanarak onlarla birlikte varolduk. Dolayısıyla, yılanın deri değiştirmesinden (yeniden doğuş) balığın su olan yaşam alanına (hayat ve doğurganlık) yaşamlarının her yönü, sembolik anlamlarla donanmıştır.

Hayvanlar -hatta kimi bitkiler- yaratılış öykülerinde ata figürler olarak yerlerini alır ya da tanrılarla ilişkilendirilir.

Dünyevi hükümdarlar aslan gibi güçlü türleri görkemlerinin timsali olarak kullanmıştır.

Yaygın bir inanç olan, hayvanların son derece duyarlı fiziksel ve algısal becerilere sahip oluşu onları, şaman törenleriyle denetlenebilecek doğaüstü güçlerle ilişkilendirmiştir. Kuşların göksel haberciler ya da ruhlar olduğu gibi kimi inançlar öylesine kök salmıştır ki büyük dinlerde de yer bulmuştur.

Hayvan türleri sonsuz denecek kadar çeşitlidir ve kimi zaman bizim davranışlarımızı yansıtır. İnsanlar gibi onların da bazısından korkulur ya da sayılır, diğerleri bizi soytarı ya da hokkabazlar gibi eğlendirip geçer. Çoğunlukla karmaşık psikolojik sınavları temsil eden karma mitolojik yaratıklar ve canavarlar da icat edilmiştir. "Ejderi öldürmek" iyunin kötü üzerindeki zaferinin ya da kişinin ruhsal iblislerini hizaya getirmenin mecazi olmuştur.

Hayvanlar gibi bitki ve ağaçlar da besin kaynaklarıdır ve bolluk, bereket ile yaşam, ölüm, yenilenme sonsuz döngüsünü çağrıştırırlar. Ekin sembolik olarak büyük

GERÇEK VE SİMGESEL ANLAMDA, BİTKİ VE HAYVANLAR DÜNYAYA BAKIŞIMIZI TEMELDEN ETKİLEMİŞTİR.

önem taşır ve
yaratılış mitlerinde
sıklıkla yerini alır.
Çay ve kahve gibi
diğer besinler
konukseverlik ve
törenle bağlantılıdır.
Bitkinin üretken
güçlerinin doruğu
olan meyve, bir
döngünün sonuna

gelmiş olmakla birlikte ebedi yenilenmenin
tohumlarını barındırdığından ölümsüzlük
çağrıştırır.

Bitkilerin büyük bir bölümü şifada
kullanılırken diğerleri sanrılandırıcı, zehir ya
da erken toplulukların büyüsel olarak gördüğü
ve zihinsel-bedensel esenliğimiz üzerinde iz
bırakmış olan uyarıcılardır. Çoğu bitki kokulu
ve renklidir de, bu da duygusal bir yankı
yaratmalarına yol açar. Çiçeklerin uçucu
güzellikleri gençliğin görkemi ve kısılğını

simgeler. Buradan bir de “çiçeklerin dili”
doğmuştur ki geçerliğini günümüzde de
sürdürmektedir. Sözelimi kırmızı gül hâlâ
yaygın bir aşk ve tutku simgesidir.

Ağaçlar, bitkiler âleminin diğer türleri gibi
bereket ve yaşam döngüsü sembolleri olmuşlar,
ancak boyutları ve uzun ömürleri onlara
barınak, kalıcılık ve ölümsüzlük niteliklerinin
de atfedilmesine neden olmuştur. Çoğuna
tapınılır ve büyük kozmik ağacın Yeryüzü,
Cennet ve Ölüler Âlemini birleştirdiğine
inanılırdı. Ortadoğu'daki hurma ağacı gibi
diğer kutsal ağaçlar bölgesel anlamlar taşır.

Bitkilere bağlı çoğu simge olumludur, ancak
ormanlar gibi doğanın “dizginlenmemiş”
görüldüğü yerlerde araya daha karanlık bir
sembol dili doğuran psikolojik unsurlar girer.
Kişinin kolaylıkla kaybolabileceği karanlık ve
tehlikeli bir yer olarak orman, güçlü bir
yetişkinliğe geçiş mecazıdır. Bugün bile
yaşadığımız dünyada işaret ve simgeler
yardımıyla anlam bulmaya çalışıyoruz.

MEMELİLER

Zamanın başlangıcından itibaren insanlarla hayvanların yaşamları iç içe geçmiş, bu da çok zengin bir sembol kaynağı sağlamıştır. Hayvanlara tanrılar olarak tapılmış, iyi ya da kötü talihle ilişkilendirilmiş ve güç, bilgelik kaynakları olarak görülmüşlerdir. Çoğu bir

insan niteliğiyle donatılmıştır. Avcı-toplayıcılar hayvanlara, kutsal bildikleri doğal âlemin parçası olarak saygı duymuş, kimi zaman da bunu göstermiştir. Belirli hayvanlar içgüdüsel bilgeliklerine ulaşma amacıyla totem ya da ata olarak benimsenmiştir.

▲ Kurt

Eski Roma'da kurt ana ilgisi, cesaret ya da zafer sembolüydü. Günümüzde Batı'da kurnazlık, zalimlik, zamparalık ve hırsla ilişkilendirilmektedir. Amerika yerlileri danslarında, ruhlara öte âlemde yol göstermeleri için kurtları çağırırlardı.

▲ Tilki

İki yüzlülük, sinsilik ve kalışlığıyla tilki bir düzenbazın bütün niteliklerini barındırır. Amerika yerlileriyle Doğu kültürlerinde bir şekil değiştirici olarak görülen tilki, folklor ve edebiyatta da çokluk başka bir kılıkta ortaya çıkar.

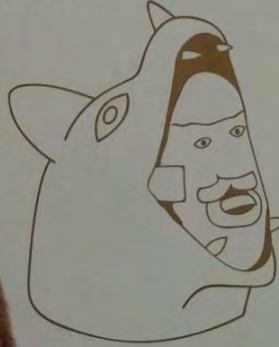
▲ Sırtlan

Leş yiyici olarak sırtlan pis, korkak ve hırslı bilinir. Cinsiyet değiştirebildiğine dair eski bir inanç yüzünden cinsel sapkınlık simgesi haline de gelmiştir.

▲ Çakal

Leşçil çakal Hindistan'da yıkıcılık ya da şer temsilidir, ancak Eski Mısır'da ölüleri Öte Âlemdeki yolculuklarında karşılayan Anubis olarak tapılmıştır. Eski Ahit'te çakal keder ve yalnızlık sembolüdür.

◀ Koyote

Burada bir savaşçı maskesinde gösterilmiş kurnaz koyote Amerikan yerli kültüründe düzenbaz, dönüştürücü, öğretmen ve bir kültür kahramanı olarak görülür. Hem çılgınlık hem de bilgelik ve bu ikisi arasındaki denge anlamını taşır.

► Rakun

Amerika yerli folklorunun gözdesi rakun bir düzenbazdır ve yaramazlık, el çabukluğu ve uyum kolaylığı simgesidir. Maskeyi andıran yüzü biçim değiştirme becerisini temsil eder.

◀ Ayı

Çoğu şamanik gelenekte ayı, tıp, şifa ve bilgelikle ilintilendirilmiştir. Genel olarak kuvvet ve cesaret timsalidir ve savaşla ilgili tanrılarla bağlantılıdır.

Eski zamanlardan beri köpek sadakat, koruma ve avlanma simgesi bir eşlik hayvanı olarak görülmüştür. Erken topluluklar onu ruhlar âlemiyle özdeşleştirirdi. Afrika ve Amerika yerli kültürleri köpeği bir ateş efendisi ve yağmur yapıcı olarak görürdü. Bununla birlikte Müslümanlar köpeğe kirlı gözüyle bakar, inançsızlara karşı küçültücü bir ifade olarak kullanır.

na
ki köpek cesaret,
ık ve sadakatı temsil
Bu alanda yaygın
n bulan türler tazı
tıdır.

► Mezar taşı
Çoğu kültürde köpek sadık bir
eşlikçi olarak görülür, ölümden bile.
Sadık bir bekçi duruşunda sıklıkla

Çoğu kültürde köpek sadık bir eşlikçi olarak görülür, ölümden bile. Sadık bir bekçi duruşunda sıklıkla mezar taşlarına oyulmuşlardır.

Ortaçağ'da kırmızı sincap atikliği ve renginden ötürü şeytanı simgelerdi. İrlanda tanrıçası Medb'in amblemidir.

Bir meyve yarasası olan uçan
tilki Samoa folklorunda ormanın
koruyucusu olarak görülürken
Yeni Gine'de çoğunlukla
kalkanlara oyması yapılan bir
kafa avcılığı sembolüdür.

Batı'da yarası vampirler, şeytan ve cadılıkla ilişkilidir. Yarı kuş yarı fare olarak görülen yarası hileyi simgeler. Amerika yerlilerinin gözündeyse yağmur getiricidir.

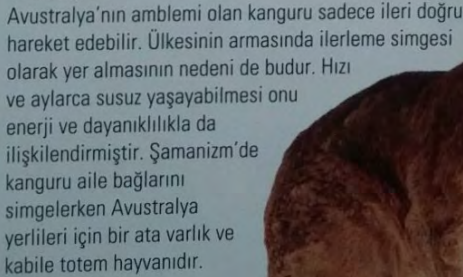
Genellikle utangaçlıkla bir tutulan fareyi Hristiyanlar Yaşam Ağacının köklerini kemiren Şeytan olarak görürdü. Başka yerlerde tutumlulukla bir tutulmuştur.

Asya'da iyi talih ve varlık
simgesi olarak sayılır. Daha
yaygın çağrışımı ise ölüm,
bozuşma ve yıkımla ilgilidir.

Amerika yerlilerinin mitinde önemli bir hayvan olan bu inşaat ustası çalışkanlık ve sebat olduğu kadar yuva ve aileyi de temsil eder. Hristiyan sembolizminde iffet timsalidir

Ay'la ilişkili bir sembol olan tavşan öteden beri doğurganlık ve yeniden doğuşla ilişkili görülmüştür. Atıklığı, hızı ve utangaçlığı onu Hristiyanlığın uyanıklık ve yoldan çıkmaktan kaçınma simgesi kılmıştır.

Bir düzenbaz, kahraman ya da Ay ile ilişkili bir doğurganlık simgesidir. Avrupa'da cadıların eşlikçisi olarak görülürdü, Doğu'da Buda'nın önceki bir vücut bulması sayılırdı.

Amerika
yerlilerinde bir
kendini koruma
sembolüdür.

Hristiyanlara ise kötülüğü çağrıştırır. İrlandalılar cadıların ineklerin sütünü emmek için kirpi biçimini aldığına inanırlardı.

Kutsal ağaclar, sf. 96-97
Kafa, sf. 106-09

Doğurganlık ve çocuk
doğurma, *sf. 120-23*
Kabile totemleri, kahramanlar
ve düzenbazlar, *sf. 150-51*

Rüya zamanı, *sf. 152-53*
Şamanizm, *sf. 154-55*
Çin horoskopu, *sf. 204-05*

▲ Deve

Eskiden hörgücünde su tuttuğu sanılan deve çöl, ölçülülük, tevazu, ılımlılık ve dayanma gücünü temsil eder. Kraliyet ailesi ve varlıkla da ilişkilendirilen deve, diz çökmesiyle dua sembolü olarak da görülmüştür.

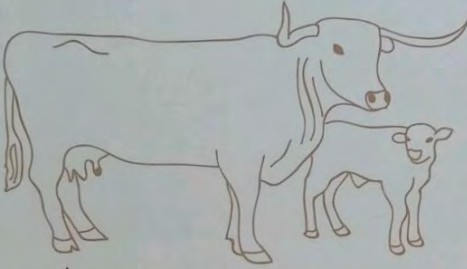
▲ Hipopotam

Nil'in bereketli çamurlarında yuvarlanan hipopotam Eski Mısır'da yeniden doğuş ve gençleşme simgesiydi. Çocuk doğurma ve koruma tanrıçası Tawaret hamile bir hipopotam olarak tasvir edilir, kırmızı hipopotam ise ahenksizlik ve tanrı Seth ile ilişkili görüldü.

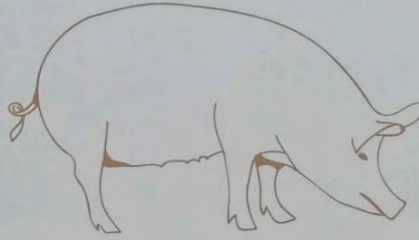
▲ Keçi

Şehvet ve doğurganlıkla ilişkilendirilen keçi, çevikliği de temsil eder. Kayalıklara tırmanan keçi kararlılık ifade eder. Eski Yunan tanrıları Pan, Dionysos ve Zeus'la bağlantılıdır.

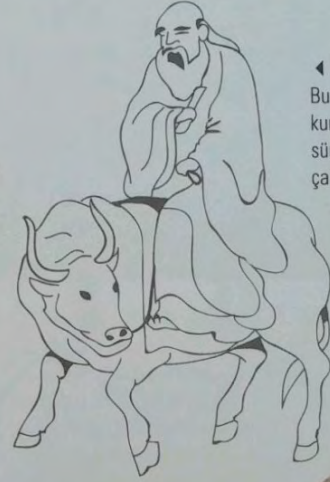
▲ İnek

Ana besleyiciliğinin simgesi olan inek Toprak Ana'nın ete kemiğe bürünmüş hali olarak görülür. Ay ve yıldızlarla ilgili çağrışımları olan hilal biçimli boynuzları Ay'ı, sütü de Samanyolu'ndaki (İngilizce'de Süt Yolu) yıldızları temsil eder. Hinduizm'de en kutsal hayvandır.

▲ Domuz

Doğurganlık ve bereket temsilcisi olan domuz Ana Tanrıça ile ilişkili görüldüğü kadar bencilik ve cehaletle de ilişkilendirilmiştir. Yahudi ve Müslümanların gözünde kirli bir leşçildir. Hristiyanlar oburluğunu Şeytana bağlar.

▲ Öküz

Buradaki tasvirinde Taoizmin kurucusu Lao Tzu tarafından sürüldüğü görülen öküz zorlu çalışma, kuvvet ve varlık timsalidir. Hristiyanlar için İsa'nın koşum hayvanı iken Budistler ak öküzü tefekküre dayalı bilgeliğin simgesi olarak görür.

AT

Bir asalet, hız, özgürlük ve güzellik simgesi olan at, Klasik dönem binicilik heykellerinde olduğu gibi yaygın bir biçimde fetih gücüyle ilişkilendirilmiştir. İlkçağ'da at yaşam gücü timsaliydi ve Güneş ile gök tanrılarla ilişkiliydi. Ak, kara ve kula atlar sembol dilinde farklı anlamlar taşır.

▲ Mağara sanatı

Fransa'daki Pech Merle'de 20.000 yıllık mağara resimlerinde benekli atlar görülüyor. Eski bir sembol olan at rüzgâr, yağmur, fırtına, ateş, akarsu ve dalgaları temsil eder.

▲ Pegasus

Beyaz at gibi, kanatlı at da güneş ya da ruhla ilgili bir semboldür. Pegasus Yunan mitolojisinin efsanevi kanatlı atıydı, çoğunlukla düşünce hızını temsil eder.

▲ Beyaz at

Spiritüel aydınlanma, diriliş ve yaşamın güneşle ilgili sembolüdür. Çeşitli tanrıların simgesi olan beyaz atı Müslümanlar mutluluk temsili olarak görür.

▲ Dört nala kalkmış at

Geleneksel olarak hız ve canlılık temsili olan at sembolik olarak "rüzgâr kadar hızlı" dört nala koşar. Bu da onu elementlerin güçlü ve özgürlük kadar ululukla da ilişkilendirir.

▲ Erkek geyik

Bereketin güneşle ilişkili simgesi olan erkek geyik avlanma ve ilahi sembolizmle ilişkilidir. Çatalı boynuzları Yaşam Ağacı ve yenilenmeyi temsil eder. Armacılık sanatında sık görülür.

▲ Ceylan

Barış, hız ve zarafet sembolü olan ceylan Afrika ve Hint kültürlerinde tanrıların bineği idi. Avcılarından kaçışıyla ruhun dünyevi tutkularından kaçışını temsil eder.

▲ Kuzu

Evrensel bir masumiyet, yumuşaklık ve uysallık simgesidir. Onu hem İsa hem de kurban etme sembolü olarak gören Hristiyanlıkla yakından ilişkilidir.

▲ Kara koyun

Koyun uysallığı ve sürünün parçası olarak yönlendirilme gereğini temsil eder. Kara koyun uzlaşmazlığıyla öne çıkar, kurallara uymayan aile bireylerinin bu deyişle ifade edilmesi de o nedenledir.

▲ Koç

Bir ateş sembolü ve güneşin enerjisinin amblemi olan koç Güneş ve gök tanrılarla olduğu kadar erkeklikle de ilişkilendirilir. Helezoni boynuzları gök gürültüsünü temsil eder.

▲ Yabandomuzu

Özellikle Kuzey Avrupa'da eski bir güç, cesaret ve vahşilik sembolüdür. Keltler onu doğaüstü güçlerle donatılmış kutsal bir hayvan olarak görür, etini törenle yer, gömerlerdi. Kelt ve Malenezya da aralarında olmak üzere birçok kültürde bir biçim değiştirici olarak ortaya çıkar. Hinduizm'de tanrı Vişnu'nun yeniden vücut bulmuş hallerinden biri sayılırdı.

◀ Fil

Öteden beri Afrika ve Asya'da egemen güçle ilişkilendirilen fil kuvvet, istikrar ve bilgeliği simgeler. Hindular fil başlı tanrı Ganeş'e tapar.

◀ Eşek

Bereket, kaba cinsellik, inat, tevazu ve sabrı temsil eder. *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nda Shakespeare Bottom adlı komik karakterine eşek kafası vermiştir.

▲ Yaban eşiği

Batı'da aptallık ve inat sembolüken Doğu'da zekâ ve kuvvet simgesidir. Mısır'da çöl eşiği yalnızlık ve izolasyonu temsil eder.

▲ Gergedan

Güç ve egemenlik sembolü olan gergedan armacılık sanatında kararlılık, dinçlik ve uyumu temsil eder. Afrikalılara onu bir cesaret ve bereket simgesi olarak görür. Şifacılıkta ve afrodizyak olarak kullanılan boynuzları için avlanılır. Kara gergedan günümüzde vahşi doğayı korumanın sembolü haline gelmiştir.

▲ Maymun

Hristiyanlıkta maymun hile ve kibirle ilintilendirilirken Hinduizm'de maymun tanrı Hanuman büyük bir savaşçı, Rama'nın koruyucusuydu. Japonya'da maymuna saygı duyulur. Üç mistik maymun doğru yolu simgeler: "Kötülük görme, kötülük iştme, kötü konuşma."

AYRICA BAKINIZ

Gece göğü, sf. 20-23
Bereket ve çocuk doğurma sf. 120-23
Hinduizm, sf. 158-63
Budizm, sf. 164-69

sf. 164-69
Taoizm, Şintoizm, sf. 170-71
Hristiyanlık, sf. 176-79
Çin horoskopu, sf. 204-05
Arma amblemleri, sf. 318-23

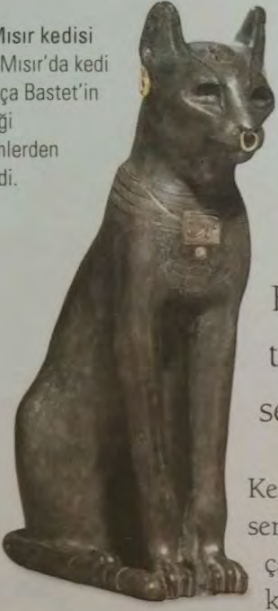

▲ İyi ve kötünün gücü

Doğu'da cesaret ve kuvvet sembolü olan kaplan kimi zaman hayvani tutkulara egemenliklerini ifade etmek üzere üstlerine binmiş Çin tanrılarıyla gösterilir. Kaplan kötü ruhları sürüp atma gücüyle bir Yang hayvanıdır. Burada, bir kâseden beş zehirli hayvanı atarak kötü ruh çıkarmakta olan bir tanrının bineği olarak görülüyor.

► Mısır kedisi
Eski Mısır'da kedi
tanrıça Bastet'in
girdiği
biçimlerden
biriydi.

KEDİLER

Eski Mısır'dan başlayarak kediler düş gücümüzü kıskırtmıştır. Tanrı olarak tapınılmış, şeytan olarak zulüm görmüş, pozitiften negatife olağanüstü bir sembol yelpazeyle donatılmışlardır.

Kedilerin güneş ve ay ile ilişkili sembolizmi, yol açtıkları çelişik çağrışımların bir örneğidir. Sarı kürkü, ateşi anımsatan yelesiyle

aslan, güneşle ilişkili bir hayvandır, bununla birlikte dişi aslan Ana Tanrıça ve dolayısıyla Ay ile de ilintilendirilebilir. Güneş sembollerinden olan aslanlar çoğunlukla kutsal yerlerin koruyucuları olarak tapınak girişlerinde taş oymuşlardır. Koruyucu aslan başları çörtlen olarak binaları süsleyebilir. Güneşle ilişkili bu oluklar duvarlardan uzağa taşıdıkları su ile bir araya gelerek bereket simgesi oluşturur. Evcil kedinin uzak tavrı ile gece alışkanlıkları ona Ay ve karanlığın sembolizmini verir. Kara kedilerin artık uğur getirdiğine inanılıyor ama bir zamanlar, cadılar kara bir kediyle resmedildiğinden cadılıkla ilişkilendirilirdi.

▲ Gece gören gözler
Gece yaratıkları olan kediler büyü ile ilişkili görülmüştür.

HAYVANLAR KRALI

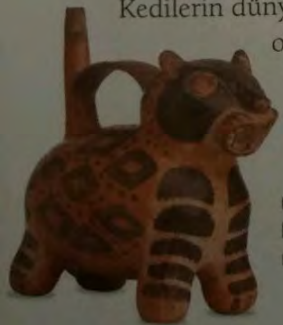
Batı'da Hayvanlar Kralı olarak bilinen aslanın bu rolünü Doğu'da kaplan, Amerika kıtalarındaysa jaguar almıştır. Bütün büyük kediler vahşi avcılardır, bu nedenle korkulur ve sayılırlar. Çin'de cesaret timsali olarak görülen kaplanlar hız, güç ve güzelliği temsil eder. Hindu tanrıçası Durga, hayvani tutkulara egemenliğinin simgesi olarak bir kaplana biner, aynı nedenden ötürü Şiva da kaplan postuna bürünmüştür. Cesaret ve kuvvetleri dolayısıyla kaplan ve leopardlar bu niteliklerinin soylu ailelere yansıtılması amacıyla armacılıkta da yer bulmuştur.

KUTSAL DÖĞA

Kedilerin dünyanın her yerinde kutsal çağrışımları olmuştur. Jaguar en yüce Aztek tanrısı Tezcatlipoca'nın vücut bulmuş halidir. Maya duvar kabartmalarında kurban

◀ Jaguar

Orta Amerika kültürlerinde gecenin efendisi, bekçi ve koruyucu olduğu düşünülen jaguar Aztek çömleklerine sıklıkla resmedilmiştir.

törenleri sırasında jaguar kürkünden giysiler giymiş rahipler görülür. Jaguar, güçlerinin göstergesi olarak hayvan şekillerine girebilen ya da jaguar kürkü giyinen Güney Amerika Şamanlarıyla da ilişkilendirilmiştir. Şamanların ölümden sonra jaguara dönüştüğüne inanılırdı. Klasik dünyada leopar Roma tanrısı Bacchus'un (Yunanlıların Dionysos'u) belirtici işaretlerindendi ve onun bereket kültüyle ilişkiliydi.

Mısır'daysa Ölümler Âlemi ile bitkilerin tanrısı olan Osiris'in amblemiydi, böylece burada da bereketle ilişkili görülmüştü. Eski Mısırlılar kedileri sayar, kedi tanrıça Bastet'e taparlardı.

SANATTA KEDİLER

Kediler, özellikle de aslanlar pek çok tabloda yer almışlardır. Yunan mitolojisinde Herkül'ün on iki işinden biri de Kral Eurystheus'a bir aslan postu

getirmektir. Aslanla çıplak elleriyle savaşımlı, vahşi bir aslanın iyi bir adam tarafından ehlileştirilmesi temasının da olduğu gibi pek çok tabloya konu olmuştur. Sözelimi Aziz Jerome genelde yanında bir aslanla tasvir edilmiştir. Aslan vahşi davranışını terk ettikten sonra azizin onun pençesindeki dikenini çıkardığı, hayvanın bunun üzerine barış içinde onunla birlikte yaşadığı anlatılır. Bu tür masallar konularından ötürü pek sevilir ama hayvani doğamızı yenme yeteneğimizi simgelemeleriyle katıkları ayrı bir anlam da vardır.

▲ Aziz Jerome ve aslan
Aslanına yardım ederek, Aziz Jerome hayvani doğasını dizginlemiş ve Hristiyan inancının gücünü göstermiş.

AYRICA BAKINIZ

Ay, sf. 18-19
Su, sf. 32-33
Mısır tanrıları, sf. 138-39
Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41

Şamanizm, sf. 154-55
Taoizm, Şintoizm sf. 170-71
Cadılar ve vikalar, sf. 192-93
Arma amblemleri, sf. 318-23

KUŞLAR

Uçma yetenekleri kuşları sembolik olarak Cennet ile yeryüzü arasındaki ulaklar haline getirmiştir. Uçmanın dünyevi yaşamdaki fiziksel sınırları aşmak anlamına gelmesinden ötürü kuşlar ruhları da temsil eder. Mısır sanatındaki kuş

başlı tanrılar insan doğasının spiritüel yanını simgeler. Geleneklerde de kuşlar bilgelik, zekâ ve çevik düşünce ile bağlantılı görülmüştür. “Küçük bir kuştan aldım haberi” deyişi, kuşların sır söylediğine dair eski bir inançtan gelmektedir.

▲ Albatros

Göklerde süzülen albatros uzun okyanus yolculuklarının simgesidir. Maoriler için albatros güç ve güzellik timsalidir. Batı'daysa ölü denizcinin ruhunu taşıdığı düşünülür; albatros öldürmek uğursuzluk getirir.

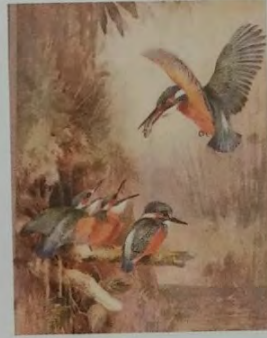
▲ Pelikan

Pelikanın yavrularını kendi göğsünden çektiği kanla beslediği söylencesi onun bir iffet ve sevgi ile İsa'nın kurban edilişi simgesi haline gelmesine yol açmıştır.

▲ Balıkçıl

Güneşle ilişkili kuş leylek ve turna ile hemen hemen aynı sembol dilini paylaşır ve uyanıklık, sükûnet ve inceliği temsil eder. Eski Mısır'da sabah güneşi ve yenilenme simgesiydi.

▲ Yalıçapkını

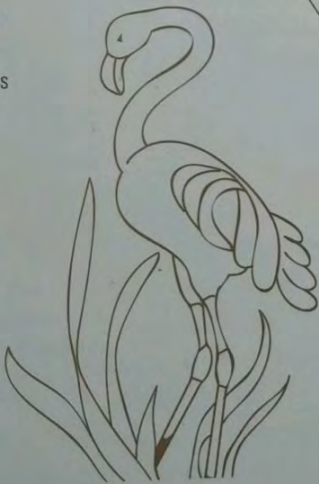
Yalıçapkını evlilikte mutluluk, zarafet ve hızla ilişkilendirilmiştir. Yunan mitolojisindeki sükûnet simgesi halcyon ile de ilintilidir.

▲ İbis

Eski Mısır'da bilgelik ve yazıcılıkla ilişkili tanrı Toth'un vücut bulmuş hallerinden birini simgelerdi. Öte âlemde bilgi vermesi amacıyla mumyalanırdı.

Kuşu kılıfına bürünmüş Zeus

▲ Flamingo

Eski Mısırlılar flamingoya Güneş tanrı Ra'nın temsili olarak hürmet ederlerdi. Renkleri yediklerine göre değiştiğinden flamingolar illüzyon ve şekil değiştirme ile de ilişkili görülmüştür.

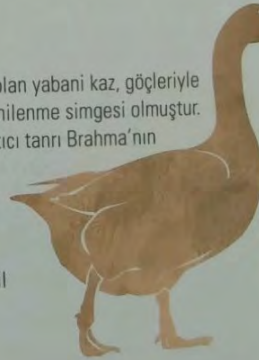

▲ Kuğu

Güzellik ve saflık simgesidir. Güneşle ilişkili bir kuş olarak ışık ve Apollo'yla ilişkilidir. Hayat boyu aynı eşle kalması onu sadakat sembolü haline de getirmiştir. Yunan mitolojisinde Zeus Leda'yı kuğu biçimine girerek baştan çıkarır.

► Kaz

Uyanıklık timsali olan yabani kaz, göçleriyle bir özgürlük ve yenilenme simgesi olmuştur. Hinduizm'de yaratıcı tanrı Brahma'nın bineğidir. Halk inanışlarında aile yaşamı, sadakat ve dedikoduyu temsil eder.

▲ Ördek

Çeşitli kültürlerin efsanelerinde yaratıcı kuş olarak görülen ördek yaygın bir biçimde ölümsüzlükle ilişkilendirilmiştir. Çin'de çinördeği nikâhtaki keramet ve sadakat anlamına gelirken, Keltler ördeğin beceriklilik ve dürüstlük anlamına geldiğine inanırlardı.

▲ Leylek

Göçmenliği leyleği ilkbahar ve yeni yaşamla ilişkilendirmiştir. Çocuk doğurma ile sembolik ilişkisi, Yunan mitolojisinde doğumların koruyucu tanrıçası Hera'nın kutsal hayvanı oluşundan kaynaklanır.

ibibik
Mısır'da sevinç ve şefkati
geleyen ibibik, yaşlı
veyne baktığı
lendiğinden evlat bağlılığını
temsil eder. Çin'de uğur
rdığına inanılır.

▲ **Devekuşu**
İnanç ve tefekkür sembolüdür.
Eski Mısır'da devekuşu tüyü
gerçeği simgelerdi. Zerdüştler
için kutsal bir fırtına kuşuydu,
Semitik ve Babil
kültürlerindeyse şeytani olarak
görölmüştür.

▲ **Turna**
Turna'nın dikkatli hareketleri
Asya'da inceliği temsil eder.
Çin'de ise ölümsüzlükle
eşanlamıdır. Uyanıklık sembolü
haline de gelmiştir. Mısır
mitolojisindeki çift başlı turna
bolluk ifade eder.

▲ **Bıldırcın**
İlkbahar ya da yaz, erotizm ve
yeni yaşamla özdeşleşmiştir.
Aşığın hediyesi olarak verilen
bıldırcın hapsedilmiş ruhun
sembolüydü. Romalılar için
cesaret anlamına gelir, dövüş
kuşu olarak kullanılırdı.

▲ **Kiwi**
Yeni Zelanda'nın ulusal
amblemi olan, argoda da Yeni
Zelandalı anlamına gelen kiwi
askeri bir sembol olarak da
kullanılmıştır. Polinezya mitine
göre bir tür asma olan
kalabaştan yaratılmıştır.

▲ **Şahin**
Güneş tanrıları alameti olan
şahin gökleri, kudret, kraliyet
ilesi ve bilgeliği simgeler.
Zetkiler onu tanrıların ulaşı
arak görürdü.
in'de savaş,
ski Mısır'da
uhu temsil
ederdi.

▲ **Doğan**
Güneşle ilişkili bir kuş olan eril gücü simgeler. Havada süzülüşüyle
ruhun özgürlüğü anlamına da gelir. Amerika yerlileri için doğan,
ataların habercisiydi. Aristokratlar tarafından avda kullanılmasıyla
asaleti de temsil eder. Eski Mısır'da tanrılarla akrabalık sembolüydü.

Baykuş Yunan tanrıçası
Athena ile zehri Atina'nın
sembolü idi.

▲ **Baykuş**
Avcı bir gece kuşu olarak
baykuş karanlık, ölüm, belgelik
ve cadılıkla ilişkilendirilmiştir.
Avustralya Aborijinleri
baykuşun kadın ruhlarını temsil
ettiğine inanır. Çoğu kültür
baykuşu spiritüel simge diliyle
bağlantılı görür.

▲ **Akbaba**
Leşçil olması nedeniyle akbabanın
simgeselliği karışıktır; bir yandan ölüm ve
fırsatçılığı, simgelerken diğer yandan da
arınma anlamını taşır. Tibetliler ve Parsiler
akbabanın ölümlerini yok etmesine izin
verir, bu kuşların cansız bir beden ruhunu
özgür bırakabildiği ya da taşıdığına
inanırlardı. Yiyecek kıt olduğunda
yavrularını kendi etyle beslediği
söyleniğinden akbaba ana ilgisinin de
sembolüdür.

▲ **Kondor (Tepeli akbaba)**
Amerika yerlilerinin önemli bir sembolüdür. Hem yaratıcı hem de yok
edici olarak görülür. Heybetli kanat açıklığının Ay ve Güneş
tutulmalarına yol açtığına inanılırdı. California kondoru şifacılık ve
doğüstü güçlerle ilişkili görölmüş ve kurban törenlerinde
kullanılmıştır.

AYRICA BAKINIZ

Güneş, sf. 16-17
Bereket, çocuk doğurma, sf. 120-23
Mısır tanrıları, sf. 138-39
Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41

◀ Papağan

Eğlendirici taklitçiliğiyle tanınan papağan taklit simgesidir. Âşıklar birbirlerinin davranışlarını taklit ettiğinden Hindu aşk tanrısı Kama'nın alametidir. Amerika yerlileri onu duaların taşıyıcısı, yağmur getirici ve gaipten haber veren olarak görürler.

▲ Sinekkuşu

Tanrıların neşe dolu habercisi olarak görülen sinekkuşu Amerika yerlileri için bir güzellik, uyum, gerçek ve güç simgesidir. Tüyları Aztek ve Maya tanrılarını süslerdi ve büyü güçlerine sahip olmakla ünlüydüler. Sinekkuşu ayrıca yeniden doğuş ve şifanın da sembolüdür.

▲ Alakarga

Yuvaları talan etmesi ve taklitçiliğiyle ünlü alakarga fesat ve kötü talihle ilişkilendirilmiştir. Amerikan yerlileri onu bir düzenbaz, yaratıcı ve koruyucu olarak görür. Gevezeliği yaklaşan düşmanlara karşı uyarır.

▲ Bülbül

Gece ve gün boyu süren görkemli şarkısıyla ünlüdür. Arzu, aşk ve ölümle özdeşleştirilir. Hristiyan geleneğinde bülbülün şarkısı Cennete duyulan özlemi, şafak vakti sevinç dolu şakıyıysa İsa'nın ışığının gelişini temsil eder.

▲ Horoz

Güneşle ilişkili bir kuş olan horoz şafak, erkek gururu, doğurganlık ve cesaret simgesidir. Horoz gibi ötmeye hükmetme anlamına gelir. Pek çok Eski Yunan ve Roma tanrısının kutsal hayvanıydı. İmgesi, Şinto inancında insanları duaya çağırmak için davulların üzerinde kullanılırdı.

▲ Tavuk

Yumurtaları üzerinde kuluçkaya yatmış tavuk, anaçlıkla özdeşleştirilir. Türün devam ettirilmesi ve ilahi müdahale anlamlarını da taşır. İbrani geleneğinde horoz ile tavuk nikâhlı çifti simgeler.

◀ Tavus Kuşu

Tavus kuşunun görkemi ilahilik, kraliyet, güzellik ve aşkı temsil eder. Hinduizm'de savaş tanrısı Kartiyeke'nin bineğidir. Budistler ise tavusu merhamet ve uyanıklıkla bir tutar. Kuyruğundaki lekeler göz, yıldız ve güneş sembolleri içerir. Erkek tavusun kasılarak yürümesi kibri çağırıştır.

▲ Kuzgun

Konuşan bir kuş sayılan kuzgun kehanetle ilişkilidir, ancak karışık semgelere yol açmıştır. Bazı kültürlerde Güneş ve bilgeliği temsil ederken diğerlerinde karanlık ve yıkım anlamlarını yüklenmiştir. Kuzey mitolojisinde savaş tanrısı Odin'in yanında iki kuzgun olurdu. Amerika yerlileri onu yaratıcı ve dalavereci olarak görürdü.

▲ Karga

Kuzgun gibi leş yiyen karganın da Avrupa'da negatif bir sembolik anlamı vardır ve talihsizlik, ölüm ve kötülükle özdeşleştirilmiştir. Öte yandan Amerika yerlileri onu yaratıcı, aydınlatıcı ve güneşle ilişkili bir kuş olarak görürler. Japonya'da karga aile sevgisini simgelerken Hristiyanlar onun leşlerin gözünü oyuşunu Şeytanın günahkârların gözlerini oyuşu ile bağdaştırırlar.

▲ Saksakağan

Lafazan saksakağan kehanetle ilgili sayılan bir kuştur. Batı'da siyah-beyaz tüyleriyle piskoposları hatırlatırken Çin'de iyi talih ve aşk anlamlarını taşır. Avustralya Aborijinleri ise onu mutlulukla ilişkili görür. Öte yandan Avrupa folklorunda tek saksakağan kötüye işaret sayılır.

▲ Kırlangıç

Umut ve ilkbahar habercisi çevik uçuşlu kırlangıç iyi talih olarak yorumlanır. Yıllık göçü ve aynı yuvaya dönüşü ölüm ve dirilişi temsil ederek onu hem ayrılık hem de geri dönüşle ilişkilendirmiştir.

▲ Guguk kuşu

Kuzey Avrupa'da geleneksel bir ilkbahar habercisi olan guguk kuşu doğurganlığı simgeler. Parazitçe yumurtalarını başkasının yuvasına koyma alışkanlığı nedeniyle bencilik ve sadakatsizlik çağırıştır. Ancak Tibetliler onu kutsal bir kuş olarak görür, sihirli güçler atfederler.

▲ Cennet kuşu

Şaşaalı tüyleri ve girift çiftleşme ritüelleriyle ünlü olan cennet kuşu Yeni Gine'nin sembolüdür. Bayrağının kırmızı kısmında uçuşuyla ülkenin ulusluğa muzaffer geçişini temsil eder. Yerel kabileler cennet kuşu tüylerini ritüeller ve süslenmede kullanırlar.

► Beyaz güvercin

Barış ve ruhun evrensel bir sembolü olan beyaz güvercin Nuh'a gagasında Tanrının tufan ardından insanları bağışlayıcılığını simgeleyen bir zeytin dalıyla dönmüştü. Kutsal ruhla bir tutulur ve vaftiz sembolüdür. Eski Roma'da beyaz güvercin Venüs'ün kutsal hayvanıydı. Çin'de ise doğurganlığı temsil eder. Kumru aşk ve sadakat simgesidir.

▲ Dodo

17.yy'dan beri soyu tükenmiş olan dodo ölmüş ya da miadını doldurmuş olanı simgeler. Anavatanı Mauritius'un armasında yer aldığı gibi bazı koruma kuruluşlarının da amblemidir.

► Karatavuk

Albenili ötüşü ve parlak tüyleri karatavuk cinsel ayartıcılığın Hristiyanlıktaki simgesi haline getirmiştir.

▲ Sakakuşu

Saka diken ve devediken ile ilişkilendirildiğinden, Hristiyan sanatında bu kuşun kırmızı yüzü İsa'nın Çilesini simgeler. Başka yerlerde doğurganlığı temsil eder ve belaya karşı korunma sembolüdür.

▲ Nar bülbülü

Avrupa'da kış gündönümüyle ilişkilendirilen bu kuş popüler bir Noel sembolüdür. Sakakuşu gibi Robin'in de İsa'nın dikenli tacından kopardığı bir dikenle göğsüne kan sıçlattığı söylenir.

▲ Çalıkuşu

Küçük çalıkuşu ruhun sembolüdür ve Avrupa folklorunda "Kuşların Kralı" olarak tanınır. Amerika yerlileri için sevinç ve neşe simgesidir. Geleneksel olarak eski yılın temsilcisi olarak görülür.

▲ Serçe

Mütevazı serçe Hristiyanlıkta alçakgönüllülük sembolüdür. Assisi'li Aziz Francis bütün hayvanlara beslediği sevgiyi vaazında bu kuşlara seslenerek göstermiştir. Serçe aynı zamanda doğurganlığı da temsil eder ve Yunan aşk tanrıçası Afrodit'in alametidir. Japonya'da sadakati simgeler.

AYRICA BAKINIZ

Güneş, sf. 16-17

Baş, sf. 106-09

Kabile totemleri, kahramanlar ve düzenbazlar, sf. 150-51

Hinduizm, sf. 158-63

Hristiyanlık, sf. 176-79

▲ Çift başlı kartal

1519-1558 arası Kutsal Roma İmparatoru V.Charles'ın armasındaki bu detayda çift başlı kartal görülüyor. Başlarından biri batıya, Roma'ya, diğeri doğuya, Bizans'a yönelmiş kartal Roma'nın Batı ve Doğu imparatorluklarını temsil ediyor.

KARTALLAR

Açık ve evrensel olarak kabul edilmiş bir güç sembolü olan kartal, büyük ölçüde güneş ve göksel simge diliyle ilişkili ve kraliyet ailesi ile tanrılarla bağlantılıdır.

Büyüklüğü, kuvveti ve otoritesi kartalı bir güç simgesi haline getirirken, keskin görüşü, hızı, avlanma becerisi ve göklerde çabasızca daireler çizmesi yol açtığı simgesel çağrışımlara katkıda bulunmaktadır. Sıklıkla yılan, boğa ve aslanla birlikte gösterilir, bunlar da spiritüel zaferle sembolik bir bağ içindedir.

GÜCÜN İŞARETİ

Kuşların kralı kartal, statü, zafer ve her şeyi bilmeyi simgeleyerek yüksek uçar. Güç ve liderlikle ilişkilendirilmiş, ABD ve Almanya'nın da aralarında olduğu uluslar ve Roma İmparatorluğu gibi güçlü uygarlıklarca egemenlik ve ulusal kimliğin sembolü olarak benimsenmiştir. Rus ve Avusturya

imparatorluklarının da amblemi olan kartal Napolyon'un bayrağında da yer alıyordu.

Fiziksel nitelikleri ve mükemmel bir avcı olarak kazandığı ün onu savaşçı sembolizmi ve İskandinavya'nın Odin'i gibi savaş tanrılarıyla ilgili kılmıştır. Çinliler kartalı cesaret, kararlılık, kuvvet ve korkusuzlukla bir tutarken Hristiyanlıkta Tanrının gücünü temsil eder.

GÜNEŞ KUŞU

Güneşle ilişkili bir kuş olarak kartal gökteki tanrılarının sembolüdür. Roma Güneş tanrısı, adı "karanlığı yenmiş" anlamına gelen *sol invictus*'un amblemiydi

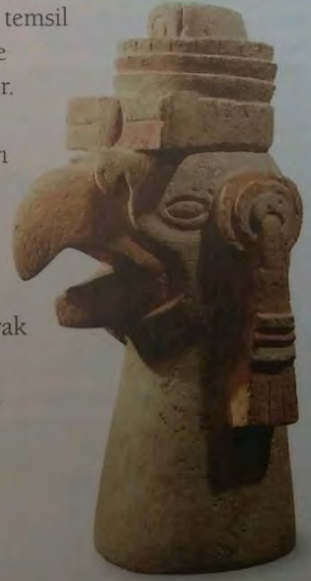
▲ Birleşik Devletler başkanlık mührü
Güçlü kartal burada 1888'deki özgün tasarımında görülmüyor. Zeytin dalı barışı simgeliyor, 13 ok (ilk 13 koloni) ülkeyi savunmaya hazır oluşu temsil ediyor.

ve İmparatoru temsilen kullanılırdı. Amerika yerlileri Sioular kartal tüylerinin Güneş ışınlarını temsil ettiğine inanırlardı. Azteklerce bu kuş doğan Güneş ve karanlıklar yılanını yok edendi. İbrani geleneğinde Doğu ve yenilenmeyi simgeler. Çift başlı kartal güneşle ilgili eski bir simgedir ve armacılıkta da kullanılmıştır.

İLAHİ ULAK

Yükseklerde süzülen kartal Tanrıya yakınlığı temsil eder ve yükselişle ilişkilendirilmiştir. Kiliselerde İncil çoğunlukla, Tanrı kelamının güç ve esinini temsil eden

kartal biçimli bir kürsü üzerinde durur. Mistik gücün sembolü olarak ilahi bir haberci olarak görülür. Ruhsal korunma ve saklı spiritüel gerçekleri görmek üzere maddi dünyanın üzerinde yükselme yetisini de temsil eder. Amerika yerlileri kültüründe kartal vahiy anlamını taşır. Çok sayıda tanrıyla ilişkili görülmüştür, Keltlerde de yeniden doğuş ve yenilenme sembolüdür. Eski Mısırlılar için kartal ebedi yaşamın sembolüydü.

▲ Kartal savaşçı
New Mexico'da bulunan bu Aztek heykeli savaşta yüreklilik sembolü olan bir kartal savaşçısı temsil ediyor.

◀ Chapungu kuşu
"Bateleur Kartalı" anlamına gelen bir Şona adı olan Chapungu, koruyucu, yol gösterici ruh ve ilahi ulak olarak saygı görürdü. Kuşun bu oyması Great Zimbabwe harabe kentinden.

AYRICA BAKINIZ

Güneş, sf.16-17
Mısır tanrıları, sf.138-39
Yunan ve Roma tanrıları, sf.140-41
Yahudilik, sf.172-73

Hristiyanlık, sf.176-79
Arma amblemleri, sf.318-23

SÜRÜNGENLER VE İKİ YAŞAYIŞLI HAYVANLAR

Eski, gizemli, tehditkâr sürüngen ve amfibikler insanın düş gücünü öteden beri harekete geçirmiştir. Güneş ve Ay, kozmos ve yaradılış simgeselliğiyle ilişkilendirilmiş, çoğu döngüsel bir biçimde deri ya da renk değiştirdiğinden değişim ve yenilenmeyi ifade etmişlerdir. Amfibikler ve bazı sürüngenler, fiziksel ve

spiritüel âlemler arasında gidip gelme yetisini temsilen hem kara hem de suda yaşayabilirler.

Alışkanlıkları, görünüşleri ve tuhaf savunma mekanizmaları da sembol dillerine katkıda bulunur.

▲ Monitor kertenkelesi

Büyük ile ilişkilendirilen bir totem hayvanı olan monitor kertenkelesi biçim değiştirme, değişim, çeviklik ve nesnel yansızlığı temsil eder. Daha genel olarak, eskiden dilleri olmadığına inanıldığından kertenkeleler sessizliğin sembolü olmuşlardır. İlahi bilgeliği de simgelerler.

▲ Amerika timsahı

Amerika yerlileri için bir totem hayvanı olan bu timsah ana sevgisi (çoğu sürüngenin aksine yuvasını korur), gizlilik, saldırganlık, hayatta kalma ve uyum yeteneğini temsil eder. Columbia'daki efsanevi timsahadam onu biçim değiştirme ile de ilişkilendirir.

▲ Timsah

Çokça korkulan ve saygı duyulan timsaha, gündeğümü ve bereketli suların sembolü olduğu ve yaşam ile ölüm arasındaki eşiğin bekçisi sayıldığı Eski Mısır'da tanrı Sebek olarak tapılırdı. "Timsah gözyaşı" deyişi geleneklerde insan yedikten sonra gözyaşı döktüğü söylentisinden gelmektedir.

▲ Semender

Genelde alevlerin üzerinde sıçrayan küçük bir ejder ya da kanatsız kertenkele olarak tasvir edilen semender bir ateş sembolüdür. Arma sanatında cesaret ile özdeşleştirilir. Eskiden cinsiyetsiz olduğuna inanıldığından iffeti de temsil eder.

▲ Bukalemun

Renk değiştirme yetisiyle ünlü bukalemun tutarsızlığı simgeler. Gözlerini birbirinden bağımsız hareket ettirebilir; bir gözü geleceği görürken diğerini geçmişe çevirdiğine inanılır.

▲ Yakalı kertenkele

Avustralya efsanesinde bu hayvan Gundamen'i ve kabile düzenine uyum gereğini temsil eder. Başlangıçta yumuşak derili bir adam olan Gundamen işlediği hata yüzünden cezalandırılır ve pullarla kaplı bir kertenkeleye dönüştürülür.

▲ Gila canavarı

Amerika yerlileri Navajo'ların efsanesine göre gila canavarı ilk şifacıydı. Kendine özgü yürüyüşü, ağır hastalığı sezme ve iyileştirmeye yönelik bir şaman becerisi sayılan el titremesine benzetilirdi.

KURBAĞALAR VE KARAKURBAĞALARI

Eski Mısır'dan Japonya'ya, kurbağa ve karakurbağaları öteden beri çoğunlukla bereket ve büyü ile ilişkili geniş bir sembol yelpazesine donatılmıştır. Metamorfoz içeren hayat döngüleri onları Ay ve sularla ilişkili sembol diline bağlar. Doğum ve dönüşüm de çağrıştırmışlardır; prene dönüşen kurbağa masalları da buradan gelir. 15.yy Avrupa'sında büyü ve cadılıkla bağlantılı görülmüşlerdir.

▲ Larva
Larvanın kurbağaya dönüşümü bir diriliş sembolüdür. Eski Mısır'da doğumun kurbağa tanrıçası Heket evrim ile ilişkilendirilirken kurbağa da ceninle ilgili bir simgeydi.

▲ Kurbağa
Kelt efsanesinde kurbağa Yeryüzü ve şifalı suların efendisiydi. Mayalar ise onu viraklaması yağış getiren bir yağmur tanrısı olarak görürdü. Çin'de Ay ile ilgili, Ying bir semboldür.

▲ Öküzkurbağası
Ses çıkarma gücüyle ünlü iri, saldırgan bir amfibik olan öküzkurbağası Hindistan'da gök gürültüsü ile bir tutulur, Çin'de ise Ay'ı yutarak tutulmalara yol açtığına inanılırdı. Missouri ile Oklahama'nın eyalet amblemidir.

▲ Kurbağa sürüsü
İncil'deki korkunç kurbağa sürüsü, Tanrının tutukları yolu değiştirmeleri için Mısırlıların üzerine uyarı olarak gönderdiği felaketlerden birini temsil eder.

▲ Karakurbağası
Avrupa'da kara kurbağasının zehirli salgıları onu şeytanla ilgili simge diliyle ilişkilendirmiştir. Ölüm alametlerinden de sayılır ve cadının arkadaşı olarak görülür. Çin'de karakurbağasının şans ve yağmur getirdiğine inanılır.

▲ Dev karakurbağası
Çok zehirli olan bu hayvan Avustralya'da bu türü kıtaya getiren beyaz adamın aptallığı olarak görülür. Diğer karakurbağalarıyla aynı sembol dilini paylaşır, hızla ürediğinden doğurganlıkla da ilişkilendirilmiştir.

▲ Geko
Bilgelik, çeviklik ve uyum sağlama simgesi olan zararsız gekonun (küçük bir ev kertenkelesi) uğur getirdiğine inanılır. Polinezyalılar için kutsaldır. Kuyruğunu atıp yeniden çıkarmasıyla yenilenmeyi temsil eder.

► Boynuzlu kertenkele
Amerikan yerlilerinin sağlık ve mutluluk sembolüdür. Birleşik Devletlerin güneybatısındaki Anasazi ve Mimbre kabilelerinin çanak ve kaya resimlerinde sıklıkla rastlanır. Texas'ın da eyalet sürüngenidir.

▲ Kaplumbağa
Ay, su ve Ana Tanrıça simgeleriyle yakından ilgili olan kaplumbağa çoğunlukla yaradılışın başlangıcında dünyayı taşırken tasvir edilir. Uzun ömür ve ayak sürüyen yavaşlıkla özdeşleşmiştir. Çin'de kehanetle ilgili güçleri olduğuna inanılır.

▲ Deniz kaplumbağası
Deniz kaplumbağası dövmesi bir denizcinin Ekvator'u geçtiği anlamına gelir. Eski Mısır'da kuraklığı temsil ederdi. Amerika yerlilerinde korkak bir böbürlenici sayılırdı.

▲ Su kaplumbağası
Kuzey Afrika su kaplumbağalarının kutsal pınarlarının güçlü su ruhları barındırdığına inanılır, bu nedenle öldürmek uğursuz sayılırdı. Amerikan yerli efsanesinde düzenbaz olarak betimlenmiştir.

AYRICA BAKINIZ

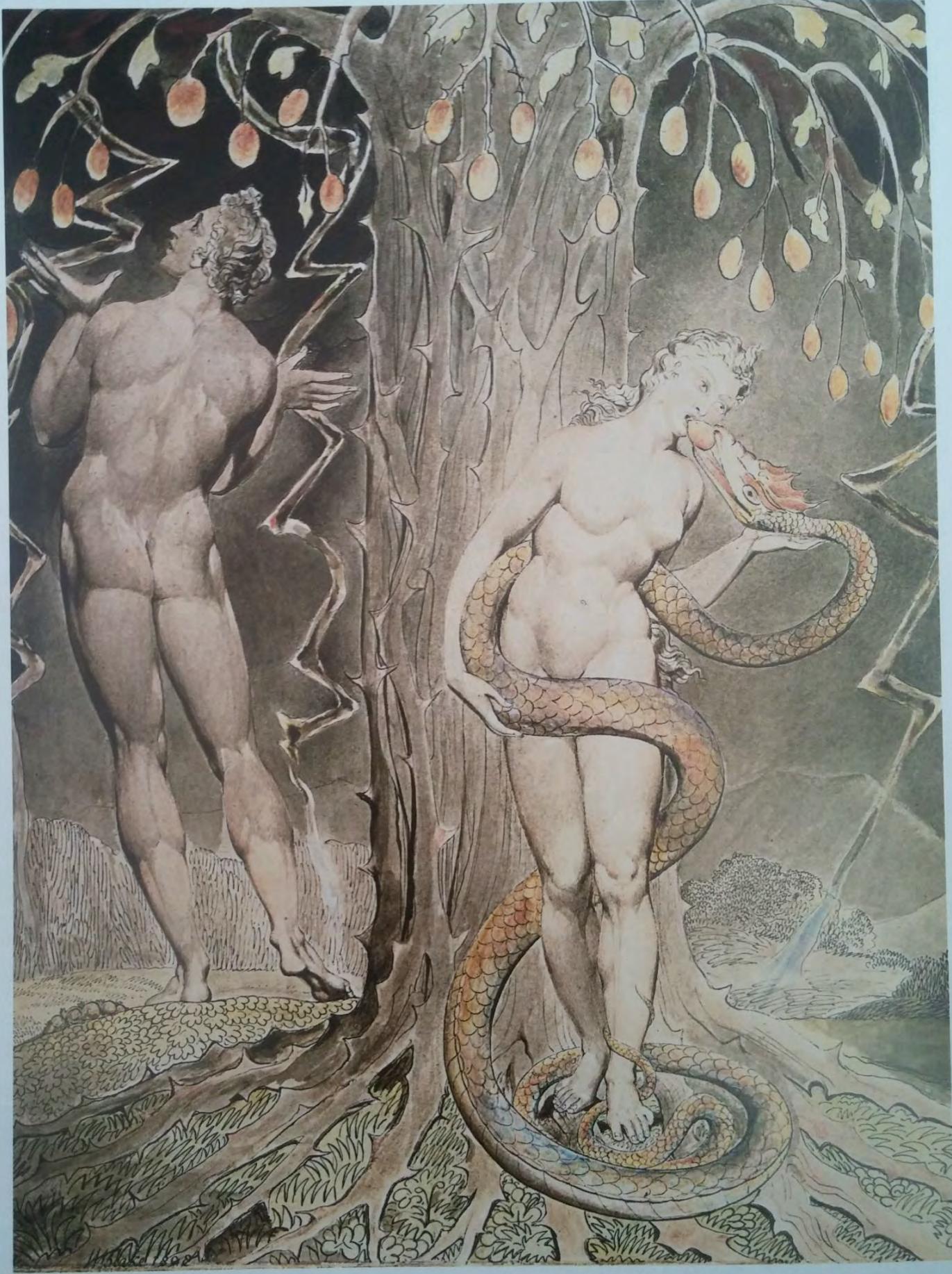
Güneş, sf. 16-17

Ay, sf. 18-19

Bereket, çocuk doğurma, sf. 120-23

Kabile totemleri, kahramanlar, düzenbazlar, sf.150-51

▲ Cennetteki Yılan

Yılan, bunun Havva'nın kovuluşuna neden olacağını bilerek onu Bilgi Ağacı'nın yasak meyvesini yemesi için aklını çeler. Havva'nın etrafına dolanmış yılan, erkek-kadın ilişkisinin simgesidir. Hile ve baştan çıkarıcılığı temsil eder.

YILANLAR

Alışılmadık görünümü ve benzersiz hareket biçimiyle yılan her zaman hem hayranlık hem de tiksinti uyandırmıştır. Biçiminin yalınlığından ayrılan karmaşık ve güçlü sembolik anlamlar taşır.

Kendine yeterli, gizemli, yeraltı inlerinde yaşayan ve deri değiştiren yılan yeraltı doğaüstü varlıklarıyla, yani Öte Âlemle bağlantılı bir yaratıktır. Dalgali hareketi dünyanın çoğu yerindeki eski

▲ **Tıp sembolü**
İki yılanın dolandığı asa, caduceus (eskülap) Yunan tanrılarının ulaşı Hermes ile ilişkilendirilen eski bir şifa amblemidir.

bir sonucu olarak pek çok sembolik anlamı ikilik, doğurganlık, ilksel yaşam gücü ve yaradılış temalarını içerir.

ÇİFT YÖNLÜ GÜÇ

Mitoloji ve dinde yılan hem pozitif hem de negatif simgesel anlamıyla çift yönlü bir güçtür. Koruyucu ve yok edicidir, aydınlık ve karanlık, iyi ve kötüdür. Zehri öldürücü olabilir, kendisinden çok daha büyük yaratıkları yutabilir, ancak deri değiştirme alışkanlığı onu diriliş ve şifayla ilişkilendirmiştir. Hristiyanlıkta yılan, Havva'yı yasak meyveyi tatmaya ikna ederek yoldan çıkarır. Tanrı o vakit Şeytan olarak görünen yılanı lanetler. Budizm'de ise yılanların kralı Buda'ya barınak sunar ve daha olumlu bir açıdan görülür. Toprak altındaki karanlık yerlerde evinde olan yılan, ölümlerin

güçlerine erişimi olduğu Ölümler Âlemiyle ilişkilendirilir. Buna karşılık tanrılar ve ilahi güçle de bağlantılı bilinmiştir.

◀ Yılanlar ve merdivenler

Aslen bir Hint salon oyunu olan bu oyunda erdemler (merdivenler) oyuncuların Cennete erişmesine yardım ederken ahlaksızlıklar (yılanlar) da geciktirir. Yılanlar ve Merdivenler daha sonra İngiliz Valisi tarafından uyarlanarak Batı'ya getirilmiştir.

▲ Naga

Hindu *naga*'sı ya da yılanı yağmur, bereket ve yenilenme çağrıştıran iyi bir eşik bekçisidir. Çoğunlukla bir insan gövdesi ve yılan kuyruğuyla tasvir edilir.

YILAN BİLGELİĞİ

Ata varlıklar ve kozmosla ilgili çağrışımlarla birlikte yılanın karanlıkta süzülme becerisi ve gözkapaksız gizemli bakışı bilgelikle ilişkilendirilmesine yol açmıştır. Eski Mısır'da kobra hem tanrısal hem de krallara özgü bilgeliği temsil ederdi. Maoriler yılanı dünyevi bilgelikle özdeşleştirirken çoğu kültürde yılanlar Gökyüzü ile Yeryüzü ve Öte Âlem arasındaki bilge, kurnaz araçlardır. Hindistan'da yılanlar Şiva, Vişnu ve Ganeş ile ilgili sayılmıştır. Tantra'da omurilik içindeki spiritüel enerji kanalını "kundalini" ya da yılan simgeler.

BEREKET VE DOĞUM

Biçimi, yere yakınlığı ve deri değiştirme yeteneğiyle yılan bir bereket ve fallus

simgesidir. Toprak Ana ile ve Okyanusya'nın bazı yerlerinde hamilelikle ilişkilendirilmiştir. Başka yerlerde bir yağmur getiricidir ve yeryüzünün gizemleriyle uyum içinde olan yaşam gücünü temsil eder. Hindu mitolojisinde Vişnu kozmik okyanusta yüzerken bir yılan üzerinde durur. Okyanusya'da yılan yaratıcı bir figürdür. Avustralya Aborjinleri'nin Rüya Zamanındaki Gökkuşağı Yılanı gibi bir yağmur yağdırıcıdır ve bereket ile tarımsal bolluğu temsil eder.

▲ **Ölümlerin bekçisi**
Gömülü ölümlerin bekçisi Meretseger, Mısır'daki Waset'te bir mezarda kıvrılmış yılan biçiminde tasvir edilmiş. Meretseger adı "Sessizlik seven" anlamına gelir.

AYRICA BAKINIZ

Kutsal ağaçlar, sf. 96-97

Yeryüzü meyveleri, sf. 98-99

Doğurganlık, çocuk doğurma, sf. 120-23

Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41

Rüya Zamanı, sf. 152-53

Yaradılış öyküleri, sf. 156-57

Hinduizm, sf. 158-63

Hristiyanlık, sf. 176-79

Mesleki işaretler, sf. 314-15

SUDA YAŞAYAN YARATIKLAR

Çağlar boyu suda yaşayan yaratıklara tanrılar olarak tapılmış, derinliklerde yaşayan canavarlar olarak korkulmuş ve etleri, derileri, yağları, kemikleri, kabuk ve yumurtaları için avlanmışlardır. Sembolik anlamları davranış ve görünüşleri, insan uygarlığı üzerindeki etkileri ve yaşam alanlarıyla yakından ilgilidir.

Bunun bir sonucu olarak bu yaratıklara atfedilen simgesel anlamlar suyla, özellikle de doğum, yaradılış ve Ay ile ilişkilidir. Balıklar çokça spiritüel bilgelik, doğurganlık ve yeniden hayat bulma ile ilişkilendirilmiştir. Suda özgürce yüzmeleriyle genelde uyum ve evlilikte mutluluk anlamını taşırlar.

► Sazan

Çin ve Japonya'da sazan biçimli uçurtmalar cesaret ve dayanıklılığı, yani akıntıya karşı yüzen sazanın niteliklerini simgeler. Sazan bunlardan başka öğrenim başarısı ile iş zekâsını da temsil eder ve iyi talih ile uzun ömür simgesidir.

► Yengeç

Yengeç burcu ile ilişkili olan yengecin sudaki yaşam alanı onu Ay ile ilişkili bir hayvan kılmıştır. Ay'ın değişken biçimlerini hatırlatır. Kabuğunu atmasıyla da yenilenmeyi simgeler. Çin'de yengecin hantal, yan yürüyüşü sahtekârlık ve güvenilmezlik timsali olarak görülür.

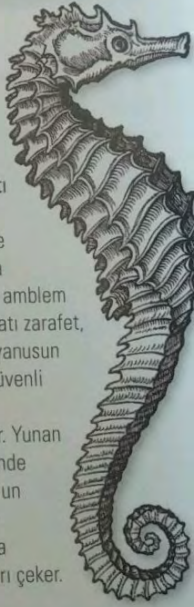
► Istakoz

Japonlar istakozu uzun ömür ve Yeni Yıl gibi mutlu olaylarla özdeşleştirir. Çinliler için varlık ve evlilikte uyum sembolüdür ve çoğunlukla nikâh şölenlerinde yenilir. Yüksek bedeli onu bir yiyecek olarak günümüzün aşırılık simgesi haline getirmiştir.

► Denizati

Gemiciler arasında ve armacılıkta sevilen bir amblem olan denizati zarafet, güven, okyanusun gücü ve güvenli yolculuk simgesidir. Yunan mitolojisinde Poseidon'un arabasını okyanusta denizatları çeker.

► Balina

Eski Ahit'teki Yunus Peygamber ve Balina meselinde anlatıldığı gibi ana rahmi ve yeniden hayat bulma sembolü olan bu okyanuslar devi, denizin gücünü temsil eder. Maori geleneğinde bollukla da bir tutulur.

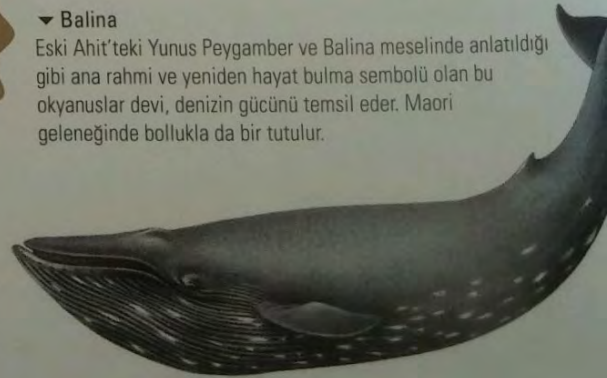
► Köpekbalığı

Erkeklik gücü, avlanma becerisi ve vahşilik sembolü olan köpekbalığına Pasifik ve Afrika kültürlerinde büyük saygı duyulurdu. Erkekliğe geçiş törenlerinde ve totem olarak kullanıldı. Okyanusya'da yaygın bir ata figürdür, Avustralya Aborijinleri de onu yaratıcı bir figür olarak görürlerdi.

► Yunus

Çoğunlukla ölümlere öte âlemde yol gösteren bir varlık olarak görülmüş ve kurtuluş, dönüşüm ve sevgiyle özdeşleştirilmiştir. Ay ve güneşle ilgili çağrışımları da vardır.

► Fok

Dönüşüm simgesi fok Yunan ve Kuzey Avrupa mitolojisinde sıklıkla denizkızı ya da su perisi haline gelir. Inuit geleneğinde fok bir ata figürü ve tanrıların habercisidir.

◄ Denizkestanesi

Uyuyan güç sembolü olan denizkestanesi embriyo halindeki yaşamı ve bununla ilgili taşlar sembolizmini temsil eden kozmik yumurta ile ilişkilendirilmiştir. Ortaçağ derlemelerinde, kayalara tutunma alışkanlığıyla denizkestanesi fırtına uyarısı olarak yorumlanmıştır.

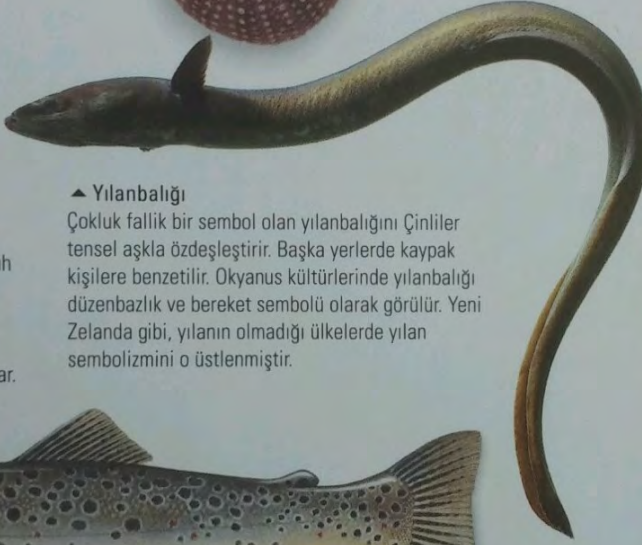
▲ Denizyıldızı

Göksel bir semboldür, aynı zamanda ilahi aşkı da temsil eder. Hristiyanlıkta Kutsal Ruh ve Bakire Meryem ile ilişkili görülmüştür. Bacaklarını yenileyebilme becerisi onu yeniden doğuşla da ilişkili kılar.

▲ Yılanbalığı

Çokluk fallik bir sembol olan yılanbalığını Çinliler tensel aşkla özdeşleştirir. Başka yerlerde kaypak kişilere benzetilir. Okyanus kültürlerinde yılanbalığı düzenbazlık ve bereket sembolü olarak görülür. Yeni Zelanda gibi, yılanın olmadığı ülkelerde yılan sembolizmini o üstlenmiştir.

▲ Som balığı

Kelt kültüründe bilgi ve bilgeliği temsil eder. Bolluk ve bereketle de ilişkilendirilmiştir. Amerika yerlilerinde yaygın bir totemdir. Gizemli bir şekilde, yumurtladıktan sonra ölmek üzere okyanustan doğduğu ırmağa dönüşünden ötürü Ay ile ilişkili bir yenilenme sembolüdür.

▼ Ahtapot

Dönüşüm becerilerinden dolayı ahtapot doğaüstünü simgeler. Renk değiştirme yeteneği tutarsızlık sembolü olarak görülebilir. Kimi Amerikan yerli kabileleri onu bir ruh yardımcısı olarak görür. Hawaii mitolojisinde yaratıcı tanrı Kanaloa'yı temsil eder.

KABUK

Su ve Ay ile ilgili sembolik anlamlarıyla kabuklar dişi olarak görülür. İçbükey biçimi rahim ve doğum anlamlarını üstlenir. Yaradılışla da ilişkilendirilmişlerdir. Pek çok tanrısal varlık bir kabuktan doğar şekilde tasvir edilmiştir. Su serpmekte kullanıldıklarından Hristiyanlıkta vaftizle ilişkilidirler.

▲ Deniz kabuğu

Dişi cinsel organı ve cinsel ilişki çağrışımlarıyla bir bereket sembolüdür. İlk varlık simgelerinden biriydi ve kehanet aracı olarak kullanılırdı.

▲ Kabuk araba

Kabuktan araba okyanus tanrısının, buradaki örneğinde Yunan tanrısı Poseidon'un sembolüdür. Aynı zamanda deniz yolculuğunu da temsil eder.

► Büyük deniz kabuğu

Biçimiyle deniz kabuğu sarmal (Ay ile ilişkilidir), sular ya da güneşin doğuş ve batışıyla ilgilidir. İslam'da Allah kelamını işiten kulağı temsil eder. Sekiz uğurlu Budist sembolünden biridir.

► Deniz tarağı

Hristiyanlıkta bu deniz kabuğu, Santiago de Compostela hacılarının taşınması ardından hac yolculuğunun simgesi haline gelmiştir. Eski Roma'da deniz tarağı bereket ve cinsel tutku ile ilişkilendirilirdi.

Deniz tarağı kabuğu

AYRICA BAKINIZ

Su, sf. 32-33

Yunan ve Roma tanrıları, sf.

140-41

Yaradılış hikâyeleri, sf. 156-57

Budizm, sf. 164-69

Batı astrolojisi, sf. 200-01

Arma amblemleri, sf. 318-23

VENÜS'ÜN DOĞUŞU

Bu Rönesans sanatı ikonunda, tanrıça Venüs'ün bir deniztarağı kabuğu içinde denizden çıkışı tasvir edilir. Tanrıça kıyıya batı rüzgârlarıyla itilirken bir mevsimler tanrıçası da ona çiçekli bir pelerin uzatır. Efsanenin yalın bir anlatımı olmaktan uzak olan resimde sanatçı eserine pek çok sembolik ayrıntı eklemiştir.

1. Venüs

Geleneksel olarak Venüs bir doğum, bereket, aşk ve cinsel arzu simgesidir. Burada çıplak tanrıça yalnız dünyevi değil, spiritüel aşkın da sembolü. Bazıları bu imgeyi Bakire Meryem'inkine benzetmektedir.

2. Pembe gül

Venüs çiçeklerin tanrıçasıydı, özellikle de pembe gülle özdeşleşmişti. Bu, insan cinselliği ve arzusunu temsil eder.

3. Deniztarağı kabuğu

Venüs'ün üzerinde durduğu deniztarağı kabuğu önceleri dışı cinsel organlarının sembolüydü. Hristiyanlık bu doğurganlık simgesini dönüştürmüş ve deniztarağı kabuğunu bir diriliş umudu ve yeniden doğuş simgesi haline getirmiştir.

4. Su perisi

Horae, doğurganlık ve doğumu simgeleyen ilkbahar tanrıçasıydı. Çiçeklere ve mutluluk sembolü olan ve evlilik törenlerinde sıklıkla kullanılan mersine bürünmüş.

5. Zefirler (rüzgârlar)

Zefirler Zephyr ile Chloris spiritüel tutkuyu temsil eder. Ruh ve Madde'nin bir araya gelişine yardım ederler.

6. Altın

Tablonun her yanında kullanılan altın rengi resmin değerli obje rolünü vurguluyor ve Venüs'ün ilahi statüsünü yansıtıyor. Altın aynı zamanda mükemmellik, sıcaklık ve aşkın simgesidir.

ÜRPERTİCİ BÖCEKLER

Böcekler dünyamızdaki ufak, önemsiz her şeyin sembolüdürler. Bununla birlikte yadsıyamayacağımız bir gerçek varsa o da böcekler olmaksızın insan hayatının çok geçmeden silinip gideceğidir. Toprağın havalandırılması, tozlaşma, zararlı kontrolü ve ölü maddenin ayrıştırılması gibi

ekosistemimizde yaşamsal olan işlevleri olağanüstü bir biçimde yerine getirirler. Yaptıkları ve biçimlerindeki çeşitlilikle zengin bir simge kaynağı olmuşlardır.

► Peygamberdevesi (Praying mantis)

Büyüklü ve kutsal ya da şeytani ve yok edici olarak görülen peygamberdeveleri çift taraflı semboller yüklenmiştir. Onları mistik güçlerle donatan isimleri Yunanca'da peygamber demek olan "mantis"ten gelir (İng. karşılığı: dua eden peygamber). Japonya'da Samurayların cesaret ve kurnazlık amblemidir.

► Sinek

Hastalık taşıyan sinekler bozuşma ve kötülüğü simgelerler. Şeytan Beezebub'un adı İbranice "Sineklerin Tanrısı" demek olan bir sözcükten gelmektedir. Amerika yerlilerinden Navajolar arasında "Büyük Sinek", Dontso şifacılıkla ilgili bir ruh habercisidir.

► Yusufçuk

Çin'de yusufçuğun kestirilemez, atılımlı uçuşu güvenilirliği temsil ederken Japonya'da sevinç simgesi ve bir imparatorluk amblemidir. Yanardöner renkleri onu büyü ve illüzyonla bağdaştırır.

► Kelebek

Mucizevi metamorfoz döngüsü kekebeği dönüşüm, diriliş ve ruhla ilişkilendirmiştir. Mutluluk ve güzellik anlamlarını da taşır. Japonya'da bir geyşa sembolüdür ama iki kelebek birlikte evliliği temsil ederler.

► Güve/Pervane

Genelde gece hayvanı olan güveler karanlıkla özdeşleştirilmiştir. Bosna'da cadıların güve biçimine girebildiğine inanılır. Ateş etrafında uçmaları çift anlamlı bir sembolizme yol açmıştır; Tanrıyı arayan ruh olduğu kadar çılgınlık, dosdoğru felaketine gitmek anlamına da gelir.

► Eşekarı

Eski Mısır'dan Polonya'ya kadar eşekarı yaygın bir kötülük sembolüdür ve iyilik temsili olan balasının ters çevrilmiş halidir. Hindu geleneğinde bütün canlı varlıkların en alt seviyede olanıdır.

► Uğurböceği/Hanımböceği

Uğurböceğinin zararlı böceklerle dinmeyen iştahı onun neden uğur simgesi haline geldiğini açıklayabilir. Geleneksel olarak Bakire Maryem'le ("Hanımımızın Böceği"), bereket ve analıkla ilişkilendirilmiştir.

► Çekirge

Çoğalma özelliği onu soyluların saçlarına altın çekirgeler taktığı Eski Mısır'da bolluk sembolü haline getirmiştir. Asya'da böceğin çıkardığı ses Budist keşişlerin şarkılarını temsil eder, Çin'deyse iyi talih simgesidir.

► Skarab

Skarab (bokböceği) Eski Mısırlılarda kutsaldı ve doğan Güneş tanrısı Khepri ile bir tutulurdu. Yeniden hayat bulma, ölümsüzlük ve ilahi bilgeliği temsil eder.

ARI

Arı düzen, sebat, ölümsüzlük ve işbirliğinin popüler bir simgesidir. Bu nitelikleri Hristiyan sembolizmindeki çok yönlü kullanımına katkıda bulunmaktadır; balın tatlılık, mum yapımında kullanılan balmumunun ışık sembolü olması gibi. Arı kraliyet ve tanrılarla da ilişkilendirilmiştir.

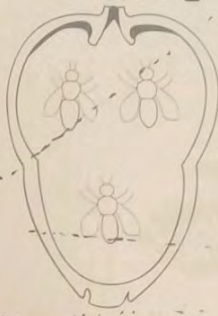
YABANARISI

◀ Kama'nın arısı The Hindu aşk tanrısı Kama'ya aşkın tadı ve acısını simgeleyen anılar eşlik eder. Tanrı, Cupid benzeri ok yay taşıyan kanatlı bir genç olarak ve papağana biner halde temsil edilmiştir. Yavının teli aslında bir dizi arıdan oluşmaktadır.

▶ Arıbeyi
Kovanda yaşamın merkezi, kraliyet simgesi olmuş arıbeyidir. Yakın dönemlerdeyse çahşan kadın sembolü haline gelmiştir. Kraliçe arı Bakire Meryem ve yüce anayı da temsil eder.

▶ Arma
Arı Hristiyan sembolizminde geniş yer bulur ve diğer anlamlarının yanı sıra Tanrının hizmetkârını temsil eder. Papa VIII Urban'ın (1623-44) armasında sadakat ve sebatlarından ötürü seçilmiş üç altın arı yer alır.

▶ Arı kovanı
Masonluk ve armacılıkta önemli bir simge olan arı kovanı çalışkanlık ve işbirliği ifade eder. Kiliseyi de temsil eder ve geleneklerinde mezar biçimli kovaneler bulunan Yunanistan'da ölümsüzlük anlamına gelebilmektedir. Kovanlar düzen içinde bir toplulukla da ilişkilendirilir.

▶ Ağustosböceği
Ekini mahvedebilmeleri onları felaket ve yıkıcılıkla özdeşleştirmiştir. Eski Ahit'te Tanrı korkunç bir ceza olarak çekirge belası gönderir. Ortaçağ mesellerinde ruhsal işkence, kararsızlık ve yıkım sembolü olmuşlardır.

▶ Karınca
Karıncanın sembolik anlamları çalışkan, düzenli davranışını yansıtır. Batı Afrika, Mali'de karıncalar bereket anlamına gelir ve karıncaların su kaynaklarını bildiği inancıyla kuyular genellikle karınca yuvalarının yakınında açılır.

▶ Termit
Bereket ve çalışkanlık açısından karıncalarla termitlere yüklenen simgesel anlamlar benzerdir. Hindistan'da termit yuvaları Nagaların (ilahi yılanlar) koruduğu Ölüler Âleminin girişi sayılır ve sunularla donatılır.

▶ Örümcek
Büyük Ana, kader ağlarının örücüsü, güneşle ilişkili bir simge ve avcı olarak görülen örümcek ve ağı sembolik anlamlar taşırlar. Kamerun'da sebat ve bilgeliğin temsilidir. Çin'de ağını ören örümcek uğur getirir.

▶ Solucan
Toprak, ölüm ve çözünüm simgesi olan solucan kimi zaman sanatta ölümlülük temsili olarak kullanılmıştır. Aralarında İrlanda ve Çin'in de bulunduğu çeşitli kültürler onu atalar ve yaratıcı efsaneleriyle ilişkilendirir.

▶ Akrep
Astrolojik burç olarak Akrep Öte Âlem tanrısı Pluto ile ilişkilendirilir. Genel olarak ölümcül iğnesi ölüm ve yıkım simgeler. Hristiyanlar onu ihanetle özdeşleştirirken Afrika'da çoğu insan kötülük çekeceği inancıyla akrebi adıyla anmaktan kaçınır. Batı Afrikalı Aşantilerde sokuşundan korunmak için insanlar akrep tılsımları takar.

▶ Salyangoz
Armıcılıkta salyangoz etrafı düşünme ve istikrar anlamına gelir ama daha yaygın olarak yavaşlıkla özdeşleşmiştir. Ay ile ilişkili dişi bir sembol olarak sarmal kabuğu sonsuzluk ve labirent, dolayısıyla ana rahmini temsil eder.

AYRICA BAKINIZ

Güneş, sf. 16-17
Bereket, çocuk doğurma, sf. 120-23
Batı astrolojisi, sf. 200-01

Masonluk, sf. 260-61
Şekiller, sf. 284-89
Arma amblemleri, sf. 318-23

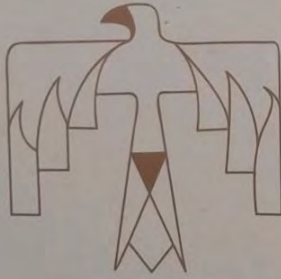
EFSANE YARATIKLARI

Doğaüstü güçlerin ya da insan ruhunun farklı yönlerinin sembolü olarak görülen efsanevi yaratıklar folklor, mitoloji ve dinsel imgelemde öteden beri önemli bir rol oynamıştır. Kimi zaman haberci ya da öğretmen olarak görünmüş veya doğanın aşılma zorunda olunan karanlık, dizginlenmemiş güçlerini temsil etmişlerdir. Bu durumda da karşısına çıkan, ejderi öldürerek iynin kötüyü yenmesini ya da kaosun düzene

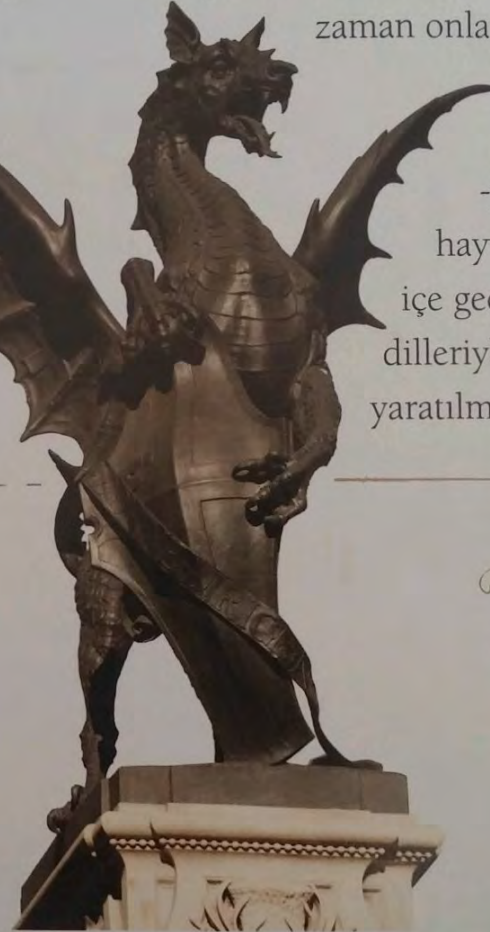
yenilmesini sağlayan şövalye gibi kahraman figürleri onlarla savaşırlar. Efsane yaratıkları çoğunlukla tanrılarla ilişkilidir, kimi zaman onların aracı ya da bineği görevini görürler. Hibrid -yarı insan yarı hayvan- bir yaratık, iç içe geçmiş sembol dilleriyle yeni anlamların yaratılmasına olanak tanır.

▲ **Phoenix/Zümrüdüanka**
Alevlerden dirilen efsanevi bir ateş kuşu olan Phoenix Güneş'in döngüsel doğuş ve batışlarını açıklamak üzere yaratılmış bir mitter. Daha sonraları bir diriliş simgesi haline gelmiştir.

▲ **Gök gürültüsü kuşu**
Amerika yerlileri için kanatlarını çırparak gök gürültüsü yaratan, şimşegini silah olarak fırlatan güçlü bir kuş tanrıdır. Doğanın kudretini, gökyüzünü, savaş ve dönüşümü temsil eder.

▲ **Grifon**
Yarı kartal, yarı aslan olan grifon Klasik dünya kadar Ortaçağ Hristiyanlığı ve armacılıkta da yaygın bir semboldür. Sembolik anlamı güneş, güç ve intikamdan tetikte koruyuculuğa dönüşmüştür. Hiyerogliflerde tanrısal cezalandırmayı simgeler.

▲ **Şahmeran**
Horoz kanatları, ibiği ve pençeleriyle sürünge gövdesinden oluşturulmuş korkutucu şahmeran Şeytan'ın Hristiyanlıktaki sembolü haline gelmiştir. Ortaçağ'da şehvet ve hastalıkla özdeşleştirildi.

▲ **Anka**
Yarı kuş, yarı memeli olan dev Simurg (Anka) Pers asıllıdır. Şifa güçleri olan bir koruyucu olarak Gök ile Yer'in birleşmesini ve bereketi temsil eder.

◀ **Kinnara ile kinnari**
Tanınmış bir Asya amblemi olan efsanevi kinnara Hindistan'da ortaya çıkmıştır. Bu insan-kuş karışımı varlık ebedi aşklarla özdeşleşmiş mitolojik bir göksel müzisyendir. Dişi versiyonu olan kinnari (resimde görülen) güzelliği, zarafet ve başarıyı simgeler. Kimi Budist geleneklerde kinnara Buda'nın hayvan biçimindeki vücut bulmalarından dördünü temsil eder.

◀ **Tengu**
Pençe ayakları, kanatları ve kuş kafasıyla korkutucu görümlü bir adam olan tengu, geçirmek zorunda olduğunu hissettiği Budist ibadetine hoş bakmayan, Şinto kökenli bir Japon mitoloji figürüdür. Bu doğaüstü cin savaş sanatlarıyla özdeşleşmiş bir düzenbazdır; ikiyüzlülük ve kibri cezalandırır.

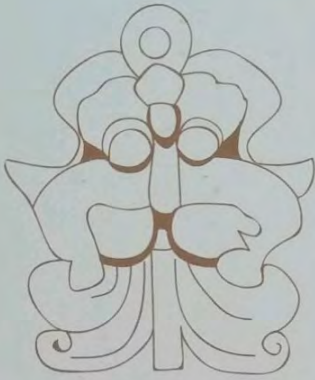
Güneş kuşu Garuda Hindu tanrısı Vişnu'nun bineğidir (vahana). Nagalar ise yaşam kaynağı sular ve bereket ile özdeşleşmiş mitolojik yılanlardır. Bu yaratıklar Budizm'de de küçük tanrılar olarak ortaya çıkar. Batı'da Garuda zincirlenmemiş ruhu, Nagalar da kök salmış Toprak Ana'yı temsil eder.

▲ Qitou

Mitolojik Qitou bir Çin mezar bekçisi ve ölülerin koruyucusudur. Canavar yüzlü, fil kulaklı, kanatlı, sorguçu, aslan gövdeli bir toprak ruhudur.

▲ Krittimukha

Efsaneye göre Kirttimukha ya da Görkem Yüzlü, Şiva'nın buyruğu üzerine kendi kendini yiyen kötü bir ruhtur. Bir bağlılık ve koruma sembolü olarak tasviri tapınak girişlerine konurdu.

▲ Chinthe (Chin-thei)

Kötülüğü uzaklaştırmak için çoğunlukla çiftler halinde tapınak girişlerinde yer alan Chinthe her şeyi bilen bir güç ve korumayı temsil eden bir Burma sembolüdür. Yarı aslan, yarı ejder olan uğurlu Chinthe astrolojik burç Aslan ile de ilişkilidir.

▲ Chimera

Yunan mitolojisinin keçi-aslan-yılan karışımı bu canavarı burada bütün hayvan başlarıyla birlikte görüyoruz. Genellikle dizginlenmemiş öfke ve tehlikeyi temsil eder, ancak hayali bir varlık olarak gerçekte var olmayan şeylerin ya da sınır tanımayan hayallerin de sembolüdür.

▲ Sfenks

Mısır sfenksi, Güneş ile baştaki firavnu simgeleyen insan başlı bir aslandır. Mezarları, saray ve kutsal yolları korumada kullanılırdı.

▲ Ky-lin

Çin tek boynuzlu atı Ky-lin olarak bilinen bu koruyucu figür toynakları, boynuzu ve pullu gövdesiyle karma bir varlıktır. Yin-Yang sembolü olarak bereket, nezaket ve saflığı temsil eder.

◀ Pegasus

Yunan mitolojisinin kanatlı beyaz atı Pegasus, insanın hayvani içgüdüleriyle ruhani arzular arasındaki ikili doğasını simgeler. Efsanede Pegasus'un sırtındaki kahraman Bellorophon karanlığı yenen ışık temsiliyle canavar Chimera'yı öldürür.

▲ Tek boynuzlu at

Ünikorn, büyü ve çok sevilen beyaz tek boynuzlu bir atır. Saflık, cesaret ve nazik sevgiyi simgeler. Ancak bir bakire onu yakalayabilir. Bakire Meryem'le ilişkilendirilir ve Azize Justina'nın da alametidir. Boynuzunun panzehir olduğuna inanılır.

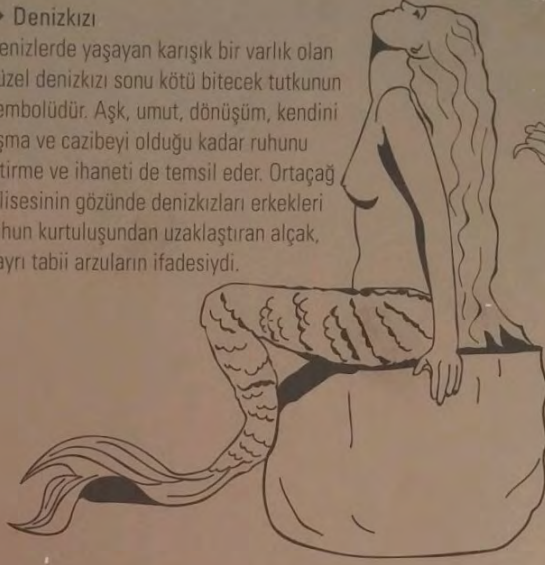
DENİZKIZI

Simge dilinde karşıt anlamları olan denizkızları, siren ve denizadamları su, Ay ve bereket sembolizmiyle yakından ilişkili yarı insan karışık deniz yaratıklarıdır. Su yaşam kaynağı olduğu kadar boğulma dolayısıyla ölüm de getirir ve bilinçdışı arzuları temsil eder, suların bilinmezliğinin cazibesine kapılan insanların hikâyeleri de buradan kaynaklanır.

► Denizkızı

Denizlerde yaşayan karışık bir varlık olan güzel denizkızı sonu kötü bitecek tutkunun sembolüdür. Aşk, umut, dönüşüm, kendini aşma ve cazibeyi olduğu kadar ruhunu yitirme ve ihaneti de temsil eder. Ortaçağ kilisesinin gözünde denizkızları erkekleri ruhun kurtuluşundan uzaklaştıran alçak, gayri tabii arzuların ifadesiydi.

▲ Triton

Poseidon'un oğlu Triton bir deniz adamıydı. Erkek gövdeli, balık kuyruklu bir varlıktı. Genellikle bir boynuz ya da deniz kabuğu tutar veya çalarken tasvir edilmiştir ve suların gücünü kontrol eder.

◄ Siren

Sirenler gemicileri baştan çıkarıcı sesleri, lir ve flütleriyle ölüme götüren tehlikeli yaratıklardı. Illüzyon ve duyuların yoldan çıkarıcı güçlerini temsil ederlerdi. Önceleri tutsak ruhlarla ilişkili olarak kadın gövdeli kuşlar iken daha sonraları kimi zaman denizkızlarıyla özdeşleşmişlerdir.

► Capricornus

Eski kültürler gökyüzünü okyanusa benzetir ve her iki elementi de (hava ile su) içeren tuhaf yaratıklarla ilgili hikâyeler hayal ederlerdi. Keçi-balık karışımı ve bir kış takımyıldızı olan Capricornus da kış gündönümü ile ilişkilendirilmişti. Babil tanrısı Ea-Oannes ("Denizler Antilobu") ile de ilişkilidir.

Deniz keçisi

Yarı insan, yarı at

▲ Sleipnir

Sekiz ayaklı at Sleipnir ("Kayarak Giden") Kuzey mitolojisi tanrısı Odin'in bineği ve onu dünyevi ile uhrevi âlemler arasında götürür getirirdi. Sekiz ayağı pusula yönlerini ve Sleipnir'in hem hava hem de karadaki hareket yeteneğini gösterir. Sekiz oklu güneş tekerini de simgeler.

► Minotaur

Yunan efsanesinin yarı boğa, yarı insan Minotaur'u bir Girit kraliçesiyle beyaz bir boğanın mitolojik çocuğuydu. Minos tarafından labirente kapatılmış olmasıyla insanın içindeki vahşeti simgeler.

▲ Sentor

Yunan mitinde kenaturlar zıt sembolik anlamlar içerir. Chiron gibi kimileri asil ve naziktir, diğerleri yabani, zinacı ve savaşçıdır. İnsan zekasıyla birleşmiş hayvani içgüdü simgelerler.

▲ Harpia

Çirkin yüzlü, akbaba gövde ve pençeli bu korkutucu kuş kadınlar ölüm, kader ve ilahi cezalandırılmayla ilişkilendirilmiştir. Harpialar kimi zaman da ölümlerin ruhlarını alıp götüren kötü ruhlar olarak görülmüştür.

AYRICA BAKINIZ

Memeliler, sf. 52-55
Kelt ve Kuzey Avrupa tanrıları, sf. 142-43
Hinduizm, sf. 158-63
Batı astrolojisi, sf. 200-01

► İncili Çin Ejderi

Bu Çin ejderi çoğunlukla alev dilleriyle çevrelenmiş bir inci ile birlikte (resmin ortasına bakın) tasvir edilmiştir. İnci ile ejder şimşegi, yağmur getirici olarak Ay'ı ya da Tao felsefesindeki "mükemmellik incisini" temsil ediyor olabilir. Beş pençeli Ejder Güneş ve imparatorun gücünün ifadesidir.

EJDERLER

Yılan ile kuşun sembolik bileşiminden oluşan kudretli ejder huşu uyandırıcı gücün evrensel bir temsilidir ve bütün dünya mitlerinde karşımıza çıkar.

Adını yılanın Yunanca karşılığından ("drakon") alan ejder (dragon), yılanın bereket saçan sularıyla kuşun ilahi "yaşam soluğunu" temsil eden masum bir sembol olarak ortaya çıkmıştır. Zamanla sembolik olarak karşıt anlamlar içermeye başlamış ve bir yandan yaratıcı, diğer yandan yıkıcı olarak görülmüştür.

YIKICI YARATICI

Mitoloji ejderi yaratıcı ve yıkıcı olarak ortaya koyar ve kozmik kaos, yaradılış ve yeniden doğuş gibi destansı temalar içerir. Ejder doğadaki gök gürültüsünü izleyen yaşam getirici yağmur kadar yıldırım ve su baskınına da simgeler.

Bilinen en erken ejder mitinde kozmik ahengi sağlayacak Yasa Tabletlerini çalan Sümer ejderi Zu ile karanlık ve kaosun önüne geçerek onu öldürebilecek tek güç olan güneş tanrı Ninurta anlatılır.

BATI'DA EJDERLER

Ortaçağ ejderleri hava, su, ateş ve toprağın simge dilindeki karşılıklarını bir araya getirir. Boynuzlu, ateş saçan, korkunç gövdeli, kanatlı, pençe ayaklı ve dikenli yılan kuyruklu olarak tasvir edilmiştir. Batı mitlerinde ejderle savaşım iyi ile kötü arasındaki mücadeleyi ya da insan doğasının alçak yanına hakim

▲ Aziz George

Aziz George'un çapulcu ejderle efsanevi savaşımı prenses ile halkını zalim varlıktan kurtarışı Hristiyan değerleri ve iyinin kötüyü karşı zaferini yansıtır.

oluşu simgeler ve erken Hristiyanlık inançlarını yansıtır. Bir genç kıza ejderden kurtarmak kötüyü boyun eğdirildikten sonra saf güçlerin serbest kalışını temsil eder. Hazine bekçisi ejderler çoğunlukla arzu duyulan içsel bilgiye erişimi dile getirir. Ejder kral ve savaşçılarla da ilişkilendirilmiştir.

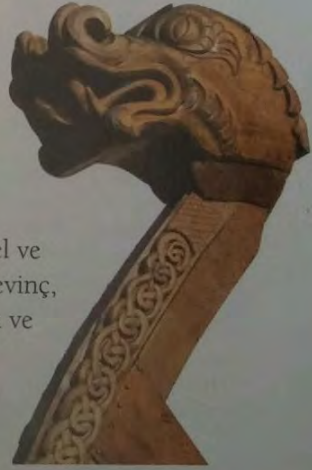
DÖĞÜ'DA EJDERLER

Doğu'da ejderler uğurlu, iyicil ve bilge olarak görülür. Ruhsal ve dünyevi büyük bir gücün simgesidirler ve bilgelik, dayanıklılık ile doğanın yaratıcı güçleriyle ilişkilidirler. Saygı duyulur onlara, tapınaklar ithaf edilir.

Ejder her biri kendi simgesel anlamını taşıyan pek çok biçim alır. Sözelimi phoenix

ile birlikte Cennet ile Yeryüzü'nün bir oluşunu temsil eder. En önemlileri, göksel ve imparatorluk gücünü, Güneşi, bereket, sevinç, spiritüel bilgi ve ölümsüzlüğü simgeleyen ve mekânı gökyüzü olan beş pençeli Ejder Lung'dur. Dört pençelisi dünyevi güç anlamına gelirken üç pençeli Ejder de yağmur sembolüdür.

Çinliler ejderlerden geldiklerine inanırlar. Çin Takviminde Ejder Yılında doğmuş olanlar özellikle kutsanmış sayılır ve sağlıklı, varlıklı, uzun ömürlü oldukları düşünülür.

▲ Viking ejderi

Viking gemilerini süsleyen ejder kafası limanın güvenliğinden uzaklardayken korunma ve iyi talih simgesidir.

▲ Galler ejderi

Kızıl ejder Galler'in amblemidir. Kızıl Galler ejderi ile işgalci Saksonları temsil eden ak ejder arasındaki mücadeleyi konu alan bir efsaneden kaynaklanır.

AYRICA BAKINIZ

Değerli taşlar, sf. 42-43
Efsane yaratıkları, sf. 74-77
Taoizm, Şintoizm, sf. 170-01
Çin horoskobu, sf. 204-05

Arma amblemleri sf. 318-23
Bayraklar, sf. 324-29

BİTKİLER

Bitkiler Toprak Ana ve yaşam döngüsüyle ilişkilidir. Çoğu, bereket tanrılarının alameti sayılır. Bitki köküyse bereket getiren suları ve analığı temsil eder. Kimi bitkiler efsanevi atalar olarak görülür, diğerlerininse bir tanrı ya da kahramanın kanından gelme olduğuna

inanılır ki bu da ölüm ve dirilişe bir göndermedir. *Ayırt Edici Özellikler Öğretisi* adlı eserde ortaya konulan eski düşünceye göre beden belirlili kısımlarını andıran bitkiler bu kısımlardaki rahatsızlıkların tedavisinde kullanılabilir.

▲ Eğreltiotu

Yalnızlık simgesi eğreltiotu aynı zamanda doğurganlık ve bağlılıkla ilişkili eski bir arma simgesidir. Yeni Zelanda'nın ulusal amblemlerinden olan boz eğreltiotu sebat anlamına gelir. Maori eğreltiotu yaprağı sembolü koru, insanın önünde açılan yeni hayat, fikirler ve potansiyeli temsil eder.

▲ Ökseotu

Yaprağını dökmeyen ökseotu ölümsüzlük ve kış gündönümünde yeni doğumu simgeler. Druidler kutsal olduğuna inanır, onu korunma, bereket, sevgi ve sağlıklı özdeşleştirirlerdi.

◀ Bambu

Doğu'da son derece önemli bir yapı ve besin kaynağı olan güçlü ama esnek bambu Zen felsefesinde öteden beri temel bir yer tutmuştur. Bereket, cesaret ve tevazuun temsilidir. Çin'de dimdik durduğu halde esnek oluşuyla, aydınlanma yolunun sembolüdür.

▲ Kamış

Kamışın yaşam alanı onu cadıları uzaklaştırdığı düşünülen Kelt geleneğinde arınma ile özdeşleştirirken Mısırlılar kraliyet ve Nil'le birlikte görürdü. Bu bitki Yunan müzik tanrısı Pan ile de ilişkilidir.

▲ Yonca

Beyaz ya da üç yapraklı yonca olarak da bilinir ve İrlanda'nın gayri resmi sembolüdür. Hristiyanlar onun Teslisi temsil ettiğine inanır. Yoncalar geleneksel olarak aşk, kehanet gibi konularda, tütsü yapımı ve cilt sorunlarında kullanılmıştır.

▲ Adamotu (Mandrake)

Büyü ile özdeşleşmiştir. Kökleri insan bedenini andırır ve koparıldığında acıyla çığlık attığı söylenir. Mandrake İbranice "aşk bitkisi" anlamına gelir. Bazı kültürlerde hamile kalmayı sağladığına inanılır.

▲ Dört yapraklı yonca

Ender bulunurluğu onu şansa özdeşleştirmiştir; bir zamanlar onu bulanların perileri görebileceğine inanılırdı.

▲ Güzelavratotu

Şeytan meyvesi de denilen bu bitki çekici görünümlü olmasına karşın zehirli meyvesinden ötürü aldatma, tehlike ve ölümü simgeler. Kurtboğan ile karıştırıldığında güçlü bir sanılandırıcıdır ve Ortaçağ'da cadılar tarafından merhem olarak kullanılırdı.

▲ Yüksükotu

İsmi parmağı andıran ve peri eldiveni olduğuna inanılan çiçeklerinden alır. Boğaza da benzemesiyle ağız ve boğaz merhemleriyle ilişkili kılınmıştır.

▲ Devedikeni

Armalarda da yer alan devedikeni Hristiyanlıkta günah ve İsa'nın ıstırabını simgeler. Kanaatkârlık ve kindarlığı da temsil eder. İskoçya'nın amblemi olarak düşmanlardan korunma anlamını taşır.

▲ Akantus

Devedikeni andıran bu bitki bezeme ve mimaride klasik bir motiftir. Yaprakları bilgelik ve güzel sanatları simgeler. Dikenleri ve gürbüzlüğüyle de yaşam engellerini aşma ifadesidir. Ölümsüzlükle de özdeşleştirilen kenger/akantus eski bir mezar motifidir

▲ Sarmaşık

Mısır tanrısı Osiris erdem işareti olarak aslen ölümsüzlük çağrıştıran sarmaşık dolanmış bir asa taşırdı. Sparta'da ün anlamına gelen sarmaşık sporcuların başını süslerdi. Viktorya Döneminde sarmaşık sadakatle bir tutuldu. Tutunuculuğuyla başka yerlerde bağımlılığı temsil eder.

► Tütün

Amerika yerlileri tütünü kutsal bilir ve ruhlara haberleşme törenlerinin bir parçası olarak içerlerdi. Barışla özdeşleşmiştir. Pueblolar onu arınmayla ilişkilendirir.

► Kenevir

Kenevir (kanabis) ya da kendi binlerce yıl boyunca afrodizyak olarak kullanılmıştır. Japon Şinto ve Rastafaryanizm dinsel törenlerinde de görülür ve çeşitli şekillerde saflık, bereket ve kutsallıkla özdeşleştirilir. Kendine özgü yaprakları Batı'da gençliğe özgü baskaldırıyı temsil eder.

▲ Kurtboğan

Yunan mitine göre zehirli kurtboğan ya da akonit üç başlı köpek Kerberos'un salyasından damlamadır. İsmi zehirli kurt yemi olarak kullanımından gelir. İnsanları zehirlemede de kullanılmış ve cadılıkla ilişkili görülmüştür.

▲ Mersin

Yaprak dökmeyen mersin ölümsüzlüğü simgeler. Ruha yolculuğunda yardımcı olması için filizleri ölümlerle birlikte gömülürdü. Aşk tanrıçası Venüs'le özdeşleşmiştir ve bereket ile evlilikle ahengi temsil eder. Çin'de başarı sembolüdür.

▲ Aliç (Akdiken)

Şifa, bereket, düğünler, korunma, iffet ve perilerle ilişkilendirilmiştir. Roma çiçek tanrıçası Flora ile Yunan evlilik tanrısı Hymen ile de ilişkili görüldüğünden sevilen bir gelin çiçeğiydi.

MANTARLAR

Tuhaf görünümleri ve bazılarının zehirli veya sanılandırıcı olmalarından ötürü mantarlar öteden beri sihir ve Avrupa folklorunda perilerle büyülenmeyle ilişkilendirilmiştir. Avustralyalı Aruntalar mantarların düşmüş yıldızlar olduğuna inanırken Çinliler onları ölümsüzlükle bir tutar. Günümüzde nükleer bomba bulutunu çağrıştırır olmuştur.

Enaki Mantar

Sinek Mantar (Fly Agaric)

Domatan (Stinkhorn)

AYRICA BAKINIZ

Aşk ve evlilik, sf. 126-27
Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41
Taoizm, Şintoizm, sf.170-71
Hristiyanlık, sf. 176-79

Cadılar ve vikalar, sf. 192-93
Arma amblemleri, sf. 318-23

ÇİÇEKLER

Açmış çiçekler görkeminin zirvesindeki doğayı simgeler. Edilgen ve dişi olan her şeyi yansıtır, güzellik, gençlik ve ilkbahar olduğu kadar ruhsal mükemmellik ve huzurla da

özdeşleştirilirler. Çoğunun simgesel anlamı rengi, kokusu ve görünümüyle ilişkilidir. Viktorya Döneminde bir "çiçek dili" geliştirildi ve çiçekler gizli mesajlar iletmede kullanıldı. Öteden beri şifacılık ve törenlerde de kullanılmaktadırlar.

◀ Krizantem

Geç çiçek açışıyla sonbaharla özdeşleşmiştir. Açması kışı bulduğundan Doğu'da uğurlu bir uzun ömür, varlık ve mutluluk sembolüdür. Işıltılı taçyaprakları krizantemi Güneş sembolizmi ve Japon imparatorluk ailesiyle ilişkili kılmıştır. Batı sanatındaysa yozlaşma ve ölüm ifade eder.

▲ Nergis

İlkbaharın keyifli bir sembolü olan nergis diriliş ve Paskalya'dan önceki perhizle de ilişkilendirilmiştir. Yunan türü Narcissus'un onu kendi yansımasına âşık olan genç Narkissos'un mitiyle ilişkilidir. Bundan ötürü nergis özsevgi simgesi haline gelmiştir.

▲ Zambak

Saflık ve barışla özdeşleşen zambak hem bakire tanrıçalar hem de bereketle ilgili anlamlar yüklenmiştir. Çin'de gün zambağının acıyı hafiflettiğine inanılırdı. Dev Gynea zambağı ise Avustralya Aborijinleri için dayanıklılığın simgesidir.

▲ Lale

İran'da kusursuz aşkın simgesi olan lale daha sonra Allah ile ilgili bir sembol haline gelmiş, Osmanlı hükümdarlarının amblemi olmuştur. Hollanda'yla bağlantılıdır ve Amsterdam'ın olduğu kadar varlık, güzellik ve ilkbaharın da simgesidir.

▲ Sümbül

Âşığı Hyacinthus yanlışlıkla bir diskle öldüğünde Apollo onun kanından biten çiçeğe ismini verir. Sümbül belki de bu öykü yüzünden Hristiyanlıkta ihtiyat sembolü olmuştur.

▲ Çuhaçiçeği

Erken açtığından "prima rosa" (ilk gül) de denirdi. İlk aşk, gençlik ve saflığı temsil eder. Kuzey mitolojisinin aşk tanrıçası Freya ile ilgili görülür, Keltlerde ise perilerin çiçeği sayılırdı. Geleneksel olarak şifacılıkta kullanılmıştır.

▲ Çiğdem

Geleneksel olarak ilkbahar, gençlik hoşnutluğu, neşe ve bereketle bir görülmüştür. Çiğdemden kolyeler takmanın sarhoşluktan koruduğuna inanılırdı. Safran çeşidi sarı kumaş boyası olarak kullanılır.

▲ Orkide

Doğu'da orkide güzellik, tutku ve doğurganlık çağrıştırır. Kadın zarafetini de temsil eder. Batı'da temsil ettiğiyle lüks, güzellik ve incelik, kusursuzluğu da simgeler. Beneklerinin İsa'nın kanını temsil ettiğine inanılır.

▲ Kardelen

Duru güzelliği bu çiçeği ilkbahar habercisi bir aralık ve umut simgesi haline getirmiştir. Viktorya Döneminde kısa sapından dolayı toprağa verilmiş ölümleri çağırırdı. Aynı zamanda Bakire Meryem ve Hristiyan Candelaria bayramının amblemidir.

▲ Siklamen

Göbeğindeki koyu kızıldan ötürü siklamen tutku simgesi olmuş, kökleri aşk iksirlerinde kullanılmıştır. Kızıl noktasının Bakire Meryem'in kanayan yüreğini temsil ettiği düşünüldü. Boyun eğiş ve vedalaşmanın da ifadesi sayılmıştır.

▲ Çarkıfelek

Yeni Dünya'daki İspanyol misyonerler bu çiçeği çarmıha geriliş sembolü olarak benimsemiştir; koronası Dikenli Tacı, en tepedeki üç çıkıntısı İsa'nın çarmıha gerilişinde kullanılan çivileri temsil eder. İsrail'de görünümünden ötürü "saat-çiçeği" lakabı verilir.

◀ Menekşe

"Menekşe gibi kapanmak" deyiimi utangaç insanları anlatmak için kullanılır ve menekşenin yaprakları arasına saklanarak yeri kucaklayışını da ifade eder. Çocuk İsa'nın sevgisi konulu resimlerde menekşe Meryem'in iffetiyle Çocuk İsa'nın uysallığını temsil eder. Ortaçağ'da istikrar sembolüydü.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANASI

▲ Hercaimenekşe

Açık yüzlü hercaimenekşe düşünce, sevgi ve yürek dertlerinin ifadesidir. Halk inancına göre sevdiğinin kalbini kazanmak isteyen bir demet hercaimenekşe götürmelidir.

▲ Hanımeli

Hanımelinin tırmanıcılığı aşkın kucaklayışını simgelerken kokusunun da tutkulu düşlere yol açtığına inanılır. Halk inancına göre eve hanımeli getirirseniz bir yıl içinde bir evlilik olacak demektir.

▲ İris

Umut ve ışığın gücünü temsil eder ve Yunan gökkuşağı tanrısıyla ilişkilidir. Çin'de yalnızlık içindeki güzelliğin işaretidir. Üç taçyaprağı inanç, bilgeliği ve değer temsilidir.

▲ Şakayık

İlkbaharda açtığı Çin'in imparatorlara özgü çiçeği güzellik ve dişilikle de ilişkilidir. Japonlar onu bir bereket sembolü olarak görür ve evlilikte mutlulukla ilişkilendirir. Geleneksel tıpta da yaygın bir şekilde kullanılır.

AYRICA BAKINIZ

Aşk ve evlilik, sf. 126-27

Ölüm ve yas, sf. 128-31

Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41

Kelt ve Kuzey Avrupa tanrıları, sf. 142-43

GÜLLER

Karmaşık ve rayihalı gül kusursuzluk ve tutku sembolüdür. Evrensel olarak dünyevi ve ilahi aşkla özdeşleştirilmiştir. Tanrıçalarla bağdaştırılmıştır ve bereket, bekâret ya da güzelliğin ifadesi olarak görülür. Tomurcuktan açmasıyla gizlilik ve yaşam gizemini temsil eder. Hristiyanlıktaki sembolik anlamı Doğu'nun lotusu ile benzerdir. Hem kırmızı hem de beyaz gül Hristiyanlıkla özdeşleştirilmiştir, dikenleri de dikenli tacı ile İsa'nın çarmıha gerilişini simgeler. Başka yerlerde farklı renklerinin kendilerine özgü anlamları vardır.

▲ Beyaz gül

Beyaz gül ile saflık, su, Ay, derin saygı ve Bakire Meryem'le bağlantılı görülmüştür. Mimari bezemede tavan güllerinin geleneksel olarak, altlarında söylenmiş ya da yapılmış her şey konusunda sır tutuculuk iması, gizlilik sözcüğünün Latince karşılığı olan sub rosa/ gülaltı deyiminden gelir.

▲ Sarı gül

Sarı gül Güneş'le ilgili görülür, bu da onu sıcak dostluk ve sevinç simgesi haline getirir. Geleneksel olarak kıskançlık ve ölen aşkla da ilişkilendirilir. Bugün ABD'nin Texas eyaletinin sembolüdür. Katoliklikte papanın amblemidir.

▲ Kırmızı gül

Aşk tanrıçası Venüs'ün alameti olan kırmızı gül güzellik, aşk, tutku ve tamamlanma anlatır ve ateş elementiyle ilişkilendirilir. Hristiyan geleneğinde din şehitlerinin kanıyla dirilişin ifadesidir. İslam'da Peygamber ve iki oğlunun kanını temsil eder.

▲ Gül pencere

Vitray pencereler gül desenini temel alır, gül pencereler özellikle Gotik mimariyle ilişkili ve çoğunlukla Bakire ve Çocukla ilgili simgelerden yarıya zengindir. Buradaki örnek Fransa'daki Chartres Katedralinden.

▲ Tudor gülü

Güller Savaşı (1455-85) olarak bilinen savaş, İngiltere tahtı için mücadele eden iki kraliyet ailesi, Lancaster ve York arasında başlayan bir dizi iç savaştır. İki tarafın da kendi gül amblemi vardı; Lancaster'ın Kırmızı Güllüyle York'un Beyaz Güllü. Savaşların ardından bu ikisi birlik sembolü olarak Tudor gülü şeklinde birleştirildi.

▲ Unutma benî

Avrupa efsanesine göre bu çiçeği sevgilisi için toplarken boğulan gencin son sözleri "Unutma benî" olmuş. Bu mavi çiçek anımsama, dostluk, sadakat olduğu kadar umutsuz aşkın da sembolüdür. Çeşitli hayır işleriyle ilişkilidir.

▲ Dügünççeği

Altın rengi düğünççeği varlık ifadesidir ve aslen Roma bereket tanrısı olan Mars'ın amblemidir. Yalınlığı ve yere yakın yetişmesi tevazu ve derli topluluğu simgeler. Bir zamanlar deliliği iyileştirdiğine inanılan düğünççekleri taklit ve çocukluğun ifadesi olarak da görülür.

▲ Papatya

Bir güneş amblemi olan papatya tevazu ve yalınlığın mükemmel bir simgesidir. Masumiyet ve sadık aşkla da özdeşleşmiştir. Geleneksel olarak kızlar taliplerinin gerçek olup olmadığını papatya yapraklarını geride tek bir tane kalana dek "seviyor, sevmiyor" diye şarkı söyleyerek koparmak suretiyle belirlerler.

▲ Günebakan

Koca kafası durmadan güneşi izleyen günebakan kul köle olmayı temsil eder, bununla birlikte durmadan konum değiştirmesi kimileri için güvenilmezlik anlamına gelir. Helianthus türü çiçeklerden oluşu onu Güneş tanrısı Helios ile ilişkilendirir. Çinliler onu ölümsüzlükle ilgili görür.

▲ Gelincik

Birinci Dünya Savaşında savaş alanı üzerinde bittiğinden kan kırmızısı gelincik Batı'da savaşta ölenlerin animsaticısıdır. Çinliler onu tohumlarından elde edilen afyonun kötülükleriyle özdeşleştirir. Eski Yunan'daysa gelincik uykü ve rüya tanrıları Hypnos ile Morpheus'la ilişkililiydi. Gelincik Ana Tanrıça ve kışın ölümüyle onu izleyen bereketin de simgesiydi.

▲ Lavanta

Eski zamanlardan beri parfüm, temizlik ve şifacılıkta kullanılan kokulu lavantanın pek çok sembolik çağrışımı vardır. Tılsım, sevgi simgesi ve uykuya yardımcı olarak görülmüştür. Kötülükleri uzaklaştırmak için de kullanılmış ve sevgiyle özdeşleşmiştir.

◀ Karanfil

Pembe karanfil anneliği, beyaz karanfile saf aşkı temsil eder. Afrodisyak özellikler atfedilen kırmızı karanfil aşk ve doğurganlığın evlilikle ilişkilendirilmiş yaygın bir sembolüdür. Meryem ve Çocuk resimlerinde çoğunlukla anne sevgisinin ifadesi olarak yer almıştır.

▲ Anemon

Adını Yunanca "rüzgâr" anlamına gelen anemos sözcüğünden alan kızıl anemon ya da rüzgâr çiçeği kısa ömründen ötürü yaşamın gelip geçiciliğini temsil eder ve yasla ilişkilendirilir.

▲ Karahindiba

Şifacılık ve kehanet ile özdeşleşmiştir. Kabarik tohum başı geleneksel olarak aşk falında kullanılırken çayının da psişik yetileri geliştirdiği söylenir. Sarı yaprakları Güneşi temsil eder. Başka yerlerde yapraklarının acılığıyla burukluğun simgesi olarak görülür.

▲ Kadife çiçeği

"Güneş Otu" olarak bilinen, güneşle ilgili bir semboldür. Tutku ve yaratıcılığın ifadesidir. Çin'de uzun ömür, Hindistan'daysa tanrı Krişna ile ilişkilendirilmiştir. İlk Hristiyanlar "Meryem Altını" adıyla onunla sunu yaparlardı.

AYRICA BAKINIZ

Lotus sf. 86-87
Ölüm ve yas sf. 128-31
Hinduizm sf. 158-63
Hristiyanlık sf. 176-79

▲ Bin yapraklı lotus

Budist kozmolojisiinde Seçilmiş Olan, Buda, çoğunlukla mükemmelliğin doruğu sayılan lotus çiçeğinden bir tahtta, lotus içinde bir mücevher olarak tasvir edilir.

Binyapraklı lotus özellikle de lotus pozisyonunda oturan Buda ile ilişkili spiritüel aydınlanmanın güçlü bir sembolüdür.

LOTUS

Eski bir yaratıcılık ve bereket sembolü olan lotus Hindistan, Mısır, Çin ve Japonya'da çok saygı görür. Çamurlu sulardan lekelenmeksizin çıktığı için saflığı da temsil eder.

▲ Mücevher misali bir çiçek
Lotusun Güneş doğuşuyla birlikte
açan ışıltılı yaprakları pek çok
yaratılış mitine yol açmıştır.

Uzun, kıvrımlı sapıyla lotus insanı köklerine bağlayan göbek bağıni simgelerken çiçeği de insan potansiyelini temsil eder. Işıltılı yaprakları şafakta açar, Güneş batarken kapanır, bu da Güneşin kozmik okyanusta belirşini simgeler.

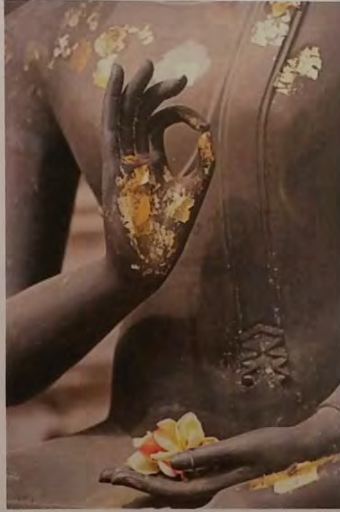
GÜNEŞ VE YARADILIŞ

Hint kültürünün en yaygın sembollerinden olan lotus Güneş ve yaratılışı, saflık ve kusursuzluğu temsil eder. Hint mimari ve heykel sanatında sıklıkla ortaya çıkar. En önemli Hint yaratılış mitinde yaratıcı Brahma cansız okyanus üzerinde uyuyan tanrı Vişnu'nun göbeğinden binyapraklı bir lotus içinde çıkar ve evreni yeniden yaratır. Güneş tanrısı Surya elinde aydınlanma simgesi açılmış iki lotus tutar.

Çoğunlukla tapınak girişlerini süsleyen lotus çiçeği içeri girenlere iyi talih ihsan eder. Tapınak sütunlarının alt kısımlarını bezeyen yaprakları tapınağın yeryüzü ve kozmik okyanusu temsil eden açılmış bir lotus çiçeği üzerinde durduğunu gösterir.

AYDINLANMA

Lotus Budist felsefede çok önemli bir yer tutar. Bitkinin yetiştiği çamurlu sular cehalet ve usandırıcı doğum - yeniden doğuş döngüsünü (*samsara*) temsil ederken bitkinin sudan yükselen sapı Budist öğretinin özünü, insanın bayağı doğası üzerinde yükselebileceği düşüncesini simgeler.

▲ Altın lotus
Saflık ve aydınlanmanın sembolünü sol elinde
tutan bir Buda.

Su yüzeyinde açan goncası bir saflık imgesi olarak görülür, açılmış çiçek ise aydınlanmayı temsil eder.

Lotus Budist ikonografisinde de önemli bir yer tutar. Buda tasvirleri çoğunlukla stilize lotus tahtlarında padmasana (Sanskrit dilinde *padma* "lotus" demektir) ya da lotus pozisyonunda gerçekleştirilmiştir. Bir Budist kutsal varlığı olan Padmapani elinde lotus tutar. Popüler mantra *om mani padme hum* "lotustaki mücevher" anlamına gelmektedir. Bâtini Budizm'de bu, yaratıcı gücün kudretinin bir simgesi olarak erkeklik organının (mücevher) dişilik organıyla (lotus) birleşmesi olarak yorumlanır.

DÖĞÜM VE YENİDEN DÖĞÜŞ

Eski Mısırlılar için Güneşle birlikte açılıp kapanan lotus bir doğum ve yeniden doğuş simgesiydi. Tanrı Nefertem ile kimi zaman

bir lotus üzerine uzanmış altın bir delikanlı ya da çocuk olarak tasvir edilen Güneş tanrı Re ile ilişkilendirilirdi. Su ve Güneş çağrışımları bu çiçeği güçlü bir imge haline getirmiştir. Bir Mısır yaratılış mitine göre zamanın başlangıcında ilksel sulardan devasa bir lotus yükselmiş. İlk sabah onun ortasından Güneş doğmuş.

Daha sonraları yerini su zambağı almış olmakla birlikte lotus ilk Hristiyan Kilisesinin de amblemi idi. Budist efsanesinde geleceğin Buda'sı yeni doğan Prenses Siddhartha'nın ayakları dibinde lotuslar açar.

◀ Mısır sütun başları
Mısır sütun başları çoğunlukla
lotus goncası ya da çiçeği
biçiminde yontulmuştur.

AYRICA BAKINIZ

Güneş, sf. 16-17
Bitkiler, sf. 80-81
Çiçekler, sf. 82-85
Mısır tanrıları, sf. 138-39

Yaratılış öyküleri, sf. 156-57
Budizm, sf. 164-69

OTLAR VE BAHARATLAR

Ot ve baharatların kendilerine özgü tat ve kokuları öteden beri yemek pişirmeyle birlikte düşünölmelerine yol açmıştır ama binlerce yıl boyunca şifacılık ve dinsel törenlerde de kullanılmışlardır. Çoğu ot ve baharat rayihalıdır, böylece de duygusal bağlantıları vardır. Kimi de kutsal sayılır.

Ot ve baharatlarla ilgili çağrışımlar çoğunun zarar verme ya da iyileştirme özelliği bulunduğundan büyü ya da kötölükle ilgili olabilir. Geleneksel Avrupa ilmine göre bitkilerin olduğu gibi otların da sembol dili görünüşleriyle ilgilidir.

◀ Fesleğen

Afrika Kongo'sundan Tudor İngiltere'sine fesleğen yaygın bir kötölüğe karşı tılsımdır. Yunan mitinde canavar Şahmeran'ın zehrinin panzehiridir. Başka yerlerde aşk, zenginlik ve aynı zamanda cenaze törenleriyle ilişkili görülür.

▲ Rezene

Ekimi yapılan en eski bitkilerden olan rezene eskiden beri cesaret simgesi olmuştur. Romalı gladyatörler cesaret vermesi için yerler, Anglo-Saksonlar ise onu tılsım olarak kullanırlardı. Fesleğen algı, arınma ve Bakire Meryem'le de ilişkilendirilmiş, otlı tedavide kullanılmıştır.

▲ Maydanoz

Halk inanışında kökleri Cehenneme ulaşan maydanoz kötölük anlamına gelirdi. Eski Yunan'da unutulmuş ve ölüm sembolüyü ve cenaze törenlerinde kullanılırdı. Musevi geleneğindeyse Hamursuz Bayramında yeniden hayat buluşun amblemidir.

▲ Biberiye

Ölümsüzlük sembolü olarak genellikle mezarlar üzerine ekilen biberiye hatırlama ile ilişkilendirilmiştir. Avrupa'da geleneksel bir sadakat simgesi idi ve eskiden gelin buketine o da katılırdı. Eski Roma'da öğrenciler konsantrasyonlarını artırmak için biberiye kullanırdı.

▲ Adaçayı

Şifalı oluşundan ötürü çok değer verilen adaçayının -İngilizcedeki- adı sage Latince kurtarmak demek olan salvare sözcüğünden gelmektedir. Ölümsüzlük, koruma ve bilgelikle ilişkili görülen adaçayı Hristiyanlıkta Bakire Meryem'in simgesidir. Amerika yerlileri şifa ritüellerinde ak adaçayı yakarlardı.

▲ Kekik

Cesaretle ilişkilendirilen kekiği 15. yy'da İngiliz kadınları şövalyelere armağanlarına motif olarak işlerdi. Roma askerlerinin, yürekli kazandırması için kekikli banyolar yaptığı bilinir. Şifa, uyku, arınma, aşk ve psişik güçle de ilişkilendirilmiştir.

▲ Nane

Araplar naneyi afrodizyak olarak görür ama çay olarak sunulması geleneksel bir konukseverlik sembolüdür. Yunan mitinde Hades'in su perisi Menthe'yi kıskanç kocasından kurtarmak için nasıl naneye dönüştürdüğü anlatılır.

▲ Zencefil

Hawaii'de çiçek açan zencefil kabile reisleri tarafından taşınan soyluluk amblemi olan kahili'de kullanılırdı. Yenebilir kökleri oldukça acıdır, bu da tutku ve başarı çağrışımlarına yol açmıştır. Baharat olarak uzun süredir ticareti yapılan zencefilin yüksek değeri zenginlik ve güçle ilişkilendirilmesine yol açmıştır.

▲ Ginseng

Ölümsüzlük iksirini arayan şamanlar ginseng ile deneyler yaparlardı, bitkinin ölümsüzlük ve uzun ömürle bağlantısı da buradan gelmektedir. Eril bir Yang bitkisi olan ginseng erkeklikle ilişkilidir. Adı "adam kökü" anlamına gelir ve efsaneye göre içinde yaşayan "Ginseng Çocuğu" onu yiyene hizmet edecektir.

▲ Tarçın

Phoenix'in kendini tarçın içeren bir ölü yakma ateşine verdiği söylenir. Baharatın Noel zamanı bir yenilenme sembolüne dönüşmesi de bu inanca dayanır. Çok değer verilen ve pahalı olan tarçın afrodizyak olarak kullanılmıştır. Çin'de bir arınma tutsüsüdür.

▲ Sarımsak

Sarımsağın vampirlere karşı koruyucu etkisi olduğu yönündeki eski batıl inanç geçerliğini günümüzde bile sürdürmektedir. Eski Yunan'da kavşaklara Ölümler Âlemi tanrıçası Hekate için sarımsak sunular bırakılır, sarımsak kuvvetle özdeşleştirilirdi. Çin'de şans getirdiğine inanılmış, bereketle ilişkilendirilmiştir.

▲ Muskat (Hint cevizi)

Anavatani Endonezya olan bu bitki bugün ulusal bayrağında yer aldığı Grenada'da büyük miktarlarda yetiştirilmektedir. Büyük ölçüde afrodizyak olarak kullanılır. 18. 19. yüzyıllar arasında maddi durumu elverişli olanların yiyeceklerin üzerine rendelenmek üzere getirtmeleriyle Avrupa'da varlık sembolü olmuştur.

▲ Karanfil

Aşk ve koruma simgesi olan karanfil ağacı geleneksel olarak bir çocuğun doğumunun nişanı olarak dikilir, bu çocuğu da temsil eder, devrilmesinin çocuğun ölümünün habercisi olduğuna inanılırdı. Aranan ve pahalı bir baharat olan karanfil varlık sembolü de olmuştur.

▲ Felfelek cevizi

Hafif öfori yaratan bir uyarıcı olan felfelek cevizi çiğnemek Asya ve Pasifik kültürlerinde önemli bir yer tutar. Konukseverlik, karşılıklık ve bereket sembolü sayılır, kendisi dişi, yaprakları erkek olarak görülür. Vietnamlılar onda aşk ve evliliğin simgesini bulur.

► Safran

Kurutulmuş sarıçiğdem tepciğinden elde edilen safran renginden ötürü güneşle ilişkili görülmüştür. Budist keşişlerin cüppelerini boyamada kullanılışıyla tevazu simgesi haline gelmiştir. Aşk ve büyüyle de ilgili görülür.

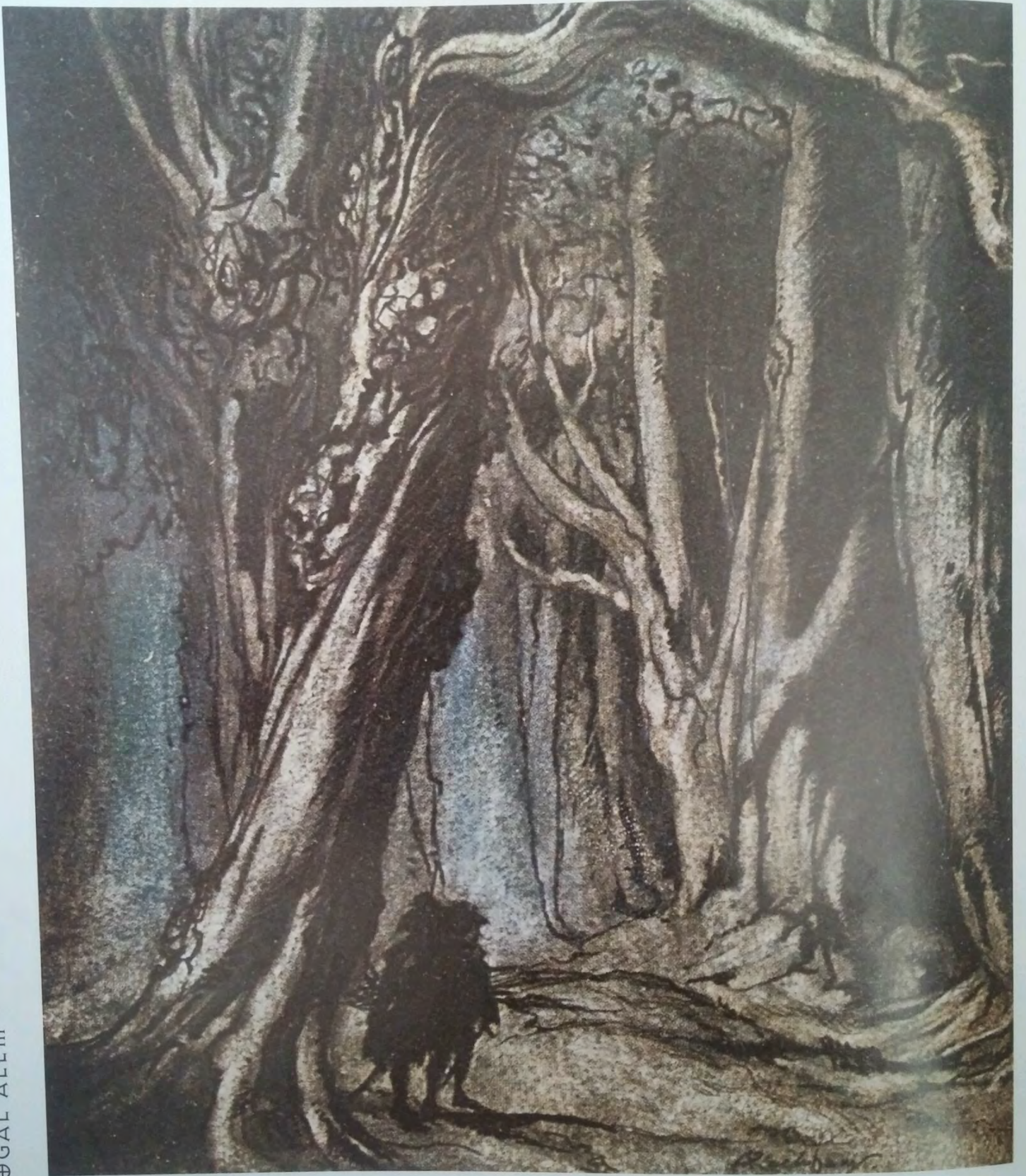
◄ Mür (Mürrüsafi)

Dinsel törenlerde mürrüsafi tutsüsü göğe yükselen duaları simgeler. Safılık ve tatlılıkla da özdeşleşmiştir. Eski Mısır'da mumyalamada kullanılması onu ölümlle ilişkili kılar. İsmi Arapça "buruk" anlamına gelen sözcükten türetilen bu bitki ıstırap, tövbe ve İsa'nın Çilesini simgeler olmuştur.

AYRICA BAKINIZ

Bitkiler, sf. 80-81
Çiçekler, sf. 82-85
Aşk ve evlilik, sf. 126-27
Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41

Yahudilik, sf. 172-73
Tılsımlar, sf. 194-95

▲ Psikolojik sembol

Grimm Kardeşlerin İki Erkek Kardeş adlı bu masalında orman içsel korkuların yüzleşme ve çözümleme gerektiren kara gölgelerini temsil eder. Bu şekilde korku kaybolur ve en sonunda insanın kendini keşfinin sembolik aydınlanmasına yol açılır.

ORMAN

Hem bir korku mekânı hem de spiritüel inziva olarak görülen gölgelerle dolu orman, öteden beri karışık bir sembolik dile yol açmıştır. Pek çok kültürde derinlere kök salmış psikolojik ve spiritüel bir anlam taşır.

Ormanlar her zaman insan ruhunu çekmiştir. Uçsuz bucaksız ve gizemli, bir yandan da saklı bir yaşamla capcanlıdır. Bilinen ile bilinmeyen (simgesel olarak karanlık, gizemli ve dişi) arasındaki sınırdır ve filizlenme ile rahim, inisiyasyon ve doğaüstü ile özdeşleşmişlerdir.

SPİRİTÜEL BİR YER

Ormanlar doğal âlemde ruhlar ve tanrılarla özdeşleştirilen, sunuların ağaçlarda dizili olduğu ilk yerler arasındadır. Çoğu kültürde ağaçların cin ya da ruhları barındırdığına inanılır. Avustralya'da Warlpiriler ruhların ağaçlarda toplandığına ve pek az ışık sızdıran çok sayıda, muhtemelen de kötücül ağacın bilinmeyen ile ölümü simgelediğine inanırlardı.

Ağaç gövdeleri tapınak sütunlarına, tepeleriyle oluşturdıkları örtü de katedrallerin panoramik iç tasarımlarına benzetilirdi. Nitekim Fransa'daki Chartres Katedrali gibi çoğu ibadet yeri kutsal korularda inşa edilmiştir.

Hristiyanlıkta orman paganizmle özdeşleştirilen "ehlileştirilmemiş doğa"dır ve ruhsal aydınlanmadan yoksun karanlıklarda kaybolmuş insanlığı simgeler. Asya'daysa spiritüel gelişim ve meditasyon yeridir. Hindu geleneğinde

▲ Modern sembol

Yağmur ormanı, insanlar tarafından yok edilme tehlikesiyle karşı karşıya olan bereketli, ehlileştirilmemiş doğanın "son sınır" sembolü haline geldi.

ormanda yaşayan biri, tefekkür hayatına çekilmiş bir kişidir.

TEHLİKELİ BİR YER

Ormanda görüntü ve ses, gerçek ve gerçekdışı, ışık ve karanlık arasındaki sınırlar belirsizleşmiştir. Ağaç tepelerinden çatısı, güneşini dışarıda bırakarak ormanı sembolik olarak Güneşin gücünün karşıtı kılar, doğurduğu korku da buradan gelir. Tehlikeli olabilecek hayvanlarla dolu oluşuyla dizginlenmemiş doğayı da temsil eder.

Hansel ve Gretel gibi Avrupa masalları

orman sembolizmiyle doludur ve ormanın kişinin yolunu kaybetmesinin işten bile olmadığı tehlikeli bir dünya olduğuna dair eski Batı korkusundan beslenir.

BİR EŞİK

Orman korkularla sembolik olarak yüzleşilen ve hakiki bir benlik anlayışının doğduğu yerdir. Bu düşünce Jung'un ormanın zihni karartan bilinçdışı korkunun eşik simgesi olduğuna ilişkin psikolojik teorisinde yankısını bulur. Orman aynı zamanda deneyimsizliğin aşılması ve yetişkinliğe giriş, inisiyasyon için bir sınav zemini ya da yeri mecazı olarak kullanılır.

Günümüzde küresel olarak yok edilen ormanlar yeni bir sınav zemini ve sembolik eşik getirmekte. Yağmur ormanı tehdit altındaki doğanın modern simgesine dönüştü.

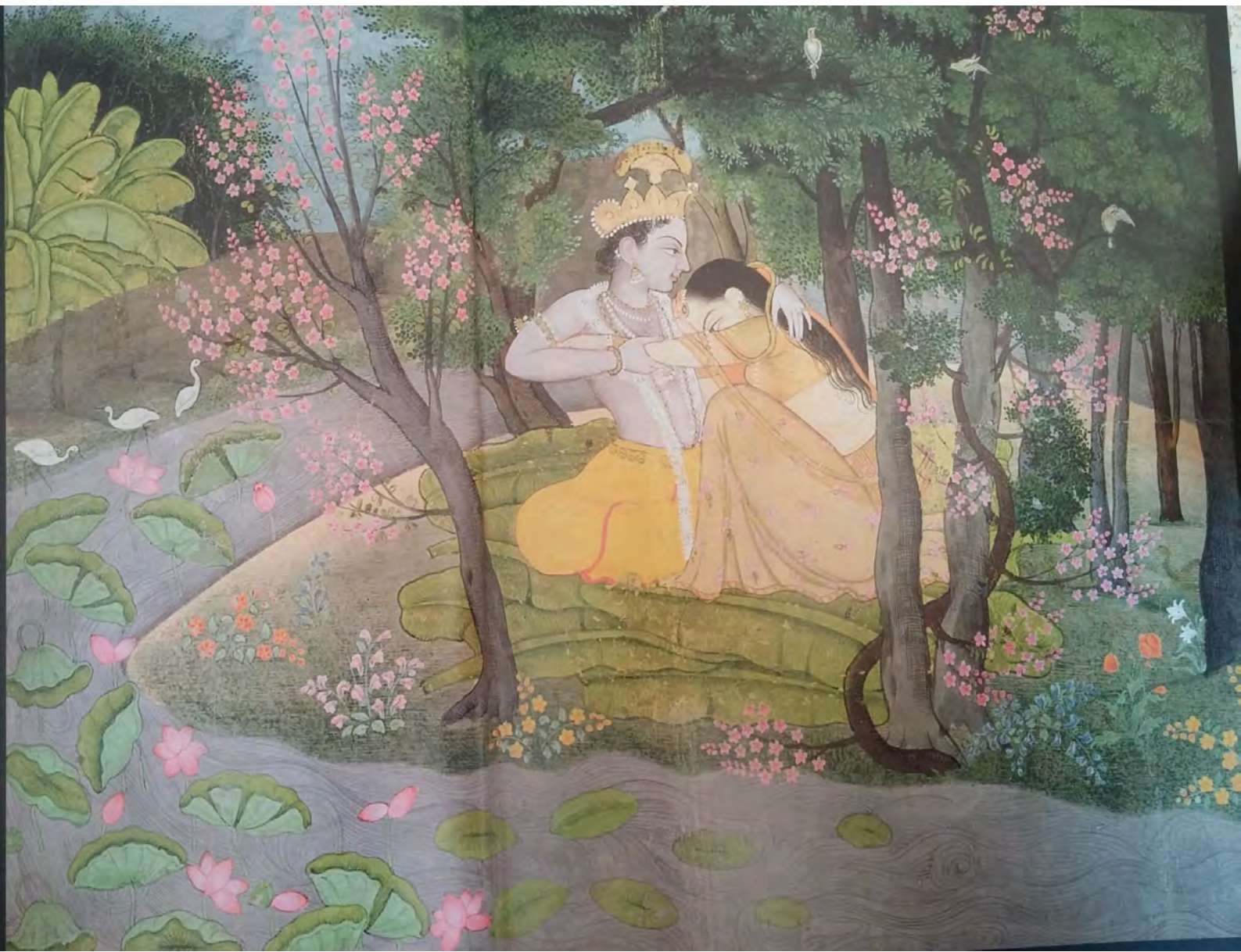
◀ Spiritüel ormanlar

Çam ormanları Çin ve Japon sanatında sıklıkla yer alır ve orman ruhlarına ev sahipliği yaptıklarına inanılır; kutsal çam ölümsüzlük simgesidir.

AYRICA BAKINIZ

Ağaçlar, sf. 94-95
Doğa ruhları, sf. 148-49
Hinduizm, sf. 158-63
Hristiyanlık, sf. 176-79
Peri masalları, sf. 272-73

AĞAÇLAR

Besin, barınak, inşaat malzemesi ve yakıt kaynağı ağaçlar bereket, uzun ömür ve güçle özdeşleşmiştir. Dinamik yaşam, ölüm ve yeni ürünü temsil eder, simgesel olarak Cennet, yeryüzü ve öte âlemi birleştirirler. Çoğu kutsaldır ve belirli tanrı ya da ruhlarla ilişkili

görülürler. Hurma gibi meyveli ağaçlarsa genellikle Yaşam Ağacını temsil eder. Yaprak dökmeyenler ölümsüzlük çağrıştırırken yaprak dökülenler yeniden doğuş anlamını taşır. Diğerleri topluluğun odak noktası işlevini görür.

▲ Meşe

Eril güç ve cesaret simgesidir. Druidlerde kehanetle ilişkili kutsal bir ağaçtır. Keltlerde de saygı duyulan meşe çeşitli gök gürültüsü, gökyüzü ve bereket tanrılarıyla ilişkili görülmüştür. Yahudiler için İlahi Mevcudiyet sembolüdür.

▲ Kayın ağacı

Sibiry'a'da çok değer verilen kayın istikrar, bolluk ve kehanet simgesidir. Kelt mitolojisinde Fagus (türün adıdır) kayın ağaçları tanrıydı. Danimarka'nın amblemi olan kayın dayanıklılığı da temsil eder.

▲ Söğüt

Batı'da salkımsöğüt yas sembolüdür ve Şeytanla ilişkilendirilir. Doğu'daysa ilkbahar ve dişî zarafetini temsil eder. Japon Ainular ilk insanların belkemiğinin söğütten olduğuna inanırlardı.

▲ İhlamur

Avrupa'da mutluluk ve güzellik simgesi olan ihlamur dostluğu da temsil eder. Tanrıça Freya'ya adanmış olması ve geleneksel olarak yıldırım çarpmaz bilinmesi ile ihlamurlar sembolik köy "muhafızları" haline gelmiştir.

▲ Defne

Kuzey Afrika'da defnenin kötülükleri uzaklaştırdığına inanılır Yunan-Roma geleneğindeyse zafer, barış, arınma ve kehanet anlamlarına gelir. Defne tanrı Apollo'nun da alameti ve bir ölümsüzlük sembolüdür.

▲ Çobanpüskülü

Umut ve neşe sembolü çobanpüskülü Germen tanrıçası Holle ile ilişkilendirilmiştir. Kırmızı meyveleri tanrıçanın onun yaprak dökmeyen ölümsüzlüğünü sağlamak için döktüğü kanını temsil eder. Tann Saturn için kutsaldı. Kimi zaman bir Hristiyan çarmlı ağacı olarak da görülür.

▲ Porsukağacı

Ölümsüzlük amblemi olan bu ağaç, kimi daha sonra Hristiyan kiliselerinin bulunduğu bölgeler haline gelmiş, Kelt korularında yetişirdi. Keltler sihirli özellikleri olduğuna inanır, değnek ve kâse yapımında ondan yararlanırlardı.

▲ Çam

Çam ağacı güçlü karakter ve erkeklik simgesidir. Yaprak dökmeyen çam ölümsüzlük ve Roma tanrısı Bacchus ile de ilişkilendirilir. Amerika yerlileri Iroquois için akçam barış ağacıdır.

▲ Noel ağacı

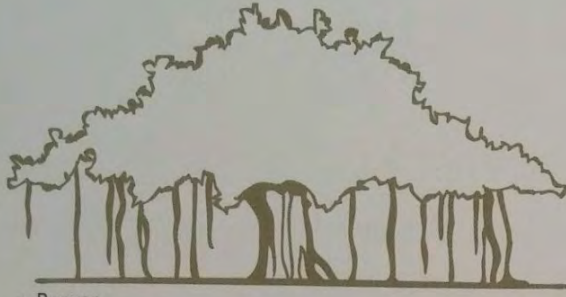
Yaprak dökmeyen Noel ağacı (geleneksel olarak köknar) kış gündönümünü temsil eder. Ağaç süsleme geleneği 16. yüzyıl Almanya'sına dayanır. Ağaçtaki ışıklar Yaşam Ağacını aydınlatan yıldızları, Güneş ve Ay'ı temsil eder.

▲ Selvi

Ölüm ve yasın Batı'daki sembolü selvi Öte âlem tanrılarıyla ilişkilendirilir ve bedeni koruduğu düşünülürdü; mezarlıklarda kullanılması nereden de budur. Doğu'da fallik biçimli selvi dayanıklılık ve ölümsüzlük sembolüdür.

▲ Banyan

Hindular için kutsal olan banyan geniş örtüsü dolayısıyla ölümsüzlüğü simgelerken havadaki kökleri de ruhlar âlemini temsil eder. Filipin mitolojisinde banyan kötücül cinlerle iblislerin barınacağıdır. Yer aldığı Endonezya armasında ulusal birliği sembolize eder.

▲ Baobab

Görkemli boyutları, uzun ömrü ve dayanıklılığı baobabı Afrika kültüründe saygın bir Yaşam Ağacı haline getirmiştir. Dayanıklılık, koruma ve yaratıcılık sembolüdür. Baobab ağacı genelde geleneksel bir köy toplanma yeridir.

▲ Ginkgo

Darwin'ın "yaşayan fosil" olarak adlandırdığı ginkgo Çin tıbbında ömür uzatıcı olarak kullanılır. Umut ve aşkın da sembolüdür. Ginkgo yaprağı Japonya'da yaygın bir amblem ve geleneksel olarak samurayların bağlılık sembolüdür.

▲ Ilgın

Orta Doğu çöllerinde Yaşam Ağacı olarak saygı gören ılgın ağacı, Incil'de adı geçen "manna" (Musevi bir inayet sembolü) olabilecek tatlı bir reçine salgılar. Mısır tanrısı Osiris için kutsaldı.

▲ Akasya

Yahudi-Hristiyan sembolizminde akasya ölümsüzlük temsidir. Kutsal Ahit Sandukası, kutsal ahşabı şittahdan yapılmıştır. Başka yerlerde beyaz ve kırmızı çiçekleri yaşam ve ölüm ifadesi sayılır. Ağacın çeşitli kısımlarından tütsü yapılır.

▲ Palmye

Arap ve Mısır kültürlerinde bir Yaşam Ağacı olan palmye bereket ve zaferle ilişkilendirilen güneş bağlantılı bir semboldür. Yunan-Roma geleneğinde palmye yaprakları savaş ya da yarışmaların galibini selamlamakta kullanılırdı. Bu sembolik anlam Hristiyanlıkta ölüm karşısındaki zafer anlamına dönüştü.

▲ Zeytin

Eski bir barış, görkem ve ölümsüzlük simgesi olan zeytin Klasik ve Yahudi-Hristiyan sembolizminde kutsaldır. Yarışmaları kazanan atletlerin başını yaprakları süslerdi. Tufan'ın ardından bir güvercin tarafından Nuh'a getirilen zeytin dalı barışı simgeler.

▲ İncir

İlk zamanlardan beri besin kaynağı olan incir Asya, Okyanusya ve Mısır'ın kimi yerlerinde Yaşam Ağacı olarak görülür. Doğurganlık, bolluk ve barışı simgeler. Budizm'de ahlâk eğitimi temsil eder. İncir yaprağı erkek cinsel organını ile bağdaştırılmıştır.

▲ Dut

Çinliler bu Yaşam Ağacı simgesinin kötülüğü uzak tutan güçleri olduğunu düşündü; dutu evlat bağlılığı ve çalışkanlıkla da ilişkilendirmişlerdir. İpekle bağlantısı (ipekböcekleri yapraklarıyla beslenir) varlık ve tenselliği temsil eder

▲ Erik

Japon kültüründe erik çiçeği mutluluk ve iyi talih simgesidir. İlkbahar, cesaret, zorlukları aşma erdemini de temsil eder ve Samuray amblemidir. Çin'de bekâret, güzellik ve uzun ömür anlamına gelir.

▲ Kiraz

Çin ve Japonya'nın ulusal amblemi olan kiraz çiçeği gençliğin bu çiçek gibi çabucak solan kısa ömürlü tatlılığını simgeler. Yapraklanmadan önce çiçek açma özelliğiyle insanın dünyaya çıplak gelişini temsil eder.

▲ Badem

Perslerin Cennet Ağacı olan badem inayet, saklı gerçek ve bekâretin de sembolüdür. Çin kültüründe dişi güzelliği ve esnekliğini simgeler. Yılın ilk "uyan" çiçeği oluşuyla da badem uyanıklık çağırır.

▲ Şeftali

Budizm'deki Üç Kutsanmış Meyveden biri olan şeftali, Japon ve Çin kültürlerinde son derce uğurlu bir semboldür. Sevinç, ölümsüzlük ve kadınsı çekiciliği temsil eder. Şeftali kerestesinin kötü ruhları kovduğuna inanılırken dökülmüş çiçekleri de dişilik ve fahişeleri simgeler.

AYRICA BAKINIZ

Kutsal ağaçlar, sf. 96-97
Budizm, sf. 164-69
Hristiyanlık, sf. 176-79

BAXTERS Patent Oil Printing, 11 Northampton Square.

▲ Yggdrasil

Kuzey mitolojisindeki Yaşam Ağacı devasa bir dişbudak olan ve tanrılar, insanlar, ölümler âlemlerini birbirine bağlayan Yggdrasil'dir; köklerinden bir çeşme, ondan da ırmaklar doğardı.

KUTSAL AĞAÇLAR

▲ Bodhi ağacı

Buda'nın Aydınlanmaya altında eriştiği kutsal incir ağacı olan Bodhi ağacı ya da Bo, bilgelik ve farkındalıkla özdeşleşmiştir.

Öteden beri ağaçlar yaşam, ölüm ve yenilenmenin güçlü sembolleri olmuş, bazıları da kutsal sayılmıştır. Bereket, bilgi, koruma ve yaratıcılıkla özdeşleştirilmişlerdir.

Ağaçlar eski zamanlardan beri saygı görmüştür. Besleyicilikleri ve koruyuculuklarıyla Toprak Ana'yı temsil ederler. Ebedi yaşam - ölüm döngüsünün ve izini halkalar halinde gövdelerine işleyen zamanın doğal anıtları gibidirler. Kökleri yerdeyken göklere yükselişleriyle Cennet, yeryüzü ve evren ile yaradılış sembolü bereket getiren suları birbirine bağlarlar.

KOZMİK AĞAÇLAR

Kozmik ya da dünya ağacı pek çok kültürde görülür ve dinamik yaşam gücünü temsil eder. Kozmik ağaç, öte âlem, yeryüzü ve Cenneti birleştirerek eksenı sayıldığı bölgede özellikle önemli olan bir ağaçtır. Çoğu kültüre göre bu ağaç Cennette ya da kutsal bir dağın doruğunda yetişir. Üst dallarında göksel habercileri temsil eden kuşlar olabilir; dibinde çöreklenmiş bir yılanla, topraktan çekilen yaratıcı enerjiyi ifade eder. Kozmik ağaç insanların alçak doğalarını aşarak spiritüel aydınlanmaya doğru yükselebileceği araçları simgeliyor olabilir. Çoğunlukla insanların doğuşuna dair mitlerle ilişkilidir.

▲ Mısır Yaşam Ağacı

Mısır'ın kutsal ağaçlarından biri olan çınar bir Yaşam Ağacıydı. Yaşam ile ölüm arasındaki eşikte yaradılışın başlangıcını simgeleyen bir höyük üzerinde bitmişti.

◀ Bilgi Ağacı

İncil'deki İyi ve Kötü Bilgisinin Ağacı ikilik ve dünyevi ile uhrevi olanın ayrılışını temsil eder. Yılan baştan çıkarıcılıktır, meyve ise yasak bilgiyi simgeler.

YAŞAM VE BİLGİ

Cennette büyüyen Yaşam Ağacı ölümsüzlüğü ve bir döngünün başıyla sonunu temsil eder ve kozmik ağaçların bir başka yönüdür. Nemli ölümler diyarındaki kökleri, ölümlüler âlemindeki gövdesi ve göklere yükselen yapraklarıyla büyüme, ölüm ve yeniden hayat bulmayı, dolayısıyla da ölümsüzlüğü simgeler. Ağacın gövdesi eril, fallik çağrışımlara yol açarken çoğunlukla meyve verdiği için Toprak Ana ve bereket ritüelleriyle de ilişkilendirilmiştir. Yaşam Ağacı içlerinde Eski Sümer, Hindistan, Çin ve Japonya'nın da olduğu pek çok kültürde bilinir. Yahudi-Hristiyan geleneğindeki Bilgi Ağacı iyi ile kötüyü bir araya getirişle çift yönlüdür ve insanların kovulabileceği cennetsi hali temsil eder. Çiftler halindeki ağaçlar ya da gövdeleri bölünmüş olanlar da çift yönlülüğü temsil eder.

MİSTİSİZM VE MEDITASYON

Tersine çevrilmiş ağaç, kökleriyle Cennetten ruhsal destek alarak dallarıyla bunu yeryüzüne yayan bir kozmik ağaçtır. Bir Yahudi Kabala sembolüdür ve çoğunlukla mistisizmle ilişkilidir. Kabala'da tersine çevrilmiş Sefirot Ağacı vahyin on aşamasını simgeleyen on alan biçiminde tasvir edilebilir. Budistler için bu dinsel anlamı olan belirli bir ağaçtır. Bodhi ağacının Buda'nın iki bin beş yüz yıl önce altında meditasyon yaparken Aydınlanmaya eriştiği kutsal incirin soyundan gelme olduğuna inanılır. Bu orijinal ağaç ve onun sürgünlerinden yetişen diğer ağaçların bulunduğu yerler kutsal bilinir.

AYRICA BAKINIZ

Ağaçlar, sf. 94-95
Yaradılış hikâyeleri, sf. 156-57
Budizm, sf. 164-69
Kabala, sf. 174-75

DÜNYA MEYVELERİ

Bereket ve ölümsüzlük simgesi meyve gelecek kuşağın tohumunu barındıran görkemli bir üründür. Meyve tanrılara besin sağlayan Yaşam Ağacı ile ilişkilendirilir. Cennetten Kovuluşun sembolü olarak İyi ve Kötü Bilgisi Ağacı ile de bağlantılıdır.

Tohum dolu ve sulu meyve kokusu ve tadıyla tensellikle bağlantılıdır. Bu sembolik anlam sanatta sıklıkla kullanılmıştır. Çoğu meyve tanrılara mal edilmiştir ve dinsel anlamı vardır.

▲ Elma

Avrupa'da aşk, bereket, gençlik ve ölümsüzlük simgesidir. Dairesel biçimi sonsuzluğa işaret eder. Bilgi Ağacıyla çokça özdeşleştirilmiştir. Keltlerde ölüm sonrası yaşam ve bereket sembolüydü. Çin'de barış işaretidir. İncil'de Havva'nın yediği yasak meyvedir ve yoldan çıkma ile günahı simgeler.

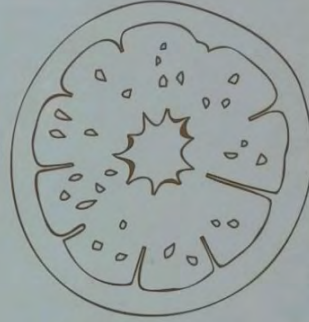
▲ Şeftali

Çin ve Japonya'da ölümsüzlükle, çiçeği de ilkbaharla özdeşleştirilir. Taoistler ve Avrupalılar onu bekâretle de ilişkilendirir. Roma evlilik tanrısı Hymen'in kutsal meyvesiydi. Bakire ve Çocuk İsa ile birlikte resmedildiğinde, Batı'da kurtuluşu (selamet) simgeler.

▲ Limon

Eksi tadı limonu burukluk ve düş kırıklığıyla ilişkilendirir. Ancak İbrani geleneğinde yüreği simgeler.

▲ Portakal

Çiçekleriyle meyvesinin aynı anda çıkışı portakalı bekâret ve bereket simgesi, kokulu çiçeğini de düğünlerin geleneksel bir unsuru kılar. Çinliler şans getirmesi için Yeni Yılın ikinci günü portakal yerler, bu da meyveyi ölümsüzlükle ilişkilendirir.

▲ Armut

Şişkin tenselliği armudu sevgi ve analık sembolizmine bağlar. Eski Yunan'da tanrıça Athena armut ağaçlarının anası sayılırdı. Çinliler bu uzun ömürlü ağacı uzun ömürlülükle ilişkilendirir, Hristiyanlarda onda İsa'nın insanlığa beslediği sevginin nişanını görür.

▲ İncir

Evrensel denebilecek bir bereket sembolüdür. Geleneksel olarak incir ağacı Yaşam Ağacını temsil eder ve hem erkekliği hem de dişiliği simgeler. Yaprağı erkek, meyvesi dişidir. İbrani geleneğinde barış ve bolluğu temsil eder. Çadlı Kotokolar onu doğumla bağlantılı görür.

► Ananas

Batı Hint Adalarında caydırıcılık ve konukseverlik olarak ikili bir sembolik anlam taşır. ABD'de konukseverlik işareti sayılır.

▲ Kavun

Bereket, tatlılık, nem ve canlılığı temsil eder. Tensel bolluğu lüks ve oburluk çağrıştırırken hızlı büyümesi de yaratıcı gücün ifadesidir. Çin'de kavun bereket simgesidir ve bazen düğünlerde görülür. Kuzey Avrupa'da ender bulunurluğu onu bir zamanlar zenginlikle ilişkili kılar.

▲ Sukabağı

Su şişesi, tören maskesi, müzik aleti, hatta penis kılıfı olarak kullanılmıştır. Çoğu kültürde yaygın bir biçimde yaradılış ve bereket mitlerinde yer alır. Maoriler onu doğum törenlerinde kullanır. Başka yerlerde şifacılık ve doğaüstü güçlerle ilintilidir.

▲ Mango

Bazen tanrıların meyvesi de denilen mango bir Hindu aşk ve bereket simgesidir. Yaprağı hayatı temsil eder ve uğur getirmesi için kullanılır. Şal deseni 15. yy Kaşmir şallarından kopya edilmiş bir mango motifidir.

▲ Nar

Burada bir Roma mozaiğinde görülen nar parlak tohumlarla dolu taşan bir meyvedir. Güneşle ilişkili bir bereket (rahim) ve yaşam kanı simgesidir. Çin'de bu anlamı, çok sayıda erdemli çocukla kutsanmış olmaya doğru genişletilmiştir. Yunan mitinde nar gençleşmeyle ilgilidir.

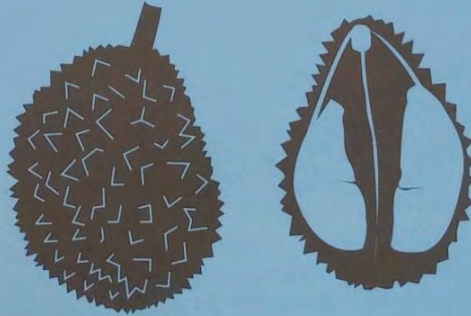

▲ Domates

"Aşk elması" olarak bilinen domates Avrupa'ya ilk gelişinde afrodizyak sayılırdı; nedeni olasılıkla içindeki çok sayıda çekirdektir. Kiliseye onu günahla bir saymakta gecikmemiştir.

▲ Japon hurması

"Tanrıların meyvesi" anlamına gelen Diospyros ailesinden olan bu meyve bir Çin neşe sembolüdür. Ch'i ya da yaşam enerjisini düzenlediğine inanılır. Japonya'da zaferi temsil eder.

▲ Durian

Cennet tatlı, Cehennem kokulu bu güneydoğu Asya meyvesi, iç gerçek ve güzellik yolunda bir engel olan nahoşluğu simgeler. Malezyalılar onu afrodizyak olarak görür. Hong Kong'da ise pahalı oluşuyla statü işaretidir.

▲ Hurma

Hurma ağacı Arap Yaşam Ağacıdır, zorlu çöl ortamında besin sunmasıyla dayanma gücünü de temsil eder. Meyvesi Eski Mısır ve Ortadoğu'da bereket sembolüydü. Kendine özgü yaprağı eski bir Judea kabileleri amblemiydi.

▲ Üzüm

Şarapla ilişkisi üzümü şenlik, haz ve bereket gibi yan temalarla birlikte Roma tanrısı Bacchus'a bağlar. Hristiyan geleneğinde şarap İsa'nın kanını simgeler. Üzüm güz bağbozumu ve tarım tanrılarıyla da ilişkilidir.

▲ Badem

Bademin saflık çağrışımı Attis'in bakireden olma doğumunu anlatan bir Yunan mitinden kaynaklanır. Çin'de dişi güzelliğini simgeler. Dügünlerde uğur getirmesi için tek sayıda badem dağıtılır. İncil'de ileri yaştan sembolüdür.

AYRICA BAKINIZ

Ağaçlar, sf. 94-95
Kutsal ağaçlar, sf. 96-97
Aşk ve evlilik, sf. 126-27
Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41

DÜNYA BESİNLERİ

Tarımın başlangıcından beri ekin demetleri onları yetiştirenler için bereket ve yenilenme simgesi olmuştur. Ekin tanesi güçlü bir diriliş, olgunlaşma ve ilkbaharda büyümlü bir biçimde yeniden belirmeden önceki ölüm sembolü

haline gelmiştir. Kimi dünya besinleri bolluk ya da bereket

çağrıştırır, bal gibi diğerleriyle tannların yiyeceği sayılır. Çoğunun belirli bir dinsel anlamı vardır ya da konukseverlik işaretidir.

▲ Buğday

Eski Mısır'da buğday ölümsüzlükle bir tutulurdu. Başka yerlerde yaz, bereket ve verimli hasatla ilgilidir.

▲ Pirinç

Asya'da temel besin maddesi olan pirinç bolluk sembolüdür. Ölümsüzlük, ruhsal beslenme, sağlık ve bilgiyi de simgeler. Düşünlerde pirinç atma adeti Hindistan'dan gelir ve doğurganlık ile mutluluğu temsil eder. Japonya'da kötülükleri savuşturduğu düşünülürdü.

◀ Mısır

Tarihsel olarak yaşam simgesi görüldüğü Amerika'da hayatı bir ürün olan mısır, hububatlarla aynı sembolik dili paylaşır ve genelde bereket ve bollukla ilişkilendirilir. Pek çok yaradılış mitinde merkezi bir rol oynamış ve ritüellerde kullanılmıştır.

▲ Sagu

Temel besin maddesi olduğu Yeni Gine'de yaşamı simgeler. Irian Jayalı Asmatlar içinse sagu ağacı insan bedenini, meyvesi de başını temsil eder.

▲ Tatlı patates

Bu sebzenin kimilerince insan bedenine benzetilen üç yumrukkü vardır. Afrika ve Pasifik kültürlerinde önemlidir ve çoğu ritüel tatlı patates ekimi ve hasadıyla ilgilidir. Erkeklik, tensellik ve statü ile de özdeşleşmiştir.

▲ Ekmek

Beden ve ruhun besini ve birliğini temsil eder. Yahudi Fışh (Hamursuz) Bayramında hamursuz ekmek tevazu ve özveri sembolüdür. Ekmeği bölmek paylaşmayı ve İsa'nın bedenini simgelediği Hristiyan Komünyon törenini hatırlatır.

▲ Pirasa

Galler'in bu ünlü simgesi zaferle bağlantılıdır. Galliler pırasayı bir savaşta kendilerini Saksonlardan ayırt etmek için takmışlardı. İbranice'de pırasa sözcüğü "yolunu kesmek" anlamına gelen kelimeyle benzeşir, bu nedenle Roş Haşanah kutlamalarında düşmanın "yolunu kesmek" için sembolik olarak yenir.

▲ Soğan

İçindeki eşmerkezli halkalarıyla soğan ölümsüzlükle bağdaştırılır. Kabuklarını soyarak vahiyi temsil eder. Eski Mısır'da ölümsüzlük simgesi bir cenaze törenleri sunusuydu. Ortaçağ Avrupa'sındaysa ödemelerde kullanılırdı.

▲ Yumurta

Evrensel bir bereket ve hayat potansiyeli sembolü olan kozmik yumurta pek çok yaratılış mitinin ana temasıdır. Budizm'de "cehaletin yumurta kabuğunu" kırmak aydınlanmaya erişmek anlamına gelir. Hristiyanlıkta yumurta dirilişi simgeleri.

▲ Süt

Annelik simgesi süt bereket, bolluk ve ruhsal beslenmeyle ilişkilendirilmiş bir yaşam besinidir. "İnsan şefkatinin sütü" olarak merhametin de sembolüdür ve yeniden doğuşla ilgili inisiyasyon törenlerinde kullanılmıştır.

► Bal

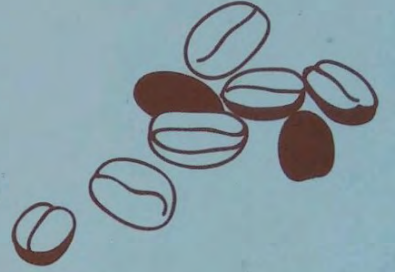
Altın sarısı bal, ölümsüzlüğü temsil eder. Tanrıların besiniydi. Bereketle özdeşleştirilmiştir ve afrodizyak olduğuna inanılırdı.

Hristiyanlıkta tanrı kelamının tatlılığını temsil eder. Çinliler sıvıyağla karıştırılmış balı sahte dostluğa benzetirler.

▲ Çikolata

Afrodizyak olarak görülen çikolata tensellik ve yozlaşmayı simgeler. Maya ve Aztekler için kutsaldı ve Mayaların nişan ve evlilik ritüellerinde önemli bir rol oynardı. Azteklerde kakao çekirdekleri para yerine geçirdi ve çikolata içmek seçkinlerle sınırlıydı. Lüks imgesi günümüze kadar gelmiştir.

▲ Kahve

Efsaneye göre kahve, keçilerin kahve çekirdeği çiğnedikten sonra huzursuz olduğunu fark eden Etiyopyalı çobanlarca keşfedilmiştir. Popülerliği artıp kahvehaneler çoğaldıkça kahve de bir yarenlik ve konukseverlik simgesi haline gelmiştir.

► Çay

Aile, konukseverlik ve ahengin simgesi çay Doğu'da törensel bir önem taşır. Çin'de ziyarete gelen diplomatlara barış niyeti göstergesi olarak çay hazırlama gerekliliği armağan edilirdi. Japon çay töreni Zen etkisi taşıyan, disiplin, saygı ve sükûnet ifadesi taşıyan bir sanattır.

◀ Tuz

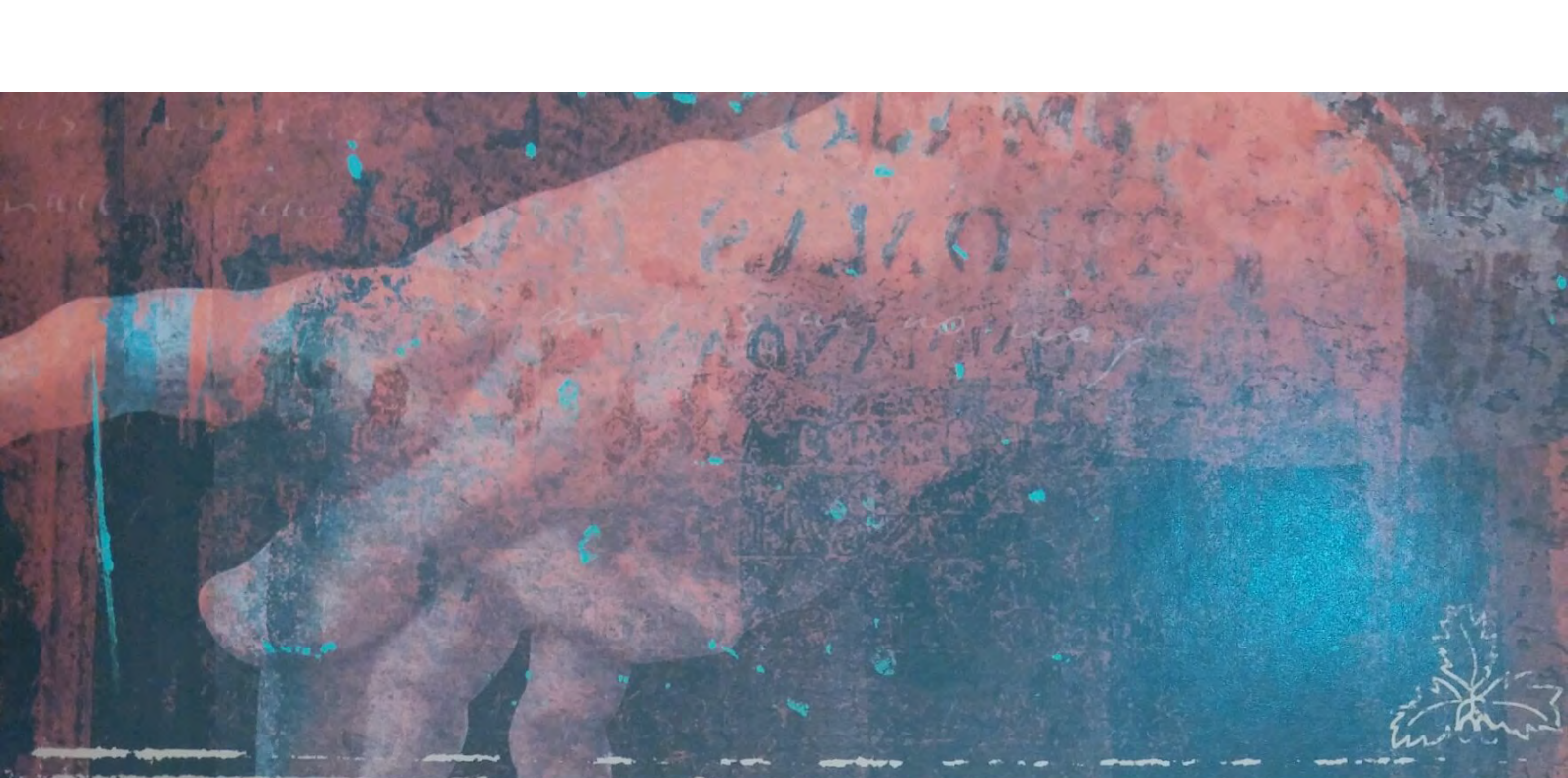
Bir zamanlar değerli bir mal olan tuz Eski Roma'da askerlere ücret olarak veriliyordu. Et muhafazasıyla uzun bir geçmişe dayalı ilişkisiyle saflık ve ahlâki bozulmazlık simgesi haline gelmiştir. Hristiyanlıkta ilahi bilgeliği temsil eder. Halk inanışında birinin omuzlarına tuz serpmek kötü talihi defeder.

AYRICA BAKINIZ

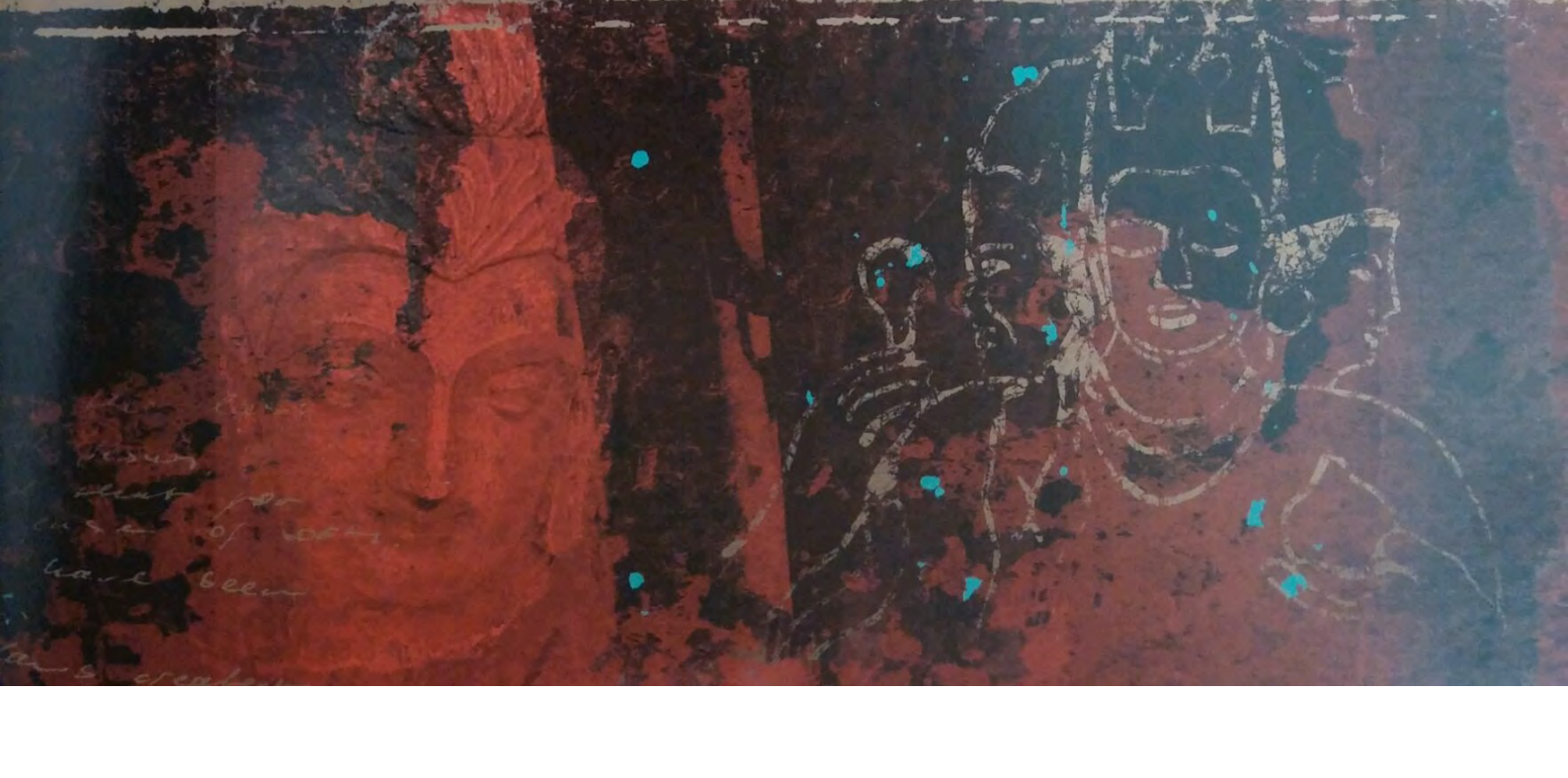
Baş, sf. 106-09
Bereket ve çocuk doğurma, sf. 120-23
Aşk ve evlilik, sf. 126-27
Yaratılış öyküleri, sf. 156-57

Yahudilik, sf. 172-73
Hristiyanlık, sf. 176-79

İNSAN YAŞAMI

has been
that for
of 1000
have been
has been

Mitlerimiz, işaretlerimiz ve simgelerimizin de gösterdiği gibi, bizi hayvanlardan ayıran akıl yürütme, icat etme ve yaratma yetimizdir. Binlerce yıldır düşünürler insanın evrendeki yerini ve doğum, yaşam, ölüm gibi temel konularla nasıl baş etmemiz gerektiğini tartışmış durmuşlardır. Hayatlarımıza düzen ve anlam getirmek için insan hayatının doğum, ergenlik, evlilik ve ölüm gibi dönüm noktalarına eşlik edecek çeşitli ritüel ve semboller oluşturduk.

Eski zamanlarda insan bedeni evreni içeren mikrokozmos olarak görülürdü. Çinliler sağlıklı bir bedenin kusursuz bir denge içinde olan Yin-Yang'ı temsil ettiğine inanırlardı.

Çoğu dindeyse bu İlahi Güç ile ilişkilendirilmişti, dolayısıyla da tanrılar insan biçiminde ortaya

çıktı. Bedenin her bölümünün işlevi ya da görünüşünün esinlediği kendine özgü bir sembolik anlamı vardır. Sözgelimi baş yaşam gücünü, akıl ve ruhsallık makamını temsil eder. Otorite konumundaki insanlara "baş" denmesi ve hükümdarların taç giymesi onun önemini yansıtır. Göz her şeyi gören ve "ruhun penceresi" iken burun genelde fallik olarak yorumlanır, saç ise kuvvet işaretidir. Sembol dili açısından erkek ateşle bir tutulur ve falliktir, dişi ise su ile ilişkili ve alıcıdır. Birlikte bir bütün oluştururlar ve Güneş ile sular gibi yaratıcılığı simgelerler.

İlk topluluklar insanın, özellikle de kadının yaşam döngüsünün mevsimlerin değişken temposuyla benzerlikler taşıdığını fark etmiştir. Tanrılar ve simgeler, toprağın bereketi ve büyüme, ölüm ve yeniden hayat bulmanın mevsimlere göre değişen örüntüleriyle yakından ilişkiliydi. Örneğin altın renkli bir buğday demeti bolluk ve bereket simgesidir.

İLK TOPLULUKLAR
İNSANIN,
ÖZELLİKLE DE
KADININ YAŞAM
DÖNGÜSÜNÜN
MEVSİMLERİN
DEĞİŞKEN
TEMPOSUYLA
BENZERLİKLER
TAŞIDIĞINI FARK
ETMİŞTİR.

Çoğu kültür
berekette eril ilkeyi
vurgulamış ve
fallus sütunlar,
dikilitaşlar ve
şenliklerde
etrafında dans
edilen direklerce
temsil edilen güçlü
bir sembol olarak
saygı görmüştür.
Bununla birlikte
erken tarım

topluluklarında dişi prensibi içeren bir ana
tanrıça tüm yaşamın kaynağı olarak görülürdü.

Doğum ve bereket tanrılarıyla simgeleri
çocuk sahibi olmaya, zorlu çalışmayı
kolaylaştırmaya ve sağlıklı bir çocuk
yetiştirmeye yardımcıydı. Vulva benzeri deniz
kabuğu bu tür tılsımların bir örneğidir. Çocuğa
isim vermek, inisiyasyon ve evlilik törenleri

gibi çeşitli karmaşık toplumsal ve dinsel
ritüeller geliştirildi. Bunlar önemli geçişlerin
nişanı olmakla kalmadı, toplumu düzenlemeye
ve birleştirmeye de hizmet etti.

Her kültür ölümle farklı bir biçimde yüzleşir,
bu da insanların ölümlerini gömme biçimleri ve
yaslarını nasıl tutup onları nasıl
anımsadıklarına yansır. Ölülerin ölümden
sonraki yaşama güvenli bir geçiş yapmasına
büyük özen gösterilir ve ölüm sonrasına ilişkin
çok sayıda mit vardır. Kimi öte âlemler sevinç
doludur, başkaları Araf ve dehşet içerir. Çoğu
zaman bu, kişinin ömrü boyunca sergilediği
davranışın ödülü ya da cezası olarak görülür.

Ölüm ve yas ritüelleri de mezar taşlarının
yerleştirilmesinden yas giysilerinin rengine;
simgelerle doludur. Tırpanlı Ölüm Meleğinden
çürüyen meyveye, ölümü anlatan başka
semboller de zaman içinde gelişmiştir. Bunlar
bu dünyadaki hayatın kısa olduğunu
hatırlatırlar.

BAŞ

Beyni barındırdığından çoğu kültürde baş insan bedeninin en önemli parçası olarak görülür. İçteki yaşam gücünün simgesidir. Aklın, bilgelik, zihin ve ruhsallığın yeridir. Yaşam sembolü olarak önemi öylesine

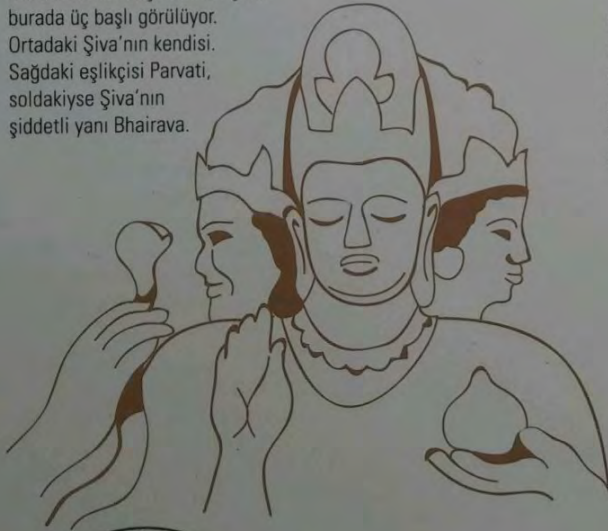
büyüktür ki başlar saygı ifadesi olarak eğilir, hükümdarların başına taç konur, kazananların başı zafer taçlarıyla süslenir ve otorite konumundaki kişilere “baş” denir.

ÇOĞUL BAŞ

Mitoloji her biri sahibinin bir yönünü temsil eden çok başlı (kadın, erkek ya da tanrı) yaratıklarla doludur. Hekate önceleri, 5.yy'da çok başlı bir tanrıça olarak tasvir edilirdi. Başları karakterinin üç yönünü gösterir, kimi zaman bir köpek, at ve yılanla yer değiştirirlerdi. Brahma gibi çok başlı varlıklar Doğu'da, özellikle Hinduizm ve Budizm'de daha yaygındır.

▼ Şiva

Genellikle tek başlı bilinen Şiva burada üç başlı görülüyor. Ortadaki Şiva'nın kendisi. Sağdaki eşlikçisi Parvati, soldakiyse Şiva'nın şiddetli yanı Bhairava.

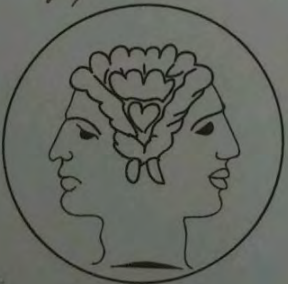
▲ Hekate

Roma tanrıçası Hekate'nin heykelleri yol ayırmalarına konurdu. Üç başı her yönü görebilme yetisini simgeler, bu tehlikeli kavşaklarda yolculara güvenlik sunardı.

▲ Janus

Başlangıç ve sonların Romalı tanrısı Janus, iki yöne, hem geçmiş hem geleceğe bakabilmesi için iki başlı tasvir edilirdi. Bu iki baş çıkış ve girişleri korurdu.

▲ Brahma

Hindu sanatında Brahma'nın genellikle dört başı vardır. Bunların Hinduizm'in dört Veda'sı (Hinduların en koyu dinsel metinleri), dört varnası (kast sistemi) ve dört yugası (zamanın dilimleri) gibi pek çok yönünü temsil ettiği söylenir.

KULAKLAR

Sembolik olarak kulağın biçimi onu sarmallar ve deniz kabuğu ile bağdaştırır. Deniz kabuğu vulva ile bağlantılı bir doğum simgesidir ve Hindu mitolojisindeki gibi kulaktan doğum fikrine yol açmıştır; Karma, anasının kulağından doğmuştur. Kulak yaşam soluğuyla da ilintilidir. Mısır simge dilinde sağ kulak “yaşam havasını”, sol kulak ise “ölüm soluğunu” alır. Afrika kulakları cinsel nitelikli simgelerdir, Budizm ve Jainizm'de uzun kulaklar bilgelikle ilişkili görülür.

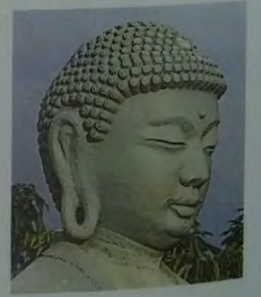
► Satir

Dionysos'un eşlikçileri keçi ayaklı satirler göze çarpan sivri kulaklarla donatılırdı. Keçi erkek cinselliğini simgeler, bu kulaklara satirin vahşi, denetlenemez ruhunu ve tensel hazza duyduğu çekimi vurgular.

▲ Kulaklı mezar taşı

Mısır ölü gömme sanatında kulakların tanrıların duaları duymalarına yardımcı olduğuna inanılırdı. Özellikle kulaklı mezar taşı adı verilen rölyeflerde bu nispeten yaygındır. Bu taşlar iyi niyetlerinin takdiri olarak belirli tanrılara ithaf edilmişti.

▲ Buda'nın kulakları
Sarkık kulak memeleri Buda'nın yüz özelliklerindendir. Bilgeliliğin simgesi olduğu kadar bize Buda'nın bir zamanlar ağır küpeler takan bir prens olduğunu da anımsatırlar. Onları takmaya son verdikten sonra bile kulakları eski dünyevi mallarının yarasını taşımaya devam eder.

GÖZLER

Her şeyi gören tanrıların, özellikle de Güneş tanrıların sembolü olan gözler algı ve spiritüel aydınlanmayı temsil eder. İki göz çoğunlukla Güneş ve Ay'a karşılık gelir. Üçüncü bir göz ateş anlamına gelebilir. Gözler yıkım da getirebilir ancak Mısır'da göz, koruyucu bir tılsım olarak kullanılır. Budizm'de bilgeliği simgelerken başkaları nazara, tek bir bakışın lanetine inanır. Çağlar boyu sanat eserlerinin gözü güçlerinden duyulan korkuyla oyulmuştur.

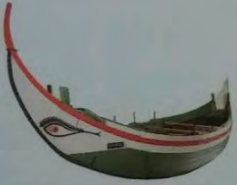
▲ Osiris

Mısır hiyeroglifinde tanrı Osiris'in karşılığı, "gözün yeri" anlamına gelen bir taht üzerindeki gözdür. Efsaneye göre Horus öte alemi yönetmesine yardımcı olmak üzere gözü armağan olarak Osiris'e vermiştir.

▲ Aydınlanma

Hinduizm ve Budizm'de üçüncü göz ya da Bilgelik Gözü bir tanrının altıncı çakrasında yer alır ve aydınlanma anlamına gelir.

▲ Tekne pruvası

Nazar en yaygın batıl inançlardandır, ondan korunmak için göz biçimli tılsımlar kullanılır. Akdeniz'de bu amaçla kimi zaman teknelere göz boyanır.

▲ Tavus tüyleri

Yunan devi Argos'un yüz gözü vardı ve sadece bir ikisi aynı anda uyurdu. Argos'un ölümü üzerine tanrılar kraliçesi Hera onun gözlerini tavusun kuyruğuna yerleştirdi, bu da zamanla dış dünyayla meşgul olmanın simgesi haline geldi.

▲ İlahi Takdir Gözü

Hristiyanlıkta İlahi Takdir Gözü Tanrının her şeyi bilirliliği ve her yerdeliğini temsil eder. Geç Rönesans'tan itibaren göz çoğunlukla Kutsal Teslis temsili bir üçgen içinde verilmiştir.

▲ Horus'un Sağ Gözü

Şahin gözünü andıran bu sembol, *wadjet*'in (ya da udjat) Mısırlı şahin tanrı Horus'un sağ gözünü temsil ettiği, böylece de Güneş ile ilişkili olduğu söylenir.

▲ Horus'un Sol Gözü

Horus'un ayna tersi imgesi ya da sol gözü Ay'ı temsil eder ve iki göz birlikte bütün evreni temsil ederler. Horus Gözü hemen her Mısır sanat eserinde rastlanan kutsal bir semboldür.

BURUN

Çokça bir keskinlik simgesi olarak görülen burun ayırt edicilik ve kavrayıcılık anlamına gelir. Burun sokuculuk, karıştırmak sembolüdür aynı zamanda. Koku alma duyusu için kullanılmasından ötürü, öldürdükleri hayvanların uzun burunlarını biriktiren avcı-toplayıcı kabilelerce saygı duyulurdu. Yaygın olarak fallik bir sembol olarak görüldüğünden erkekler büyük bir burun tercih ederken kadınlar dişilik ve cinsel farkındalık göstergesi küçük bir burunu yeğlerler.

▲ Tengu

Japonya'da ün peşinde koşan ve Budist kutsal metinlerini kötüye kullanan rahipler ölümlerinden sonra *tengu*'ya, uzun burunlu dağ cinlerine, dönüşürler. Japonya'da kibirli kişiler de uzun burunlu tasvir edilir ve onlara da *tengu* denir.

▲ Pinokyo

İtalyan Carlo Collodi'nin öyküsü *Pinokyo*'da adını hikâyeye vermiş olan kuklanın burnu her yalan söyleyişinde uzar. Burnu çekiştirmek kişinin yalan söylediği anlamına gelir.

▲ Burun kıvrırmak

Avrupa'da burun kıvrırmak züppelik ya da tiksinti ifadesidir. Japoncada *hanataka* ("kalkık burun") gurur, kibir anlamına gelir.

▲ Etiyopya portreleri

Etiyopya sanatı diğer yerli halkların sanatından insan süjelerinde görülen iri gözlerle ayrılır. Bunun anlamı gözlerin ruhun pencereleri olarak vurgulanmasıdır.

AYRICA BAKINIZ

Mısır tanrıları, sf. 138-39
Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41
Hinduizm, sf. 158-63
Tılsımlar, sf. 164-69
Amulets sf. 194-95
Resim yazılar, sf. 300-05

SAC

Saç öteden beri ölümden sonra bile süren içsel gücün simgesi olmuştur. Saç kesmek teslimiyet ve özveri anlamına gelir. Başın ısıltısı saç Güneş ışınlarını temsil eder. Toprağın "saçı" olan otlar vasıtasıyla, Toprakla da ilişkili görülmüştür. Basit tarım toplulukları ekinin büyümesini saçın uzamasıyla bir tuttuklarından verimli bir hasat için saçlarına özen göstermişlerdir.

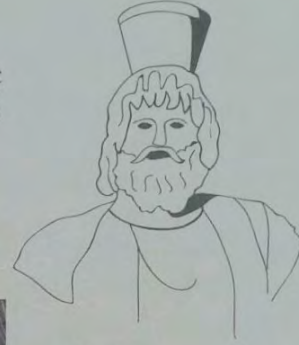
▲ Samson ile Dalila

Eski Ahit'te Samson'un gür saçları güç ve erkekliliğin sembolüdür. Samson da olağanüstü bir güç isteyen başarılarıyla ünlüydü. Adı "Güneş misali" anlamına gelir, uzun saçları Güneş'in ışışın gücünü simgelerdi. Dalila ihanet ederek saçlarını kestiğinde onu güçsüz ve yaralanmaya açık kılmıştı.

▲ Mecdelli Meryem

Ortaçağ Hristiyan sanatında Mecdelli Meryem çoğunlukla omuzlarından aşağı bıraktığı uzun, kızıl saçlarla resmedilmiştir. O zamanlar bu genellikle kadınlardaki cinsel uygunsuzluğa ve aynı zamanda tövbekârlığa işaret ederdi.

▲ Zeus

Çoğu Eski Yunan kahramanı uzun saçlıdır. Yunan askerleri savaşta bir aristokrasi işareti olarak saç uzatırdı. Burada, tanrılar kralı Zeus'un gür saçları ilahi güç ve erkekliliği simgelemekte.

▲ Şiva

Çoğunlukla tacı andıran gür saçlarla tasvir edilen Şiva sihirli bir güç ve enerji kaynağı olduğuna inanılan saçlarını asla kesmez. Saçları genellikle bir hilale süslüdür.

▲ Budist topuzu

Buda çoğunlukla, başında spiritüel bilgi ifadesi bir çıkıntı, uşnişa ile tasvir edilmiştir. Bunun kaynağı, prenslik hayatını terk etmeden önce taşıdığı topuz olabilir.

▲ Mısır tanrıları

Tanrıyı ifade eden Mısır hiyeroglifi sakallı bir figürdür, zira sakal tanrısal bir alamet olarak görüldü. Mısır kralları gerçek hayatta sakallı olsunlar olmasınlar, resmi imgelerinde sakallı gösterilirlerdi.

DİL

Konuşma organı olarak dil yıkabilir ya da yaratabilir. Atımlı hareketi ve kırmızı renginden ötürü aleve de benzetilir. Eski Mısırlılar için dil, tanrı Ptah'ın evreni yarattığı konuşulan sözün görünür tezahürüdür. Pek çok kültürde kötü ruhları kovmak için dil çıkarmış figürler kullanılır.

▲ Mısır tanrısı Bes

Eski Mısır'da ikincil tanrılardan Bes, koca kafalı, dilini çıkarmış bir cin olarak tasvir edilirdi. Kötülükle savaşan bir ev koruyucusuydu. Doğum sırasında kötü ruhları kovduğuna inanıldığından çocuk doğumlarıyla ilişkilendirilirdi.

▲ Maori savaş çılgılığı

Savaşta önce Yeni Zelanda'nın Maori kabile üyeleri kader düşmanlarını uyarmak ve savaş tanrısı Tumatauenga'yı çağırmak üzere bir haka dansı yaparlardı. Dans şiddetli yüz ifadeleriyle saldırganlık ve meydan okuma ifadesi olarak dil çıkarılmasını içerirdi.

▲ Tanrıça Kali

Çılgınca bakan gözleri ve çıkardığı aleve benzer dili nedeniyle Hindu yıkım tanrısı Kali'nin heykelleri korkutucudur. Yüz ifadeleri yıkım gücünün ulaşabileceği boyutları, aleve gibi titreşen diliyse insan cehaletiyle alayı simgeler.

◀ Gorgon

Eski Yunan'da kötülüğü önlemek için kullanılan en yaygın imge Gorgon başıydı. Ardına kadar açık gözleri, yılan saçları ve dışarı çıkardığı dille bu korkutucu imge kötülüğe karşı koruma olarak kapılara, duvarlara ve mezar taşlarına yerleştirilirdi.

DİŞLER

Dişler besini parçalamak ve çiğnemek için kullanıldığından hayvani güç ve saldırganlığı simgelerler. Çıkık dişler gazaba gelmiş Budist tanrılarının tipik bir özelliğidir. Ancak dişlerin simgesel anlamı dünyanın çeşitli yerlerinde farklılık gösterir. Bazı kültürlerde diş dolgusu yaşlanma ritüellerinde bir güzellik işareti sayılırken başkalarında uzun dişler hırs işareti olarak görülür.

◀ Cadmus

Eski Yunan'da dişler bereket sembolüydü. Spartoi ("ekili adamlar") adı verilen sertleşmiş savaşçılar Kamus'un ejderin dişlerini ektiği yerden biterdi. Teb kenti de bu noktada kurulmuştu.

▲ Gazaplı tanrı

Çıkık dişler Kali ve Yama gibi Şiva ve Budist tanrıların gazap dolu hallerinde sıklıkla görülür. Keskin, uzun dişler güç temsilidir ve kötülüğe karşı olan tanrı heykellerinde görülür. Yılanın zehirli dişine benzer iri dişler Asya cinlerinin bir özelliğidir.

▲ Dişsizlik

Dişlerin yokluğu yitirilen gençlikle insanın kaybettiği savaşma ve kendini savunma özelliğinin işaretidir. Sağlıklı bir çene dinçlik ve güven ifade ettiği için düş kırıklığı ve zayıflık simgesidir. "Dişsiz" sözcüğü güçten yoksun şeylerin ifadesi haline gelmiştir.

▲ Drakula

Uzun köpekdişleri kan emen vampirlerin simgesi olmuştur. Vampir hikâyelerinden yana zengin folklorlarda en ünlü vampir, Bram Stoker'ın kurbanlarının kanını emip tüketmeden önce etlerini bu dişleriyle delen Kont Drakula'sıdır. İnsan etini oyan keskin dişlerin saklı bir cinsel sembolizmi vardır.

AĞIZ

Ağız, onunla konuştuğumuz, yediğimiz, soluk aldığımız kanalıdır. Yaratıcı gücün simgesi olarak görülür. Ancak akıl yürütme ve düşüncelerimizi söyleme yetisi ne söylediğimizden zarar görebilir. Sözlerimiz bizi ya daha yüksek ya da daha alçak bir dünyaya götürebilir. Ağız bazen bir meleğin dudakları ya da canavarın çenesi olarak betimlenir.

DUDAKLAR

Bir kadının dolgun, kırmızı dudakları dişilik organının cinsel şişkinliğini andırdığından çekici bulunur. Dolgun dudaklar çekicidir, çünkü kadının östrojen seviyesi ne kadar yüksekse dudakları da o kadar dolgun olacak, böylece de bereket işaret edecektir. Cinsel uyanış izlenimi veren ruj bunu taklit eder.

◀ Cehennem Ağız

Ortaçağ Hristiyan sanatında Cehennem girişi çoğunlukla devasa sürüngen canavar Leviathan'ın ateş dolu, açık ağızı olarak gösterilmiştir. Bu kıyamet resminde Cennete layık olmayanlar cinler tarafından ardında ebedi acı ve işkencenin olduğu Cehennem ağızına götürülüyor.

AYRICA BAKINIZ

Mısır tanrıları, sf. 138-39
Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-141
Hinduizm, sf. 158-63
Budizm, sf. 164-69
Hristiyanlık, sf. 176-79
Resim yazı, sf. 300-05

▲ Kafa derisi yüzmek

Amerika yerlileri için bir adamın kafa derisi onun yaşam gücünü simgelerdi. Sadece bir zafer nişanı olarak değil, onu kazanan savaşçının cesaretinin sınanması için de yüzülürdü. Bazen bir yüzölme kurbanı ağır yaralarla da olsa hayatta kalırdı. Savaşta eve getirilen kafa derileri ve kurutulup, süslenmeleri etrafında geliştirilmiş pek çok ritüel vardı.

▲ Kafatası kupa
Tibet Budizm'inde
kullanılan kafatası kupa
insan kafatasından yapıp
süslenmiştir. Geçiciliği
temsil eder.

KAFA GANİMETLERİ

Kafatası bütün sembollerin en çarpıcılarından. İnsan ruhunun gücünün kafada barındığına duyulan yaygın inanç çoğu kültürde kafatası ve kafaları değerli ganimetler haline getirmiştir.

Sırtan kafatası ölümlülüğün özellikle de Batı'da görsel bir metaforudur. Sözelimi zehirli ürünlerin üzerinde bir uyarı olarak ya da bir anıt üzerinde korkutucu bir ikon olarak yer alabilir. Ancak bazı kültürlerde yaklaşım çok farklıdır ve insanlar ondan dehşet verici bir ölüm sembolü olarak korkmak yerine onu, güçlü bir yaşam ve bereket kaynağı olarak onurlandırırlar.

KUTSAL KAFATASLARI

Ruh ve ölümden sonraki yaşamla özdeşleştiğinden kafatasının güçlü dinsel yan anlamları vardır. Kutsal bir nesne olarak kafatasına tapım eski halklar arasında yaygındı. Kuzey mitolojisinde dev Ymir'in kafatası ölümünden sonra Cennet çatısı haline gelir. Kolomb öncesi Amerika'da kafatasına Aztekler ve diğer kabileler tarafından büyük değer verilirdi. Hindu ve Budist kutsal varlıklarının tasvirlerinde de çelenkler ya da asa üzerinde kafatasına sıkça rastlanır. Hristiyan amblemi olarak kafatası tövbekârlıkla özdeşleşmiştir ve faniliğin dindar bir hatırlatıcısıdır.

KAFA AVCILIĞI RİTÜELLERİ

Yakın bir geçmişe kadar güç simgesi olarak insan kafası toplamak Güneydoğu Asya, Okyanusya ve Güney Amerika'nın bazı halkları arasında yaygındı. Bu adet ruhun kafada barındığı inancından kaynaklanmıştır. Kestiği kafa ile kafa avcısı

◀ Yeni Gine tören evi
Avustralya'nın kuzeyinde Yeni Gine'deki,
kafa avcılığı seferlerinden getirilen
kafataslarının sergilendiği devasa tören evi.

▲ Kafatasının yeri
İsa, kimilerince Adem'in kafatasının olduğu yerde, Golgotha'da çarmıha gerilmişti. İsa'nın kanının onun üzerine damlamasının, insanın ilk Günahının temizlenmesi anlamına geldiği söylenir.

kurbanın ruhunu ya da yaşam gücünü kendine, ülkesine ve topluluğuna aktarmayı amaçlardı. Toplulukta bir ölüm ya da

verimsiz hasadın ardından bereket ve spiritüel güce yeni bir soluk kazandırmada kafa avcılığı önemli bir araçtı. Bazı kültürlerde kafa erkeklik sembolüydü ve genç erkekler ancak ilk kafalarını avladıktan sonra evlenebilirdi. Güneydoğu Asya ve Malinezya'da İban, İlongot ve Dayak gibi kabileler arasında kafa avcılığı bir savaş edimi olduğu kadar ritüeldi de. Maoriler düşmanlarının kafasını muhafaza etmek için kafatasını çıkardıktan sonra tütsülerlerdi. Çin'de de Qin askerleri düşmanlarının kafasını toplardı. Askerlerin çoğu köle olduğundan savaştan böyle bir ganimetle döndükten sonra özgürlüklerini kazanırlardı.

BÜZÜLMÜŞ KAFALAR

Dünyanın dört bir

yanındaki kafa avcılığı kültürlerinden yalnızca Ekvator ile Peru'nun Amazon ormanlarında yaşayan Jivaro klanı büzülmüş insan kafası uygulaması ya da tsanta ile tanınır. Savaşta bir kafa alan Jivaro savaşçısı kişisel gücünü ya da *arutam*'ını artırır, ancak ölü adamın ruhunun tehlikeli olmayı sürdürdüğüne inanılır. Kafayı büzüştürmek gücünü yok eder ve kurbanın intikamcı ruhunun geri dönmesini engeller. Ayrıca kafanın ekinlerin büyümesine de yardımcı olduğuna inanılırdı.

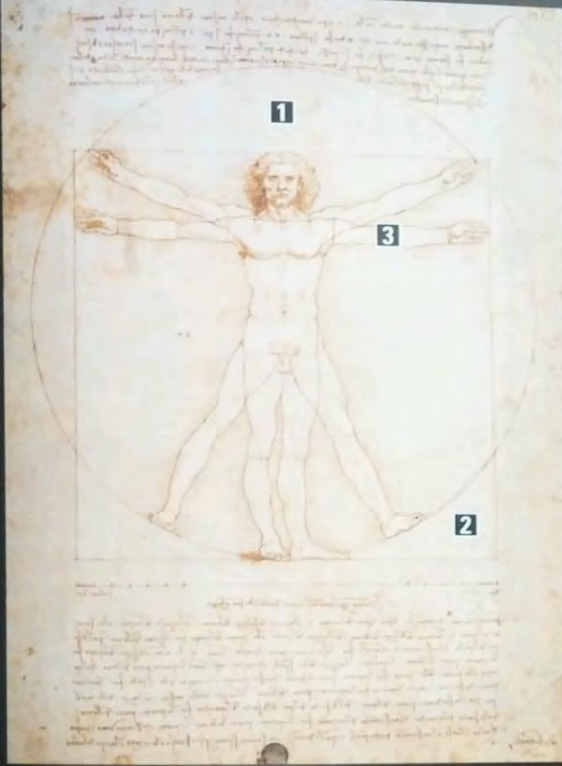
▲ Kafayı büzüştürmek
Bunun için önce kafatası çıkarılır, deri sıcak kum ya da çakılla doldurulur. Baş sonunda büzüşene dek ovulur.

AYRICA BAKINIZ
Ölüm ve yas, sf. 128-31
Hinduizm, sf. 158-63

İNSAN VE EVREN

İnsan-Evren ilişkisi Rönesans düşüncesinde önemli bir konuydu. Da Vinci'nin ünlü çizimi Vitruvius Adamı Romalı mimar Vitruvius'un düşüncesine dayanır. İnsan bedeninin yapısıyla Evren'in yapısı arasındaki benzeşim olarak yorumlanabilir. Simyacı yazar Nettesheim'lı Agrippa'ya göre beden makrokozmosu, yani Evren'i barındıran mikrokozmos idi.

1. Daire

Rönesans boyunca hümanistler dairenin kusursuzluğu ile Tanrı arasında benzerlik görmüşlerdir. Burada Leonardo'nun figürüyle temsil edilen kişinin bedeninin dairesel hareketiyle bir daire veya ruhsal alemi oluşturduğu, bunun da insanları kare şeklinin temsil ettiği fiziksel sınırlamaların üzerine çıkartan yaratıcı ruhu sembolize ettiğine inanıyorlardı.

2. Kare

Figür dairenin üzerine yerleştirilmiş bir kare içindedir. Kimileri Leonardo'nun bir orantı egzersizi sunmakla kalmadığına, aynı zamanda kişinin eşzamanlı olarak nasıl hem doğal hem de ruhsal âlemlerde var olacağını sembolik olarak gösterdiğine inanmaktadır.

3. İlahi oran

Vitruvius'un açtığı yoldan giden Leonardo'nun bu çizimdeki ana amacı İlahi Oran olarak bilinen kavramı resimlemektir. Bu ilkeye göre beden her bir parçası bütünü bir basit kesridir. Sözelimi başın alından çeneye kadarki ölçümü toplam boyun tam onda birine karşılık gelir. Açılan kollar beden uzunluğu kadardır. İnsan bedeninin İlahi Oranı Evrenin her anında görülen simetriyi yansıtmaktadır.

Mikrokozmos insan

Nettesheim'lı Agrippa (1486-1535) büyü, astroloji ve ezoterik konularında Rönesans'ın en önde gelen yazarıydı. En tanınmış eseri olan üç bölümlü De Occulta Philosophia'da, zamanında yaygın kabul görmüş, Evrenin insan modeli üzerine kurulu olduğu ve bir ruha sahip olduğu anlayışını inceler. Agrippa, mikrokozmos olan insanı; Evren ya da makrokozmosu temsil eden pentagram ile (beş köşeli yıldız) aynı formda görselleştiriyordu. Bu çizimde pentagramın beş köşesi, beden parçalarını ve zamanın astrologlarınca bilindiği şekliyle sembollerle gösterilmiş gezegenleri birlikte temsil ediyordu. Tepede baş ve Mars yer alır; kollar Venüs (sol) ve Jüpiter'le (sağ) ilgilidir; bacaklar Merkür (sol) ve Satürn'e (sağ) karşılık gelir; Ay ise cinsel organların yakınında, pentagramın merkezindedir.

İNSAN BEDENİ

İnsan bedeni çoğu gelenekte evrenin mikrokozmosu olarak görülürdü:

Kişinin dışında var olan her şey içinde de temsil edilmektedir. Çoğu kültür bedenin her bölümüne bir sembol ve biyolojik işlevlerinin ötesinde bir anlam vermiştir.

Çoğu dinde insan figürü İlahi Gücü semboller ve kutsallığın ana sembolüdür.

Tanrılar insan suretinde görünür.

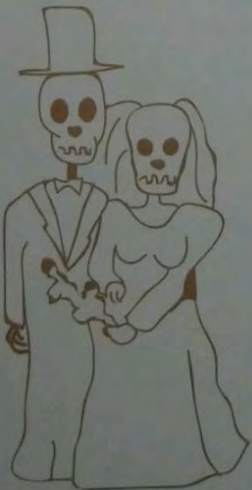
Eski Ahit'te "Tanrının insanı kendi suretinde yarattığı" ifadesi yer alır.

İSKELET

Korkutucu insan iskeleti imgesi Ölüm'ün kişileştirilmesidir. Klasik dönemdeki şöenlerde yaşamın gelip geçici hazzını anımsatmak üzere iskeletler olurdu. İskelet çoğunlukla rahiplerle köylülerin yanında oturmuş gösterilir, böylece ölümün herkese adil davrandığı hatırlatılırdı.

◀ Tarot'un Ölüm kartı
Tarot'ta Ölüm kartı hayat tarlasında biten kol ve kafalarla başlardan birini biçen iskelet görülür. Bu kart değişim ve dönüşüm kadar ölüm anlamına da gelebilir.

◀ Ölüler Günü
Meksika'da ölüm baş edilecek bir talihsizlik olarak görülür ama aynı zamanda nihai kurtuluş olarak da karşılanır. Meksikalılar Ölüler Gününde kafatası ve iskelete saygılarını sunar. Oyuncak ve şekerlemeler bile iskelet biçimindedir. Ölümü anımsatan bu çift de bir düğün pastası için yapılmış.

İNSAN İSKELETİ

KEMİKLER

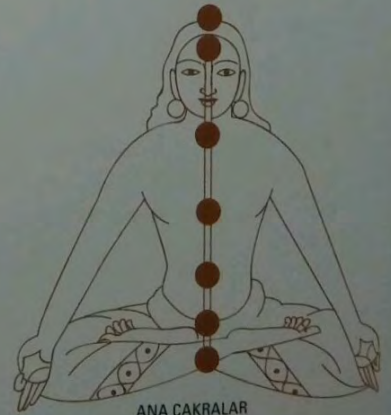
İnsan bedeninin çatısı olan kemikler dayanaklılık, istikrar ve kararlılığı temsil eder. Amazon Yanomana kabilesi ruhun kemik iliğinde barındığı inancıyla, ruhlarının yaşamaya devam etmesi için ölmüş yakınlarının iliklerini yerlerdi. Bundan ötürü ilik ölümsüzlük ve dirilişi semboller.

◀ Kaburgalar
İncil'in Yaradılış kitabında Tanrının Adem'in kaburgasından Havva'yı nasıl yarattığı anlatılır. Böylece kaburga, erkekten doğmuş kadının sembolü haline gelmiştir.

DJED

ANA ÇAKRALAR

▲ Omurga

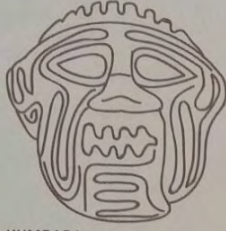
Sütun benzeri djed, Mısır tanrısı Osiris'in belkemiğini temsil eder. Tantrik Budizm'de ana çakralar (bedendeki enerji merkezleri) omurga boyunca sıralanır ve meditasyon sırasında enerjinin serbest kalması için açılır.

ÖRGANLAR

Mısır'da mumyalama sırasında dört organ (karaciğer, akciğer, mide ve bağırsaklar) özel kavanozlarda ayrı ayrı saklanırdı. Her biri Horus'un dört oğlundan birince korunur ve dört ana yönden biriyle özdeşleştirilirdi. Çin'de organlar bedendeki yedi açıklıkla ilişkilendirilir.

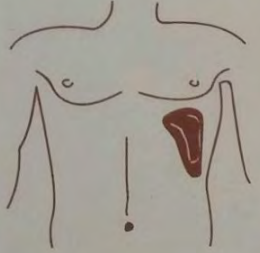
SONSUZ DÜĞÜM

HUMBABA

▲ Bağırsaklar

Uzun ömür ve ebediyet sembolü sonsuz düğümün bağırsakların stilize tasviri olduğu düşünülür. Bazı kaynaklarda Asur mitolojisindeki dev Humbaba'nın insan ve hayvan bağırsaklarını andıran bir yüzü olduğu belirtilmiştir.

▲ Dalak

Dalağa ruh hallerinin -gülme ve melankoli- merkezi olarak bakılırdı. Doğu'da sadece neşeli oluş anlamına gelir. Çin'de de Yin enerjisiyle bağlantılı Sekiz Hazineden biridir.

▲ Karaciğer

Eski Romalılar için karaciğer tutkunun merkeziydi. Çin'de Buda'nın sekiz değerli organından biridir ve lotus çiçeğiyle temsil edilir.

KOLLAR VE BACAKLAR

Kol ve bacaklarımız bedenimizin en hareketli kısımları olarak görülür. Bacaklar denge ve ileri doğru hareketin işaretidir. İyi talihi simgelerler ve bereket ile yeniden hayat bulmanın ifadesi dört kollu svastika ve üç bacaklı işaretlerle tasvir edilirler.

◀ Bacaklar

Belki de en ünlü bacak sembolü Man Adası ile Sicilya'nın bayraklarında yer alan triskelion'dur (solda). Sürekli hareket ve adımlar imgesiyle şans, bereket ve yenilenme ifade eder.

YÜREK

Öteden beri insanın spiritüel ve duygusal merkezi olarak görülen yürek yaygın bir şekilde aşkla özdeşleştirilirken "yürek" sözcüğü ruhun şiirsel anlatımı olarak kullanılır. Stilize kalp tasvirleri aşkı temsil eder. Dikenli taçla kuşatılmış, İsa'nın göğsünde yer alan Kutsal Yürek ise Hristiyan sanatında sık rastlanan bir motiftir.

▲ Yürek tartısı

Yürek Eski Mısır inançlarında temel bir rol oynamıştır. Yargı Salonunda ölenin yüreği bir kefeye, gerçek ve adalet tanrısı Ma'at'ın devekuşu tüyü diğerine koyulur ve tartılırdı.

▲ Kanatlı yürek

Yükseliş anlamına gelen kanatlı yürek İslam dininin mistik dalı olan Sufi hareketinin bir simgesidir. Yüreğin ruh ile beden, can ile madde arasında bir aracı olduğu anlamını taşır.

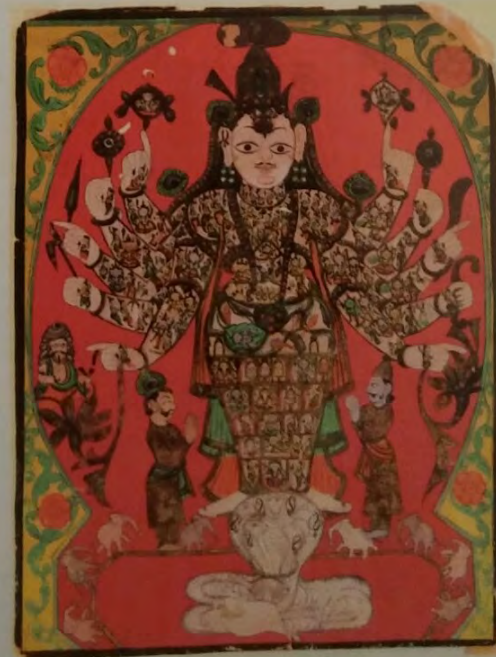

▲ İnsan kurban etmek

Yürek Aztekler için yaşam güçleri ve dinlerinin merkeziydi. Ekinlerin can bulması, toprağın yenilenmesi için Güneş tanrısına binlerce, kimi çarpmaya devam eden insan yüreği sunulurdu.

▼ Kollar

Kollar savaşta teslimiyet, dua ya da yakarırlardaysa Tanrı için kaldırılır. Hinduizm'de Vişnu (aşağıda) gibi tanrıların çok sayıda kolu oynadıkları rolleri simgeler.

TANRI VIŞNU'NUN KOZMİK BİÇİMİ, YAKLAŞIK 1800

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ

SAYDEH DUVAR RESMİNDE
KALKAN KOLLAR

MISIR HİEROGLİFİNDE KOL İŞARETİ

AYRICA BAKINIZ

Lotus, sf. 86-87
Ölüm ve yas, sf. 128-31
Hinduizm, sf. 158-63
Budizm, sf. 164-69
Taoizm ve Şintoizm, sf. 170-71
Hristiyanlık, sf. 176-79
İslam, sf. 180-83

ELLER VE AYAKLAR

El ve ayak izleri çoğu için belirli bir yerde oluşun kişisel anımsatıcısıdır. Budizm'de Buda'ya ait olduğu öne sürülen ayak izlerine büyük saygı duyulur. Elin hareketi sembolik anlamlarla yüklüdür; çeşitli kültürlerde

meditasyon ve dinsel törenleri derinleştirmek için farklı el pozisyonları kullanılır. Ayaklar denge, yeryüzü ve kişinin kat ettiği yolu işaretleyerek yolculuğu, dolayısıyla da özgür iradeyi temsil ederler.

ELLER

Ellerin ifade gücü sınırsızdır ve her biri başka bir anlama gelen geniş bir hareket yelpazeleri vardır. Bir emir aracı olabildikleri gibi koruma, yaratma, kutsama, kuvvet, ant, dayanıklılık ve öğretme anlamına da gelebilirler. Şifacılar el "koyarak" çalışır. El ele tutuşanlar birbirlerine sevgi ve şefkat iletir. Başkalarıyla karşılaştığımızda el sıkışır, ihtiyaç duyanlara "yardım eli" uzatırız.

► Tanrının eli

Cennetten uzatılmış bir el genellikle Tanrının betimlenen elidir. Geleneksel olarak Tanrının sol eli adalet, sağ eliye merhametle ilgilidir. Tanrının eli yaratır ve korur ama yasalarına uyulmazsa cezalandırır da.

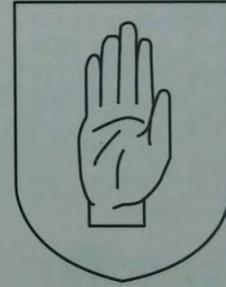
◀ Hamsa eli

En çok Hamsa ya da Hameş olarak bilinen bu eski el sembolü hem Yahudiler hem de Müslümanlar için nazara karşı koruyucu bir tılsımdır. Bazı durumlarda avucunda stilize bir göz de yer alır.

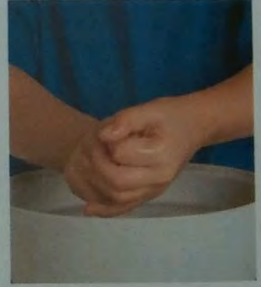
▲ Yaratıcı tanrılar

Mısır yaratıcı tanrıları Ptah ile Khnum yaratıcı gücün sembolleridir. Ptah gökleri ve yeryüzünü yaratırken Khnum da (resimdeki) insanları yapmıştır.

▲ İnanç ve adalet

Armacılıkta miğfer ya da kalkanda yer alan bir el inanç, samimiyet ve adalet andırır. Birleşmiş iki sağ el birlik ve ittifakı temsil eder. Açık el Güneş anlamına da gelebilir.

▲ El yıkama

El yıkama masumiyet göstergesidir ve İsa'nın yargılanmasının ardından ellerini yıkayan Pontius Pilatus'tan gelir. Temiz eller saf ve günahsız bir ruh ima eder.

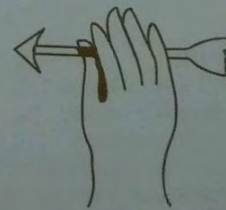
► Mezar taşlarındaki eller
Mezar taşlarındaki ellerde pek çok anlam görülür. Sıkışan eller dünyaya veda; yukarı kalkmış bir işaret parmağı Cennet umudu; ok tutan el "ölümlülük"; kırık bir zincir üzerinde tutulan eller ise bir aile bireyinin kaybı.

EL SIKIŞMA

YUKARIYI GÖSTEREN
İŞARET PARMAĞI

OK TUTMA

KIRIK ZİNCİR ÜZERİNDE ELLER

▲ Kavuşturulmuş ve saklı eller

Çin'de kişinin ellerini genellikle de uzun kollar altında gizleyerek kavuşturması, eller saldırganca kullanılmayacağı için saygı ve cana yakınlık ifade eder. Bir selamlama biçimi olarak avuç içleri birleştirilerek kaldırılan eller saygı ifadesidir.

▲ Tırnak koruyucular

Asya'da, sadece varsıllar çalışmayarak tırnaklarını koruyabildiğinden, uzun tırnaklar bir zenginlik işaretiydi. Bu girift bir biçimde işlenmiş tırnak muhafazaları Çin'dendir ve uzun tırnakları korumak için kullanılmıştır.

▲ Ölçü birimi

Ölçü birimi olarak ellerin kullanılması Eski Mısır'a uzanır. Günümüzde bu ölçüm başlıca atların boyunu ölçmede kullanılmakla birlikte Bali'de bir adamın evi hâlâ el uzunluğu ve kol genişliğiyle ölçülen kendi boyuna göre inşa edilmektedir.

AYAKLAR

Hareket gücü ve "sağlam temel" ayaklarımızla simgelenir. Hinduizm'de ayaklar insanlarla yeryüzü arasındaki ilahi temas noktası olarak görülür. Ortadoğu'da kişi bir ziyaretçiye ya da dostuna saygısını onun ayaklarını yıkayarak gösterirken Asya'da ayaklar kirli olarak görülür ve başka birine tabanlarınızı göstermek tabu sayılır.

▲ Çıplak ayaklar

Batı'da çıplak ayaklar tevazu ve yoksulluk işaretidir. İsa, Havarileri, Fransisken rahipler ve azizler sanatta çıplak ayak betimlenmiştir. Doğu ulusları geleneksel olarak çıplak ayakla ibadet ederler. Antik Çağ'da çıplak ayaklar yas anlamına da geliyordu.

▲ Ayak yıkama

Bir hacının ayaklarını yıkamak hac yoluna kurulu manastırlarda ilk konukseverlik işareti olarak gerçekleştirilen bir hareketti. Yıkama Son Akşam Yemeği sırasında İsa'nın hareketlerini hatırlatır. Mütevazı hizmeti ve sevgisinin işareti olarak havarilerinin ayaklarını yıkamıştı. Tevazu ayağın bedenini kirli bir parçası olarak görülmesinden gelmektedir.

▲ Vişnu'nun dev adımları

Vişnu'nun ayak ve ayak izlerine tapınmak, onun bir cüce olarak vücut bulması sırasında Kral Bali'den nasıl üç adımda arşınlayacağı kadar toprak vermesini istediğinin anlatıldığı efsaneye dayanır. Gerçek boyuna dönerken bir ayağını yeryüzüne, diğerini havaya, ötekiniyse kralın başına koymuştur.

▲ İblis ayakları

Bütün bedeni dik tutmaya yaradığından ayağın ruha destek olduğu söylenir. Bundan ötürü iblisler çoğunlukla bir insaninkinden farklı ayaklarla resmedilmiş, ayakları ya iblisin hayvani doğasını vurgular biçimde kılı ya da ters dönmüş bir biçimde gösterilmiştir.

AYRICA BAKINIZ

Ölüm ve yas, sf. 128-31

Hinduizm, sf. 158-63

Şeytan ve iblisler, sf. 190-91

Tilsimler, sf. 194-95

Arma amblemleri, sf. 318-23

Sembolik hareketler, sf. 334-37

BUDA'NIN AYAK İZLERİ
Buda'nın ayak izleri, *Budapada* pek çok Budist tapınağında bulunur ve Buda'nın varlığını temsil eder. Onları bize aydınlanma yolunda yol göstermek için bıraktığına inanılır. Çoğu, Buda'nın 32, 108 ya da 132 ayrıntı edici işaretini de dahil olmak üzere sembolik imgelerle bezenmiştir. Hint Amaravati höyüğünden bu ayak işaretleri sembolik motiflerle çevrilmiştir.

- 1. Tabanın orta noktası**
Tabanın merkezinde kenarında dört yapraklı bir çiçek benzeri olan 1.000 okla tükür (dikama-çakral) yer alır. Tükür, Buda öğretilerinin sembolü ve Sekiz Uğurlu Sembolden biridir.
- 2. Svastika**
Svastika "ugurlu" demektir ve eski bir Hint sembolüdür.
- 3. Tiratna**
Tiratna işaretini bir çiçek motifli (sümbül) üç dikey vurdurdukları sümbül bir semboldür. Tiratna'nın üç mücevherine sembol, Buda, Budist Yasa (dharma) ve kutsal topluluğu (sangha).
- 4. Lotus çiçekleri**
Ayakların alt kısmı çiçeklerle çevrilmiştir. Lotus, Sekiz Uğurlu Sembolden biridir. Lotus'un kökleri çamurdan, suya uzanan çiçek, çiçeği de salık ve aydınlanma sembolü olarak görülmektedir.
- 5. Ayak parmakları**
Uzun, düz, hepsi aynı boyda parmaklar Buda'nın 32 işaretinden biridir.
- 6. Düğüm**
Düğüm biçimi Buda'nın sınırsız bilgeliğini simgeler.
- 7. Küçük figür**
Küçük bir ruh olan yakışa ayak parmaklarına yakın oturur. Göbek bağı, üzerinde meyve biçiminde mücevherler taşıyan bir akmadır.

BEREKET VE ÇOCUK DOĞURMA

Tarih boyunca insanlar fallustan koruyucu azizlere, bereket ve doğum sembollerine saygı duymuştur. Eski uygarlıkların hepsinin yeni yaşamın doğuşu ve bereketli hasatlara odaklanan önemli ritüelleri olmuştur. Mezopotamyalıların bereket törenleri için heykelcikler kullandığı düşünülürken

Mısırlıların da bereket getirmeleri için çağıracakları sayısız tanrıları vardı. Önemli pagan ritüelleri yeniden doğuş ve bereketin kutlandığı ilkbaharda yapılırdı. Hristiyanlığın gelişi bereket sembollerinin sonu olmadı. Nitekim çoğu kültürümüze öylesine kök salmıştır ki bugün bile kullanılmaktadır.

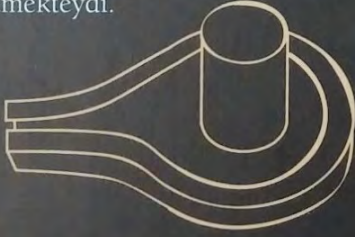
BEREKET TANRILARI

En eski zamanlardan beri ve her kültürde düzenli çocuk doğumları hayatın devamını sağlamıştır. Kùltürler bereketi koruyup kollayacak, teşvik edecek pek çok tanrı geliştirmiştir. Tanrılara saygılarını sunan inananlar gayretlerinde yardımcı olacak özelleşmiş bir enerjiyi de kendilerine çekiyorlardı. Bu tanrılar insanların doğurganlığıyla üzerinde yaşadıkları toprakların bereketini temsil etmekteydi.

▲ Min

Mısır tanrısı Min hayvanlar ve ekinlerdeki bereketin tanrısıydı, bu sıfatıyla yağmurdan da o sorumluydu. Hasat zamanı lütfunu kazanma umuduyla ona şükredilirdi. Min her zaman dikleşmiş bir penisle tasvir edilmiştir.

▲ Linga

Hindistan'da yaratıcı enerjinin ulu tanrısı Şiva çoğunlukla, linga adı verilen bir fallik sembol halinde tasvir edilmiş ve ona böylece tapınılmıştır. Tanrının yaradılışın özündeki görünmez varlığının güçlü bir betimlemesidir bu.

► Astarte

Bu abartılı altın figürde, Semitik bir cinsel aşk, annelik ve bereket tanrıçası olan Astarte ya da Aştart betimlenmiş.

► Lotus başlı tanrıça

Gizemli tanrıça Lajja Gauri baş yerine bir lotusla ve ya doğum yapmakta veya cinsel olarak hazır olduğunu düşündürecek şekilde bacaklarını açıp kaldırmış bir şekilde tasvir edilmiştir. Tüm yaşamın temel gücüydü.

▲ Priapos

Priapos abartılı fallusuyla simgelenen bir Yunan bereket tanrısıydı. Aphrodite ile ya Dionysos ya da Hermes'in oğlu olan tanrı, çiftlik hayvanları, meyve veren bitkiler, bahçeler ve erkek cinsel organlarının koruyucusuydu.

BEREKET SİMGELERİ

Kimi hayvan ve bitkiler doğurganlıkları ya da görünüşlerinden ötürü öteden beri bereketle ilişkilendirilmiştir. Bunun bir sonucu olarak da imgeleri kimi zaman bir bereket tılsımı olarak kullanılmıştır. Örnekler arasında boğa, horoz ve tavşan olduğu kadar çok tohumlu nar da bulunmaktadır.

► Paskalya yumurtası

Günümüzdeki Paskalya yumurtasının sembolik anlamının çoğu Hristiyan kökenli değildir. Paskalya tavşanı ve çikolata yumurtaları eski ilkbahar bereket törenlerinin bir yansımasıdır. Paskalya adı da (İng. Easter), Anglo-Sakson bereket tanrıçası Eostre'den gelmektedir.

▲ Nar

Tohum zenginliği narın bir bereket, doğum ve ebedi hayat simgesi haline gelmesine yol açmıştır. Kavanoz, pandantif ve asa gibi tören nesneleri çokluk onun biçiminde yapılmıştır.

▲ Deniz kabuğu

Bu deniz kabukları vulvayı andıran şekillerinden ötürü yaygın bir doğurganlık, doğum ve dişilik simgesi olmuştur. Soyun devamı ve güvenli doğumlar için gelinlere verildi.

◀ Tavus

Tavus, yağmurdan önce dans ettiğine inanıldığından eskiden beri bereketle özdeşleşmiştir. Yelpaze biçimli kuyruğunun bir Güneş sembolü olduğu söylenmiştir. Kimi zaman Cennetin çatısını temsil etmiştir, üzerindeki "gözler" de yıldızlardır.

▲ Willendorf Venüs'ü

Venus dişi figürün idealleştirilmiş halidir. Bu heykelcik 1908 yılında, Avusturya, Willendorf yakınlarındaki Yontma Taş Devri'ne ait bir sit alanında bulunmuştur. Vurgulu vulvası, göğüsleri ve göbeği güçlü bir bereket ifadesidir.

▲ Çam kozalağı

Çoğu kültürde çam ağaçları güçlü bereket sembolleriydi. Keltler hamile kalması istenen bir kadına doğurganlık muskası olarak kozalak toplarlardı. Kozalaklar kadın uyurken yastığının altına konulurdu.

▲ Meşe palamudu

Ağacı meşe gibi, meşe palamudu da geçmişi pagan dönemlere uzanan güçlü bir bereket simgesi olarak görülürdü. En güçlü bereket getiricileriyse gece boyunca toplananlardı.

▲ Fındık

Besleyici meyvesi ve su kenarında yetişmesiyle fındık bereket ve dişi bilgeliliğinin geleneksel bir simgesi olagelmıştır. Sahiplerine bereket getirmesi için odalara fındık demetleri asılırdı.

▲ Balık

Pagan Ana Tanrıça ile ilişkili dinsel bir sembol olarak binlerce yıl boyunca kullanılmıştır. Balık simgesi çoğunlukla iki incecik hilal biçiminin üst üste getirilmesiyle resmedilmiştir.

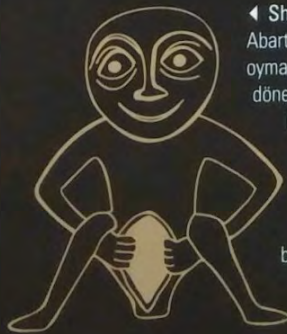
▲ Bereket boynuzu/Cornucopia

Sözcük anlamı cornu (boynuz) ve copiae'den (bolluk, bereket) gelen bereket boynuzu, Eski Yunan ve Roma sanatında bereketi davet etmek için kullanılır ve çoğunlukla meyve, ekin ve çiçeklerle dolup taşmış biçimde resmedilirdi.

◀ Ekin demeti

İyi bir hasat, bereket ve yeryüzü ile sunduğu kaynaklara yakınlığı temsil eder. Erken tarım toplulukları için verimli bir ekin hasadı topluluğun kışı geçirmesini sağlayan bol ekmek anlamına geliyordu.

◀ Sheela na Gig

Abartılı vulvasıyla kadın oymalarına Ortaçağ döneminden kalma İrlanda kiliselerinde sıklıkla rastlanır. Bunlar koruyucu bereket sembolleri olarak görülürlerdi.

AYRICA BAKINIZ

Suda yaşayan yaratıklar, sf. 68-71
Yeryüzü meyveleri, sf. 98-99
Hinduizm, sf. 158-63
Hristiyanlık, sf. 176-79

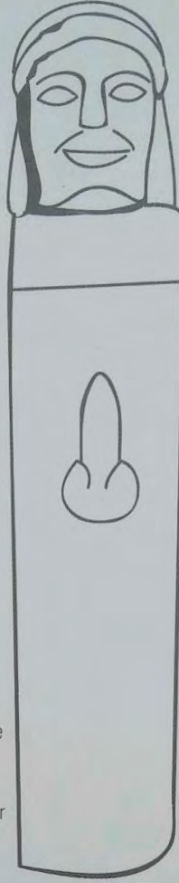
FALLİK SİMBOLLER

Ereksiyon halindeki erkek cinsel organı fallus bir bereket ve güç simgesidir. Asya ve Avrupa'da kazılarda bulunan en eski objeler arasında, bereketin insan düşüncesini uzun zamandır meşgul ettiğini gösterir fallik simgeler yer alır. Fallus Yunan-Roma tanrısı Priapos gibi tanrılarda ya da Hindistan'daki Şiva linga gibi objelerde görülebilir. Bereket şenliklerinin etrafında gerçekleştirildiği direk ve sütunlarda da yüceltilirdi.

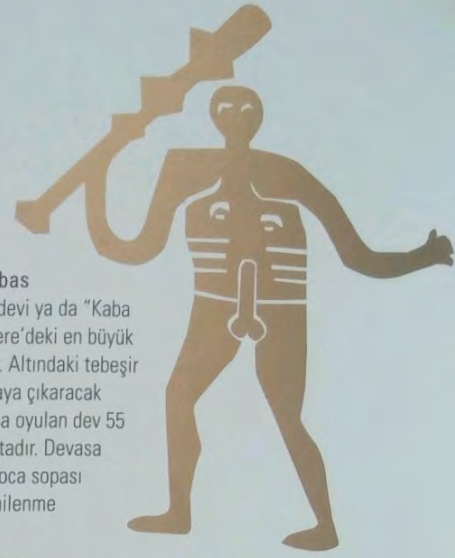
◀ **Boğa boynuzu kolye**
Soyu devam ettirici kuvvetle dolu boğa doğadaki eril ilkenin güçlü bir sembolüdür ve Mısır, Hindistan ve Akdeniz'in bazı bölgelerinde kutsal bilinmiştir. Günümüzde zincire geçirilmiş boğa boynuzu genç erkekler arasında popüler bir takıdır.

▶ **Herm**
Soyu devam ettirici kuvvetle dolu boğa doğadaki eril ilkenin güçlü bir sembolüdür ve Mısır, Hindistan ve Akdeniz'in bazı bölgelerinde kutsal bilinmiştir. Günümüzde zincire geçirilmiş boğa boynuzu genç erkekler arasında popüler bir takıdır.

▶ Cerne Abbas

Cerne Abbas devi ya da "Kaba Adam" İngiltere'deki en büyük tepe figürüdür. Altındaki tebeşir katmanını ortaya çıkaracak şekilde toprağa oyulan dev 55 metre uzunluğundadır. Devasa penisi ve koskoca sopası bereket ve yenilenme sembolüdür.

◀ Mainad ve thyrsos

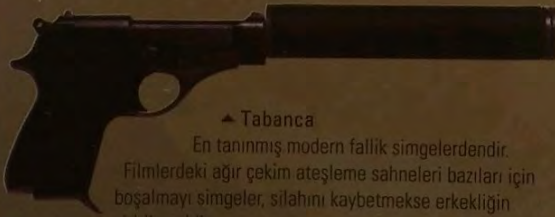
Yunan tanrısı Dionysos'un tepesi kozalaklıktan oluşan sarmaşık asası kutsal thyrsos açıkça fallik bir semboldür. Dionysos'un eşlikçileri maenad ve satirlerden oluşurdu. Bereket törenlerinde her biri hayvan postlarına bürünür, bir thyrsos taşırdı.

GÜNÜMÜZÜN FALLİK SİMGELERİ

Batı dünyasında yeniden hayat bulma çağrışımı azalmış olmakla birlikte fallik sembol günümüzde de eski zamanlardaki kadar yaygındır. Fallik bir biçimi olan nesneleri güçle ilişkilendirilme eğilimi görülür. 20. yüzyılda psikolog Sigmund Freud'un teorileri Batı kültüründe derin bir iz bırakmıştır. Freud, bütün uzun nesnelerin bilinçaltımızda erkeklik organını temsil ettiğine inanıyordu.

▶ **Roket**
Roket klasik fallik biçimlidir. "Fırlatma" gibi onunla ilgili sözcükler bile sözde cinseldir ve bu durumda uzaya yönelik erkek iktidarı arzusu olarak yorumlanabilir.

▶ Tabanca

En tanınmış modern fallik simgelerdendir. Filmlerdeki ağır çekim ateşleme sahneleri bazılarının boşalmayı simgeler, silahını kaybetmekse erkekliğin yitilmesidir.

▶ Spor arabalar

Psikologlar otomobil, motosiklet ya da mobilet gibi herhangi bir aracın fallik simge olma potansiyeli taşıdığını öne sürüyor. Çoğu kişi için spor arabalarsa bunun en üst noktası. Pahalılığı, büyüklüğü ve yüksek oktan yakıtlı motoruyla cinsel iktidar ve üreme gücünü temsil ederler.

▶ **Gitar**
1950'lerdeki rock 'n' roll kültürüne geçişle birlikte elektrik gitar başkaldırı ve gençlik simgesi olarak görülmüştür. Erkekliği temsil ettiği de düşünülebilir. Bazı müzisyenler gitarı saldırgan cinsel bir tavırla çalar.

DÖĞÜM SEMBOLLERİ

Çocuk dünyaya getirmek üreme ve yeniden hayat bulmanın nihai edimidir ve bu sıfatıyla da tarih boyunca saygı görmüş, mitolojideki yerini de almıştır. Doğumun pek çok yan simgesi ve anayı koruma, çocuğun sağlığını güvenceye alma ya da sadece doğum mucizesini kutlamaya yönelik doğum törenleri vardır. Doğumun en güçlü evrensel simgelerinden biri de dişil ilke ve evrensel rahimle özdeşleşen sudur.

◀ **Suaygırı**
Eski Mısır'da yarı aygır Tawaret insanın korktuğu her şeyin tanrıcısıydı. Ancak dişi suaygırının saldırganlığının yavrularını korumaya yönelik olduğu anlaşıldığında Tawaret de çocuk doğurmanın denetçisi haline geldi.

▲ **Akrep**
Astrolojik burç Akrep erkek ve dişi cinsel organlarını yönetir, böylece üreme ile güçlü bir bağı vardır. Ok içeren bütün burç sembolleri erillikle bağlantılıdır.

◀ **Ka**
Mısır hiyeroglifi ka genellikle "ruh" ya da "tin" olarak çevrilir. Kişi doğduğunda ka da varlık bulur ve onun yaşam gücünü temsil ederek görünmez ikizi gibi hareket eder.

▲ **Leylek**
Öteden beri çocuk doğurma ile özdeşleştirilen leylek bereket simgesidir ve doğum ile ilkbaharla da bağlantılıdır. Kuzey Amerika ve Avrupa'da çocuklara leyleklerin yeni doğmuş bebekleri annelerine getirdiği öğretilir.

DÖĞÜMÜN KORUYUCULARI

Doğum her zaman riskli ve önemli bir olay olduğundan bunca koruyucu ve tanrıcının yardıma çağırılması hiç de şaşırtıcı değildir. Romalıların hem ana hem de çocuğu koruyan doğum tanrıcısı Lucina olsun, Yunan tanrıcısı Juno, Mısırlıların İsis ve Hathor'u ya da çoğu Roma Katolik Kilisesi azizi olsun, çoğu kültürde bu dönemde sığınılan bir tür koruyucu olmuştur.

▲ **Hekate**
Yol kavşaklarında yolcuları koruma rolünün yanı sıra Hekate doğum tanrıcısıydı. Bu kimliğinde doğum sancılarını hafifletmesi ve çocuğa sağlık bağışlaması için o çağırılırdı. Ebe olarak göbek bağına keseceği kutsal bir bıçak tutardı.

◀ **Frigg**
Bir Kuzey Avrupa kadın, kadınlık ve ev idaresi tanrıcısı olan Frigg, tanrı Odin'in kızı ve doğum sancısı çeken kadınlara yardım eden bir doğum koruyucusuydu. İskandinavlar zor doğumlarda adına "Frigg otu" dedikleri hafif bir yatıştırıcı olan *Galium verum* (yoğurt otu) kullanırdı.

▲ **Ixchel**
Ixchel Mayaların hamilelik ve doğum tanrıcısıydı. Oluşum tanrıcısı olarak da adlandırılırdı. Bereket tanrıcısı olarak kadınları doğurgan kılar, yeryüzüne de bereket yağmurları gönderirdi.

▲ **Aziz Gerard Majella**
Çoğu hastane doğum bölümlerini hamilelik ve hamilelerin bu koruyucu azizine adar. Asılsız bir babalık suçlamasıyla karşılaşmış Aziz, hayatını hamile kadınlara adanmıştı.

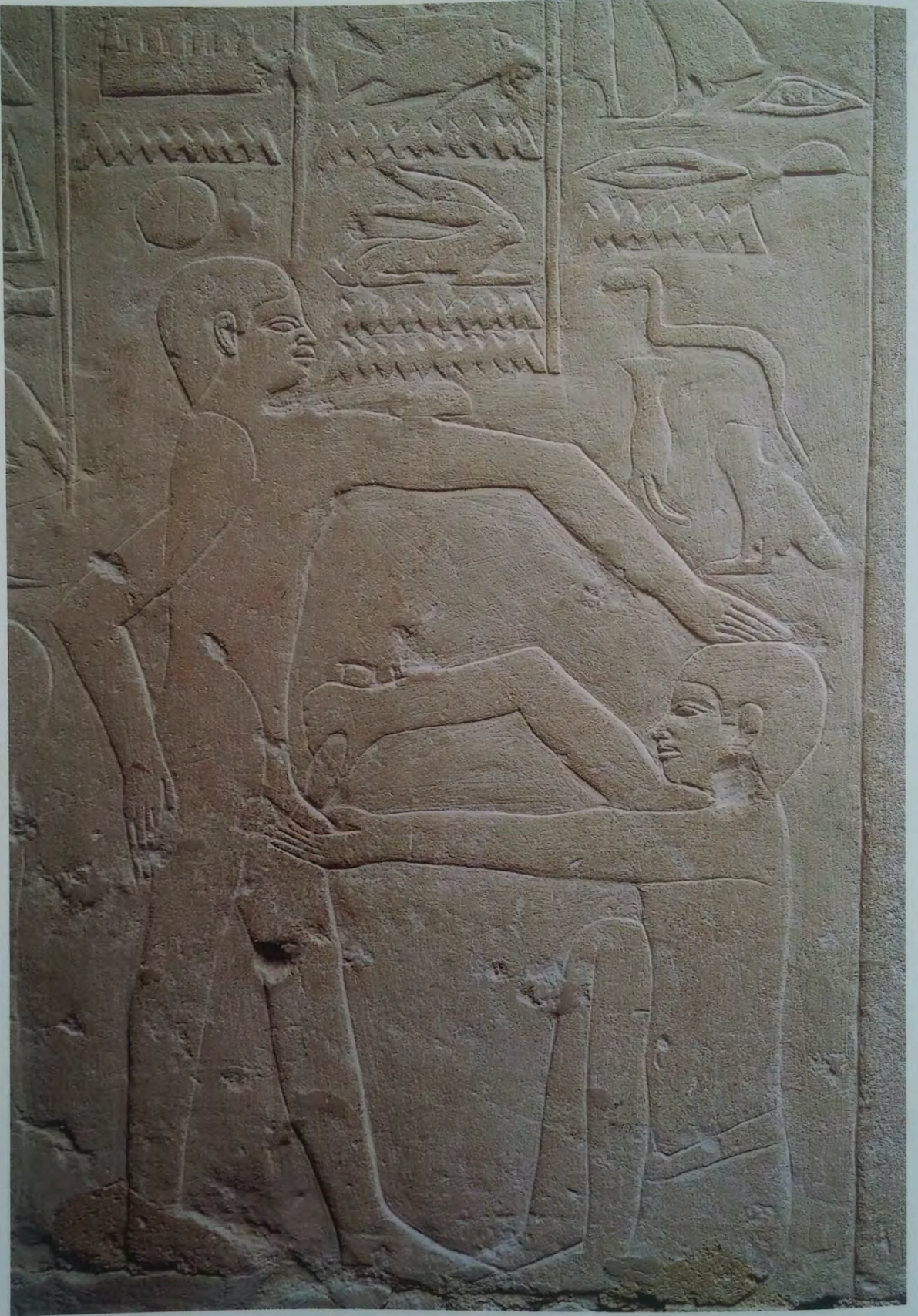

◀ **Azize Anne**
Doğruluğu kuşku Hristiyan literatüründe Azize Anne Bakire Meryem'in annesiydi. Hamile kadınların güvenli hamilelik ve doğum ile yeni doğanı beslemeye yetecek sütü olmaları için dua ettiği azizedir. Yüzyıllar içinde Azize Anne en popüler azizlerden biri haline gelmişti.

AYRICA BAKINIZ

Kuşlar, sf. 58-61
Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41
Kelt ve Kuzey Avrupa tanrıları, sf. 142-43
Orta ve Güney Amerika tanrıları, sf. 144-45
Batı astrolojisi, sf. 200-03
Resim yazı, sf. 300-05

▲ Sünnet

Sünnet töreni uzun bir geçmişe dayanır ve pek çok geleneksel toplulukta uygulanır. Buradaki oyma taş panoda görülen Eski Mısırlılar sünnetli penisi bereket sembolü olarak kabul ederlerdi.

▲ Vaftiz
Suyula yapılan
arındırma töreni
Hristiyan inancına
kabul ile
özdeşleşmiştir.

İNİSİYASYON TÖRENLERİ

İki sabit nokta, doğum ve ölüm arasında insanlar önemli değişimlerden geçerler. Yetişkin dünyasına giriş gibi dönüm noktaları çoğunlukla sembolik törenlerle işaretlenir.

İnsan ömrü içindeki en önemli olaylar arasında kişinin statüsündeki değişiklikler yer alır. Çocuğa isim vermek ve yetişkinliğe geçiş gibi durumlar kişiyi yeni statüsüyle tanıtmak ve iyi şans dilemek amacıyla yapılan törenlerle belirlenirdi.

İSİM TÖRENLERİ

Hemen her kültürde gözlemlenen bir tören de çocuğa isim vermektir. Çoğu Hristiyan çocuklarını Hristiyan Kilisesi üyeliğinin verildiği sembolik bir arınma ritüeli ile vaftiz ettirir. Yunanistan'da bebeklere beş ya da yedi günlükken ad verilir. Bir oğlan doğduğunda geleneksel olarak aile kapılarına zeytin dallarından başarı simgesi bir çelenk asar. İslami isim verme töreninde Tanrıya şükran ifadesi olarak bazen bir hayvan kurban edilir.

RİTÜEL SAÇ KESME

İnisiyasyon törenleri inanç ve kültürden kültüre değişiklikler gösterir. Bununla birlikte saç kesme gibi kimileri çok çeşitli toplum ve dinlerde ortakdır. Sözgelimi Yahudi erkek çocuklarının saçı, okumayı öğrenmeye hazır oluşlarının işareti olarak ilk kez üç yaşlarında kesilir. Hindu bebeklerinin doğarken başlarında olan saçları, daha önceki bir hayatlarının negatif etkilerini taşıdığı düşüncesiyle kesilir. Saç tıraşı geçmişle bağların kesildiğini ve çocuğun geleceğe hazırlandığını simgeler.

◀ Bar Mitzvah
"Emrin Oğlu" anlamına gelen Bar Mitzvah, 13 yaşına gelmiş Yahudi erkek çocuğun Torah'ya bağlılık inisiyasyonunun nişanıdır. 12 yaşına gelen kızlar için de aynı adla Bar Mitzvah yapılır. Buradaki oğlan Kudüs'teki Batı Duvarında inisiye olmaktadır.

YETİŞKİNLİK

Hayatın dönüm noktaları çoğu zaman, Yahudilikteki

▲ Hayat geçişleri
Çetin doğada bilgi edinerek geçirdikleri zamanın ardından toprak boyayla boyanmış bu Avustralyalı Aborijin erkek çocuklar sünnet edilmeyi bekliyor.

Bar Mitzvah gibi dinsel bir törenle idrak edilir. Bazı toplumlarda olgunluğun eşiğindeki ergen, bir yetişkin olarak yeniden doğacağı sembolik bir "ölümle" karşılaştığı karakter sınavı ritüellerden geçer. Genel olarak bu törenler, inisiye olanın topluluktan soyutlandığı bir deneme ve öğrenme dönemi içerir. Ergen erkek çocuklar için penisin ön derisinin alındığı sünnet çoğunlukla bu törenlerin son aşamasıdır. Acı dolu ritüel çocuğun erkekliğe geçişini simgeler. Bazı kültürlerde sünnet, erkeğin "dişi" yönlerinin ortadan kaldırılmasını simgeler.

Kadın sünneti daha az yaygındır ve kızlar daha çok aybaşı kanamalarının başlangıcını kutlar. Gana'da kız törensel

olarak yıkanır ve yeni giysiler verilir. Nepal'de görülen Budist bir uygulamada kız 12 gün boyunca günüşüğü ve bütün erkeklerden uzak tutulur. Zulu kızları, ardından yetişkin olarak çıkacakları çocukluğun masumiyetine dönüşü temsil etmek üzere bedenlerine çamur sürerler.

▲ Ergenlik töreni
Ganalı Kroboların ergenlik töreni dipo'da kızlar geleneksel giysileri ve takılarıyla halk töreninde boy göstermeden önce bir süreliğine inzivaya çekilir.

AYRICA BAKINIZ
Hinduzim, sf. 158-63
Budizm, sf. 164-69
Yahudilik, sf. 172-73
Hristiyanlık, sf. 176-79

AŞK VE EVLİLİK

Her yerde insanların ilk ve belki de en güçlü yaşadığı toplumsal bağlar aile bağlarıdır. Bundan ötürü evlilik toplumda yaşamsal bir rol oynar ve düzen ile istikrarı temsil eder. Batı'da dünyayı döndürenin aşk olduğu

söylenir, aşk gerçekten de çoğu insanın yaşamı ve esenliğinde çok önemli bir rol oynar. İngilizlerin kırmızı gülünden Japon ve Çinlilerin akçaağaç yaprağına, insanlar hemen her yerde aşk sembelleri geliştirmişlerdir.

AŞK SİMGELERİ

Kişinin sevgisini göstermenin hakiki ve saygın bir yolu olarak görüldüğünden kadınlara kur yapmada öteden beri aşk sembelleri kullanılmıştır. Çoğu simgenin kökenleri eski zamanlara uzanır. Sözelimi Ay ve yıldızlar tutku, baştan çıkarma ve sadakat sembolüdür. Ancak aşıklar duygularını dile getirmede yüzyıllardır çiçeklere, kokular, değerli taşlar, hayvanlar, Tarot imgeleri ve renklere de başvurmuştur.

▲ Ökseotu

Bazı yerlerde kutsal sayılır ve gizem, büyü ve bilgelikle ilişkili görülür. İnsanlar ne ağaç ne de çalı olduğundan kısıtlamalardan özgür olmakla bir tutulan ökseotu altında öpüşür.

▲ Akçaağaç yaprağı

Çin ve Japonya'da Akçaağaç yaprağı aşıkların amblemidir. Kuzey Amerika'ya yerleşenler kötü ruhları kovmak için olduğu kadar cinsel hazzı artırmak ve huzurlu bir uyku için de yataklarının ayakucuna akçaağaç yaprakları koyarlardı.

▲ Kırmızı gül

Tensel, saf ve romantik her şeyi temsil eder. Eski Yunan ve Roma'da gül Aphrodite'nin (Venüs) kutsal çiçeği ve güzellik amblemiydi. Batı'da tutku, arzu ve aşkı sembeller.

▲ Okla delinmiş kalp

Çoğu kültürde kalbin başta sevgi olmak üzere duyguların merkezi olduğuna inanılır. Cupid (Eros) yüreğe okunu attığında kurbanı tutku dolu bir aşka tutulur. Aşkın hem haz hem de acı verici olduğunun söylenmesi de bundan dolayıdır.

▲ Ay ve yıldız

Ay (erkek) ve yıldızdan (dişi) oluşan bu Batı Afrika Adinkra'sı (sembölü) ahenk ve aşk anlamına gelen Osrām ne nsoromma olarak bilinir. Kökeni, kocası Ay'ı büyük bir aşkla seven ve dönüşünü bekleyen Kutup Yıldızı'nın hikâyesine dayanır.

▲ Kumrular

Kumrular ömürleri boyu tekeşlidir, bu nedenle de aşk, sadakat ve barış simgesi olarak görülürler. Kumru ilkbahar ve tensellik işareti olarak Venüs'le ilişkilendirilmiştir. Zeytin dalıyla birlikte barış ve yenilenmiş yaşam sembolüdür.

▲ Aşk kaşıkları

Oyma bezemeli aşk kaşıklarını geleneksel olarak Galli genç talipler sevgilerinin simgesi olarak verirdi. Tek parça ahşaptan yapılmış bir aşk kaşığı yürekler gibi ("Kalbim senindir") birkaç romantik sembol barındırabilir.

SEVGİLİLER GÜNÜ

Günümüze ulaşmış en eski Sevgililer Günü yazısı Orleans Düku Charles tarafından kaleme alınmış bir mısradır. 1415'teki Agincourt Savaşında tutsak düşüp kapatıldığı Londra Kulesinden Fransa'daki karısına yazılmıştır. Bugün 14 Şubat'taki Aziz Valentine Gününde kartlar gönderiliyor. Bugünle aşk arasındaki ilk edebi ilişki muhtemelen Geoffrey Chaucer'in Parliament of Fowls (1382) adlı eseriydi.

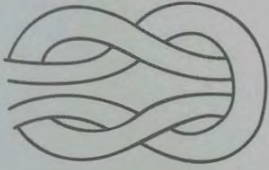

▲ Sevgililer Günü kartı

Viktorya Döneminde yaşayanlar için aşk ve aşklarla ilgili ne kadar sembol varsa bir kışkırtıcı ya da hırsını döktürdükleri Sevgililer Günü kartları uzun uzadıya bir çalışmanın sonucuydu. Kartlarda kumrular, ahn ya da gömme rengi aşk düğünleri, ok yayar, halkalar, kırmızı güller, Cupid'ler, eller, unutulmuş çiçeklerle kaplı olan baharın ve aşkın simgeleri.

EVLİLİK

Evlilik insanın yarattığı ilk toplumsal kurumlardan biridir ve evlilik törenleri bilinen hemen her toplumda gerçekleştirilir. Soyu devam ettirme amacıyla oluşturulan bu kurum zıtların -erkek/dişi, Yin/Yang, tanrı/tanrıça- bir bütün oluşturmak üzere bir araya gelişidir. İnsanlar kendi grupları içinde ya da dışında evlenirler. Aileler birleşir, güçlü toplumsal bağlar kurulur. Evlilik törenleri son derece ayrıntılı olanlardan gayet yalın tutulanlara kadar değişir ve laik ya da dinsel olabilir.

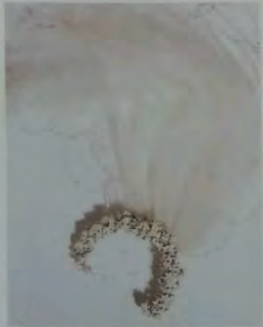
◀ **Aşk düğümü**
Roma ilmine göre bu düğüm Herkül'ün efsanevi bereketini simgeler. Evlilik düğümü olarak da bilinir ve ebedi aşkın simgesidir. Damat tarafından çözülmek üzere gelinin koruyucu kuşağına atılırdı.

◀ **Kidduş**
Yahudi evlilik töreninde gelinle damat aşklarını temsil etmek üzere Kidduş kupasından içerler. Geleneksel olarak bir Yahudi düğününde cam kadeh kırılır; bu, çiftin yalnız yaşamlarının sonunu, birleşmelerinin başını simgeler.

◀ **Aşk kupası**
Kupanın kullanımının kökenleri Kelt ve Yahudi kültürlerine uzanır. Gelinle damat karı koca olarak ilk içkilerini onda paylaşıp, böylece iki ailenin bir araya gelişini göstermiş olurlar.

◀ **Duvak**
Pek çok kültürde takılan duvağın, gelinin kötücül ruhlar karşısında kılık değiştirmesiyle, kötülüğü uzak tuttuğuna inanılır ama tül aynı zamanda masumiyetin de simgesidir. Tülün törensel bir biçimde kaldırılması perdeyi kaldırmayı ve ışığı temsil eder.

◀ **Bilek bağlama**
Yeni evlileri kırdele ya da kordonla bileklerinden birbirlerine bağlama geleneği gelinle damat arasında bir sonsuzluk simgesi oluşturmaya yöneliktir.

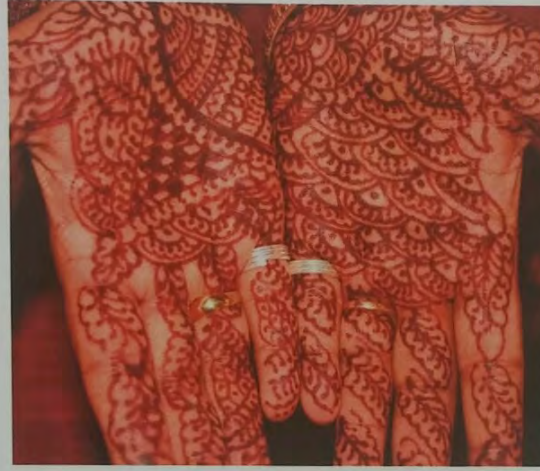
◀ **Altın halka**
Evlilik yüzüğü başı sonu olmayan ebediyeti simgeler. Eşler yüzüğü geleneksel olarak, damarının doğrudan yüreğe gittiğine, dolayısıyla da çiftin kaderlerini birleştirdiğine inanılan sol elin yüzük parmağına takar.

◀ **Rus evlilik yüzüğü**
İç içe geçmiş halkalar üç renk altından oluşur; pembe, sarı ve beyaz. Kutsal Üçlüyü temsil ettiklerine inanılır ve günümüzde de son derece popülerdir. Elizabeth Döneminde de bu yüzüğün bir çeşidi takılırdı.

◀ **Bilmece yüzük**
Ortadoğu'da kadınlar kocalarına sadakatlerini göstermek için takarlardı. Doğru bir biçimde bir araya getirildiğinde tek bir yüzük oluşturan çok sayıda halkadan oluşur. Tasarımlarının karmaşıklığı nadiren parmaktan çıkarıldıkları anlamına gelir.

◀ **Kınalı eller**
Mehndi Gününde Hintli gelinin el ve ayakları aşkın evlilikteki gücünü ifade eden karmaşık kına desenleriyle bezenir. Koyu renkli bir desen iyi talih işaretidir. Gelinle damadın isimleri çoğunlukla bu desenlerin arasına saklanmış olur.

◀ **Şiro-maku kimonosu**
Beyaz Japon düğün kimonosu şiro-maku adını masumiyet simgesi olan "beyaz" ve "saf" sözcüklerinden alır. Gelin ayrıca dişi erdemini simgeleyen beyaz bir obi (kuşak) takar.

◀ **Gelin buketi**
Eski zamanlarda gelinin uğur getirdiğine inanılır, konuklar ona dokunmaya çalışırdı. Gelin de kaçmaya çalışırken buketini arkaya doğru fırlatırdı. Günümüzde buketi yakalayan evlenmemiş kadının bundan sonra evleneceği söylenmektedir.

◀ **Düğün pastası**
Düğün pastası Batı usulü düğünün en önemli simgesidir. Yeni evliler ortak geleceklerini simgeleyecek şekilde ilk dilimi birlikte keserler. İngiltere'de pastalarda bereket ifadesi meyve ve kuruyemişler olur.

◀ **Pirinç ve konfeti**
Yeni evlilerin ardından bir şeyler atmak, geçmiş Eski Roma ya da Mısır'a uzanan çok eski bir gelenektir. Bolluk simgesi olarak pirinç, çiftin doğurgan olması umuduyla atılır.

AYRICA BAKINIZ
Çiçekler, sf. 82-85
İnsan bedeni, sf. 112-15
Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41
Hristiyanlık, sf. 176-79

ÖLÜM VE YAS

İnsanlar ölüm ve bilinmeyenin gölgesinde yaşarlar. Her bir kültürün ölüm korkusuyla nasıl baş ettiği, inançları, mitleri ve uygulamalarıyla ilişkilidir. Kimileri ölüm sonrası yaşam, diğerleri ölümsüzlük ya da yeniden doğuş inancı geliştirmiştir. Bunun bir

sonucu olarak cenazenin bakımı, nasıl bir işleminden geçirileceği, anma törenleri ve yas gibi ölümden sonraki ritüeller büyük önem taşır. Ölüm önsezi, acı, başka bir hayata yolculuk ve bunun getirebileceği sevinç gibi şeyleri yansıtan sembollerle doludur.

ÖLÜM SİMGELERİ

Ölüm imgeleri tırpanlı Ölüm Meleği tasvirlerinden yaşamın kırılganlığını ifade eden daha incelikli betimlere kadar uzanır. İnsan kafatası pek çok kültür ve dinsel gelenekte rastlanan bir ölüm simgesidir. Zamanın geçişi saatler, mumlar, kum ve güneş saatleriyle temsil edilir. Karga, kedi, baykuş, akbaba ve yarası gibi kimi hayvanlar da bazısı leşle beslendiği, diğerleri siyah ya da geceleri olması nedeniyle ölümlle ilişkilendirilir.

▲ Melekler

Hristiyan geleneğinde melekler Tanrı ile insanlar arasındaki habercilerdir ve Cennet ile yeryüzü arasındaki geçiş simgelerler. Buradaki resimde inananların ruhunu özellikle de ölüm anında Şeytan'ın gücünden kurtardığına inanılan Aziz Michael görülüyor.

▲ Kuzgun

Çoğu kültürde bilgelik, umut ve bereket sembolü olarak görülmesine rağmen Hristiyanların gözünde kuzgun, masum beyaz güvercinin tam tersidir. Leş yiyici olarak kuzgun ölümlerin, veba ve savaşın habercisiydi ve Şeytan'la ilişkilendirilirdi.

▲ Yarıya indirilmiş bayrak

Aslen bir denizci geleneği olan yarıya indirilmiş bayrak yas işaretidir. Bayrak direk boyunca genelde yavaşça ve törenle indirilir. Bazı ülkelerde görünmez "ölüm bayrağına" yer açmak için sadece bir bayrak eninde indirilir.

▲ Akbaba

Çöp ve leş yiyicilik ünü akbabayı bir ölüm sembolü haline getirmiştir. Tibet'te bu hayvanlar cesetlerle şölen yaptıkları "gök gömülerinde" kullanılır.

▲ Ölüm Meleği

Batı kültürlerinde ölümlle özdeşleşmiş imgedir. Elinde büyük bir tırpanla -hayat biçmede kullanılan bir hasat gereci- ve kukuletalı, gece karası bir pelerin giymiş iskelet figür olarak tasvir edilir.

▲ Baykuş

Gece yaratığı olarak baykuş talihsizlik ve ruhsal karanlılığı temsil edebilir. Bazı kültürlerde baykuşun yeryüzüne dalış yaparak ölümlerin ruhlarını yediğine inanılır. Yüksek sesli acı ötüşü ve cam gözlü bakışının ölüm ve felaket habercisi olduğu düşünülür.

▲ Gelincik çelengi

Birinci Dünya Savaşı'ndan çok öncesinden beri kırmızı gelincik uykusu, ölüm ve İsa'nın Kanını simgelemektedir. Anma Gününde gelincik biçimli her çelengin savaşta ölmüş bir askerin ruhunu temsil ettiği söylenir.

▲ **Selvi**
Selvi, Akdeniz ülkelerinde ölümler alemini yöneten Roma tanrısı Pluto ile yakın ilişkisinden ötürü cenaze ağacı sayılır. Ancak Zeus, Venüs ya da Apollo ile bağlantılı olduğunda hayat anlamına da gelebilir.

▲ **Çan**
"Cenaze çanının" sesi bir ruhun öte aleme geçtiğine ve dualarınıza ihtiyaç duyduğuna dikkatleri çeken bir ölüm habercisidir. Çanın kötü ruhları korkuttuğuna da inanılırdı.

▲ **Danse macabre**
Bu alegorik sahne ilk kez Kara Ölüm zamanı ortaya çıkmıştır. Ölüm Dansı olarak da bilinir ve sonun kaçınılmaz ve eşitleyici olduğunu göstererek şenlik yapanlara yol gösterir.

▲ **Mum**
Zamanın geçişi ve en sonunda kendini tüketen insan varoluşunun kısıtlılığını temsil eder. Sembolik anlam yüklü bir tür natürlük olarak vanitas resimlerinde sıklıkla yerini almıştır.

DEFİN BİÇİMLERİ

Tarih boyunca ve her toplulukta ölümlerin defnine sembolik ritüeller eşlik etmiştir. Törenler yalnızca cenaze işlemleriyle değil, geride kalanların esenliğiyle de ilgilidir. Yöntemlerin çeşitliliği dinsel inançlar, iklim ve sosyal statü ile belirlenir. Defin ölümünden sonra yaşam inançlarıyla ilgilidir. Yakma kimi zaman ruhun ölü bedenden özgürleşmesi olarak görülür.

▲ **Ganali Ga kabilesi**
Gana'nın kıyı kesimindeki Ga kabilesinde, ölümden sonra başka bir yaşama geçildiğine inanılır. Tabutları hayatlarını simgeler. Buradaki balık biçimli tabut da denizle sıkı bağları olan birine aittir.

▲ **Cazlı cenaze**
ABD'deki Afrika spiritüel uygulamalarından doğan bu benzersiz cenaze geleneği New Orleans'ın simgesi haline gelmiştir. Ağrıların da eşlik ettiği tören ortaklaşa bir yaşam kutlaması olan canlı müzik ve dansla sona erer.

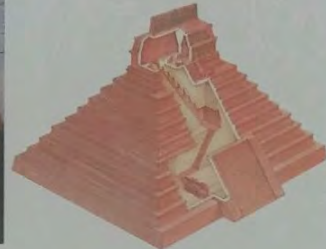
◀ Paralar

Yunan ve Roma mitolojisinde Styks Irmağı Dünya ile ölümler aleminin arasındaki sınırdır. Kayıkçı Charon para karşılığı ölmüşlere yol gösterdiğinden sonraki hayata güvenli bir geçiş için çoğu cenaze töreninde ölümlerin dili ve gözleri üzerine para yerleştirilirdi.

▲ Yahudi tabutu

Yahudi inancında cenaze boyasız, kulpsuz, dümdüz bir tabut içinde toprağa verilir. Bu, kişisel zenginliğe rağmen ölümden herkesin eşit olduğunun simgesidir. Cenaze töreni her zaman yalın bir olaydır.

▲ Maya mezarı

Mayalar ölümlerinin öte aleme geçişlerini kolaylaştırmak üzere onları Maya Cennetlerinin yer aldığı kuzey ya da batıya bakan mezarlara yerleştirirlerdi. Mezarların ölümler aleminin düzlemlerini temsil eden dokuz basamaklı bir yükseltisi olurdu.

▲ Mumyalama

Eski Mısırlılar bedeni korumak ve gelecek yaşamda ölümsüzlüğü güvence altına almak amacıyla mumyalama tekniğini geliştirmişlerdi. Mumya ardından bir dizi yaldızlı ahşap tabut içine yerleştirilirdi.

▲ Tekne gömüleri

Anglo-Saksonlar, rahmi andıran, suda doğmuş gövdeleriyle kralın yeniden doğuşunu simgelediğinden, kraliyet cenazelerinde gemi ya da tekne gömüleri yapardı. Gemiye ölünün sonraki yaşamında kullanacağı mallar da yüklenirdi.

▲ Bali usulü yakma

Ölü yakma Balililer için önemli, masraflı ve ayrıntılı bir ritüeldir. Hayvan biçimli lahit aile kastını simgeler.

ÖLÜ YAKMA

Ölü yakma uygulamasına eski uygarlıklarda sıklıkla rastlanırdı. Cenaze ateşi Eski Yunan ve Romalıların cenaze törenlerinin de parçasıydı. Eski halklar arasında hemen hemen yalnızca Yahudiler insan bedeninin kutsallığına saygısızlık olduğu gerekçesiyle yakılmayı yasaklamıştı. Hindular her zaman yakılmıştır; ateş ruhun yeniden doğuşa hazırlanmak üzere bedenden özgürleşmesine yardım eder.

◀ Ganj Nehri

Hindular için Ganj kutsal ırmaktır. Sularında yıkanmak ruhu arındırmak, küllerin sularına savrulması ise elverişli bir yeniden doğuş sağlamaktır.

AYRICA BAKINIZ

Kuşlar, sf. 58-61
Çiçekler, sf. 82-85
Ağaçlar, sf. 94-95
Yunan ve Roma tanrıları, sf. 140-41
Hinduizm, sf. 158-63
Yuva, sf. 238-41

YAS

Ölüm herkesi acıda birleştirirken acının dışavurumu kültürel inançlara göre değişir. Bazı toplumlarda yas dönemi yıllar sürebilir, diğerlerinde hiçbir yas ritüeline rastlanmaz. Genel olarak gözetilen ölenin onurlandırılması, geride kalanların rahatlatılmasıdır. Sembolik olarak, Batı kültüründe bu, mezar taşları ve anıt bahçelerindeki anma plakelerini de içine alır. Genelde gece ve acıyı simgeleyen siyah giysilere de yansır. İçlerinde Budist ve Hindular da olmak üzere bazı kültürlerde yas, ölmüşün ışığa ulaşmasını temsilen beyazlar içinde tutulur.

► Siyah kol bandı

Viktorya Döneminde yas tutan erkekler siyah kol bandı takarlardı. Bu uygulama 1940'lara dek yaygınlığını sürdürmüştür. Modasının geçmiş olmasına rağmen takım arkadaşları ya da topluluktan birini kaybeden spor takımlarında hâlâ görülmektedir.

▲ Dul başlığı

19.yy.da İngiltere'de dullar kendine özgü süslemesiz siyah bir başlık ve "yas tülü" takarlardı. Bir dulun yasının en az iki yıl sürmesi beklenirdi. Yaşlı bir dul ise ömrünün geri kalanını yasta geçirebilirdi.

▲ Kraliçe Victoria

Kocası Prens Albert'in ölümü ardından Kraliçe derin bir yasa gömülmüştü. 19.yy. yas adetlerinin etkilerini taşıyan dul kıyafetlerini uzun yaşamaının sonuna dek üzerinden çıkarmadı.

◀ Yas giysileri

Avrupa kraliyet ailelerinde bir zamanlar beyaz yas rengiydi. Batı'da yerini siyahın almasına karşılık çoğu kültür yasta olunduğunun işareti olarak beyaz giymeye devam etmektedir. Burada halkın çoğunluğu Budist olan Macau'dan beyaz yas giysileri içinde bir grup kadın görülüyor.

YAS TAKILARI

Yas ya da anma için olsun, takılar Ortaçağ'dan beri kullanılmakta ve gerçek bir amaç taşımaktadır. Ölmüşlerin anısına takılır ve yoğun bir duygusallığa işaret ederlerdi. Çoğu parçada bir ithaf olur ya da sevilen kişinin saçlarından bir bukle bulunurdu. Viktorya Dönemi yas takılarında kullanılan gözde simgeler arasında unutmama benzeri çiçekler, kalp, haç ve sarmaşık yaprakları bulunurdu. Bunlar, ölüm ve kötü olayları uzak tutma amaçlı kafatası, tabut ve mezar taşı gibi doğrudan ölümü hatırlatan sembollerden daha fazla popüler olmuştur.

▲ Yüzükler

17 ve 18. yüzyıllarda yas yüzükleri statü sembolüydü. Çoğunlukla altın ve siyah minereden yapılan kafatası yüzükler birer ölüm hatırlatıcısıydı.

▲ Madalyonlar

Ölmüşün saçından bukleler sıklıkla yüzük ya da madalyonlara yerleştirilir ya da kolye yapmak üzere örülürdü. Saç bir yaşam simgesidir ve kesilmesi pek çok kültürde cenaze törenleriyle ilişkilidir.

▲ Broşlar

Yas takıları çoğunlukla siyah ve tercihen mat olurdu. Koyu siyah bir karbon olan jet (kara amber) yas takılarında çok kullanılmış bir malzemeydi.

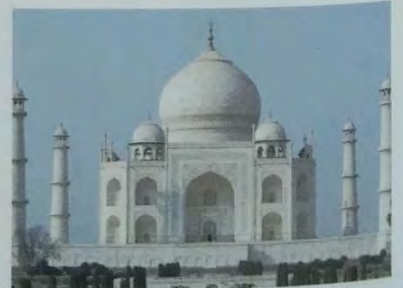
ANITLAR VE ŞENLİKLER

Her kültür ölülerini onurlandırır ve anar. Bu çoğunlukla defin yerinin (basit mezarlar ya da girift anıt mezar ve piramitler) belirlenmesi ve yıllık kutlamalarla gerçekleştirilir. Bunlar Meksika'daki Ölüler Günü gibi neşeli olaylar olabildiği gibi Anma Günü benzeri ağırbaşlı kutlamalar da olabilir. Bu şenliklerin çoğu ölü ataların ruhlarını yatıştırmak, geride kalan eş dostu rahatlatmak ya da sevilen kişinin ölüm sonrası esenliğini sağlamak amaçlı derin dinsel kökenlere dayanır.

▲ Piramitler

Bir teoriye göre Eski Mısır piramitleri ilksel sülardan ilk yükselen toprakları temsil ediyordu. Piramidin ucu Güneş ile bağlantılıydı ve bir mezar odası olarak piramit firavunun öte alemde gönençli bir hayat sürdürmesini sağlıyordu.

▲ Tac Mahal

Bu anıtmezar dünyanın en ünlü anıtlarından biridir ve hem Hindistan hem de yasin simgesidir. Üçüncü karısı Mümtaz Mahal'in 14. çocuklarının doğum sırasında ölmesi üzerine yasa gömülen Şah Cihan 1631'de yapımının planlamasına başlamış, anıt 1648 civarında tamamlanmıştır.

▲ **Kenotaf/Anıt Mezar**
Londra'nın merkezindeki, Yunanca "boş mezar" anlamına gelen Kenotaf aslında 1919'daki Ateşkesin ilk yıldönümü kutlamaları için yapılmış ahşap ve alçıdan oluşan bir yapıydı. Halk tarafından büyük bir coşkuyla karşılanınca kalıcı bir anıt ve savaşta hayatını kaybedenlerin sembolü olmasına karar verildi.

▲ **Ölümler Günü**
Ölümler Günü Meksika'da Katolik Azizler Günüyle bir, her yılın 1 Kasım'ında kutlanır. Şenlikle yeryüzüne dönmeye davet edilen ölmüşlerin ruhlarının onurlandırıldığı, Meksika'ya has bir olaydır.

▲ **Obon**
Japon Budist ölümler şenliği Obon, ölmüşlerin ruhlarının yaşayanlar arasına döndüğü bir zamandır. Aileler ruhların yuvalarının yolunu bulmaları için kâğıt fenerler yakıp evlerinin önüne asarlar.

MEZAR TAŞLARI

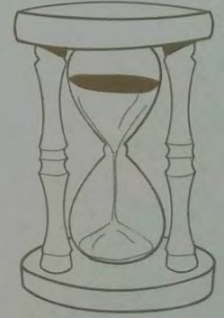
Mezar taşlarını ölüm ve sonrasına ilişkin inançları, bir kardeşlik örgütü üyeliğini ya da kişinin işini yansıtan binlerce dinsel ve laik simge ve amblem çağlar boyu süslemiştir. Hristiyanlıkta kanatlı melekler Cennete yükselen ruhu temsil eder, kafatası ve kum saatleri ölümlü yaşamın kısırlığını anımsatır, İncil'den sahnelerse Diriliş, Tanrı Sözüne mutlak bağlılık ve insanların günahkârlığı gibi bir dizi fikrin ifadesidir.

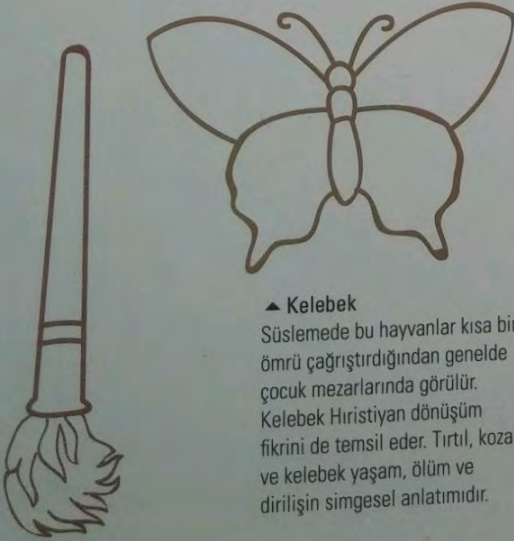
▲ **Lamba**
Bu mezar taşındaki kandil de dahil olmak üzere lamba ölümsüzlük, inanç, bilgelik ışığı ve Tanrı bilgisini simgeler.

▲ **Aslan**
Aslanın ebedi bekçiliği mezarı kötü ruhlara karşı korur ve cesaret, dayanıklılık ve diriliş anlamlarını taşır. Bir koruyucu ya da kahramanın mezarında sıklıkla aslan heykeli yer alırdı.

▲ **Kum saati**
Zaman Babasının geleneksel simgesi olan kum saati zamanın geçişini temsil ederken kanatlı kum saati de zamanın uçup gittiğini anımsatır. Yan çevrilmiş kum saati, zamanın ölen için durduğu anlamına gelir.

▲ **Kelebek**
Süslemelerde bu hayvanlar kısa bir ömrü çağrıştırdığından genelde çocuk mezarlarında görülür. Kelebek Hristiyan dönüşüm fikrini de temsil eder. Tırtıl, koza ve kelebek yaşam, ölüm ve dirilişin simgesel anlatımıdır.

▲ **Beş köşeli yıldız**
Beş köşeli yıldız, ölmüş ilahi rehberlik ve koruma sunan Beytüllahim Yıldızını simgeler. İsa'nın beş yarasını da temsil ediyor olabilir.

▲ **Meşe yaprağı**
Askeri mezarlarda sıkça görülen meşe yaprakları güç, otorite, zafer ve kalıcılık anlamına gelebilirken palamudu da olgunluk ve dayanıklılık vaadini simgeler.

▲ **Meşale**
Muzaffer yaşamın meşalesi ölümsüzlük ve ölüm karşısındaki yaşam anlamı taşır. Bayrak yarışındaki gibi elden ele geçirilebilir. Ters çevrilmiş olarak betimlendiğindeyse tükenen ömrün ifadesidir.

AYRICA BAKINIZ

Ağaçlar, sf. 94-95
Eller ve ayaklar, sf. 116-19
Kutsal yerler, sf. 232-33
Renkler, sf. 280-83
Şekiller, sf. 284-89

▲ Lavta ve Sedefli Deniz Helezonlu bir Vanitas Natürmortu
Matthys Naiveu'nun bu eseri mükemmellik (sedefli deniz helezonu),
zamanın geçişi (kum saati), hayatımızın boşluğu (küre), ömrün
kısalığı (müzik aletleri ve solan çiçekler) ve ölümün kaçınılmazlığı
(üflenmiş mum ile kafatası) ifadelerini içeriyor.

VANİTAS

Vanitas natürmortları güç, zevk, hatta bu dünya yaşamının güzelliğinin geçiciliğini, sonunda her şeyin bitmek zorunda olduğunu anımsatma işlevini görür.

Vanitas bir resim tarzı olarak 16 ve 17. yüzyıllarda Hollanda, Flandra ve Fransa'da öne çıkmıştır. "Vanitas" terimi zenginlik, güzellik, eğlence ve öğrenme gibi dünyevi şeylerin beyhudeliğine değinir ve boşluk, anlamsızlık demek olan Latince sözcükten gelir. Tarzın nihai kökeni İncil'in Ecclesiastes 1:2: babındaki "Beyhudeliğin de beyhudesi: Her şey boştur" deyişidir.

AHLÂKİ MESAJ

Yalnızca incelikli sanat eserleri olarak görülme için değil, çok düzlemli algılanmak üzere de tasarlanan vanitas resimleri izleyeni ölümün kaçınılmazlığı ve insan hırslarının bunun sonucu olan anlamsızlığı üzerine düşünmeye davet eden imgelerle doludur. Bu resimler ahlâk dersleri verme amacı güder ve dünyevi şeylere anlam ve önem atfetmeme konusunda hatırlatıcı, hatta uyarıcıdır. Geleneksel olarak vanitas tablolarında maddi varlık, bilgi, doğa ve bu dünyadaki maddi ya da geçici şeyleri simgeleyen nitelikler İsa'nın diriliş ve ebedi yaşam umudunu kapsayan nesnelerle yan yanadır.

▲ Kurukafa tutan Genç Adam
Frans Hals'ın Hamlet'in portresi olduğu da düşünülen bu tablosunda kafatası bir uyarıyı, izleyiciyi gençlikte bile ölümü düşünmeye daveti dile getiriyor.

ÖLÜMLÜLÜK

Resimlere yaygın bir biçimde eklenen diğer unsurlar arasında yaşlanmayı simgeleyen çürük meyveler, ölümün aniliğini çağrıştıran kabarcıklar ve üflenmiş mumlarla bize hayatın kısıllığını anımsatan saatler bulunur. Bununla birlikte vanitas tablolarında en sık kullanılan ölüm simgesi kurukafadır. Shakespeare'in

oyunu *Hamlet*'te esere adını veren prens eski bir hizmetkâr olan Yorick'in kafatasını tutarak dünyevi şeylerin anlamsızlığı ve geçiciliğinden yakını. Ölüm kaçınılmaz, bu dünyanın şeyleri önemsizdir.

▲ Güneş saatli vanitas, Fransız Okulu
Güneş saati gibi zaman ölçerler zamanın geçişi ve ultima forsan ("belki de son [saat]") gibi sık kullanılan deyişlerin ifadesidir.

VANİTAS SEMBOLLERİ

Bu sanat biçiminde nesneler nadiren göründükleri gibidir. Bir kadeh kırmızı şarap fermente olmuş üzüm suyuyla dolu bir kap olarak eklenmiş olabileceği gibi İsa'nın kanını (özellikle de bir somun ekmeğin yanında duruyorsa) temsil edebilir ya da insanın tat duyusu, hatta tensellikte aşırılık iması olabilir. Vanitas unsurları genelde üç sınıftan birine girer: Ölümlü yaşamın kitaplar, araç gereç, para kesesi ya

da işleri; kafatasları ve saatler gibi bu hayatın geçiciliğini yansıtan şeyler; başak taneleri, defne dalları ya da fildişi gibi kurtuluş ve ebedi yaşam vaadi çağrıştıran nesneler. Varlık sembolleri arasında deniz kabukları ve erguvani giysiler bulunurken yığılmış bulaşıklar, ruhun kurtuluşuna odaklanmak yerine dünyevi şeylere gömülmüş bir hayatın ahmaklığına gönderme olabilir. Ayna bilgelik ve bilgi temsili olarak kullanılırdı, ancak toz kaplı olduğunda cehaletle örtülen ruh anlamını taşır.

▲ Üç maymun
Maymun hırs ve şehvet düşkünlüğünü simgelerdi. Frans Snyders'in bu tablosunda maymunların yiyecek karşısındaki tavırları kişiyi hayvani içgüdülerle yönetilmeye karşı uyarıyor.

AYRICA BAKINIZ

Kafa ganimetleri, sf. 110-111
Ölüm ve yas, sf. 128-131
Renkler, sf. 280-83

MİTLER VE DİNLER

Bilinmeyen karşısında duyduğumuz korkuyla dinler yaratıp kozmosu yaşam yolculuğumuz ve ötesinde bize yol gösterecek tanrılarla doldurduk. Her kültürün paylaşılan derin kökler sunan ve kimlik duygumuzu güçlendiren kendi sembolleri, yaradılış öyküleri ve cet hikâyeleri vardır.

En başından itibaren kültürler, sözgelimi Yunan aşk tanrısı Eros gibi farklı nitelikleri temsil eden çeşitli tanrılar icat etmiştir. Bütün kültürlerde sembolik mitolojik figürler de yer alır ve bunlar yaradılışa ilişkin kadim öykülerde karşımıza çıkan kahraman ve düzenbazları içerir. Kristal kürelerden astrolojiye, kehanet (geçmiş ve geleceği görme yetisi) uygulaması da binlerce yıldır sürüp

gitmektedir. Bin yıllar içinde pek az inanç sistemi insanları düş güçlerinden

yakalamış ve bazı hallerde dünya dini haline gelmek üzere ortaya çıktığı yerin sınırları ötesinde yayılmıştır. Hinduizm pek çok inancın birbiri içinde erimesiyle gelişmiş bir din olsa da, daha yaygın bir biçimde, büyük dinlerin Buda, İsa, Muhammed ve Sihliğin, doktrinini ortaya atan, öğretileri daha sonra kutsal bir kitapta saygın bir yer tutmuş Guru Nanak'ı gibi bir kurucu babası, peygamberi ya da öğreticisi vardır.

Bazı kültürlerde bir inanç sistemi ve simgeleri dışarıdan bakanlara anlaşılmaz gelecek biçimde yalıtılmış bir halde gelişmiştir. Avustralya Aborijinlerinin "Rüya Zamanı" bunun bir örneğidir. Çoğu Amerikan yerli topluluğunda da sembolizm aynı şekilde çevreden kopuk gelişmiştir ancak inanç, ritüel ve geleneklerdeki farklılıklar bakılmaksızın yaşam, ölüm ve öte aleme ilişkin temel kaygılar her kültürde mevcuttur.

Çin gibi çoğu ülkede ölüm sonrası konularıyla baş etmede atalar kültü çok önemli bir rol oynar. Bir insan öldüğünde onu gözeten atalarına karışır

HER KÜLTÜRÜN
PAYLAŞILAN DERİN
KÖKLER SUNAN VE
KİMLİK
DUYGUMUZU
GÜÇLENDİREN
KENDİ
SEMBOLLERİ,
YARADILIŞ
ÖYKÜLERİ VE CET
HİKÂYESİ
VARDIR.

ve onurlandırılır.
Törenler, savaş ve
şenliklerde onlar da
ruh olarak
mevcuttur. İmgeleri
ve silahlarla evlere
oyulan simgeleriyle
topluma bir
süreklilik duygusu
katarak gündelik
yaşamdaki
varlıklarını korurlar.

Bazı kültürlerde
resmi dinsel

inançlardan bağımsız olarak ruhların etkisi
gücünü sürdürür. Ruhların dağlarda, ağaçlarda,
sular, kayalar ve tarlalarda barındığına inanılır
ve ahengi korumak için küçük sunularla
yatıştırılmaları gerekir. Evlerin bile Buda ya da
atalara adanmış sunakları yanında kendi
ruhları vardır. Sembolik sunularda bulunmak,

tanrıların hoşnutluğunu kazanmak için kurban
verme törenleriyle aynı temel içgüdüden
kaynaklanır.

Her kültürün kendi aracıları, daha
yüksek farkındalıklarıyla ve çoğunlukla da
simge kullanımıyla tanrı ya da ruhlarla
iletişim kuran rahip ya da şamanları vardır.
Katolik rahipler gibi kimileri törenleri yönetir,
Tanrı sözünü öğretirken şamanlar gibi
başkaları da ruhlarla iletişim kurar ve
"büyülü" güçler kullanır. Bunların çoğu
topluluğun yararına çalışır fakat kara büyü
uygulayıp izlekçilerinde korku uyandıranlar
da vardır. Bununla birlikte, dünyanın her
yanındaki insanlar tanrılarla aralarında
aracılık edeceklerine ihtiyaç hissetmeye devam
ettiğinden bütün bu uygulayıcılar genelde
saygı görür. Sıradan insanların gündelik
yaşamlarını sürdürmelerini sağlarken
topluluğun spiritüel yönleriyle de
onlar ilgilenir.

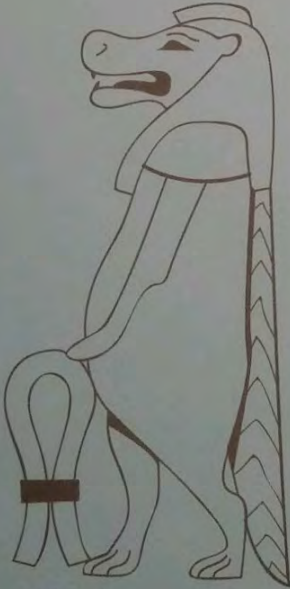
MISIR TANRILARI

Mısır tanrıları biri insan biçimli tanrılara inanırken diğerinin hayvan biçimli tanrıları olan iki daha eski kültürün birleşiminden doğmuştur. Zaman içinde ölü kültüne odaklanmış ve sembol diline yönelik bir din ortaya çıkmıştır. Mısır tanrıları hemen her zaman taç ya da asa ve döven gibi bir güç sembolü taşır ya da üzerinde bulundurulur. Bazıları ebedi yaşam simgesi ankh da taşır. Bu dinsel semboller Mısır hiyeroglifinde (yazısında) bulunanlarla aynı değildir.

▲ Osiris

Bir yeniden doğuş ve bereket simgesi olan Osiris'in rolü ölümler alemiyle ilişkilidir. Bedeni Nil'e atılmış, ardından kıskanç erkek kardeşi Seth tarafından parçalarına ayrılıp toprağa gömülmüş ama tekrar bütünleşmiştir. Bu yeniden doğuş ekinlerin bereketli Nil vadisine ekilmesi, çimlenip büyümesinin simgesi olarak görüldü. Ölümlerin yargıç olan Osiris gücünün ve egemenliğinin işareti olarak asa ile harman döveni tutar.

▲ Tavaret

Birkaç suaygırı tanrıdan biri olan Tavaret çoğunlukla ayakta tasvir edilir. Şişkin karnıyla göğüsleri çocuk doğuran kadınların koruyuculuğu rolünü temsil eder. Ankh yaşam ve ölümsüzlük anlamına gelir.

▲ Nut ile Geb

Yaratıcı bir tanrıça olan Nut gök kubbeyi temsil ederdi ve bir diriliş sembolüydü. Her gece güneşi yutar, sabah olduğunda yeniden doğururdu. Burada, kaldırdığı dizleriyle vadi ve dağları temsil eden, dirseklerinden biri üzerinde doğrulmuş yeryüzü tanrısı Geb üzerine eğilmiş görünüyor. Ebedi yaşam simgesi birkaç ankh tutan hava tanrısı Shu onları ayırmış. Biri gece, diğeri gündüz için olan iki yıldız gemisi sembolik olarak gökleri açıyor.

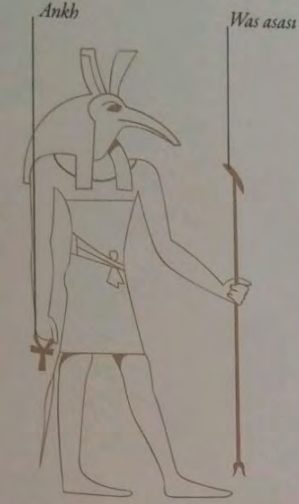
Güneşi temsil eden kurs

▲ Amun

İnsanlardan saklı olan ancak tüm maddenin ruhu ya da özü olduğuna inanılan Amun, daha sonraları Güneş tanrısı Ra ile birleşerek ölümlülere Amun-Ra olarak görünür olan yaratıcı tanrıydı. İnsan formunda resimlendiğinde gökyüzünü ve rüzgârla ilgili çağrışımlarını simgeleyen kuş tüylü bir başlık takardı. Bununla birlikte yeniden hayat veren suları simgeleyen bir Nil kazı ya da yılanı veya burada da olduğu gibi bereket sembolü koruyucu kıvrımlı boğa boynuzlarıyla da görünebilirdi.

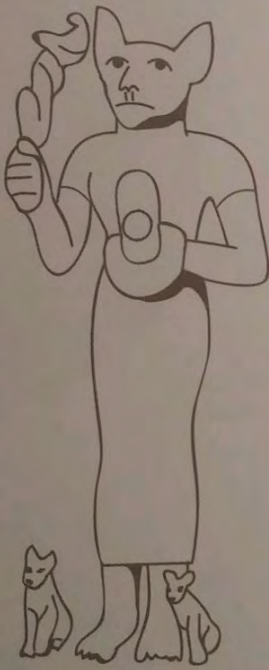
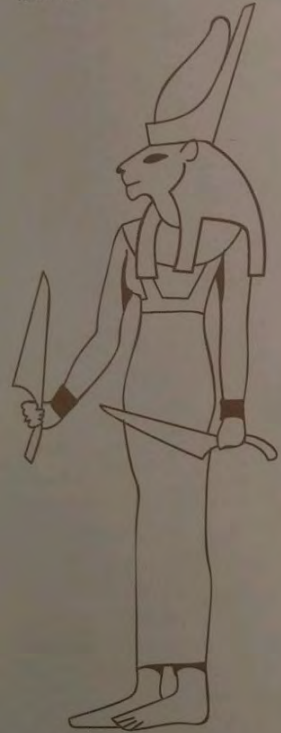

▲ **Horus**
Krallık anlamına gelen ve şahin biçiminde temsil edilen Horus "Göklerin Efendisi"ydi. Horus Gözü (ujdat) kötülüğü uzaklaştırmak için tılsım olarak takılırdı.

▲ **Seth**
Kaos ve felaket tanrısı Seth burada ellerinde bir ankh ve güç simgesi "was" asasıyla tasvir edilmiş.

▲ **Anubis**
Çakal başlı ölümler tanrısı Anubis ölünün mumyalanmasını denetlerdi. Ölüm simgesi oluşu çakalların özellikle de geceleri mezarlıkları deşerek leş yemesinden kaynaklanıyor olabilir. Çakallar siyah olmasa da Anubis ölümü simgelediği ve mumyalanmış et rengi de bu olduğu için her zaman siyah olarak betimlenirdi.

▲ **Sobek**
Nil tanrısı Sobek timsah kafalıydı ve firavunun gücünü temsil eden boynuzlu bir güneş kursuyla devekuşu tüyleri olan bir başlık takardı.

▲ **Sekhmet**
Bir savaş ve dehşet olduğu kadar koruma ve şifa tanrıçası da olan Sekhmet'in aslan başı vahşiliğinin simgesidir. Koruyucu doğası elindeki kamış bıçaklarla temsil edilirdi.

▲ **Bastet**
Bir Ay tanrıçasıydı. Burada kedi başlı ve vahşi yanının işareti, tanrıça Sekhmet ile yakınlığının simgesi küçük bir kalkanla tasvir edilmiş.

▲ **Isis**
Isis'in taht biçimli tacı, onun başlangıçta firavunların tahtının simgesi olduğunu belirtiyor. Isis Osiris'i kurtarmış ve bir diriliş sembolü olarak hayata döndürmüştür.

▲ **Thoth**
Ay tanrısı Thoth insanlara yazma sanatını bağışlamıştı ve bilgeliğiyle büyüyle ilişkili görülürdü. Burada olduğu gibi çoğunlukla ibis başlı ya da habes maymunu olarak tasvir edilirdi.

▲ **Ra**
Yaratıcı tanrılardan biriydi. Başında güneş kursuyla bir güneş şahini olarak tasvir edilmiştir. Ankh ile birlikte değnek, döven ve "was" asası gibi birkaç güç simgesi taşıı.

► **Ma'at**
Kanatlı tasvir edildiğinde ilahî korumayı simgeleyen Ma'at, başındaki bantta gerçeği temsil eden bir kuştüyü taşır. İnsanlar öldüğünde yürekleri tüyle tartılır ve yalnızca daha hafif olanlar ölümlerine girebilirdi.

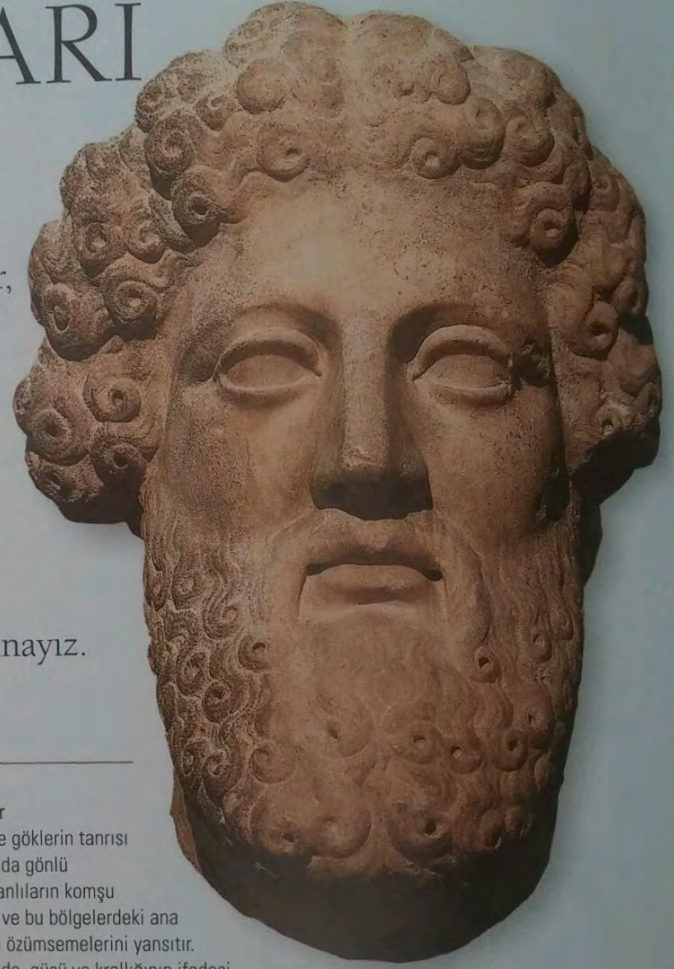
AYRICA BAKINIZ

Kuşlar, sf. 58-61
Tılsımlar, sf. 194-95
Baş, sf. 106-09
Resim yazı, sf. 300-03

YUNAN VE ROMA TANRILARI

Eski Yunan uygarlığı, tıpkı onların altında yaşayan insanlar gibi didişen, nefret eden ve seven çok sayıda güçlü tanrı ile özdeşleşmiştir. Daha sonraları Romalılar, Zeus'a Jüpiter dedikleri gibi Roma adları verip kimi zaman da özelliklerini diğer tanrılarınkiyle birleştirerek bu tanrıları kendilerine uyarlamışlardır. Böylece sözgelimi Kronos, Satürn'e dönüşürken tırpanını orakla değiştirmiştir. Çeşitli güçlü yanlarıyla nitelikleri Batı aleminde Klasik resim ve mimaride sembolleştirildiğinden bugün başlıca tanrılara hâlâ aşinayız.

► Zeus/Jüpiter

Tanrıların kralı ve göklerin tanrısı Zeus'un çok sayıda gönlü fethetmesi, Yunanlıların komşu bölgeleri fethini ve bu bölgelerdeki ana tanrıça kültlerini özümsemelerini yansıtır. Simgeleri arasında, gücü ve krallığının ifadesi olan kartal yer alır.

► Hades/Pluto

Bir ölüm ve ölümler alemi tanrısı olarak Hades çoğunlukla başında taç, elinde yaşam ve ölümü simgeleyen iki uçlu bir asa ile resmedilmiştir. Hades kapılarının bekçisi üç başlı köpek Kerberos ona eşlik eder.

► Nike/Victoria

Yunanlılar için Nike savaşta üstünlük ve zafer simgesi idi. Tek başına resmedildiğinde zaferin gelip geçici doğasını temsil eden kanatları vardır. Kanatlarından birinin stilize versiyonu bugün çok ünlü bir spor giyim logosudur.

► Aphrodite/Venus

İlk baharla özdeşleşmiş Aphrodite güzellik, cinsel aşk ve bereket tanrıçasıydı. Çoğu zaman çıplak tasvir edilerek diğer tanrılar arasında kargaşaya yol açardı. Simgesi ya da alametleri arasında kuğu, deniz tarağı, yunuslar ve alevli bir yürek yer alır.

► Eros/Cupid

Aşk tanrısı Eros sadak, yay ve kurbanlarını vurduğu oklar taşır. Altın okları gerçek aşkı, kurşundan olanlarıysa tutkuyu temsil eder. Aşkın gözünün kör olduğu simgesi olarak kimi zaman gözü bağlı tasvir edilmiştir.

► Dionysos/Bacchus

Bağcılık, şarapçılık ve Yunanlılar için aynı zamanda bereket tanrısı da olan Dionysos çoğunlukla başında üzüm veya sarmaşıktan oluşan ebedi yaşam simgesi bir taçla gösterilir.

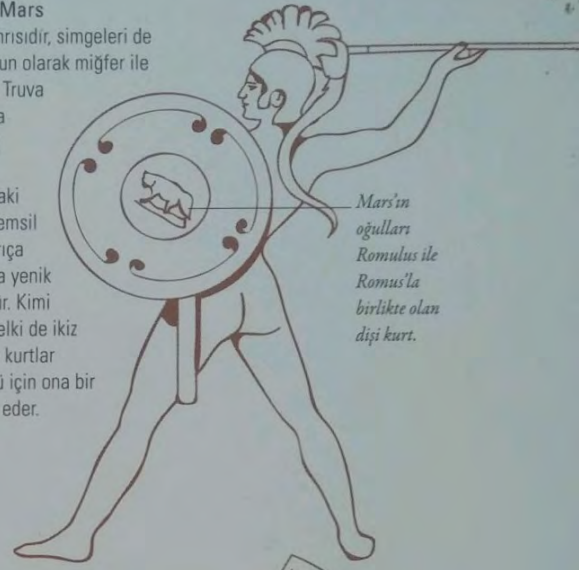
► Hera/Juno

Güçlü bir tanrıça olan Hera'nın simgeleri arasında burada olduğu gibi, onun yarattığına inanılan tavus ve evlilik tanrıçası rolüyle ilişkili olan lotus çiçeği bulunur.

► Poseidon/Neptün

Denizin gücünü ve dizginlenemezliğini simgeler. Yaşlı, sakallı bir erkek olarak tasvir edilir. Simgeleri arasında şimşek sembolü üç dişli çatal ve sakin deniz simgesi, deniz kazazedelerinin kurtarıcısı yunuslar yer alır.

► Ares/Mars

Savaş tanrısıdır, simgeleri de buna uygun olarak miğfer ile mızraktır. Truva savaşında bilgeliğin şiddet karşısındaki zaferini temsil eden tanrıça Athena'ya yenik düşmüştür. Kimi zaman, belki de ikiz oğullarını kurtlar büyüttüğü için ona bir kurt eşlik eder.

Mars'ın oğulları Romulus ile Romus'la birlikte olan dişi kurt.

► Hermes/ Merkür

Tanrıların ulaşı Hermes süratini ifade eden kanatlı bir başlık ve topuklarla tasvir edilir. Caduceus (Eskülap) adı verilen ve denge ile ahengi simgeleyen kanatlı bir de asası vardır.

► Kronos/Satürn

Kronos bir ekin tanrısıdır ve ekinleri biçmek için taşıdığı tırpan, simgesi haline gelmiştir. Ancak bunun yerini Satürn'ün yeniden doğuştan önce gelen ölüm ve yıkım sembolü orağı almıştır.

► Apollo

Işık ve sanat tanrısı Apollo erkek güzelliğinin ete kemiğe bürünmüş halidir. Alametleri lir, ok ve yay, kimi zaman da yılan ya da kurtur. Bunlar kırsal kökenlerinin ve koyunlara saldıran yırtıcı hayvanlar karşısındaki gücünün ifadesidir. Delfi'deki kehanet merkezinin de efendisidir.

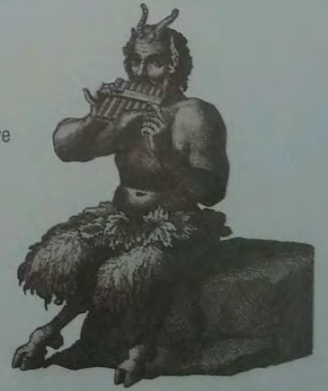

► Athena/Minerva

Aslen bir bilgelik ve öğrenme tanrıçası olan Athena Miken döneminde savaşla ilgili nitelikler edinmiştir. Çoğunlukla savaşçı miğferi ve kalkan ve/veya mızrakla tasvir edilen tanrıça Atina kentinin koruyucusudur, simgesi de bir baykuştur.

► Pan

Çobanlarla avcılar tanrısı Pan'ın boynuzları, toynakları ve kuyruğu hayvani cinsel doğasının işaretleridir. Kimi zaman flütüyle büyüleyici müziğini çalarken tasvir edilmiş olan tanrı insanların yüreğine önüne geçilemez bir korku da salabilir. "Panik" sözcüğü de buradan gelmez.

AYRICA BAKINIZ

Yılanlar, sf. 66-67
Suda yaşayan yaratıklar, sf. 68-71
Yaratılış öyküleri, sf. 156-57
Mesleki işaretler, sf. 314-15

KELT VE KUZEY AVRUPA TANRILARI

Kelt ve Kuzey Avrupa halklarının Roma dönemi öncesi tanrıları bereket, savaş ve/veya aşkı temsil eden yaratıcı ya da ana tanrıçalar yahut doğa tanrılarıydı.

İnsanlarınkinden daha büyük güçleri simgeleyen tanrılara, Thor'un sihirli çekici Mjollnir'de gelme olduğuna inanılan yıldırımlar gibi, insanların kavrayamadığı şeylerin sorumluluğu atfedilmişti. Kelt tanrıları ölümsüz, Kuzey tanrılarıysa değildi. Gençliklerini, gençlik tanrıçası İdun'un yetiştirdiği elmalardan yiyerek korurlardı.

▲ Cernunnos

"Boynuzlu" Cernunnos öte alem üzerinde güç sahibi bir yeraltı tanrısıdır. Çoğunlukla dişi ve erkek simgeleri bükümlü bir gerdanlık ve bir yılanla, bir yoga pozunda temsil edilmiştir. Yılan aynı zamanda bir diriliş sembolüdür. Cernunnos erkek kurbanlık geyik anlamına gelir. Erkek geyikse, ahenk korunacaksa kanının akıtılması gereken bir cinsellik simgesidir.

▲ Brigid

Güneşle ilişkili bir Kelt tanrıçası ve demircilerin koruyucusu olan Brigid'in nitelikleri arasında burada onunla tasvir edildiği ateş de vardır. Tanrıça, kutsal kaynakların iyileştirici özellikleriyle de ilişkilendirilmiştir.

▲ Morrigan

Bir Kelt savaş, bereket ve bitkilerin tanrıçası olan Morrigan, at sembolizmiyle bağlantılıdır. Biçimine girip savaşların sonucunu önceden söylediği kargayla da ilişkili bilinmiştir.

▲ Thor

Keçilerin çektiği arabasıyla göklerden geçen Thor savaş tanrısı ve göklerin yöneticisiydi. Çekiciden türetilmiş olabilecek svastika ile özdeşleştirilen tanrının amblemi bir bereket, kehanet ve bilgelik sembolü olan fındık ağacıdır.

▲ Arianrhod

Gallerin yeraltı ve bir yıldız ile Ay tanrıçası olan Arianrhod'a, ruhları ölüm sonrası yaşama doğum ve yeniden doğuş simgesi gümüş tekeri üzerinde taşıdığından "Gümüş Teker" de denir.

▲ Rhiannon

Bir Kelt at ve yeraltı tanrıçası olan Rhiannon doğa güçlerini simgeleyen beyaz bir kısağa biner. Toprakla bağlantısıyla bereket ve yeniden hayat bulmayla da ilişkili görülmüştür.

▲ Cocidius

Savaşçı ve avcı Britanya tanrısı Cocidius burada bir elinde kalkan, diğerinde mızrakla tasvir edilmiş. Başındaki küçük boynuzlar erkeklik ve bereketi simgeliyor.

ODIN

Gökyüzü ve savaşta zafer tanrısı Odin Valhalla'da ölenleri Asgard'daki Ölüler Odasına çağırır. Kuzey Avrupa, İzlanda ve Germen mitlerinde bilinir ve kurtlarla leş yiyiciler olarak ölümü simgeleyen kuzgunla ilişkilendirilir. Savaş esirleri kendini dünya ağacı Yggdrasil'e yakarak kurban eden Odin'in taklidi olarak bu tanrıya kurban edilirdi. Odin aynı zamanda bolluk tanrısıydı.

▲ Odin'in atı

Odin, atların en hızlısı olduğuna inanılan sekiz bacaklı sihirli at Sleipnir'e binerdi. Çok sayıdaki bacağı onun yerde, suda ve gökte dornala gidebileceği anlamına gelirdi.

▲ Odin'in boynuzu

Stilize üçlü içme boynuzu Odin'in simgesidir, kendisi de güç ve iktidar anlamına gelir. Uzun bir arayışın ardından Odin'in sağlığı büyüğü içkiden alınan üç yudumu temsil eder.

◀ Freya

Aşk, bereket, bitkiler, savaş ve ölüm tanrıçası Freya'nın arabasını kediler çeker. Tanrıça kimi zaman bereket simgesi bir dişi keçi biçimini de alır.

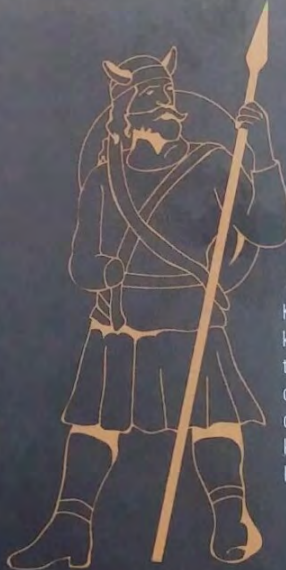
▶ Frigg

Bu Viking bereket ve ana tanrıçası çocuklara göz kulak olur. Alametleri sembolik bebek taşıyıcısı leylek ile bulutları dokuduğu çıkıktır.

◀ Tyr

Kuzey savaş, adalet ve kendini kurban ediş tanrısı Tyr burada tek eli tasvir edilmiş. Sağ elini dikkatini dağıtarak diğer tanrılara onu dizginleme zamanı kazandırmak üzere kötülük simgesi bir kurt olan Fenrir'e kurban etmiş.

◀ Frey

Freya'nın ikizi Frey bir Kuzey Avrupa bolluk, bereket ve barış tanrısıdır. Bereket tanrısı olarak çoğunlukla güçlü bir yabandomuzu ve kuvvetiyle insan yiyen devlerle tek başına savaşmış onları alt edebilen sihirli kılıcıyla tasvir edilir.

▲ Baldr

Ökseotu dışında her şeyin ölümden koruduğu Baldr'ı, düzenbaz Loki'nin ökseotundan bir mızrak yapmaya kandırdığı erkek kardeşi öldürür. Baldr'ın ölümü Kuzey tanrılarının ölümlülüğünün simgesidir, ancak alameti yaprak dökmeyen bitki yeniden dirileceğini akla getirir.

▲ Dagr

Gündüz vaktinin tanrısı ve ışığın efendisi Dagr, ışıltılı beyaz aygırı Skinfaxi'nin sırtında her gün gökyüzünü bir boydan diğerine kat eder, böylece atın parlak yelesi aşağıdaki yeryüzünü aydınlatır. Gündüz gece döngüsünü onun gece tanrıçası Nott'dan doğumu simgeler.

AYRICA BAKINIZ

Hava durumu, sf. 34-35

Kutsal ağaçlar, sf. 96-97

Kabile totemleri, kahramanlar ve düzenbazlar, sf. 150-51

Şeytan ve kötü ruhlar, sf. 190-91

ORTA VE GÜNEY AMERİKA TANRILARI

İklim ve yüzey koşulları açısından büyük bir çeşitlilik gösteren geniş yüzölçümüyle Amerika kıtalarından pek çok kültür ve tanrı doğmuştur. Görkemli piramit ve tapınaklarının zengin bir sembolik dil sergilediği orta ve güney Amerika'nın büyük Maya, Aztek ve İnka

imparatorlukları son derece ayrıntılı yapılandırılmış, varlıklı krallıklardı. Yenilenme ve doğal düzenin korunması için kan dökülmesi gereğine inanıldığından insanların tanrıları insan ve hayvan kurbanlarıyla yatıştırdığı kültler bu kültürlerle damgasını vurmuştur.

MAYA TANRILARI

Büyük Maya uygarlığı Orta Amerika'da İ.Ö.2000-900 yılları arasında yükseldi. Mayalar sembollerin kullanıldığı bir yazı sistemiyle karmaşık astrolojik haritalar ve takvimler geliştirdi. Teotihuacan gibi şehirler Güneş ve Ay'ı temsil eden piramitlerle evrenin mikrokozmosu olarak inşa edildi. Maya kutsal varlıkları arasında çeşitli alametleriyle tanınan elementler, ekin, doğum ve ölüm tanrıları bulunurdu.

► Örümcek kadın

Bir Maya ölümler alemi tanrıçası olan örümcek kadının ayrıntılı bir başlığı vardır ve kimi zaman, ağzıyla burnunu kapatan, örümceğe dönüşümünün simgesi bir burun levhası taşır. Ellerinden damlayan sular suyla ilişkisine işaret eder.

Mısır sembolü

Kara nokta

► İntihar tanrıçası

İxtab olarak bilinen intihar tanrıçası her zaman boynunun etrafına geçirilmiş bir halatla tasvir edilirdi. Tapınılmasının nedeni, kendi canını almanın Mayalar tarafından Cennete giden yol olarak görülmesiydi.

► Ölüm tanrısı

Yum Cimil'in iskelet formu onun ölüm tanrısı rolünü simgeler. Siyah noktalar bozunum anlamına gelir. Bezemeleri kemiklerden oluşur ve elinde yenilenme ve yeniden doğuş simgesi olan mısır vardır.

► Kukulcan

Yarı çingiraklı yılan yarı kuş olduğu için "tüylü yılan" olarak bilinen Kukulcan yıkımının ardından dünyayı onaran yaratıcı bir tanrıdır. Yılan yeryüzünü, kuş ise gökyüzü ve kutsallığı simgeler. Aztekler Kukulcan'a Quezalcoatl adını vermişlerdir.

AZTEK TANRILARI

Mayaların ortadan kalkışı üzerine orta Amerika'ya Aztekler hakim oldu. Hiyerarşik imparatorluklarında savaşçı sınıfı egemendi. Kutsal varlıkları arasında savaş, ölüm ve ateş tanrıları öne çıkardı. Kendilerinden önceki Mayalarda da olduğu gibi bu tanrıların rollerini simgeleyen fiziksel ayırıcı nitelikleri ya da bezemeleri vardı.

▲ Huehueteotl

"Eski Olan" adıyla da bilinen ateş tanrısı genellikle yaşlı, sakallı, başında kurbanlık ateş törenlerine başkanlık edişinin simgesi bir tütsü mangalı taşıyan bir adam olarak tasvir edilirdi.

▲ Huitzilopochtli

Güneş ve savaş tanrısı Huitzilopochtli savaşçı olarak betimlenir. Savaşta ölen savaşçıları temsil eden sinekkuşu tüylerinden bir başlığı vardır. Bir elinde Evrensel Ruh ve ateşi simgeleyen kartal tüylerinden bir kalkan, diğerinde toprağın bereketinin sembolü olan yılan benzeri bir değnek tutar. Tapınağı savaş simgesi kırmızı renge boyalıdır.

▲ Mictlantecuhtli

Aztek ölüm tanrısı Mictlantecuhtli genellikle dikkatle bakan gözleri ve çıkık dişleriyle iskelet biçiminde tasvir edilir. Ölüler aleminin yöneticisi olarak batan Güneş ile gecenin simgesi olarak beyaza boyalıdır.

İNKA TANRILARI

Peru'daki İnkaların hakimiyeti 1100 yılından 1530'da İspanyol fethine dek sürdü. Savaşçı bir halktı ve insan ve hayvan kurbanlar talep eden İnti gibi zalim tanrıları vardı. İnka kralının Güneş tanrının yeniden vücut bulmuş hali olduğuna inanılırdı. Tanrıları boyunduruk altına aldıkları halklara dehşet saçarak onları

yönetmekte araç olarak kullanırlardı, ancak mağlup ettikleri halkların Pachacamac gibi tanrılarını da benimsemişlerdir.

▲ İnti

Güneş tanrısı olarak İnti parlak ışınların çevrelediği insan yüzü ışyan bir kurs olarak tasvir edilmiştir. Büyük gücünden korkulurdu. Güneş tutulumlarının onun öfkesini, altının da terini simgelediği düşünülürdü.

▲ Viracocha

İnka öncesi Güneş ve fırtına tanrısı Viracocha yaratıcı tanrıydı. Kukulcan'ın İnka temsili olduğu düşünülür. Başında Güneş simgesi bir ışık çemberi, ellerinde fırtına tanrısı rolünü simgeleyen yıldırımlarla küçük bir adam olarak betimlenmiştir.

▲ Pachacamac

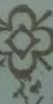
Buradaki ahşap oyma tasvirinde İnka öncesi deprem ve ateş tanrısı çüppesinde tarımla ilişkisini temsil eden mısır koçanlarıyla görülüyor.

AYRICA BAKINIZ

Ateş, sf. 30-31

Efsane yaratıkları, sf. 74-77

Resim yazısı, sf. 300-05

ATALAR

Dünyanın çoğu yerinde atalar saygı görür, hatta tanrılaştırılır. Kendilerinden sonra gelenler için bir kimlik ve birlik duygusu anlamı taşıyan ataların, onları koruyup kolladıklarına, yol

◀ **Chimu Mumyası**
İnsandan arta kalanlar güçlü bir aile bağına temsil eder. Peru'da yaşayan Chimu halkı atalarının mumyalanmış bedenlerini kutsal odalarda muhafaza eder, şölen ve törenlerde dışarı çıkartırlardı.

◀ **Bjis direkleri**
Yeni Gine'li Asmatlar ata figürleri oymalarıyla bezeli bjis direkleri dikerler. Yandan görünüşüyle, "penis" anlamındaki **tjemen** bereket simgesidir. Bu direklerin güçlü bir koruyucu sembolik anlamı vardır ve kafa avcılığıyla ekinlerde bereketle ilişkilendirilen törenlerde kullanılırlar.

gösterdiklerine inanılır. Bu nedenle insanlar atalarına sunular yapar ve koruyucu güçlerini onlara geçirmek için maskeler gibi ritüel eşyaya atalarının imgelerini katarlar. Bazı ülkelerde atalar mumyalanırken diğerlerinde isimleri kuşaktan kuşağa aktarılır. Genellikle güç sembolüdürler. Sözelimi Mısır firavunları atalarının tanrılar olduğunu iddia ederlerdi.

ATALARI ΘNURLANDIRMAK

Çoğu halk için kişinin atalarını sayması toplumun gelenekleri ve yapısını kabul etmenin bir parçasıdır. Atalar belirli bir grup insanın geçmiş zamanı ve olaylarını simgeler. Sonraki kuşaklar onları onurlandırarak toplumdaki yerlerini ve atalar tarafından benimsenmiş değerleri onaylamış olur.

KONFÜÇYÜS

İ.Ö. 6. yy'da yaşamış olan Konfüçyüs çoğu Çinli için klasik Çin değerlerinin simgesi olmayı sürdürmektedir. Büyük bir öğretmen olarak

ebeveyn, klan ve devlete karşı görevler ve bağlılık temelli bir doktrin ortaya atmıştır. Kişinin

ait olduğu topluluğa bağlılığı üzerinde duran Konfüçyüs Çin'de zaten popüler olan ataların önemini vurgular. İmgesi çoğu ev sunağında ve kimi önemli dinsel tapınakta topluluk ve aile atalarınıninkiler arasında yerini almıştır.

◀ **Zaire maskesi**
Zaire'li Kubalar için burada bir örneği görülen ot etekli maskeler ruh atalarının sembolik temsilidir. Dansçıların bacakları arasında emekleyen inisiyeler kabile kökenleriyle bağ kurmuş olurdu.

HAYVAN SÖYLARI

Bazı topluluklar hayvan ya da yarı hayvan atalardan geldiklerine inanır. Bundan ötürü böyle halklar hayvanlar alemiyle aralarında güçlü bir bağ hisseder. Ata yaratığın nitelikleri sembolik bir önem taşır, böylece bir kuş, tanrılara veya keskin görüşe yakınlığı simgeleyebilir, hayvanlar da cesaret, güç ya da gizliliği temsil edebilir.

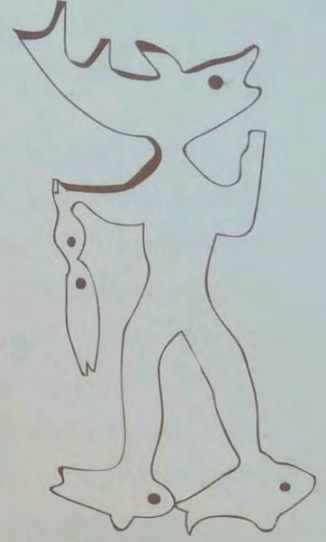
► **Ayı**
Kuzey Amerikalı Mikmaklar güç, cesaret ve yenilenme sembolü ayıdan geldiklerini ileri sürerler. Bir efsanelerinde genç bir adamla evlenip onun köyünün bir ayılar köyü olduğunu keşfeden bir kızın öyküsü anlatılır. Kız, biçim değiştirebilen ikiz ayılar doğurur.

▲ **Dhakhan**
Avustralya Aborijinlerinden Kabi halkı yaratılış simgesi dev bir yılan olan Dhakhan'ın soyundan olduğuna inanır. Dhakhan çoğunlukla, inleri arasında dolaşırken aldığı biçimiyle gökkuşağı olarak tasvir edilir.

▲ **Kaplumbağa**
Elemalar güney Papua'ya çok yıllar önce deniz yoluyla varmış olan dev bir kaplumbağadan geldiklerine inanır. Semese adı verilen bu tören maskesinde, o yolculuğu temsil eden bir deniz canavarı ruhunun tasviri görülüyor.

▲ **Menolo**
Bazı Solomon Adalıları, ataları olduğunu ileri sürdükleri köpekbalığı-tanrı Menolo'ya tapar. Tanrı, hayatlarının bağımlı olduğu denizi ve hız, vahşet ve güzelliği simgeler. Menolo ataları olduğundan adalılar köpekbalığı avlamaz.

TANRI SÖYLARI

Hanedanlar isimlerini çoğunlukla bir tanrıya dayandırmış, bazıları da meşruiyetlerini pekiştirmek için doğrudan tanrılardan geldiklerini iddia etmişlerdir. Tanrısallık soy tanrı benzeri bir statü anlamına geldiğinden bu, tahtta gözü olanlar üzerinde çokluk caydırıcı olmuştur. Tanrı soyundan olmak hükümdarın aynı zamanda Cennet ile yeryüzü veya tanrılarla insanlar arasındaki aracılık konumunun da simgesidir. Tanrıların iradesi hükümdar ve rahiplerince yorumlanır.

▲ **Amaterasu**
Japon imparatorları soylarını Güneş tanrıçası Amaterasu'ya dayandırır. Güneşin ışık kaynağı sembolizmini ondan alırlar. Günümüze dek imparator tanrısallık varlığı gösterilen saygıyı görür.

▲ **Moai**
Halklarını korumak üzere yüzleri kara tarafına dönük Moailer, Paskalya Adasındaki dev taş heykellerdir. Doğrudan tanrılardan gelme olduğuna inanılan ata şeflerin sembolik temsilcileridir. Adada yaklaşık 900 moai bulunmaktadır. Aralarından birkaçının tepesinde başlık olabilecek kırmızı taşlar vardır.

Isis

Osiris

▲ **Osiris ile Isis**

Mısır firavunları, Osiris ile Isis'in soyundan olduklarını iddia ederlerdi. Her iki tanrı da yeniden doğuş ve yenilenmeyi simgelediğinden bu iddia firavunların sonsuza dek hükümlerliklerini sürdürecekleri inancına yol açmıştır. Isis firavunun sembolik anasıydı. Burada Güneşi simgeleyen bir güneş kursu taşıyor.

AYRICA BAKINIZ

Güneş, sf. 16-17
Memeliler, sf. 52-55
Sürüngenler ve iki yaşayışlı hayvanlar, sf. 64-65
Kafa ganimetleri, sf. 110-11

Mısır tanrıları, sf. 138-39
Rüya zamanı, sf. 152-53

DOĞA RUHLARI

Hemen her ülkede tarihin bir döneminde doğa ruhları kutsal sayılmıştır. Bu ruhlar ırmakların, deniz, dağlar, ağaçlar ve hayvanların özü bilinmiş, korunma ve iyi talih için onlara başvurulmuştur. Öfkeleri gösterilen saygıyla yatıştırılmıştır. Bu ruhlar Afrika'da törensel danslar sırasında takılan maskelerle çağrılabilirken

Amerika'da sembolik bebekler ya da pişmiş toprak figürler yapılmıştır. Çoğu insan için doğa ruhları tapımı uzak bir geçmişte kalmış, ancak bazıları için canlılığını sürdürmektedir. Pek çok yerde yol kenarı sunakları görülür ve doğa ruhları sözgelimi Japon Şinto inancında merkezi bir yer tutar.

◀ Apu

Apular ("efendiler") Ant Dağlarının doruklarında yaşayan koruyucu tanrısal varlıklardır. Çoğunlukla erkek olup kutsal ve kudretli bilinirler. Bir sevgi ve tüm diğer şeylerle aramızdaki bağın işareti olarak Apulara *despachos* adı verilen ve beyaz kâğıda sarılı doğal nesneler sunulur.

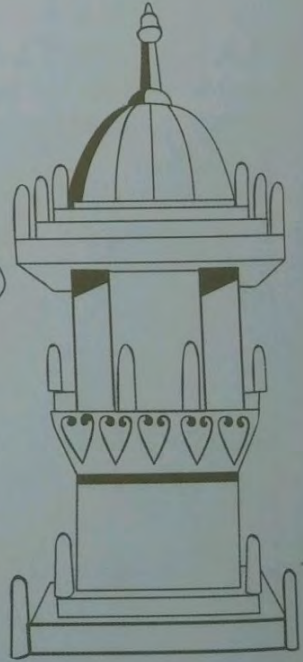
◀ Kaçina

Apular gibi kaçınalar da dağlık bölgelerde yaşayan doğa ruhlarıdır. Amerika yerlileri Hopiler, yağmadığı takdirde ekinler öleceğinden, yağmuru getirmesi için Kaçınaları çağırırlar. Bu bebek Bulut Adam'ı temsil ediyor. Başlığındaki siyah beyaz yarım daire biçimler yağmuru ifade ediyor. Bu bebeklerin pelerinlerinde çoğunlukla bulutları ifade eden T biçimli semboller vardır.

▲ Burmalı ruh karısı

Kimi zaman kadın ya da erkekleri, yaşamlarına hükmeden ve onlarla "evlendikleri" ruhlar ele geçirir. Ruh, onları karakterleri dışında uygunsuz davranmaya ve belki de uzlaşımçı bir toplumdaki ehlileştirilmemiş yanlarını simgeleyen vahşi danslar yapmaya zorlar.

▲ Nats ve phi

Burma'da yol kenarı sunaklarında nats ve phi adlarıyla bilinen doğa ruhları onurlandırılır. Sunaklar çoğunlukla kazaların sık yaşandığı noktalar gibi tehlikeli yerlerde görülür. Buralardan geçen yolcular sembolik sunularla hedeflerine sağ salim ulaşmayı güvence altına alır.

▲ Uçan ruh Bwa

Burkina Faso'dan bu maske, güneş ve Cennetle ilgili görülen şahinin koruyuculuğunu çağırarak için takılır. Zikzak çizgiler ataların yollarını, kareli desenler de bilgi ve cehalet ile aydınlık ve karanlık sembeller.

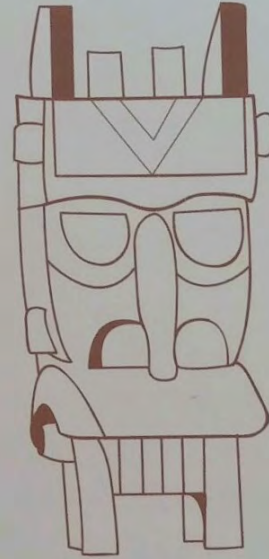
▲ Bizon ruhu

Burkina Fasolu Nunalar arasında bizon güç ve dayanıklılık simgesidir. Kutsal ritüel danslar sırasında çağrılan hayvanın koruyucu ve kutsayıcı ruhu maskeyi takan kişiye geçer.

▲ Fil ruhu

Kutsal dansla kullanıldığında maske bir ruhu kişileştirir ve harekete geçirir. Nijerya'da bir süredir fil kalmamış olmasına rağmen fil ruhunun kutsal güçlerini yakalayan buradaki gibi stilize masklar törensel amaçlarla yapılmaya devam ediyor. Yukarıdaki mask bir çirkinlik sembolü olarak kullanılmakta.

◀ Su ruhu

Bu suaygırı maskesi Nijerya'nın Degema bölgesinden. Su ruhunu simgeliyor ve doğruluk anlamına geldiğine inanılıyor. İnsanlara bereket getirmesi için yapılan yıllık şenlikler sırasında törensel danslarda kullanılmakta.

▲ Elf

Elfler Germen ve Kuzey efsanesinde iyi bilinen doğa ruhlardır. Kuyular, kaynak ve ormanlarda yaşadığına inanılan bu varlıklar çeşitli şekillerde tasvir edilmiştir. Sözelimi Kuzey Avrupa mitolojisinde aydınlık ve meleksi ya da koyu tenli ve cücelere benzerdir. Elf hacı sembolü, kişiyi zarar verici elflere karşı koruması için takılır.

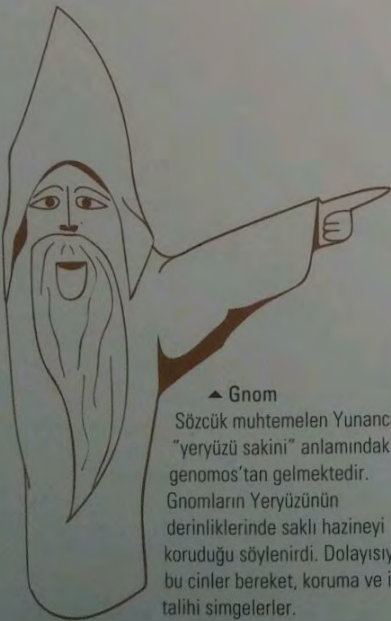
► Undin

Undinler su perilerine benzer, ancak insan biçimindeki Avrupa su ruhlardır. Akıntıyla birlikte yüzen son derece güzel yaratıklar olup suyun yaratıcı güçlerinin sembolik hatırlatıcılardır.

▲ Gnom

Sözcük muhtemelen Yunanca "yeryüzü sakini" anlamındaki genomos'tan gelmektedir. Gnomların Yeryüzünün derinliklerinde saklı hazineyi koruduğu söylenirdi. Dolayısıyla bu cinler bereket, koruma ve iyi talihi sembeller.

AYRICA BAKINIZ

Hava durumu, sf. 34-35

Kabile totemleri, kahramanlar ve düzenbazlar, sf. 150-51

Taoizm ve Şintoizm, sf. 170-71

Tılsımlar, sf. 194-95

Maskeler, sf. 270-71

KABİLE TOTEMLERİ, KAHRAMANLAR VE DÜZENBAZLAR

Her kültürün mitolojisinde bu kültürü ya da topluluğu tehlikeden kurtarmış bir ata figürü olarak veya ona armağanlar sunarak bir şekilde etkilemiş kahramanlar vardır. Kimi zaman bu figür bu rollerden ikisi ya da daha fazlasını bir araya getirerek kültürün simgesi haline gelir. Bu kahramanlar üzerine anlatılan sembolik öyküler insanların dünyanın yaratılışı ve kültürlerinin ilk sakinleri gibi konuları öğrenmelerini sağlar.

KABİLE TÖTEMLERİ

Hayvan atalar totemin en yaygın biçimidir ancak bazı bitkiler de kutsal sayılır. Avcı toplumlarda bulunan kabile totemleri belirli bir topluluğun simgesidir ve topluluk üyelerince huşu ve törensel saygı içinde görülürler. Pek çok kültürde hayvan atalar topluluğun kökenleri ve özünü simgeleyen totem direklerine oyularak işlenir. Bir totem hayvanını öldürmek, hayvan insanların akrabası sayıldığından, dolayısıyla kardeş gibi görüldüğünden tabudur.

► Ayı

Güç, koruma ve gerçeğin tatlılığını simgeleyen ayı pek çok ülkede kutsal bir hayvandır. Kuzey Amerika'da Batı'nın koruyucusudur ve Ouataouaklar gibi bazı Amerikan yerlilerin bir ayı totemi vardır.

► Totem direği

Bir totem direğindeki bütün figürler sembolik bir anlam taşır. Kanada'dan bu Kwakwaka'wakw totem direğinin tepesinde güç simgesi bir gök gürültüsü kuşu, dayanıklılık ve yüreklilik timsali bir katil balina ve bolluk sembolü bir kurbağa var. Bukwas ölümler, özellikle de boğularak ölmüşlerle ilgili, Dzunukwa ise boğulmuşların ya da ormanda kaybolmuşların ruhlarını simgelemekte.

Gök gürültüsü kuşu

Katil balınayı tutan deniz ayısı

Kurbağayı tutan kadın

Ormanların Vahşi Adamı Bukwas

Ormanların Vahşi Kadını Dzunukwa

KÜLTÜR KAHRAMANLARI VE DÜZENBAZLARI

Kültür kahramanları insanların yaradılışına yardım etmiş ya da onlara ateş yakmak, ekin ekmek gibi beceriler bağışlamış efsanevi figürler, kimi zaman da hayvanlardır. Ortak bilinçte bu toplumun ve değerinin simgesi ve topluluk için iyi şeyler yapmanın nihai örneği olarak yer alırlar. Düzenbaz ise insanlara yardımcı olmak ya da onların inadına güvenlerini sarsarak doğal düzeni altüst eden yaramaz, kurnaz, çoğunlukla eğlenceli bir figürdür. Düzenbazlar insanüstü varlıklar olmakla birlikte ahlâk dışlıkları ve tanrıların ya da doğanın kurallarını çiğneyişleriyle insan doğasını da yansıtır. Eğlenceli ya da ahmak olabilirler ama eylemleri nihayetine insanlara yardımcı olur, böylece genelde topluluğa bir şekilde bağlılık anlamını taşırlar.

▲ Beyaz Bizon Kadın

Besin kaynağı oluşu ve postuyla bizon Amerikan yerli kültüründe önemli bir hayvandı. Beyaz bizon karşılık bulmuş duaları simgelemesiyle kutsal sayılırdı. Lakotaların kültürel kahramanı Beyaz Bizon Kadın onlara kültürlerinin önemli bir sembolü olan kutsal tören çubuğunu getirmişti.

▲ Chi Wara

Antilop Chi Wara Malili Bambaralara tanımı vermişti. Toynaklarının gümbürtüsü yaklaşan yağmurun işaretidir, böylece de bereketi simgeler.

▲ Kuzgun

Amerika yerlilerinin başlangıçları simgeleyen çok tanınmış bir düzenbazdır. Kuzgun insanları bir denizarağı içinde bulmuş ve onların yiyecek bulmalarına yardımcı olmak üzere hilelere başvurmuş.

▲ Anansi

Bu Batı Afrika işareti örümcek ağını simgeler ve insanların yaradılışına yardım eden örümcek kahraman ve düzenbaz Anansi'yi temsil eder.

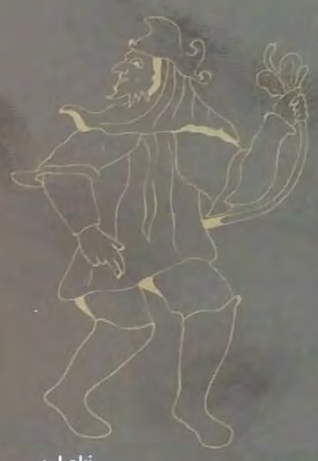
▲ Koyote

Amerika kıtasında önemli bir düzenbaz olan koyote bir şeylerin olmak üzere oluşunun işaretidir. Hopiler, onun mühürlü bir kabin ağzını açık bırakıp yıldızların kaçmasını sağlayarak Samanyolu'nu yarattığına inanır. İnsanlara ateş, su baskını ve geceyi de o vermiştir.

▲ Mimi

Avustralya'da Arnhemler ülkesinde mağara ve çatlaklarda yaşayan Mimiler düzenbaz ruhlardır. İnce, çöp adam figürleri olarak tasvir edilen kültürel sembollerdir. İnsanlara avcılık ve toplayıcılık kadar doğru törensel ve toplumsal davranışları da öğretmişlerdir.

▲ Loki

Loki ya da Sinsi Olan, kurnazlık simgesi bir İzlanda düzenbazıdır. "Her tür hilenin bir yolunu bulan" olarak tanınır. Tanrı Odin'e yakinen düzenbazlığıyla onun oğlu, masumiyet, barış ve güzellik timsali Baldur'un ölümüne yol açmıştır.

▲ Tavşan Brer

Batı Afrika'da tavşan, ateşi çalıp insanlara veren çakal gibi kurnaz bir düzenbazdır. Hilekâr sırtları oyuna getirerek yener ama dostlukları da bozar ve korkuyu simgeler. Tavşan Brer olarak köle gemileriyle Jamaika'ya ve ABD'ye göçmüştür.

▲ Sincap

İskandinav ülkelerinde sincap ele avuca sığmazlık sembolü bir düzenbazdır. Dünya Ağacı Yggdrasil'in dallarında kartal ile yılanı birbirine düşürmüştür.

▲ Tilki Renard

Fransa ve Belçika'dan bir düzenbaz olan Tilki Renard kurnazlık sembolüdür. Aristokratlarla papazları çok sayıdaki fıkralarında alay konusu etmiş, böylece bir halk kahramanı haline gelmiştir.

▲ Nanabush

Kuzey Amerika'nın büyük göller bölgesindeki Ojibwayların kahramanı ve düzenbazıdır. Kültürlerinin sembolü olan Nanabush bir tufanın ardından dünyayı yeniden yaratmıştır. Alametleri arasında tavşaninkilere benzer uzun kulaklar yer alır.

AYRICA BAKINIZ

Ateş, sf.30-31

Memeliler, sf.52-55

Kuşlar, sf.58-61

Kutsal ağaçlar, sf.96-97

Kelt ve Kuzey Avrupa tanrıları, sf.142-43

▲ İnsan Rüyası

İnisiye olmayanlara soyut görünse de Avustralya Aborijinlerinin resimleri sembolik anlamlarla doludur. Buradaki dalgali çizgiler akarsuyu, ayak işaretleri sanatçının Rüya Zamanındaki yolculuğunu, eşmerkezli çemberler de durgun su ya da konaklama yerlerini gösteriyor.

RÜYA ZAMANI

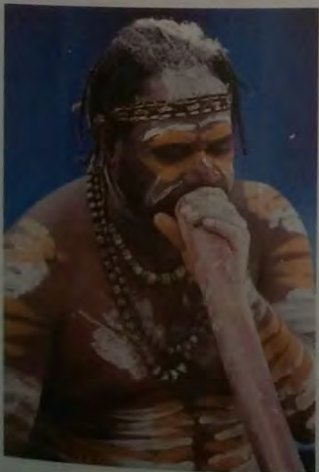
Avustralya Aborijinleri yaşadıkları topraklarla eşsiz bir bağ paylaşır ve Rüya Zamanı adını verdikleri sembolik bir dille ona doğal, ahlâki ve ruhsal bir biçimde bağlıdır.

▲ Ağaç kabuğu resmi
Wandjini ruhları yağmur ve fırtınaları simgeler.
Başlarındaki hale bulutlar ve şimşekçi temsil eder.

Kozmos ve ilişkili mitleri tasvir eden, zengin bir simge dil içeren Rüya Zamanı, doğayla ahenk içinde yaşamının vizyonlara dayalı zeminini sunar. Tek bir Rüya Zamanı değil, yerlere, topluluk ve bireylere ait girift bir Rüya Zamanları ağı mevcuttur.

ATALARA DAYALI KÖKENLER

Aborijin efsanesine göre Rüya Zamanı ilk ata varlıkların yeryüzünü yarattığı zamanın simgesidir. Ata varlıklar özelliksiz bir toprakta ortaya çıkmış, çok uzaklara yolculuk etmiş, toprağı biçimlendirerek coğrafi özelliklerini oluşturmuşlardır. Biçim değiştirme yetileriyle bir kısmı insana, diğerleri hayvanlara, ağaçlara vb. dönüşmüştür. İşleri tamamlandığında varlıklar bulut ya da okyanuslar olarak geri dönmüş veya yeryüzü kabuğunun altında uykuya çekilmişlerdir. Bugün ülkenin doğal özellikleri ataların bu faaliyetini simgeler. Bir mağara girişi ata varlıklardan birinin ortaya çıktığı deliktir. Dağlar ve ırmaklar ata varlıkların yolculuğu sırasında oluşmuş biçimlerdir. Toprak ya da "ülke" Avustralya Aborijininin varlığındaki merkezi yerini korur. Toprak hissedir, iştir, koku alır, korkar ve Aborijin'in kökenlerinin sürekli hatırlatıcısıdır. Bu mitolojik coğrafyanın sembolik yüreği de Uluru'dur (Ayers Rock).

◀ Beden boyama

Avustralya Aborijinlerinin törenlerinin bir parçası olan bedeni boyama genellikle belirli bir ata varlıkla ilişkili sembolik anlamlar barındırır. Kişinin statüsünü, sözgelimi belirli bir toplulukta yeri ya da kökenlerini belirtmede de kullanılabilir.

▲ X-ışını resmi
İnsan ve hayvanların iç yapılarının görüntülediği, uzun geçmişli bir gelenek olan röntgenimsi "X-ışını" resimleri kaya ve mağara duvarlarında görülür. Bu resimler olasılıkla törensel bir anlam taşımaktaydı.

ZENGİN BİR MİRAS

Ata varlıklar yolculukları sırasında müzik yapıp şarkı söylemiş, dans edip öyküler anlatmış. Kayalar ve mağara duvarlarına resimler, oymalar yapmışlar ve bu gelenekler Avustralya Aborijin dininin ayrılmaz bir parçası haline gelmiş. Eski örnekler arasında bulunan kaya resim ve oymalarının doğrudan ata varlıkların eseri ya da en azından onların tasviri olduğuna inanılırdı. Bu resimlerin enerjisi öyle yoğunudur ki ritüel olarak tekrar tekrar yapılırken bir tür ibadet olarak spiritüel güçlerini sembolik biçimde açığa çıkartırlar.

Bu imgeler yeryüzünün yaradılışını simgelemekle kalmaz, toprağı derin bir saygı üzerine kurulu ahlâki ve toplumsal kural ve yasalar bütünü anlamını da taşır. Eski sanat günümüzde çeşitli kabilelerin Rüya Zamanına kendi yorumlarını getirdiği ağaç kabuğu resmi, vücut resmi, kaya resim ve oymalarında varlığını sürdürmektedir.

SEMBOİLİK BAĞLANTI

Hemen hemen tümüyle Rüya Zamanı sanatı toprağı öne çıkarır ve doğal biçimleri temsil eden semboller içerir. Bunlar arasında kesik çizgilerin yağmuru, eğrilerin gökkuşağını, ayak izlerinin yolculuğu, hayvan izlerinin çeşitli hayvanları, elipsin kalkanı, eşmerkezli çemberlerin de konaklama yeri ya da su birikintisini simgelemesi sayılabilir.

Binlerce yıl boyunca bu nitelikte bir sanat sanatçının bireysel Rüya Zamanı ve toprakla arasındaki bağın dışavurumu olmuş, Avustralya Aborijininin ata varlıklara dayalı geçmişiyle güçlü bağını simgelemiştir.

AYRICA BAKINIZ

Kabile totemleri, kahramanlar ve düzenbazlar, sf. 150-51
Şekiller, sf. 284-89

ŞAMANİZM

Şaman, ruhları kontrol altında tutabilen, “beden dışı” yolculuklar yapabilen ve büyü yoluyla şifa getirebilen geleneksel bir rahip ya da spiritüel yol göstericidir. Şamanlar sembol dilini kullanarak kurban kesme ya da diğer yöntemlerle geleceği görebilirler. Topluluk

içinde doğal alem ile spiritüel alem arasındaki son derece güçlü köprülerdir. Bu rol genelde kuşaktan kuşağa aktarılır ve şamanlar kendilerine özgü kıyafetler giyerler. Şamanizm’in Arktik ya da Sibirya kökenli olmasına karşın benzeri aracılıklara her kıtada rastlanır.

TEMEL ALAMETLER

Bir çocuğun, çoğunlukla da oğlanın şaman olabileceği görüldükten sonra bu işleve adanır ve eğitimi başlar. Süreç yıllar alır ve bu süreçte şaman adayına davul, çingirak, kemik ve dişler gibi sembolik nesneler verilir. Bütün bu alametler ona aletlerde kullanılan metale ve kemikleriyle dişlerini taktığı kuş ve hayvanlara atfedilen güçleri katar.

Metal madalyon

Çingirak

Davul

◀ Moğol şaman

Toplulukların spiritüel odağı olan şaman halkıyla tanrılar arasındaki bağlantıdır. Davul evrenin ritmini temsil eder ve ruhlar davul vuruşları arasında bulunduğundan büyüleme gücü vardır.

▲ Çingiraklar

Çatalı geyik boynuzları savunma simgesidir. Burada ilave sembolizm ve güç için çingirak ve tüyler eklenmiş bir boynuz görülüyor. Katı biçimdeki kozmik enerji olduğuna inanılan metal nesneler yeryüzünün gücü anlamına gelir. Tüylerle ruhsal uçuş ve gökyüzüyle bağlantıyı simgeler.

◀ Hayvan kemikleri

Kıyafetine hayvan figürleri ya da kemikleri eklemek şamana sembolik olarak bu hayvanların gücünü katar. Bunlar ayrıca yaşam, ölüm ve yenilenme anlamına gelir.

▲ Önlük

Önlüğündeki hayvan ya da atalarla ilgili tılsımlar şamanın otoritesini güçlendirir ve onu ritüeller ya da tehlikeli spiritüel yolculuklar sırasında korur. Bazı halklar için bu nesneler ruh yardımcılarının sembolüdürler.

▲ Rune davulu

Geleceği görmek için yapılan çeşitli törenlerde kullanılan bu davul hayvan derisinden yapılır ve sembolik rune'larla işlenir. Şaman davulun üzerinde bir yüzük atarak denk geldiği rune'a göre kehanetini bildirir.

▲ Başlık

Yalnızca şaman törenleri sırasında takılan ve bu törenleri simgeleyen şaman başlığında spiritüel yolculuğu belirten tüy ya da kanatlar veya şamana bu hayvanın gücünü veren pençeler bulunur.

▲ Çingirak

Kutsal bir araç olan çingirak kötülüğe yön değiştirmede kullanılır. Tıngırtılı sesinin bütün kötü ruhları korkuttuğuna inanılır. Yağmur törenlerinde yağmur sesini taklit etmek için de kullanılabilir. Güçlerini artırmak amacıyla üzerlerine çoğu zaman buradaki kuzgun ve alt yüzündeki şahin gibi, hayvan ya da kuşların sembolik imgeleri oyularak işlenir.

RUH YARDIMCILARI

Çoğu şamanın ruhlar alemine yaptığı yolculuklar sırasında onu koruyan ve yol gösteren ruh yardımcıları olur. Ruh yardımcıları hayvan, bitki ya da kabile ataları olabilir. Muhtemelen büyük bir güç simgesi olduğundan ayı en sık rastlanan ruh yardımcılarındandır. Ayının türü coğrafi konuma göre değişiklik gösterir. Sözgelimi İnuit şamanlarının ruh yardımcısı, beyaz kürküyle saflık simgesi olma özelliğiyle ek bir sembolik anlamı da olan kutup ayısıdır.

▲ Nenet ruh yardımcısı
Ruhlar alemine yolculuk yaptıklarında Sibiry'a'nın Nenet şamanlarına çoğunlukla kuvvet ve vahşilik sembolü yabandomuzu eşlik eder.

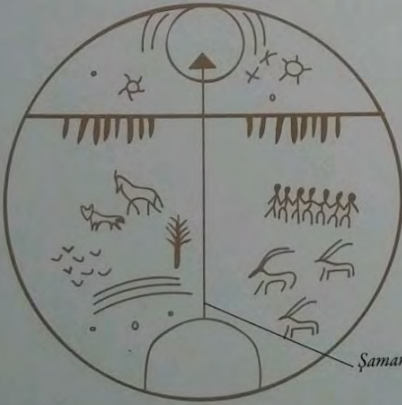
▲ İnuit ruh yardımcısı
Kışı uykuda geçirmesi ve dişlerinin ilkbaharda yeni yavrularla ortaya çıkmasından ötürü kuvvet ve diriliş sembolü sayılan kutup ayısı İnuitler için şamanın ruh yardımcısıdır.

DOĞAL ALEM

Şamanları topluluklarının spiritüel yaşamının simgesidirler. Doğal alemi derinlemesine tanır, anlar ve onun bitkileriyle hayvanlarını çeşitli şekillerde kullanırlar. Bazı şamanlar ruhlar alemine yolculuğu hem simgeleyen hem de mümkün kılan cohoba tozu gibi sanrılandırıcılar kullanarak beden dışı deneyimleri tetiklerler. Diğer bazı şamanlarsa bu sembolik yolculuklara çıkmak için hayvan postuna bürünür ve güçlerinin elle tutulur işareti olarak bezemeli sihirli değnekler taşırlar.

▲ Değnek taşımak
Oymalı değnek ya da asası şamanın gücünü simgelemekle kalmaz, doğal ve spiritüel alemler arasındaki sınır anlamına da gelir. Sumatra'nın *datu* olarak bilinen Batak şamanlarının *pukpuk* adı verilen güçlü bir büyü maddesi içeren değnekleri vardır.

Şaman ağacı

▲ Şaman ağacı

Yakut ve Evenk şamanlarının meditatif simgesi bir ağaçtır. Burada bir davul üzerine işlenmiş hali görülen bu ağaç onların dünya ağacı çeşitlemesidir. Ağacın kökleri, gövdesi ve dalları sırasıyla aşağı, orta ve üst dünyaları temsil eder.

▲ Cohoba tozu

Karayip şamanları efsanevi kuş yardımcılarla ruhlar alemine sembolik bir uçuş gerçekleştirilmeden önce trans benzeri bir hale girmek için cohoba tozu çekerler. Burada hastalığa yol açan ruhları kurbanlarını iyileştirmeye ikna ediyorlar. Şamanın yardım olmaksızın olağan haline dönüşünün onun gücünü gösterdiğine inanılır.

▲ Hayvan postuna bürünmek

Buradaki Kara Ayak şamanı gibi şamanlar genelde ayı, kurt ya da bizon olmak üzere sıklıkla hayvan postlarına bürünür. Post şamanın, ait olduğu hayvanın güç ve korumasını üstlenmesini sağlar. Post aynı zamanda şamanın karşılaştığı herhangi bir kimse için bu hayvanın niteliklerinin görülür bir işareti olacaktır.

TER ODASI

Amerikan yerlilerinin düzlükte yaşayan kabileleri arasında ter odası töreni önemli bir sembolik arınma ve yeniden doğuş ritüelidir. Ter odası, ölüm ve yeniden doğuş anlamı taşıyan yaprak döken ağaçlardan yapılmış küçük, kapalı bir mekandır. Ana rahmindeki koşullara benzer olduğu varsayılan ve insanların sembolik olarak yeniden doğacağı bir atmosfer yaratmak üzere karanlık odanın içinde kızgın kayalara su serpiştirilerek buharlı bir hava oluşturulduğundan ateş, hava, su ve toprak elementlerini barındırır.

▲ Yeniden doğuş ritüeli

Ter odasına girdiklerinde insanlar sembolik olarak ölür ve ölümlü dünyayı terk eder. İçerde karanlık ve sıcakta saatler geçirdikten sonra yeniden doğmuş olarak dışarı çıkarılır.

AYRICA BAKINIZ

Memeliler, sf. 52-55

Bitkiler, sf. 80-81

Kutsal ağaçlar, sf. 96-97

İnisiyasyon törenleri, sf. 124-25

► Başlangıç
Bu 12. yy tezhibinde Tanrının dünyayı altı günde yaratışı görülmüyor. Önce yeryüzünü, ardından suyu, toprağı, bitkiler, yıldızlar ve Güneşi, balık ve kuşları, sonunda da hayvanlarla insanları yaptı.

PRINCIPIO CREAVIT
DEUS SE ET TERRAM

YARADILIŞ ÖYKÜLERİ

Her kültürün yaratılışı açıklama girişimi olan öyküleri vardır. Bunlar çoğunlukla olayların yaşandığı şekilde dökümleri olmayıp daha derin bir gerçeğin sembolik anlatımı olarak algılanabilir.

Çoğu yaratılış öyküsünün kökenleri zaman içinde kaybolmakla birlikte aralarında pek çok ortak tema mevcuttur. Genelde bir yaratılış öyküsünün olduğu yerde, yeni bir başlangıç ifade eden, daha önce var olmuş her şeyi silip götüren büyük bir tufan hikâyesi de vardır. Diğer öyküler kendilerine özgü sembolik anlamlarla tanrıların işleri, yarı tanrılar ya da hayvanlar gibi konular içerir.

BİRLEŞMELER VE YUMURTA

“Doğum” kavramı çoğunlukla sembolik ana baba figürleriyle birlikte çeşitli yaratılış öykülerinde karşımıza çıkar. Sözgelimi Yunan mitolojisinde Ana Tanrıça Gaia ile gök tanrısı Uranos’un birleşmesi tek bir evren anlamına gelir. Onların da, diğer şeylerin yanı sıra bitki ve hayvanları yaratan pek çok çocuğu olur.

Diğer bir tema da evreni simgeleyen yumurtadan çıkan yaşamdır. Çin yaratıcısı P’an Ku böyle bir yumurta üzerinde kuluçkaya yatar ve maddeyi Yin-Yang, Güneş-Ay ve su-toprak olarak düzenler. Yumurta çatlarken o da ölür. Bir Fiji mitinde şahin Turukawa’nın içlerinden bir oğlan bir de kız çıkan iki yumurta yumurtlayışını anlatılır. Yılan Degei onlara konuşmayı, ateş yakıp yemek pişirmeyi öğretir ve onlar için yiyecek yaratır.

KAOSTAN DÜZENİ

Çeşitli yaratılış hikâyelerinde büyük bir gücün kaostan düzen

▲ P’an Ku
Kozmik bir yumurta üzerinde sembolik olarak 18.000 yıl boyunca kuluçkaya yatan P’an Ku evreni yaratmıştır. Yumurta çatladığında ölürken kolları ve bacakları da yeryüzü şekillerini oluşturur.

▲ Gaia
Yunan tanrıçası Gaia “Toprak Ana”yı temsil ederdi. Çok sayıda tasvirinde doğa ortasında yarı çıplak ya da topraktan yeni belirmekte olarak gösterilmiştir.

yapması tasvir edilir. Babil mitolojisinde bu kaosu tanrıların ve yeraltındaki suları simgeleyen canavarların şiş karınlı anası Tiamat temsil eder. Onun gövdesinden göğü, belden aşağısından da yeri yaratan tanrı Marduk, Tiamat’ı öldürür. Tiamat’ın gözyaşları Fırat ve Dicle’nin suları olur.

Pek çok Hindu yaratılış efsanesinden birinde Vişnu engin bir okyanus üzerinde süzülürken ebediyeti simgeleyen yılan Ananta’nın üzerine uzanır. Vişnu, ilksel sulardan evreni yaratan Brahma’yı doğurur. Vişnu’nun yıkıcı bir yönü olan Rudra ortaya çıkıp her şeyi yuttukça okyanus da yeniden canlanır. Bunun ardından yaratıcı Vişnu, Vişnu Anantasayana’yı uyandırır ve döngü yenelenir.

BİR TANRI TARAFINDAN YARADILIŞ

Dinsel bir inancın dayanağı genelde mutlak güç sahibi bir tanrının dünyayı hiçten var ettiği fikridir. Eski Ahit’te Tanrının dünyayı sadece altı günde yaratışı, onun her şey üzerindeki gücünü simgeler.

Yahudiler Şabat’ı Onun çalışmanın ardından dinlendiği yedinci gün olarak idrak ederler. Sih, Müslüman ve Maya yaratılış öyküleri de daha önce hiçbir şeyin var olmadığı evreni yaratan bir ya da daha fazla yüce varlığa dayanır.

▲ Tiamat
Asur Yaratılış Tabletlerinden bu sahnede Marduk’un Tiamat ile savaşı görülüyor. Bu savaş, düzenin kaosu yenerek yerle göğün yaratılışını simgeler.

AYRICA BAKINIZ
Yeryüzü, sf. 24–25
Tufanlar, sf. 38–39
Ejderler, sf. 78–79
Hinduizm, sf. 158–61

HİNDUİZM

Pek çok farklı kültürün kaynaşması sonucu Hinduizm'de tanrı ve tanrıçalar bolluğu olmuştur. Tanrıların her biri evrensel ya da tüm varlık olan Brahman'ın farklı bir yönünü temsil eder. Örneğin Vişnu korumanın, Brahma ise yaratılışın simgesidir. Kimi tanrılar Şiva'nın dansı (Şiva Hataraja) gibi anlamlı pozlarla özdeşleştirilir ve hepsi sembolik nesneler taşır. Her tanrının doğayla bir oluş ve hayvani tutkulara egemen olmayı simgeleyen farklı bir hayvan *vahana*'sı (binek) vardır.

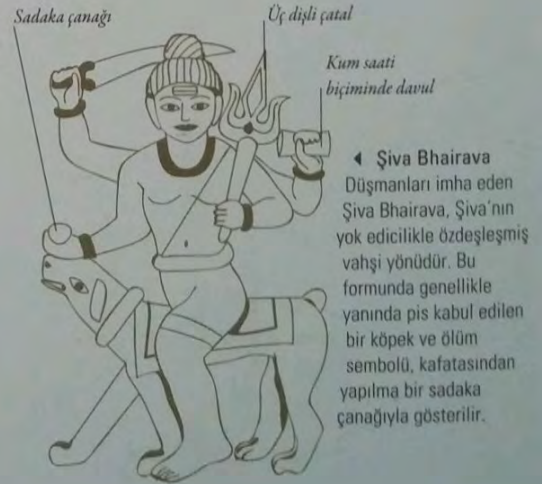
ŞİVA

Yıkıcı Şiva yaratıcılık ve bereketle de özdeşleştirilir ve genelde fallik sütun ya da linga biçiminde tapılır. Gezgin çilekeş, öğretmen ya da dansçı gibi pek çok kılıkta ortaya çıkar. Belirleyici nesneleri arasında yıkıcı, yaratıcı ve koruyucu olmak üzere üç rolünü simgeleyen üç dişli çatal bulunur.

▲ **Şiva Nataraja**
Burada bir ateş çemberi içinde Şiva, Nataraja dans duruşunu almış. İlahi görevlerinden biri de doğum, ölüm ve yeniden doğuş döngüsü boyunca dans etmektir. Dalgalandan saçları Ganj Irmağını temsil ederken ayağını da cehalet simgesi bir cüceye basar.

▲ **Şiva ile Parvati'nin Düğünü**
Şiva'nın eşi Parvati'dir. İkisinin de sert yanları vardır ama burada hizmetkârlarla çevrelenmiş ve Şiva'nın bereket simgesi ak boğası Nandi'ye ("Mesut") binmiş sevecen bir çift olarak tasvir edilmişler. Şiva'nın alt sol eli ihsan edici mudra pozunda, alt sağ eli ise korku gideriyor.

▲ **Şiva Bhairava**
Düşmanları imha eden Şiva Bhairava, Şiva'nın yok edicilikle özdeşleşmiş vahşi yönüdür. Bu formunda genellikle yanında pis kabul edilen bir köpek ve ölüm sembolü, kafatasından yapılmış bir sadaka çanağıyla gösterilir.

VIŞNU

Başlangıçta ikincil bir tanrı olan Vişnu zaman içinde önemli bir yere yükseldi ve daha sonraları bir dizi yeniden vücut bulma ile görülür oldu. Evrenin koruyucusu ve mevcut düzeni sürdürendir. Ayırt edici nesneleri deniz kabuğu, asa, disk ve lotus ile tanınır. Çoğunlukla yarı insan yarı kuş Garuda'nın üzerinde tasvir edilir.

VIŞNU'NUN AVATARLARI

Kötülüğü savuşturma çabasında Vişnu kötü ruhları yok edip düzen getirmek üzere yeryüzüne çeşit çeşit cisimleşme (avatar) hallerinde indi. Balık Matsya, kaplumbağa Kurma, yabandomuzu Varaha, aslan-adam Narasimha, cüce Vamana, savaşı rahip Paraşurama, prens Rama, çoban Krişna ve bilge Buda olmak üzere dokuz kez görüldü. Son vücut bulması olan at Kalki halindeyse henüz tezahür etmedi.

▲ Vamana

Bir cüce olarak vücut bulduğunda Vişnu, güçlü kral Bali'yi üç adımda aşacağı toprakları isteyip kazanarak şaşırtmış. Vişnu'nun adımları onun dünyaya hakimiyetini göstererek bütün yer küreyi kat etmişti.

▲ Rama

Genellikle mavi tenli ve elinde yayıyla temsil edilen Rama iblis kral Ravanna ve ordusu biçimindeki kötülüğü yener. Rama büyük saygı görmektedir. Hint dilindeki söylenişleriyle "Ram" Tanrı sözcüğüyle eşanlamlı olmuştur.

▲ Krişna

Çoğu Hindu için Krişna en çok saygı gören tanrıdır. Genellikle mavi tenli tasvir edilir ve çocuk, çoban ya da doğa tanrısı olarak ortaya çıkabilir. *Bhagavad Gita*'da sevgi ve görevin doğasını aydınlatan büyük de bir bilgedir.

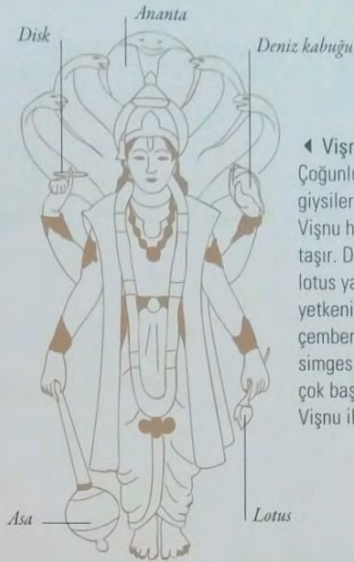

▲ Narasimha

Aslan-adam olarak Vişnu bir zahidi kibirli babası kral Haranyakasipu'ya karşı savunarak bir kehaneti asilsiz çıkarmıştır.

▲ Kaplumbağa Kurma

Bir kaplumbağa olarak Vişnu, tanrılar hayat iksiri *amritsa*'yı elde etmek üzere Süt Okyanusunu çalkaladıklarında, Mandara Dağına destek olur.

▲ Vişnu

Çoğunlukla koyu tenli ve sarı giysiler içinde tasvir edilen Vişnu her elinde farklı bir nesne taşır. Deniz kabuğu yaratışın, lotus yaratma ve saflığın, asa yetkenin, disk ise varoluş çemberi ya da düşünce hızının simgesidir. Sonsuzluk sembolü çok başlı kozmik yılan Ananta, Vişnu ile yakın ilişkilidir.

▲ Vişnu Anantasayana

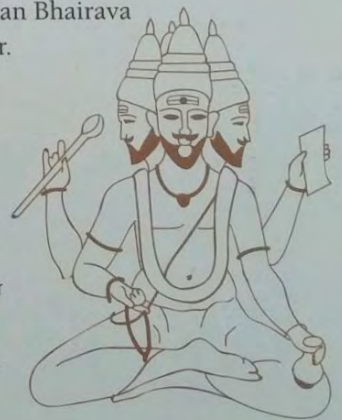
Burada görüldüğü gibi yılan Anantasayana üzerinde dinlendiğinde Vişnu Anantasayana adını alır. Zamanın başlangıcında Süt Okyanusu üzerinde sürüklenirken bir lotus üzerinde oturan tanrı Brahma, Vişnu'nun göbek deliğinden ortaya çıkarak her *kalpa*'da (4.320 milyon yıl) yeniden yaratır.

BRAHMA

Yaratıcı tanrı olmasına karşın Brahma'ya tapmak Vişnu ya da Şiva'ya tapmak kadar yaygın değildir. Dört başı dört yöne bakar ve veda ya da kutsal kitapları simgeler. Beşinci başı tanrı Şiva'nın bir biçimi olan Bhairava tarafından kesilmiştir.

▲ Brahma

Diğer tanrıların tersine Brahma'nın silahı yoktur. Bunun yerine kutsal bir metin, yaşam sularını temsil eden bir su kabı, zamanın ebedi döngüsünün simgesi bir tespih ile kurban töreni sırasındaki törensel arınma için bir de kaşık tutar. Bineği kaz ya da kuğudur.

AYRICA BAKINIZ

Memeliler, sf. 52-55
Efsane yaratıkları, sf. 74-77
Bereket ve çocuk doğurma, sf. 120-23
Aşk ve evlilik, sf. 126-27

Yaradılış öyküleri, sf. 156-57
Kali ve Şiva, sf. 162-63
Budizm, sf. 164-67

TANRILAR VE TANRIÇALAR

Vişnu, Şiva ve Brahma dışında çeşitli zamanlarda çeşitli nedenlerle yardıma çağrılan pek çok Hindu tanrı ve tanrıçası vardır. Örneğin Ganeşa engel kaldırııcıdır. Her tanrının o şekilde tanınacağı farklı bir görünümü vardır ve gücünü simgeleyen belirli niteliklerle donatılmıştır. Sözgelimi Lakşmi lotus çiçekleri ve paralarla tasvir edilirken savaşçı tanrı Hanuman da silah taşır.

▲ Ganeşa

Fil başlı Ganeşa alt ellerinde çoğunlukla, yazı yazmada kullandığı kendi kırk fildişi ile şekerleme dolu bir kâse tutar. Üst ellerinde dünyevi arzuyu simgeleyen bir ilmekle insanları hayat yoluna ittiği bir asa ya da fil üvendiresi vardır.

▲ Kartikeyya

Burada altı başlı biçimiyle görülen savaş tanrısı Kartikeyya, Skanda, Kumara ve Subrahmanya adlarıyla bilinir. Kraliyet statüsü ile ölümsüzlüğü simgeleyen bir tavuskuşuna biner ve kötülük güçleriyle savaşmak için aralarında balta, mızrak ve kılıç bulunan silahlar taşır.

▲ Hanuman

Sadakat ve kahramanlık sembolü Hanuman bütün Hindistan'da saygı görür. Güç ve özveri sembolü kırmızı ve safran rengi giysiler giyer. Maymun savaşçı çok sayıda silahını kullanırken resmedilir. Burada kötülüğü yok etmek için kullanılan ilahi silahı ve gözdesi *gada* ya da asasıyla görülüyor. Yay, sopa, taş ya da değnek de taşıyabilir.

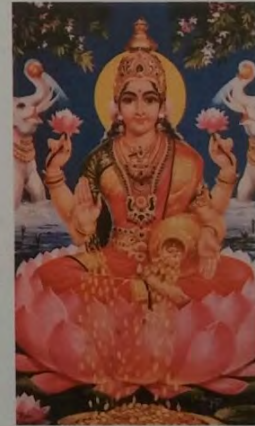
▲ Apsara'lar

Arzu uyandıran bu su perileri Süt Okyanusunun çalkalanışı sırasında sulardan çıkmıştır. Şehvetli bedenleri bereketle ilişkilerini vurgular. Yağmur bulutlarıyla sisi temsil eder, bolluk sembolü olarak tapınak girişlerinde yer alırlar.

▲ Kali

Kali biçiminde tanrıça hem umutsuzluğu hem de umudu simgeler. İki sol elinde cehaleti biçip geçen bir kılıçla ölüm temsili kesik bir kafa tutarken sağ elleriyle de korkuyu dağıtma ve ihsan işaretleri yapar. Boynundaki kurukafalar çelengi geçiciliğin sembolüdür.

▲ Lakşmi

Ana tanrıçanın iyi huylu bir biçimi olan Lakşmi varlık ve cömertliği simgeler. Gölde büyümüş bir lotus üzerine oturmuş, iyi talih ve bolluk sembolü filler tarafından temizlenmektedir. Yağmur gibi yağın altın sikkelerle kızıl giysisinin altın işlemeleri bolluk anlamını taşır.

▲ Durga

Güzel ama vahşi bir tanrıçadır. Burada sınırsız güç sembolü kaplanı üzerinde görülüyor. Dev bizonu öldürüp içindeki şeytanı çıkarması onun hayvani duyular üzerindeki egemenliğini ve belki de tanrıça kültürünün gücünü simgelemektedir.

İBADET

İbadet (*puja*) dua, sembolik mantraların terennümü, ev ve tapınakta yapılan sunular ve *darshan*'dan (tanrıyla bakışmak) oluşan kutsal bir görev sayılır. Genellikle tanrıların boyunlarına saygı işareti çelenkler asılır. Ganj üzerindeki, bir aleminden diğerine geçişin simgesi olarak görülen sığ geçidiyle Varanasi gibi belirli yerlere hac yolculukları da yapılır.

◀ Divali

Işık şenliğinde, Vişnu ile Lakşmi'nin vücut bulmaları olan Rama (ortada solda) ve Sita'nın (ortada sağda) sürgünden dönüşleri kutlanır. Beş gece boyunca bilgelik ve bilgiyi simgeleyen fenerler yakılarak nitelikleri arasında iyi talih de olan Lakşmi evlere buyur edilir.

▲ Sunak

Her evin kutsal merkezi sunaktır. Tanrıların önüne meyve, tütüsü, çiçek gibi bolluk simgesi taze sunular konulur ve tütüsü dumanları bunların özünü göğe taşır.

▲ Tapınak

Bir Hindu tapınağının mimarisi sembolik anlamlar taşır. Merkezdeki kule tanrıların yuvası kutsal dağı temsil eder. Tanrının imgesi de anaç bir simgeselliği olan iç kutsal alanda, *garbhagrah*'ta yer alır. Tapınak kendisini yanında küçük bırakan ve eşiğin dünyevi ile uhrevi alemler arasındaki bağlantı olarak vurgulandığı girişlerle çevrelenmiş olabilir.

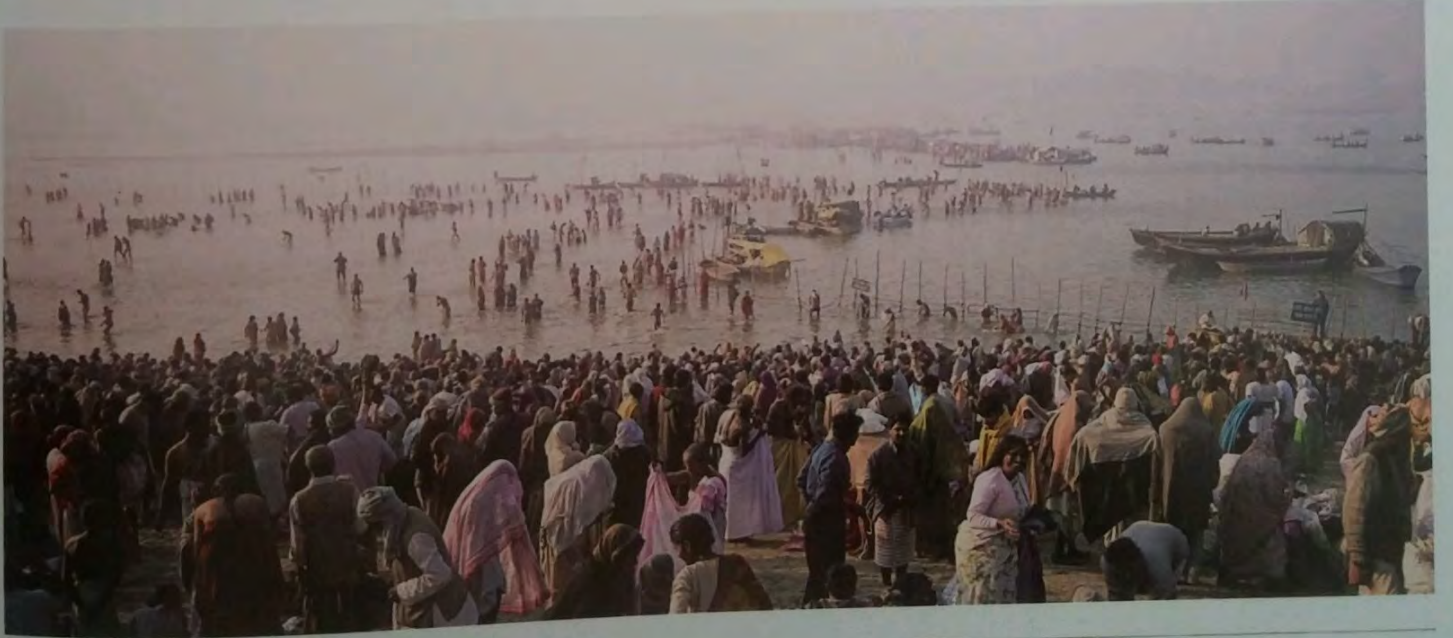
▲ Sadhu

Çilekeş yaşam Hinduizm kültürünün parçasıdır. Alnındaki üç çizgiyle değneğindeki bizon boynuzlarından anlaşıldığı gibi bu sadhu bir Şiva müridi. İleri yaşta bir sadhu gibi yaşamak bir Hindu idealidir.

▲ Aum (Om)

A, u ve m üç *guna* (öz, hareket ve atalet) ile üç esas Hindu tanrısı Brahma, Şiva ve Vişnu'dan oluşan Trimurti'yi simgeler. Aum, güçlü sözcük ya da sesler olan bütün kutsal mantraların tohumudur.

▲ Ganj Nehri

Hindistan'ın en kutsal ırmağı Ganj, tanrıların yuvası Himalayalar'dan doğar ve tanrıça Ganga ile bir tutulur. Hacılar günahlarından arınmak ve ölmüş yakınlarının küllerini nihayetinde kozmik okyanusa karışacağına inanılan kutsal sulara bırakmak üzere Varanasi'ye gelir.

AYRICA BAKINIZ

Ölüm ve yas, sf. 128-31
Dinsel mimari, sf. 228-31

KALİ VE ŞİVA

Bu 19. yy Hint resminde tanrıça Kālī Şiva'nın hareketsiz bedenine üzerine oturmuş görünüyor. Sahne bir ölü yakma alanında ve Şiva ile Kālī çakallalar, leş yiyici kuşlarla çevrili. Kālī'ye kendisine tapanlar tarafından kurban kanı sunulurken Brahma ile Viṣṇu da seyretnmekte.

1. Kara tanrıça

Kālī "Kara Tanrıça" olarak bilinir. Bu renk yıkılda, ölen her canlı biçimin ötesinde olduğunu simgeler. Çoğaltıldığı onun tüm yaratılmadan doğur olduğunu düşündürür.

2. Kālī'nin üç göz ve dişleri

Kālī'nin üç gözü Güneş, Ay ve ateşi temsil eder; geçmiş, şimdi ve geleceği de gösterir. Hayvan ya da iblisleri andıran uzun dişleriyle sarkık dili her şeyi yutucu doğasını anlatır.

3. İnsan kafatasları

Kālī'nin kolysisi kafataslarından yapılmıştır. Ölümün, ölümlüyle yeniden doğuşun kesinliğini simgeler.

4. Kālī'nin dört kolayla elleri

Çoğu taraftan gelen Kālī'nin de tanrısal yararı pek çok özelliğini gösteren dört kolu vardır. Cehaleti yok edip yeni bir dünyayı yaratma potansiyelini, "Bakti" ya da evrensel dizi ilahiyi temsil eder. Kālī, Şiva'nın aşkın varlığına cisimleşmiş eylemidir. Şiva'nın yanında Ana Tanrıçanın başka bir yansıması olan ve Şiva'yı evcil yapmaya gelmeye çalışan Parvati var.

5. Uzanmış yatan Şiva ile Parvati

Kālī'nin ayakları dibinde yatan Şiva sadece Kālī'nin harekete geçireceği yaratma potansiyelini, "Bakti" ya da evrensel dizi ilahiyi temsil eder. Kālī, Şiva'nın aşkın varlığına cisimleşmiş eylemidir. Şiva'nın yanında Ana Tanrıçanın başka bir yansıması olan ve Şiva'yı evcil yapmaya gelmeye çalışan Parvati var.

6. ve 7. Viṣṇu ile Brahma

Hindu kozmolojisinde Brahma dünyayı yaratır. O ve Viṣṇu (Koruyucu) ile yarıdan Kālī'ye tapmaktadır.

8. Ahenkli kompozisyon

Resim derinliği veriyor görünüyorsa da ahenkli bir kompozisyon içinde. Bu da yaşam ve ölüm farkındalığının aynı kompozisyonun parçası olduğunu simgeliyor.

BUDİZM

Kuzey Hindistan'da, İ.Ö. 6.yy ortalarında Prens Siddhartha acı ve *samsara*'dan, yani sonsuz doğum ve yeniden doğuş çemberinden özgür bir hayat arayışında dünyevi yaşamını terk etti. Meditasyon ve çilecilik yoluyla bu amacına ulaştığında Buda ya da Aydınlanmış Kişi oldu. Budist sanat onun öğretilerini simgeleyen ve Budizm'in karmaşık doktrininin farklı yönlerini görsel olarak özetleyen pek çok sahne ve beden duruşu içerir.

▲ Uzanan Buda

Öğretmeyle geçen bir ömrün ardından Buda seksen yaşında bir daha doğmamak üzere öldü. Buda'nın sağ yanı üzerine uzandığı parinirvana duruşu bunu simgeler.

ASANALAR

Buda *asana* adı verilen dört farklı duruşta tasvir edilir; oturan, ayakta duran, yürüyen ve uzanan. Her duruş yaşamının farklı bir evresini belirtir. Aydınlanması sırasında oturur ve meditasyona oturmuş olduğundan en sık görüldüğü duruş oturan Buda'dır. Görünüşünden gülümsemesine, el hareketlerine, Buda ile ilgili her şey sembolik anlamlar taşır.

► Oturan Buda

Bodhi Ağacı altında meditasyon yapan Buda, Mara, yani Kötü ile mücadelesinde Ana Tanrıçayı yardıma çağırışını simgeleyen sağ eliyle yeri işaret eder.

▲ Ayakta duran Buda

Burada sağ elini güven verici bir tavırla kaldırmış halde tasvir edilen Buda, Aydınlanışını ifade eden uzatılmış kulakmemeleriyle görülüyor.

Uzun kulakmemeleri

Uşnişa

Gülümseme

Kırsırsız boyun

Fil hortumunu andıran kollar

◀ Yürüyen Buda

Burada belki de spiritüel niteliklerini ifade edecek şekilde dolgun bir dişi bedenle betimlenmiş yürüyen Buda'nın başında ruhsal bilgisinin simgesi alev biçimli bir *uşnişa* (çıkıntı) var. Gülüşü nazik doğasını, boynundaki halkalar da kutsal sesini temsil ediyor. Sol elini öğretici bir duruşta kaldırmış.

EL DURUŞLARI

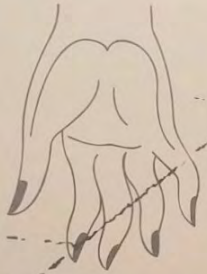
Buda her zaman **mudra** adı verilen el duruşları yardımıyla tasvir edilir. Bunlardan bhumisparsa mudra gibi bazıları sadece Buda için kullanılırken sözgelimi meditasyondaki dhyana mudra gibi diğerleri geneldir. Mudralar Buda öğretilerinin hatırlatıcılarıdır.

► Dhyana mudra

Meditasyondaki el duruşudur. İki avuç da yukarı bakacak şekilde sağ el solun üzerine konur. Buda sıklıkla, dilenci çanağı da eklenebilen bu mudra ile tasvir edilir.

► **Bhumisparsa mudra**
"Yere dokunma jesti" denilen bu el duruşu Buda'nın Aydınlanmasının simgesidir.

► **Varada mudra**
İki elle de yapılabilen bu jest, bir zahide bilgi ihsan etme ya da dileğini gerçekleştirme, onu kutsama anlamını taşır.

► **Dharmachakra mudra**
Aydınlanmasının ardından Buda ilk vaazını Benares'in geyik bahçesinde vermişti. Bu duruş, vaaz sırasında "Yasa Çarkının hareket geçirilmesini" ifade eder.

► **Vitarka mudra**
Başparmakla işaret parmağının birbirine dokunduğu bir öğretim jestidir. Bir ya da iki elle birden yapılabilir ve Buda öğretisinin sembolüdür.

► **Abhaya mudra**
Avuç izleyiciye çevrili kaldırılan el korkuyu dağıtma simgesidir. Buda'nın yolunu izleyenlere verilen güvence anlamına gelir.

SEKİZ UĞURLU SEMBÖL

Budizm'in kaynağı Hint ikonografisinden alınma sekiz uğurlu sembolü çok eskidir. Her biri Budist öğretinin bir yönünü temsil etmekle birlikte yüklenen anlamlar ülkeden ülkeye değişebilir. Resim, seramik ve vernik işlerinde sıkça yer aldıkları Tibet, Nepal ve Çin'de çok popülerdirler. Koruma ve iyi niyet simgesi olarak ritüeller sırasında tek başlarına ya da çiftler, gruplar halinde yer alırlar.

► **Altın Balık**
Aydınlanmış kişinin özgür ve korkusuzca hareket etme yetisini simgeleyen altın balık Hindistan'ın iki kutsal ırmağı Ganj ve Yamuna'yı da temsil eder.

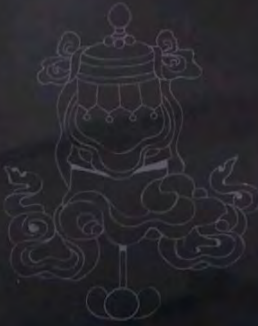
► **Güneş Şemsiyesi**
Spirituel güç sembolü güneş şemsiyesi ritüel ve geçit törenleri sırasında tanrı tasvirleriyle önemli kişiler üzerine tutulur.

► **Deniz Kabuğu**
Beyaz bir deniz kabuğu kuvvet, yetke ve öğretinin gücü anlamına gelir ve Dharma gerçeğine ses verir.

► **Çizim**
Dik açılı çizgiler Buda'nın sınırsız bilgisiyle şefkat ve bilgeliğin bir oluşunu simgeleyen sonsuz bir düğüm oluşturur.

► **Alem**
Bu sembol zihnin içsel negatif güçler, Buda öğretisinin de zararlı etkiler üzerindeki zaferinin ifadesidir.

► **Vazo**
Çok bilinen bu simge bolluğu temsil eder. Bu durumda Buda'nın sınırsız bilgeliğiyle spiriüel zenginliğinin ifadesidir.

► **Teker**
Buda'nın ilk vaazında Yasa Çarkını çevirmesini simgeler.

► **Lotus**
Lotus saflık sembolüdür, çiçek açması da erdemli eylemler anlamına gelir.

AYRICA BAKINIZ

Suda yaşayan yaratıklar, sf. 68-71
Lotus, sf. 86-87
Kutsal ağaçlar, sf. 96-97

BODHİSATTVALAR

Her ikisi de aydınlanmayla yakından ilişkili iki tür Bodhisattva vardır. İlki Aydınlanma anına dek ve bütün önceki hayatlarıyla Guatama Buda, ikincisi de aydınlanmaya erişip yaşayan her canlı da aydınlanana kadar Nirvana'ya girişini erteleyen kişi. Bodhisattvalar genelde görkemli giysi ve takılarla, çeşitli sembolik alametlerini taşıy halde betimlenirler.

▲ Maitreya

Gelecek çağın Buda'sı genelde şişman, gülen Buda olarak tasvir edilir. Şişmanlığı mutluluk simgesidir, göbeğiye evrenin bilgeliğini barındırır. Bolluk işareti olarak bir kese taşır.

▲ Avalokiteśvara

Çokça tasvir edilen bir bodhisattva olan Avalokiteśvara en üstün merhameti temsil eder. El mudraları ve tuttuğu nesneler çok sayıdaki gücünün sembolleridir. Sözgelimi tespih yaşam döngüsü anlamına gelir.

▲ Tara

Avalokiteśvara'nın dişi yönü Tara adını taşır. Burada sağ el mudrası bilgelik armağanını simgelerken sol eli de öğretme anlamında. Tara cehaleti defederek insanlara aydınlanma yolunu gösterir.

▲ Kuan Yin

Çin'de Avalokiteśvara dişidir ve Kuan Yin adıyla bilinir. Bir şefkat ve merhamet bodhisattvası olarak pek çok biçimi vardır. Burada saflık ve kadınlık sembolü uçan beyaz giysilerle gösterilmiş. Sağ eli Buda öğretisini simgeleyen bir jest olan vitarka mudra durumunda.

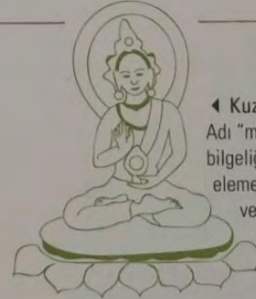
▲ Manjusri

Bilgeliliğin vücut bulmuş hali genç Manjusri çoğunlukla süslü bir kemer ve kaplan pençesinden kendine has bir kolye ile tasvir edilir. Sol elinde, tepesinde bilgelik temsili bir sutra (kutsal metinler) kitabı olan saflık işareti bir lotus tutar. Açık avucun öne baktığı sağ el mudrası şefkat ve merhamet anlamına gelir.

BEŞ BUDA

Bilgeliliğin Ulu Budaları olarak da bilinen beş Buda Tibet Budizm'inde çok önemli bir yere sahiptir. Yönleri -dört yön ile merkezdeki Buda- işaretleyen Budalar ilahi güçleri simgeleyen aşkın varlıklardır ve meditasyon sırasında onlara odaklanılabilir. Her biri sembolik olarak belirli bir yön, element, renk ve tavırla özdeş ve belirli bir erdemi simgeler. Sözgelimi Amoghasiddha haset ve kıskançlıkla, Vairocana cehalet, Aksobya ise öfke ve nefretle savaşı.

▼ Batı: Amitabha
"Sonsuz ışık" anlamına gelen ismi ve bilgeliği gözetişiyile Amitabha'nın kendine has işaretleri arasında ateş elementi, batan Güneşi simgeleyen kırmızı rengi, merhamet sembolü tavus ve saflık simgesi lotus vardır.

◀ Kuzey: Amoghasiddhi

Adı "mutlak güçlü fatih" anlamına gelir, bilgeliği de her şeye kadir. İşaretleri hava elementi, bilgeliği temsil eden yeşil rengi ve efsane yaratığı garuda'dır.

► Merkez: Vairocana

Bilgeliliği çevresindeki dört Buda'nı kapsar. Saflık simgesi beyaz ve Yasa Çarkı ile uzayı temsil eden tekerle özdeşleşmiştir. Hayvanı güç ve cesaret örneği aslandır.

► Güney: Ratnasambhava

Eşitlik bilgeliğine sahip bir Buda olan Ratnasambhava toprak elementini yönetir. Rengi Güneşin aydınlatıcılığının sembolü sarıdır ve özgürleşmiş zihni temsil eden bir değerli taş tutar.

▲ Doğu: Aksobya

Aksobya'nın ayna benzeri bilgeliği, sembolü olan yıldırım ve elementi suyla birleştirilmiştir. Diğer işaretleri mavi rengi, tahtını taşıyan ve sadakat ile güç sembolü olan fildir.

BUDA'NIN SEMBOLLERİ

Budizm'in gelişiminin erken dönemlerinde Buda'nın varlığı sanatta onun yaşamından bölümlerle özdeşleştirilen nesnelerle ifade ediliyordu. Örneğin sıklıkla bir Bodhi ağacı, ayak izi ya da sadaka çanağıyla simgeleniyordu. Yasa Çarkı gibi diğer semboller de hem Buda'nın hem de öğretisinin ifadesiydi.

▲ Bodhi yaprakları

Buda Aydınlanmaya bir Bodhi ağacı altında ulaşmıştı. Bu, ağaç ve yapraklarının ruhsal adanmışlık işaretleri haline gelmesine neden olmuştur. Dünyanın dört bir yanındaki Budist merkezlerde sembolik bir hatırlatıcı olarak Bodhi ağaçları yetiştirilir.

▲ Aslan

Buda'nın sembollerinden olan aslan onun kasti Sakyalıların da amblemidir. Kükremesi Buda'nın sözlerinin gücünü simgeler. Bu aslanlar Buda'nın ilk vaazını verdiği Sarnath'dan. Heykel, aslanın onun da sembolü olduğu Kral Aşoka tarafından diktilirilmiş.

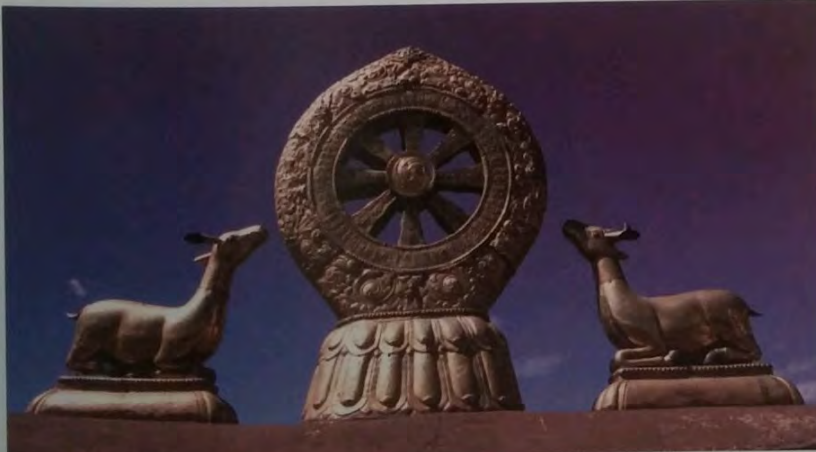
▲ Sadaka çanağı

Aydınlanmasının ardından Buda sırtında basit bir giysi, elinde sadaka çanağı ile bütün maddi şeylere arkasını dönmüştü. Keşişlerin gözünde de sadaka çanakları tevazu hatırlatıcısı iken sadaka verenler için merhamet eylemlerinin karşılığı edinecekleri iyi karma anlamını taşır.

▲ Boş taht

Boş taht, Buda'nın saraylı ataları kadar onun spiritüel liderliğinin de işaretidir. Burada sütun kaidesine çepeçevre geyikler oyulmuş, bunlar da sembolik bir anlam taşımakta (aşağıya bakınız).

▲ Yasa (Dharma) Çarkı

Önemli bir ikon olan Dharma Çarkı Buda'nın öğretisini, ondan parçalar da uygulamanın farklı yönlerini işaret eder. Bordürü konsantrasyon, okları bilgelik, göbeği disiplin anlamına gelir. Dharma Çarkının kolları Nirvana'ya giden Sekiz Aşamalı Asil Yol (doğru anlayış, doğru düşünce, doğru konuşma, doğru eylem, doğru rızık, doğru çaba, doğru farkındalık ve doğru konsantrasyon) simgeler.

KEŞİŞLİK

Keşişliğe giren erkek çocuklar Prens Sidhartha'ninkini taklit eden sembolik bir yolculuğa çıkabilirler. Manastıra girişte inisiyeller, yollarının bir işareti olarak öteki keşişlerle aynı görünüme bürünürler. Keşişlik ya da sangha, Buda'nın kendisi ve Dharma (öğretisi) ile birlikte Budizm'in üç cevherinden biridir.

▲ Büyük Ayrılış

Bu frizde dünyevi hayattan el çeken Prens Siddhartha'nın sarayından ayrılışı tasvir edilmiş. Budist erkek çocuklar keşiş giysilerini giyip manastıra keşiş adayı olarak girmeden önce "Büyük Ayrılış" adı verilen bu sahneyi sembolik olarak yeniden canlandırır.

◀ Görünüm

Safran rengi ya da kırmızı giysileri ve tıraşlı kafalarıyla ayırt edilen keşişler rahip değildir ve ayın yönetmeleri gerekmez. Giyimleri, Buda'nın öğretileri izinde sürdürdükleri yalın yaşamı simgeler, saçsız başları da dünyevi şeylerden el çekişin ifadesidir. Zamanlarının çoğunu tefekkürle geçirirler.

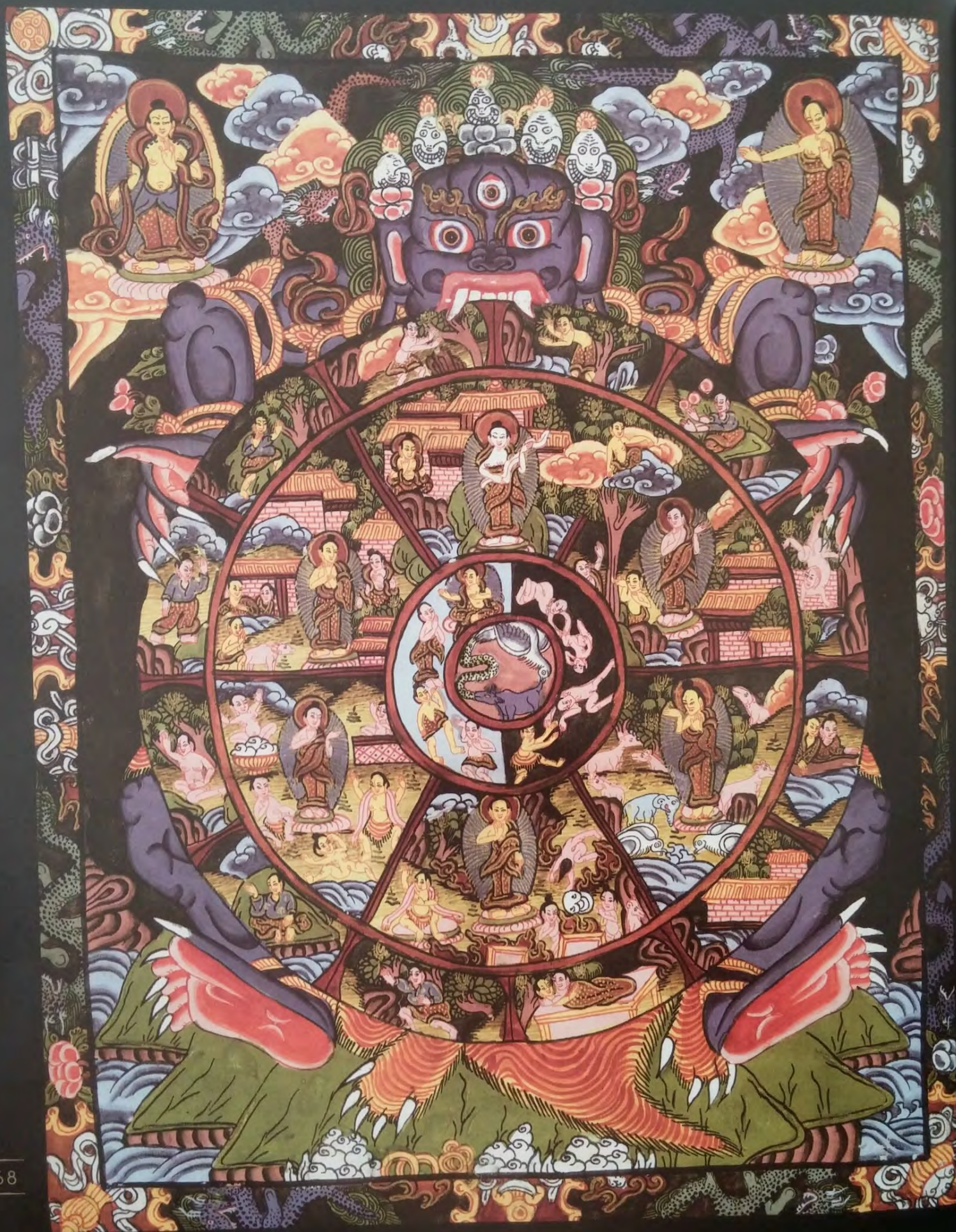
◀ Dua tekeri

Kökeni Tibet geleneği olan dua tekerleri duaları simgeler. Üzerleri ve içlerine yerleştirilen yapraklar mantra adı verilen kutsal dizelerle işlidir. Tekerin her dönüşü mantranın bir kez zikredilmesine karşılık gelir.

AYRICA BAKINIZ

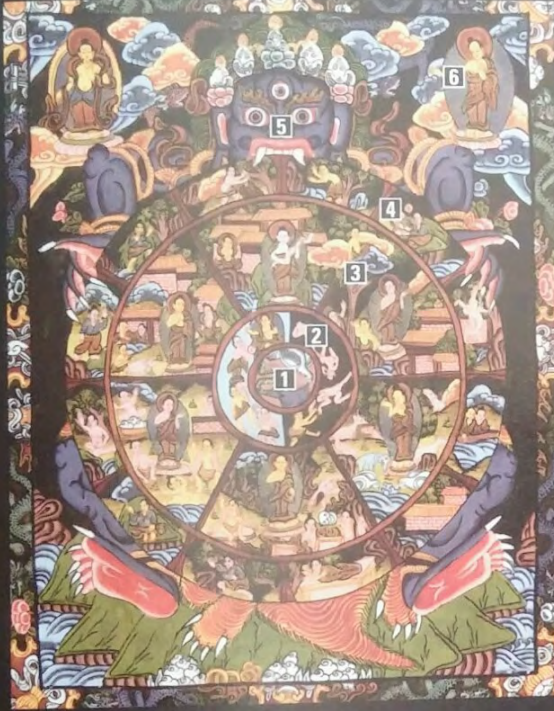
Kutsal ağaçlar, sf. 96-97
Yuva, sf. 238-39

BUDİST YAŞAM ÇARKI

Budist Yaşam Çarkı maruz kaldığımız sürekli eylem ve değişim döngüsünün sembolüdür. Yanılgı ve arzularımızın bizi özgürleşip aydınlanmaya erişemeyerek durmadan dönen Yaşam Çarkına bağlı kıldığı eylemlere yol açması demek olan *karma* yasasını temsil eder.

1. Çarkın göbeği

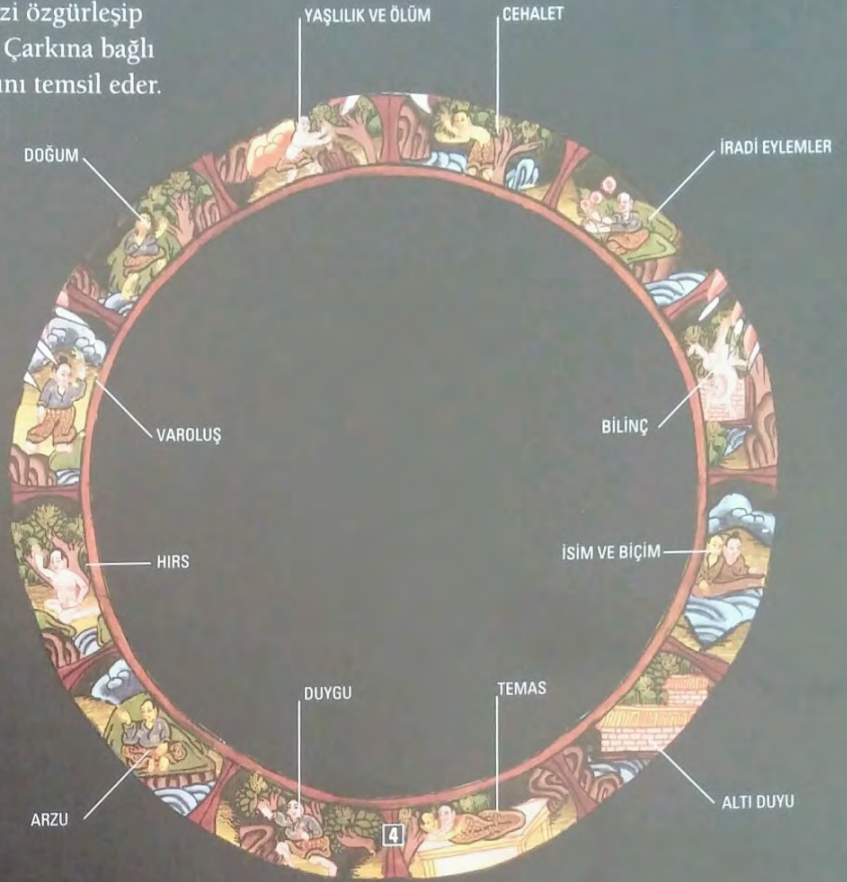
Çarkın tam ortasında cehaleti simgeleyen bir horoz, yılan (nefret) ve domuz (hırs) bulunur. Her mahluk sonu gelmez yeniden doğuşlara yol açarak diğerinin kuyruğunun peşinden koşmakta ve ısırmaktadır. Bunlar bizi Nirvana'dan alıkoyan üç yanılgıdır.

2. İç çember

Ortadaki daireyi içine alan siyah-beyaz zeminli bir çember vardır. Varlıkların eylemlerine göre yükselişi ya da düşüşünü temsil eder. İyi bir yaşam sürmüş olanlara yükseldikleri, kötü yaşamlar süren diğerlerineyse cehalet ve karanlığa düştükleri gözüyle bakılır.

3. Orta çember

Çarkın okları arasında kalan ve hayatın farklı alanlarını simgeleyen kısımdır. Üst yarı hayatın yüksek alanlarının tasviridir; insanlar, tanrı ve yarı tanrılar. Alt yarı hayatın daha alçak alemlerini gösterir; hayvanlar, iblisler ve aç hayaletler. Buda her bir aleme kurtuluş vaat eder.

4. Dış çember

Dış çemberdeki tasvirler bağımlılık zincirinin on iki halkasını temsil eder. Bu alanlarda insan yaşamının bütün önemli temaları gösterilmiştir; doğum, dinsel yaşam, yaşlılık, hastalık ve ölüm. Çemberin tepesinden başlayarak bunlar cehalet (bir âmâ), iradi eylemler (tekerinin başında bir çömlekçi), bilinç (ağaçta bir maymun), isim ve biçim (teknedeki adamlar), altı duyu (boş pencereci bir ev), temas (kucaklanmış bir çift), duygu (gözünde bir okla bir adam), arzu (alkol içen bir adam), hırs (meyve koparan bir kadın), varoluş (hamile bir kadın), doğum (çömelmiş bir kadın) ve yaşlılık ile ölüm (sırtında yüküyle ihtiyar bir adam).

5 ve 6. Yama ve Buda

Çarkı, ölümün hepimiz için kaçınılmazlığını simgeleyen Ölüm Tanrısı Yama döndürür. Üst sağda Buda, Yasa Çarkında ortaya konmuş öğretisini izleyerek ulaşılacak aydınlanmanın yolunu gösterir.